I GÖTEBORG

FÖR OMKRING HUNDRA ÅR SEDAN

ROMANTISERAD
KULTURHISTORISK SKIZZ

AF

FR. ÅKERBLOM

MED VYER FRÅN GÖTEBORG FÖR 100 ÅR SEDAN

GÖTEBORG
GUSTAF BELLANDERS FÖRLAG
1898

GÖTEBORG
D. F. BONNIERS BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG
1898.

Förord till den elektroniska utgåvan

Boken, som tillhör New York Public Library, har scannats av Google Books. Den anpassades för Projekt Runeberg i december 2012 av Bert H.

INLEDNING.

Dessa anteckningar hafva till största delen förut varit i tryck synliga i »Morgonposten». De föregingos der af följande företal:

Min ärade läsare!

För flere år sedan fick jag i förvar en större lunta anteckningar på ett slags svenska, som dock var mycket uppblandad med holländska och engelska. Dessa anteckningar voro ganska osammanhängande. Det var också svårt att finna ut, från hvilken tid de olika arken och bladen härledde sig, då väl datum i flera fall fanns angifvet, men årtalet deremot var uteglömdt, förmodligen derför att antecknaren icke ansåg att det behöfde utsättas. Jag har sökt kontrollera dessa anteckningar genom att leta i gamla handlingar och avisor samt genom att titta på gamla kartor. Denna kontroll torde emellertid vara ofullständig. Derför får jag, till börja med, bedja om ursäkt. Åtskilligt af materielet har jag icke kunnat bruka, då det rört privatförhållanden, som icke just lämpa sig för offentligheten. En och annan liten halfromantisk episod af den tidens slag har jag väl dock i förbigående vidrört. Att jag icke kunnat draga någon tråd genom allt det som antecknaren synes upplefvat, må ock ursäktas mig. Det hela är ett plockverk utan alla anspråk. Den historiska och kronologiska tillförlitligheten vill jag icke öfver allt svara för. Min bearbetning har måst bli mycket fri. Men mycket är dock sant.

Jag bör kanske nämna, att antecknaren torde vara en holländare, svensk till börden, född på den kryddrika ön Amboina, en af de små Sundaöarna, att hans far, af svensk adlig börd och anstäld i holländsk tjenst, hette Carl Gustaf Gladtsten, ursprungligen af samma stora skottska slägt, hvilken »the grand old man» William Ewart Gladstone ansågs tillhöra, att antecknaren sjelf var född antagligen före år 1760 och att han väl vistats här i Göteborg något eller några år på 1790-talet.

Ödmjukligen

Z.

Till ofvanståeende, hvarå den ärade läsaren må fästa det afseende han finner för godt, har jag nu ingenting att tillägga, möjligen att denna inledning, liksom många inledningar af vida mera kända, ja äfven vidt berömda skildrare — alltför högt stående mönster — egentligen icke är värd någon tilltro och ej heller är afsedd att vinna sådan.

Fr. Åkerblom.

KAP. I.

Min resa med snauern »Adolf», ostindiska capitaine Pettersson, kommande från Amsterdam, hade varit stormig nog. Fartyget var ju icke just lämpligt för långa resor på öppet haf med svår sjö. Men när vi kommit öfver Nordsjön och Kattegat och in emellan skären, så var det värsta öfverståndet. Jag hade nog gerna velat se Marstrand, hvilken stad jag hört talas om såsom varande en rätt lustig frihamn, der bland annat en hoper mera företagsamt än försigtigt folk, som spelat concurs, nu lefver glada dagar utan att behöfva tänka på sina borgenärer, drifvande sillaffärer och smuggling. Pettersson säger mig, att mycket fina göteborgare der också ha så kallade filialer.

Det måste vara något egendomligt med en sådan »Porto Franco». Den lärer vara ett slags uthamn för Göteborg. Ja rätt många göteborgska affairsmän måste för sina affairer med utlandet och skärgården hålla särskilda contor i Marstrand, efter hvad jag sedan fick höra, såsom t. ex. Benedict Henriquez och Elias Delbanco och äfven äldre Göteborgshus. Emellertid kom jag nu icke dit. Deremot anlupo vi Vinga Båk, der convojerna brukat samlas. Der fingo vi lots från en ö, som heter Brännö, och så gingo vi mellan skären fram till en fästning, kallad Nya Elfsborg, som ligger vid inloppet till Göteborg. Den ser stark ut och är ganska modernt byggd, som en del nya franska och holländska forter, med gråstensmurar, ett fyrkantigt torn och långa raveliner mellan bastionerna. Snedt häremot ligger ett fiskläge och ett stort salteri som kallas Långedrag. Längre in på södra sidan finnas lemningar efter en befästning, kallad Carlskans.Det trängre inloppet till Göteborg skyddas sedan på norra sidan af förskansningar på ett ställe, som heter Rya Nabbe, och af motsvarande sådana på södra sidan på en klippa, som heter Billingen. Innanför Billingen ligger en hamn för mindre krigsfartyg, med ett nyanlagdt varf. En del af den svenska kustkrigsflottan skall läggas dit. Redan nu äro här flera mindre stridsfartyg stationerade. På båda stränderna sågo vi här och der låga bodar, som de sade vara sillsalterier. Äfven trankokerier lågo i närheten.

Här vid inloppet gledo nu nästan under stiltje alla möjliga slags fartyg långsamt fram, dels utifrån kommande, dels till utlandet destinerade, mest koffskepp, briggar, galeaser och smackar. Ett fregattskepp såg jag ock på ingående med oss. Der syntes äfven några af kronans echalouper och jollar. En del fartyg stanna härute, eller i närheten, åtminstone de större, och deras last föres då upp till staden med så kallade hemförarbåtar, hvilka hållas af ett maatschappej (kalladt gille) som drifves med stor vinst och har en så stor credit, så att delegarne kunna få låna på båtarne, som om de vore stenhus eller landtgods. Som »Adolf» gått med diverse last — simplare tyger, men äfven the,Då måtte »Adolf» ha smugglat eller också lastat af theet på annat håll, ty vid den tidpunkt som här afses var the-införsel från Sverige till Holland förbjuden. *Utgifvarens anmärkning.* arrac, kanel och andra kryddor — för Ostindiska companiet till Amsterdam och nu kom tillbaka med tegel, för hvilket icke skall erläggas någon tull efter den senaste eldsvådan i Göteborg, så behöfde vi icke anlita dessa båtar utan lossa väl vid Ostindiska companiets varf, eller vid varfvet »Kusten», som ligger strax invid. Möjligen taga de der hand om lasten.

Innan vi lupo dit, passerade vi nu på södra sidan Röda sten, som förut också varit en fästning, och der de engelska frimurarne, som annars mest bo i Masthugget, bruka hissa sin flagga. På norra sidan hade vi nu deremot den s. k. Färjestaden eller Färjenäs, der för någon tid sedan det stora Grönländska companiet hade sin equipagehamn och ett större trankokeri. Detta compani utrustade fartyg, som fångade hvalar och sälar och sådant i Ishafvet, men det lärer varit klent med profiten. Ställetkallas Färjestaden för att här går en färja öfver till Röda sten och Klippan.

Inloppet till Klippan, Ostindiska companiets hamn och varf och upplag, är icke just vidare beqvämt; och hamnen är just icke vidare skyddad. En mängd fartyg ligga dock här och utanför i elfmynningen.

***

Klippan är en rätt liflig plats, mest i följd af den rörelse som Ostindiska companiet här drifver. Dock påstås det, att companiet nu mera icke gör så glänsande affairer som det gjort förut under föregående octroj, då det utdelade betydande vinster. I alla fall hör jag af Pettersson, att enskilda personer ännu göra goda förtjenster på companiets handel. En bland dem, som här förtjenat grofva pengar på Ostindien är Jacob Maule, som ock förut var chef för companiets directeurscontor i Canton. Så lycklige äro dock icke alla. Inte lära de förtjena mycket, som sälja ostindiska tyger, arrac och kanel till Amsterdam och taga Gede Moppe, Bundte Moppe och Grouwe Moppe (tegel) i bakfrakt, som Pettersson gjorde. Men på senare tider har companiet börjat skeppa ostindiska varor, naturligtvis med större fartyg än »Adolph», på Bartholomé i Vestindien, som skall vara en svensk frihamn liksom Marstrand. Derifrån föres hit rätt mycket sockerrör eller råsocker till sockerbruket i Göteborg. Mycket ostindiskt gods går dock ännu alltjemt härifrån till Hamburg, Emden och Ostende.

Några släktingar har jag väl nu icke qvar här i staden. Då jag efter landstigningen uppsökte skeppspredikanten Christian Ström, som bor i närheten, fick jag bekräftelse på, att min äldre bror, som reste hit för femton år sedan och tjenat en tid vid artilleriet, längesedan gått till sina fäder, och att detta äfven varit det lyckligaste för honom. Äfven hörde jag, att en af min fars vänner, capitaine Reuterfelt, som en gång förde det ståtliga skeppet »Lovisa Ulrika» från och till Ostindien, med detta sitt vackra fartygDen kapten Reuterfelt, som gick till botten med »Lovisa Ulrika», var annars infanterikapten, men synes hafva följt med »Lovisa Ulrika» på hennes sista färd. *Utgifvarens anm.* för längesedan gått till bottnen, och detjust i närheten af Göteborgs hamn. En annan af mina äldre Göteborgsvänner, capitaine Johan Norberg, hade pastorn alls icke reda på. Norberg var dock på sin tid en berömd man. Jag träffade honom för två år sedan i Southampton. Han hade då en tid varit i engelsk krigstjenst och till och med commendant i Newyork i Amerika. När vi träffades i England var det hans mening att återvända till Göteborg.

Jag har emellertid genom en sjöcadett, Fredrik Lagerheim, som gick hem med »Adolph» och som nu skulle bli officer i svenska krigsmarinen, fått mig en hygglig bostad här ute på Elfsborgs ladugård. Capitaine Pettersson har rådt mig att stanna härute några dagar, der jag ock har saker att uträtta.

*

Jag har hyrt mig in på ett ställe som heter »Apollo». Det har nog förut varit ett dans- och musikställe för ostindiefarare, men nu innehafves det af Coopvaerdie-skepparen Henric Hamberg, som hyrer ut rum. Jag har det ganska bra, ett trefligt sängställ med gardiner, några höga stolar med nöthårsdynor, en masur-bureau och en riktigt fin grön spräcklig kakelugn. Gubben måtte vara en glad gosse, ty på en hylla i ett hörn stå »Turkiska prinsessan Cecilias lefverne», Jüngers »Äktenskapsmålningar», »Fritz, komisk roman», »Magazin des Enfants» och en poembok (med musikbilaga) som är en öfversättning af Gellerts fabler gjord af k. sekter Bellman, som en tid skall varit en riktig rolighetsmakare i Stockholm, efter hvad gubben berättade mig. Han lärer dött helt nyligen i fattigdom. Så går det väl oftast med folk, som mest lägger an på att roa andra, utan att ta betalt derför.

Mat får jag icke här, annat än ölost och smörgås om qvällarne, men hos tracteuren Wikström på Stora Klippan får man hvad man vill ha. Det lärer vara ett bra matställe och ligger icke långt härifrån.

Utomkring är här riktigt fint med vackra planteringar: holländska hyacinter och tacetter, narcisser, tulpaner och jonqviller, allt som vill växa så här på våren. Icke långt härifrån ligger ett ställe som heter »Förnöjsamheten».

Det har tillhört en gammal gudfruktig menniska som hettemadame Brita Bång. Hon var visst skeppareenka, men hon skänkte det stället till Göteborgs fattighus' friskola.

Jag gjorde en spatsertur i morgse öfver Ladugårdens egor och bort åt Majorna och hr Buscks reparebana. Pastorn gjorde mig sällskap. Han visade mig der ett hus, ett finare torp eller så, som kallades »Palaestina». Det eges af en f. d. ostindiefarare Lallerius. Han skall ha slagit sig på att bli mycket besynnerlig med religionsgrubbel på senare tider. Han ville icke låta döpa sina barn, han går icke till skrift för någon prest, som han icke anser vara syndfri och helig — och han har en mängd andra besynnerliga fantasier, som jag tycker just icke passa vår upplysta tid och icke just heller för den här trakten, som är full med krogar och dansnöjen. På landet lära sådana där besynnerliga påhitt vara mindre ovanliga. I de stora städerna utbytes dock oftast dylikt svärmeri mot ordensvurmeriet, säger min pastor.

De tala om Gamla slottet här i närheten, men inte har jag kunnat upptäcka något slott eller någon fästning: det lärer också endast finnas några stenhögar qvar; men på sidan om ligger ett glasbruk. Till slottet hörer också en stor hage, som ligger en bra bit derifrån och kallas för Slottsskogen.

***

Jag har i dag gjort en promenad bort till varfvet Kusten tillsammans med en amiralitetsfänrik Axel Stålhandske, som är en medelålders man liksom jag och som godt förstår min dåliga svenska. Pastorn har gjort oss bekanta med hvarandra; Stålhandske är en mycket godmodig och beskedlig man och berättar gerna om folket här i trakten. Det är nästan lika mycket utländingar här, som det finnes svenskar, och man hör många utländska språk talas, dock mest engelska. Den här Stålhandskes gamla tante bor snedt öfver elfven på Lindholmen. Hon lärer vara ett ganska remarquabelt fruntimmer: Stålhandske tyckes vara litet rädd för henne; men på samma gång pretenderar han att hon är en riktig hedersgumma. Hon är emellertid systerdotter till den berömde kapareamiralen Gathenhielm, som bodde här i staden och lefde på min farfars, den tappre ryttmästarens tid. Jag trifves bra medStålhandske. Han har lofvat att föra mig öfver till Lindholmen. Jag har nästan funderingar att taga upp ett porterbryggeri, som de tagit lifvet af derborta i dessa dagar.

Jag har också gjort en färd till den ofvannämnda Slottsskogen, till ett värdshus der, som hålles af tracteur Berger och der det serveras utmärkta ostron och der det dansas och musiceras om qvällarne. Der kan man också få mat, om man beställer på förhand. Det hade vi icke gjort. Dryckesvaror finnas dock här öfverallt och af alla slag. Allting här utom stadsmurarne är billigare, då de flesta nöjen och den mesta förtäring äro strängt reglerade och icke obetydligt dyrare i staden, säga de. Här kunde man nu få godt rödt Bordeaux-vin af 1791 års utmärkta sort till 12 skilling svenskt bouteljen. Men Batavia-arracken kostar en rdr. halfstopet. Många engelska varor säljas nu i Göteborg billigare än förut och billigare än på många andra ställen, då de hitföras från Norge, der fransmännen sälja sina engelska »priser». Franska kapare med dansk besättning lära ibland taga engelska handelsfartyg.

*

Jag har tänkt öfver, hvar jag skall presentera mina recommendationer. Jag vill göra visit på Wikens varf hos herr Bagge, och jag vill in till staden.

Vi mötte i dag på vår promenad en vis-à-vis vagn med två vackra Mohrenkopfskimlar; i vagnen satt ett fint sällskap och den vackraste flicka jag någonsin skådat, fast jag varit i Holland i tre år. Lagerheim upplyste mig, att det var en mamsell Fredrika Helleberg från Marstrand. Hästarne tillhörde just hr Bagge på Wikens varf. Det höll på att bli ett farligt äfventyr för de åkande. Lokremmen hade icke blifvit tillspänd på ena hästen, eller kanske spänntennen lossnat på något sätt. Hästarne blefvo oroliga, och det syntes impossibelt för kusken att styra dem, då selen började åka allt mer bakut på den ena. Lagerheim och jag skyndade fram och höllo hästarne, så att kusken hann ur och bota skadan. De åkande tackade oss så mycket. Lagerheim presenterade mig för dem; de tre andra voro capitaine Bildt med fru och syster, en fru Kilman från Marstrand, som lärer vara slägt med den förtjusande flickan.

Jag får gå igenom mina recommendationsbref. Jag har ett från den svenske agenten i Amsterdam C. A.

Hasselgren. Jag har också ett från regeringsrådet Holmberg de Beckfelt, som nu är ståthållare på Cuylemburg i Holland, fast han förr var så lagom förnäm, då han är son till en källaremästare Kyronius i Upsala. Jag kunde väl ock skryta med att jag är bekant med sjelfva borgmästare Hogguer i Amsterdam, som ju är svensk baron, fast han icke är svensk till födseln. Men ingen känner väl numera dessa här i landet. Jo Hasselgren är nog ännu känd, förstås.

KAP. II.

I går gjorde jag en längre tur med min nye vän Stålhandske genom en del af Majorna förbi Mariebergs kyrka till Hästhagen, der allas vår hedervärde capitaine Pettersson har sitt lilla ställe.

Samtlige dessa trakter, Ostindiska companiets upplagsplats Klippan, det der bredvid liggande varfvet Kusten, tillhörigt hr Johan Bäck på Bellevue, Sågången och Majorna hafva varit delar af Elfsborgs kungsladugård. De tillhöra dels Mariebergs församling, dels Gamla Varfvet eller Amiralitetsförsamlingen. Sedan örlogsstationen nu flyttats öfver till Nya Varfvet — fast amiralitetsembetet ännu är qvar på gamla stället liksom ock sjömilitärcontoret — blir Gamla Varfvet ett annex till Mariebergs församling som har samma pastor som urgryte, nemligen magister Roempke. Mariebergs kyrka ligger intill Hästhagen, söder om Majorna. De påstå, att namnet Majorna skulle härleda sig från, att Mariebergs och Gamla Varfvets kyrkor eller kapell förut skulle båda två hetat »Maria», den ena bara »Maria», den andra »Maria Magdalena». Jag vet icke, om detta är riktigt.

Emellertid kommo vi nu till Petterssons gård. Han har det mycket trefligt, riktigt fint. Papperstapeter och engelska jernkaminer; vackra perlfärgade sköna taburetter och stolar med sits och hårduksöfverdrag eller crinoline; och en långsoffa, med karmosie-möbeldamast och putor, i salen, der Pettersson redan satt, som om han varit en riktig storkaxe, som han väl också är på god väg att bli, och rökte sin pipa och tracterade några herrar med kaffe-kaffepanacé, nemligen ostindiska bouteljeuren Holmström, som lärer bo i Majorna, ostindiska capitainen Erik Nissen, som nu skall föra den stora »Sofia Magdalena» ut till Canton, kanske också till Amboina, och en bokhållare hos skeppsmäklaren Leffler & Son, som jag glömt namnet på. Jag fick nu höra, att det var klart, att Pettersson skulle få ett större fartyg och gå ut på långtur.

Bouteljeuren föreföll vara en skämtsam herre, klädd som han var i löstoupé, lifstycke af klipping, brun doffelkolt med blå krage och blå uppslag och stöflar med gula kragar. Capitaine Nissen såg mera förnäm ut med sin frack eller långrock af fint blått kläde med stora förgyllda knappar och grått chalongfoder och permissioner af gulgrönt engelskt tyg, som jag först tog för siden; så glänste de.

Jag kom att observera allt detta, då jag läst om en öfverflödsförordning, som kom ut för ett par år sedan och som förbjöd manspersoner (utom i ordens-, biskops-, teologie doktors- och hofdrägter) att bruka silkestyger, sammet och siden och spetsmanchetter; samma förordning lärer ock förbjudit att kaffe fick brukas liksom all slags utländsk spirituosa utom arrac. Arrac och bränvin användas till panacéer äfven ute bland fiskeribefolkningen, berättade bouteljeuren. Folket har god förtjenst på sillfisket och bryr sig just icke om öfverflödsförordningar, icke ens när de öfvervakas som strängast.

Jag tog min pipa kanaster — der fanns både holländsk och virginia, ett väl försedt hus — och samspråket var mycket lifligt. Den Lefflerske bokhållaren hade roliga historier om Vilke Tjerks Klein, »capitaine» på »De Dortje Kraamer», som nu låg i Stora hamnen, och om hans fru, som ibland gjorde sin toilett väl öppet ofvan däck.

Under alla de lustiga historierna kunde jag dock icke afhålla mig från en känsla af half motvilja derför, att sådant nu, just nu kunde roa mig. Mina tankar sväfvade verkligen långt bort, ja, kanske icke ändå så långt bort. Var hon, den förtjusande Marstrandsblondinen var hon nu på varfvet Wiken, som gäst i Bagges familj, eller hade hon följt fru Kilman ut till denna märkliga »Porto franco»? Hvarför längtade jag till Marstrand, när jag med »Adolph»

kröp in till Göteborgsrivieret? Jag är nu redan gamla karlen. Jag har sett både det ena och det andra här iverlden. Det fanns vackra malajskor derute. Men det ligger väl i min svenska härkomst, under en hel generation afglömd, att det skulle gå på det viset. Landsmans-band, slägtskapsminnen och börd betyda väl något ändå. Emellertid känner jag så lifligt, som en aderton års cor-nett eller fänrik kunde göra, att jag är kär, och att det hädanefter är omöjligt för mig att kasta ens ett halft öga på en malaj ska.

Jag har nog flera slägtingar här i landet, fast min stackars half bror är död. Skall jag söka efter dem? Dessa Jacobsköldar, Gyllenbreider, och hvad de alla heta. Bror Carl Gustafs mor hette Storckenfelt. Men har icke min far sagt mig, att han hade en faster, som var gift med en Bagge? Om hon nu var slägt med den här herren på varfvet Wiken? Jag måste göra några nya bekantskaper för att få reda på detta. Stålhandske vet intet, än mindre lille Lagerheim, åtminstone i detta. Kanske pastorn vet.

Jag är för eldfängd. Våren här är dock egendomligt skön.

Hvad det är ljust om nätterna!

Och varmt är det ibland, så att man tycker sig vara på Amboina. Jag undrar, om den här svensken Celsius, som. uppfunnit den termometer, som nu begagnas på så många håll, icke hittat på en värmemätare, som visar — fel. Här är det icke så kallt, som han visar.

*

I dag har jag varit hos pastor Ström och försökt att få veta något om det, som ligger mig kanske allt för mycket om hjertat. Han kunde nu icke lemna några upplysningar om ett visst slägtskapsförhållande, men han talade om en skeppsprest här ute som skulle heta Åhlbottn, och som sysselsatt sig med gamla göteborgska slägthistorier.

Dock, hvad tjenar det till att leta reda på sådant der? Jag har mina affairer att tänka på. Jag måste in till James Maule och till många andra i de närmaste dagame, om jag skall kunna uträtta något af gagn.

*

Vi amuserade oss emellertid i förgår, när jag nu tänker efter; visst gjorde vi det.

Vännen Pettersson skickade på qvällen till sin granne, åkaren derute i Hästhagen, jag tror han heter Nordström; och vi fingo oss en s. k. jutevagn med ett par trefliga bruna klippare. Sjelfva åkte Pettersson och jag i en ljusröd starkt gungande chaise med C-fj edrar. Vi hade en gammal bra häst, som de sade var från Norrland eller Norge, kanske Vermland. Hästarne här äro nästan lika de holländske, nästan dubbelt så stora som de få pysslingar vi hade på Amboina och desse små som jag sett i Surabaja.

Vi åkte förbi en öppen plats vid elfstranden med en qvam eller såg, som kallas för Vädersågen. Derifrån forö vi förbi Amiralitetsvarfvet till Masthugget. Derifrån ser man på andra sidan elfven Tjärhofvet och Lindholmen, der göteborgarne också, liksom på denna sidan, ha små trädgårdar eller plantager, dock icke i allmänhet egna utan arrenderade.

Majorna är allt en klent bebyggd förstad, men i Masthugget lära ligga en mängd småhamnar med salterier och lastplatser, hvarförutom en del skeppare och äfven bemärkte köpmän der hafva sina bostäder, hvilka trefliga hems yttersidor och trädgårdar Pettersson och Nissen visade mig på.

Vi foro utefter den gatan, som kallas Smala vägen och som går närmast hamnarne, och så kommo vi fram till det ställe som vi skulle besöka. Det kallas Vauxhall. Engelsmännen hafva väl gifvit anledning till den benämningen. Här i trakten bo flere engelsmän, eller egentligen skottar, som ta sig fram bättre än de verklige engelsmännen. Vauxhall var kanske icke så ståtligt, som de hade utmålat det. Men de sade också, att det för tillfället icke var i bästa condition. Vi kommo nu in frän Smala vägen, men tomten går också fram till Breda vägen.

Jag hör att Masthugget sammanstöter med en annan af Göteborgs förstäder, nemligen Haga. Masthugget har de två gatorna, jag nyss omnämnde, samt ytterligare en från tullen söderut till skansen Kronan, som här synes på långt afstånd och som lärer vara förbunden med stadens fästningsverk efter mönster af moderna befästningar.

Smala

2vägen är här den finaste gatan; den är stenlagd och går öfver ett rätt stort torg.

Vauxhall lärer hafva undergått många öden. Den förre värden lärer hafva spelat concurs; eller kanske det var hans sterbhus som genom cessio bonorum ville komma på det klara. Nu är det emellertid ett ofantligt mycket besökt ställe med en utbyggnad och ett glasrum som ligger i trädgården. Trångt är det nu inomhus, men dit kommer folk från alla håll, icke minst från staden inom murarne.

Der var nu musik lånad från staden, präktig musik, inöfvad af en monsieur Daubilly, hvilken kapellmästare, efter hvad man berättade, införskrifvits af en mycket berömd fransk musiker, M. La Hay. Denne La Hay lärer lefvat länge härstädes och gjort mycket för musiken och var en stor favorit, hvilket ock af höga vederbörande erkändes, i det att magistraten gaf honom privilegium på att sjelf eller genom musikanter, som han inöfvade, utföra allt offentligt spel med olika instrument här i staden och dessutom äfven få låta dessa konstnärer spela på danstillställningar i privata hus, hvarvid betalningen efter af magistraten fastställd taxa erlades till honom, som sedan skulle dela denna betalning med de af honom förhyrda musikanterna. Myndigheterna gjorde detta derför, att de insågo, att någon ordentlig musik ändå borde finnas i staden, särskildt vid offentliga tillställningar.

Monsieur Daubilly hade ett rätt artigt kapell. Det påstods vara inöfvadt just af stadsconcertmästaren La Hay men utgjorde endast några få af hans orchester — en dul-cian, en trumpet, en clarinett, ett waldthorn, en violin och en violoncell. Sjelf spelade M. Daubilly en duett på ett Stockholmsclavier med elfenbenstangenter i fem octaver. Då jag är mycket road af musik hade vi nu en synnerligen angenäm afton. Synd var det, att det var för kallt för musiken att spela ute i Trädgården, hvilket den nu brukar göra om somrarne.

Bouteilleuren var vid det mest glänsande lynne. Visst var han litet högljudd ibland; men han hade bekanta på alla sidor, äldre och yngre, mest ostindiefarare förstås, vice supercargen Dassau, förste ostindiestyrman Lillie-stråle, bouteilleur Enander, styrman Johan Brusewitz, styrman Gustaf Virgin. Jag skref upp namnen så godt jag uppfattade dem, för jag vill ju samla connaissancer, såmycket jag kan. Det sades, att de flesta skulle gå ut med »Drottningen» eller »Maria Carolina», hvilka båda nu ligga der ute vid Klippan. Nissen skall ju ha den ena. En rask karl måste Ostindiehofmästaren Svanberg vara. Glad var han; men han lärer också vara mycket capabel att samla pengar, och han har redan ett vackert hus med trädgård härute. Jo, de som ha hand om mat och dryck för ostindiefarare, de ha nog tillfälle att lägga ihop en styfver.

Det blef något för hett och rökigt på slutet. Till supé fingo vi icke något annat än anjovis, rökt svinhufvud, härsket Curlandssmör och jutskt kött samt Edamerost och ostindiska sötsaker. Dryckesvaror var det godt om, äfven irländsk Usquebad (Whisky) och tyskt Goldwasserbränvin; franska viner måtte de få införa hit och servera fritt. Dessutom fanns det både Muscat och Madeira och rätt godt Stockholmsöl. Här i staden brygges nog också öl, efter engelsk metod. Vid yttersta hamnen vid det s. k. Sänk-verket ligger ett sådant bryggeri.

Emellertid blef det bråkigt. Bouteilleuren hittade på en gammal bekant, en fänrik vid flottan som hette Geiffen-schiitz, som var full och som nödvändigt ville sjunga visor för oss, när musiken slutat. Han hade dålig röst och icke alls något musikaliskt gehör. Han sjöng en tarflig visa, som jag icke kommer ihåg, men första versen lydde ungefär så här:

En Bagge, som ej fått sin prydnad,

Som annars just är hornfäns lott,

Sägs till en spåman hafva gått Och utaf honom äskat tydnad,

Hvarför han ännu horn ej fått.

Det var hett i salen. Något steg mig åt hufvudet.

Jag vet icke huru det kom sig, men arg blef jag. Jag förstod icke detta raillerie. Var det för, att jag tänkte på Baggens varf? Emellertid blef der gräl och något slagsmål. Greiffenschutz fick hjelp af en kamrat, som var

ovettig, skröt och commenderade. Han hette Gyllenschruf, sade de. Den var nästan värre än den andre. Men Nissen och Pettersson skiljde oss åt.

Vi hade lång väg till våra bostäder. Nordströms kusk hade kört hem. Det var svalkande. Annars kunde vi ju fortsatt med bråket hur länge vi velat. Det var ljustnog. Några gatlyktor finnas för öfrigt icke heller i Masthugget eller Majorna. Och om dessa förstäder ha del i *en* gevaldiger och sex polisbetjenter, som hela Göteborg skall profitera af, så behöfde vi just icke frukta ordningsmakten. Denna trakt hörer emellertid under stadens polis, fast denna polis just icke här visar sig mycket, hvilket ibland också kan anses avantageust.

KAP. III.

Masthugget är en vacker och liflig förstad med små trädgårdar eller planteringar. De flesta egendomarne der kallas för »hamnar» och sträcka sig ned till elfven. En del af de förnämsta köpmännen i Göteborg ha sådana hamnar, och somliga ha vid dem byggt upp vackra landställen. Dylika possessioner ha här eller längre ut t. ex. hrr Christian Arfvidsson, James Maule, Holterman, John Hall, directeur Beijer, engelsmännen James Christie, Tarras och James. Hrr Samuel Dahlin, Röding och direktör Otterdahl m. fl. ha ock här fastigheter med salteribodar. Trädgårdsmästaren Appelgren har en trädgård (mellan Breda och Smala vägen), från hvilken han lärer sälja grönsaker och blommor. Bland de förnämsta anläggningarna ner åt elfven härin vid är skepparen Wollins stora salteri. Hucken, Wollins hus, ligger nedanför Stigberget nära hamnen.

Det tyckes som utländingarna, isynnerhet engelsmän, här skulle ha sin bästa trefnad. Engelsmännen hafva dock icke här någon egen kyrka, såsom tyskarne ha vid stora hamnkanalen. Deremot lärer det hållas engelsk eller skotsk gudstjenst i en sal inne i staden vid Sillgatan. Här i Masthugget finnes också »Georgske Frimurarelogen», hvilken lärer grundlagts redan i början af 1770-talet. Den består mest af herrar engelsmän. Logen har ett sällskaps- eller assemblérum, ett slags klubb, som förestås af en trac-teur som heter Christian Erland.Men äfven de »Salomoniske frimurarne», som ha sin loge inne i staden, bruka ibland komma hitut, särskildt för sin vår- eller sommarfest, då de hafva offentlig spisning i det Lundevallska värdshuset, hvilket hålles af enkefru Lundevall, som också har den Kitziska trädgården.

Mariebergs- och Amiralitetsförsamlingarna, till hvilka alla dessa orter vester om staden höra, lära räkna öfver 5,000 menniskor, utan att man då räknar med de stadsbor, som tidtals vistas här, kanske lika mycket som i sina hus inom stadsmurarne. Det är väl mest sillsalterierna, sjöfart och till någon del amiralitetsstationen, som göra dessa trakter lifliga. Den ostindiska handeln säges dock vara i aftagande; skeppsfarten är förminskad, liksom crediten, påstås det.

Emellertid anordnas nu en teckning till en ny Discontinrättning i staden i stället för den gamla, som dock gaf rätt god vinst på sin tid; och Masthugget får väl äfven faveur af detta arrangement. Tio procent skola inbetalas genast. Jag har sett en inbjudning härtill undertecknad af hrr Chalmers, Broms, Peter Hammarberg, Jonas Kjellberg och Jonas Malm.

Jag märkte också i dag, liksom tyvärr i förgår äfven hvad mig sjelf beträffar, på min långa spatsertur i dessa trakter, att det just icke är så väl beställdt med nykterheten vid »hamnarne», hvilka icke äro hvad, efter hvad jag hör, landtfolket här i orten, liksom i Holland, menar med en hamn (hage, inhägnad), utan verkligen vid vattnet belägna tilläggsplatser för båtar. Vid dessa hamnar finnes särskildt godt om starka drycker, utan att de priviligierade krögarne kunna förhindra denna »beunhaas» = näring. Bränvin finnes öfverallt. Stockholmspörter säljes också ymnigt vid Åkermans »hamn» i Masthugget. Denna porter kan nästan ersätta bränvin.

Polisbevakningen är, som jag förut lagt märke till, rätt klen. Jag hör, att domhafvanden i orten på tingsrättens vägnar — han hette Z. Stjerncreutz, tror jag — förbjudit tjenstefolk att om nätterna lemna husbondens hus för att gå på lek-, dans- och spelställen. Men det är märkvärdigt ändå, att icke våldsamma uppträden med svårare följder

inträffa oftare.

***

Jag följde Stålhandske på eftermiddagen öfver till Lindholmen. Det är icke lång väg; men vi hade just icke heller mycket att uträtta der.

Den gamla frun är dödssjuk; och det der porter-bryggeriet, som jag först tänkte på, lärer vara en alldeles misslyckad affär. F. d. egaren och bryggare James Knox

— eget nog har han samma namn som den stränge skotske reformatorn som gjort lifvet så surt för Maria Stuart — har gjort lifvet surt för sig sjelf med sur porter. Det företaget var ingenting att fästa sig vid.

Lindholmens egare lärer vara en ostindiecapitaine som heter Olbers. Han arrenderar ut småbitar af egendom efter engelska mönstret för dylik förpaktning.

Kryddgårdarna härute hade emellertid fått sin sommargrönska, och det var intressant att se denna plats, som, om den icke hade så obeqväma förbindelser ‘med staden och Masthugget, nog skulle få mera betydelse. För närvarande finnes ingen bro öfver till Göteborg, säga de. Äfven här eller i närheten ligga dock flera salterier och äfven ett trankokeri. Likaså finns här bredvid ett större tjärupplag och ett skjul för bergmossa. Göteborg utför mycken tjära, så äfven mossa. På hemfärden sågo vi hamnmästaren i sin röda handöre sexbordsbåt med två hvita spritsegel.

Vi sågo ock en mudderpråm arbeta ute i segelrännan; machinen drogs af en häst. Den hästen måtte icke hafva mycken trefnad af att vandra på det viset.

Bland män, som bott och egt en del jord derute, kände min far i sin ungdom en. Han talade ofta om Charles Louis Anckarhielm, som lärer varit en rätt märke-lig äfventyrare. Han var redan katolik, då han som aderton års yngling gick i kejserlig tjenst. Han var en afkomling på mödernet till en amiral Thvssen, som kom in hit från Holland.

Stålhandske upplyste mig under hemfärden, att i ett hus, som vi här gått förbi, nu bodde en fru, som han väl kände. Hon hade haft sorgliga öden. Dotter till en hederlig handelsman Åhman i Göteborg blef hon mycket ung gift med den galne majoren Rosenschiitz, som bor på Marberg norr om Bohus fästning, men äfven lärer ha hus i staden och vara en rik man. Majoren är en afskyvärd tyrann, som förer ett gräsligt regemente med sitt folk ochmaltraiterade sin unga fru. Han spelar fästningscommen-dant på sin gård. Sätter ut vakter, exercerar bonddrän-garne, håller krigsrätt. Han har också byggt en vall, der han placerat kanoner. Den stackars frun stod ut med honom i tio år. Hon är nyss skiljd från sin vanvettige make.

***

Jag åt i dag min middag på ett ställe vid Wikens salteri som kallas för Helleberget. Besynnerligt namn! Jag kom att tänka på M:ll Helleberg. Stället är dock helt simpelt, bara en krog, hvars egare också har ett slags salubod, der äfven lifsmedel säljas.

Märkligt nog har magistraten för att hindra krögarnes concurrens med torghandeln och med hökarne eller victualiehandlarne förbjudit ost- och smörförsäljning vid krogarne. Antagligen går den handeln lika bra ändå, emedan controllen är så svag. Emellertid serverades smörgåsar, italiensk ost, som kallades Marsvinsholmsost, bökling (holländsk »bocking»), sill och kycklingar, som dock voro gement dyra. En vanlig men mycket god rätt är bogen af svin, af det lägre folket kallad »fläskaböste». De goda göteborgarne äro just ena läckergommar. För att få färska grönsaker före midsommar odla de dem i drifbänkar. Sålunda hade krögaren här nu lyckats förskaffa sig färska ärtskidor. De veta också att tillaga sin mat ganska bra, och böcker finnas utgifna — t. ex. af Cajsa Warg och af Riickerschöld — som meddela underrättelser om en stor mängd mycket goda rätters lagning.

Liksom i Holland finnas ock här priviligierade »kypare», som profva, tappa, blanda och tillreda en mängd drycker. En sådan kypare, Eric Wikner, bor här i trakten.

Det är de styfva förtjenster, som sjöfarts- och salteri- vederbörande ha, hvilka göra att ännu en sådan här simpel krog äfven kan bära sig. Inne i staden lärer det emellertid vara klent för värdshusidkarne; och märkvärdigt nog bar sig icke heller Vauxhall — såsom jag i förgår hörde — i föregående innehafvares hand. Men det är väl mer controll med stadens krogar och sådana som ligga nära stadsportarne. Här ute bryr man sig just icke mycket omnågra lagstadgar med afseende på mat och dryck, fast man annars nog är märkvärdigt laglydig.

Jag hör nu, att, under det stadens polis har uppsigt ända ut till Klippan, sträcker sig stadens jurisdiction endast till Stigbergs backe. Men hvad mera är: der lärer nattetid gå en patrull af stadsvakten mellan Vauxhallsplanket och Masthuggstorget. Det var ju väl att vi icke råkade ut för den härom aftonen, då mitt courage var större än det behöfde vara.

Det kunde lätt ha händt, att vi kommit in till staden förr och på annat sätt, än vi önskade, om denna patrull fått tag i oss; och så hade vi kommit inför hr polisborgmästaren och hans två rådmän. Jag skall aldrig göra så mer.

För att vakta mot eld och brand och för att äfven hjelpa till med att bibehålla trygghet och ordning i allmänhet finnes i staden en brandvaktcorps på omkring 60 man, med ett besynnerligt vapen, som kallas för brand-vaktssax; men jag hör, att vederbörande måst arrangera särskilda patruller — af hvilka två till häst — för att om nätterna controllera brandvakterna, så att de icke försumma sin pligt eller rent af somna in, hvilket förr icke lärer varit ovanligt. Masthugget lärer emellertid ha sin egen brandvakt.

På en del platser här utanför stadsmurarne hålla de stora hundar, s. k. dalbohundar, som lära vara mycket säkrare vaktare, åtminstone mot våld och tjufveri, än brandvakterna kunna vara. Dessa hundar äro icke just så billiga: de köpas för 3 å 5, ja 6 specieriksdaler.

Jag vet icke, om det är till skydd för dem, som äro fulla, som man satt jerngaller på norra sidan 0111 Stig-bergsliden. Nedanför gallret går en stenlagd väg, der bouteilleuren Ahlgren har sitt hus och säljer sydländska delicatesser, friska Malaga-drufvor och apelsiner. Inte kan det vara farligt att falla dit ned.

*

Vi voro i går afton, Pettersson och jag, åter ute på Vauxhallen. En vän till Pettersson, som heter Ringius och bor ofvan Stigbergsliden, hemtade oss med sin speljakt. Ringius är en stor sillpatron men har förut varitostindiefarare under den gamla, glänsande octrojen. Han är nu med om det stora salteriet vid Majnabbe. Det är alldeles gifvet att kursen står till fördel för mina holländska vänner; och det är all sannolikhet för, att här snart måste skeppas om igen stora qvantiteter, och dyrbara varor, till nederländska hamnar. Lika säkert är, att Ringius dervid kan vara oss nyttig.

Sedan vi hemtat hans hustru — jag såg mycket litet af hans hem — mötte oss, enligt föregående uppgörelse, coopvaerdie capitaine Engellau, som också lärer vara en mäktig man härute, egande tvenne hus, ett vid Barlastkajen och ett vid Masthuggskajen, dykericommissarien på Gamla varfvet Clancey och en bokhållare hos Alströmers, v. Utfall, son till aflidne rike v. Utfall på Nääs.

Det var söndag. Engellau och Clancey hade hyggligt varit i kyrkan på förmiddagen, men nu hade deras hustrur tyckt, att gubbarne skulle få gå ut och roa sig, och till belöning för denna deras beskedlighet hade fruarne Sjelfva också fått följa med. Det var nemligen förhållandet, att en aerostatisk ballong skulle gå upp i Vauxhalls trädgård; och på denna ascension voro gummorna mycket nyfikna. De hade styrt ut sig i stora moderna hattar och lång-sjalar men glömt kapporna hemma.

Det gick ju också mycket bra. En italiensk eller sydfransk herre gaf sig till väders i en korg, som var bunden vid ballongen. Lyckligtvis var ballongen säkert fästad med en lina vid ett gammalt skeppsankare, på hvilket man lagt stora stenblock, så att karlen kom icke högre, än han ville. Emellertid var det för mycket folk på Vaux-hall, för att vi skulle frestas att dröja der. Fruarne gingo hem till sina små, tunnklädda som de voro. Vi karlar gjorde ett litet besök på Reuterquists källare derbredvid, på Breda vägen.

Vi hade här rätt trefligt i all stillhet med vårt samspråk ; och det gick nu mycket beskedligare till än den der

qvällen på Vauxhallen. Vi hade våra »pipnubbor», vår engelska punschbål (Batavia dock, som vanligt) och till qvällen vanlig svensk mat, holländsk sill och ostindiska höns med curry, till och med engelsk porter till 22 styfver buteljen och efteråt en persicoliqueur.

Clancey beklagade sig öfver, att tiderna voro så dyra: 7 sk. för en mark smör, 10 sk. för ett tjog ägg, 7 sk. fören mark talg, och till på köpet var det ondt om pengar öfverallt. Engellau småskrattade och anmärkte, att de stora herrarne lefva lika ståtligt ändå. Han skämtade med Utfall och frågade, om det gick sämre till på Nääs nu, än när hans far byggde det stora slottet. Därpå syntes interlocuteuren icke kunna ge besked. Kanske derför, att det just genom slottsbyggnaden blifvit ett alltför stort hål i den förut så outtömliga Utfallska skattkammaren. Clancey talade ock om fru v. Utfall, född Iggeström, öfverstelieutnantens, den beskedlige handelsbokhållarens brors fru, och frågade om hon fått hela dussinet af barn fullt ännu. De hade endast varit gifta i några få år. Vi talade äfven om ett storar.tadt gästabud, som nyligen varit i Göteborg, då den vermläydske brukspatronen Leonhard Magnus Waem gift sig med m:ll Cecilia Tranchell, en fullständig skönhet och ensam dotter till öfverdirecteuren Tranchell, som lärer sköta om Ostindiska companiets utskeppning. Jag fick emellertid också tillfälle att sticka emellan med några ytterligare affairsmeddelanden, som jag hade att göra Ringius.

*

Jag får väl snart ge mig in till staden. Kanske kommer jag då der i sällskap med menniskor, som ha större anspråk på lärdom än härute. Jag har köpt hos en bokbindare — här finnes ingen bokhandel — Lager-brings sammandrag af Svea Rikes historia, Bastholms Philosophie för olärda, Brefställare af Sellander och dessutom Ornelii Köpmans- och Material-lexicon.

KAP. IV.

Den lille Lagerheim är icke mycket härute, men han är icke desto mindre en riktig hederspascha och har alltid något snällt och trefligt att berätta när han tittar ut. 1 går var han visserligen hederligare och hyggligare än vanligt. Han hade lofvat mig att jag skulle få göra närmare bekantskap med en viss blond dame och att han snart skulle laga att vi sammanträffade. Kan man tänka sig, att han nu skaffat mig en bjudning till hr Carl Bagge i staden! Han var nog retsam att säga, att herrskapet Bildts och en viss ung dame från Marstrand också skulle komma dit, och att han för ett par dagar sedan träffat sagde dame, som han då pligtskyldigast gjort sin cour och obligerat att stanna i Göteborg öfver den dagen och icke brådstörta sin resa till Marstrand.

Jag borde väl egentligen vara jaloux på den vackre amiralitets-fänriken, men jag har till min förnöjelse hört af Pettersson, att han redan lärer vara till hälften förlofvad men m:lle Kenlock, dotter till en nyblifven rådman i staden, som samlat pengar egentligen på att sälja helsovatten, pyrmonter och bittervatten, hvilka utmärkta drycker för en femton år sedan först lära införts hit af capitaine Alexander Berg, som derför också förklarades vara samhällets förnämsta välgörare på den tiden. Hr Carl Bagge är emellertid en af stadens allra mest ansedda herrar och yngre bror till directeuren Peter Bagge, som mest bor på en egendom som heter Nygård, hvilken lärer ligga uppåt Trollhättan till.Jag har förut tänkt, att jag borde fara in till staden. Nu kan jag icke uppskjuta längre dermed. Det passar sig också bra, att jag lemnar mitt nuvarande logis på en tid, då jag hör, att min värd väntar småfrämmande, som storken kan komma med redan i dag. Den hedersmannen är mycket inquiet för detta besök, då hans kära fru är ganska svag och äfven förut varit sjuklig.

Jag såg i dag på eftermiddagen vissa preparationer till denna händelse. Ibland annat hade på middagen kommit hit utresande en stor och tjock fru, synnerligen respec-tabel till sitt yttre, prydligt klädd, uti svart camelottskjortel och ljusblå taftströja och insvept i en stor bomullsschal med svartprickig botten och couleurt karm. Jag undrade först, hvem denna ståtliga matrona kunde vara. Hamberg upplyste mig, att det var stadens enda priviligierade »mid-wife» eller »wise-woman», som engelsmännen säga, således ett fruntimmer som kan vara af mycket stor

betydelse vid vissa intressanta tillfällen.

Då Hamberg fick höra, att jag skulle resa till staden, blef han deröfver alls icke chagrinerad, utan fasthellre tvärtom, hvilket visserligen icke var smickrande för mig men dock förklarligt. För att likafullt visa, att han fortfarande ansåg mig som en vän, hedrade han mig med förtroendet att lemna till en af stadens tidningar en annons af innehåll, att han behöfde en amma med frisk och tillräcklig mjölk.

***

Med en af ostindiska varfvets båtar gick jag i morse in till staden. Vi gingo förbi varfvet Kusten, Sågen, varfvet Viken, Amiralitetsvarfvet, Stigberget, Lerkajen, Sänk-varfvet och hvad de alla kallas dessa lifliga hamnplatser. Vi sågo de talrika i Masthugget inskjutande »hamnarna» med deras magasin och bodar och närmare staden vackra hus vid dessa hamnar, trädgårdar, lusthus och båthus. Bland de vackraste husen och trädgårdarne är krigsrådet Maules, hvars lustgård sträcker sig från husen vid Smala vägen ända ned till elfven, der en smakfull paviljong är uppförd. Maules gård med dess många nätta byggnader är den andra i ordningen vid Smala vägen från sjelfvastaden räknadt. Den närmaste är kapten Spindlers »hamn»; och derefter — allra närmast in till staden — kommer den nya jemvågen, som ligger dels vid elfven, dels vid en särskild hamn som heter Pustevik och som står i förbindelse med fästningsgrafven. På ena sidan om Pustevik ligger sålunda nya j em vågen, på den andra en lastplats, som går fram till fästningsmuren. Här kunde jag nu gått i land. Man brukar lägga till här nära en liten tullstation vid innersta Pustevik mellan Breda vägen och vägen till Slottskogen. Emellertid hade en ostindisk styrman brådskande ärende till Masthamnen, så att slupen icke kunde få lägga till här.

Vi passerade nu det s. k. pålverket och bastionen Holmgården, som kan beskjuta fartyg både i elfven och i Pusteviks hamn, samt Badstugubastionen med dess särskilda graf och courtine utåt elfsidan. Härefter kommo vi till Stora Bommen med dess två bastioner, en på hvar-dera sidan om Stora Bomsbron, den ena vid den utskjutande hamnbrons — pirens — landfäste, den andra på andra sidan inloppet till Stora Hamnen, dit man kommer öfver på Stora Bomsbron, och der man också har en tullstation på näset mellan elfven och k. majestäts och kronans »Masthamn», en temligen smal bassin, der kronan brukat ha skeppsvirke.

Här tog en tull vakt hand om oss. Han tittade på mina papper och min packning. Vi kommo visserligen icke från utländsk ort, men vi kunde ju ändå smuggla. Mannen ville ingenting bestämma utan förde mig till Packhuset, der vice tullinspektören Landerberg helt artigt genast förklarade, att jag kunde »draga åt fanders med mina toilettsaker». Packhuset har ett rätt förmånligt läge, der Norra Hamngatan gör ett knä invid en vacker bro, som går öfver Stora hamnen och som kallas Kämpebron.

Denna bro är ganska ståtlig och prydd med fyra bildstoder, som skola föreställa några forntida hjeltar från vikingatiden, då befolkningen i dessa kustländer ända uppifrån Norge och ner till södra Skåne for omkring till sjös och förskräckte och plundrade halfva den dåvarande civiliserade verlden. Mellan de mellersta brokistorna eller pe-larne har man satt en hiss- eller fällbro, så att äfven större fartyg kunna passera härigenom. Hamnen utanför packhuset är mycket trång. Det är ofta svårt för fartygen attkomma fram till quaien i någorlunda dräglig tid. De få ligga och passa på hvarandra och på blifvande ledighet.

Lyckligtvis träffade jag här min vän Ringius. Han var nog aimabel att vilja skaffa mig en bostad, då jag nu i alla fall tänker bo i Sjelfva staden någon tid bortåt. Han visade mig en passant stadens auctionskammare, som ligger vid samma gränd som ena sidan af Packhuset, samt på andra sidan om stora hamnen landshöfdingeresidenset, en stor byggnad som ligger snedt emot sagde packhus, närmare elfven. Efter hvad jag kunde förstå ha de ingen riktig gouverneur nu, sedan för någon tid sedan generalen baron Beckfries dog. De ha för närvarande endast en vice gouverneur eller vice landshöfding som heter af For-selles. Före Beckfries hade de också en vice landshöfding, som förut hetat Thomée, men som kallade sig Adelsköld, då han blef upphöjd i adligt stånd. Det måtte vara svårt att här få ståthållare, som äro alla till lags. Regeringen synes vilja tillsätta sådana på försök. Bredvid gouverneurens hus ligger gouvernementsstyrelsens. Midt emot packhuset ligger »Lilla Torget», en trekantig plats, der flera af stadens förnämsta familjer ha sina hus.

Ringius följde mig nu emellertid först den Norra Hamngatan upp. På andra sidan den ofvan uppskrifna smala gatan, som kallas Smedjegatan, ligger först Ostindiska companiets stora hus, sedan ytterligare en gränd och sedan grefve G. Sparres f. d. palats. Han lärer här lemnat en märkelig konstsamling, mest taflor, hvilka dock snart nog lära komma att flyttas till hans stora gods i Skåne. Så vidt jag kunde uppfatta, hade en hr Holterman redan köpt denna vackra byggnad, hvilken dock ännu bebos af commercerådinnan Sahlgren, som lärer vara grefve Sparres svärmor. Denne grefve Gustaf Axelsson Sparre eger, om han lefver, eller egde flera stora landtgods, Kulla Gunnarstorp i Skåne, Hökerum och Brunsnäs i södra Vestergötland.

På båda sidor om kanalen ha de planterat träd, liksom i somliga holländska städer.

I hamnen här ligga på denna sida fiskbryggor, på hvilka fiskare och månglerskor bjuda ut fisk från skärgården. Skärgårdens fiskebåtar gå hit upp med sin fångst. Här lära hamnfogden och torgfogden föra sitt regemente och rifvas om makten, under det hamnmästaren har meraatt göra med den yttre hamnen och särskildt med muddringsarbetena.

Bredvid Sparreska palatset ligger Christinae kyrka, äfven Tyska kyrkan kallad. Nedanför kvrkomuren hafva en mängd personer i mer eller mindre öppna bodar och skjul försäljning af allehanda saker, både victualier och annat, hvilken tillställning gör att passagen här är temligen trång. Vid östra ändan af kyrkan ligger ett grafkor, och när man passerat detta, kommer man till rådhuset, som också omfattar stadens börs.

Rådhuset är en rätt vacker byggnad, dock temligen låg, synes det mig, i jemförelse med omgifningarna. Detsamma ligger både åt stora hamnen och åt stadens Stora torg, som är en vidsträckt fyrkant, vid hvars norra sida ligger en temligen vanprydande liten byggnad, den s. k. högvakten, der garnisonen har sitt högqvarter. Bakom denna högvakt, som är långt framskjuten på torget, ligger stadshuset, der stadssoldater och brandvakter husera. Stadssoldaterna äro kantänka stadens soldater, icke kronans; och de stå under polisborgmästarens befäl.

Dock öfver all militaire står commendanten, som brukar bo i commendantshuset, som också ligger här vid torget, nämligen bredvid rådhuset. Om commendanten bor där nu, vet jag icke. Commendanten lärer för närvarande vara contreamiralen Georg de Frése. Kanske bor han på Gamla varfvet? Sin mesta sysselsättning har han väl ändå på Nya varfvet, der för närvarande en hel escader lärer vara förlagd.

***

Emellertid kommo vi nu till mademoisellerna Muller vid Södra Hamngatan. Ringius förde mig in der och sporde, om mamsellerna hade några rum lediga. Den ena mamsellen, ett mycket prydligt fruntimmer, ruskade på hufvudet. Något rum i huset åt Hamngatan hade hon icke. Möjligen kunde hon skaffa mig ett rum i huset åt Drottninggatan till, ett mycket större rum som hon brukade reservera åt riktigt fint och förnämt folk. Hon upplyste emellertid att detta rum var rätt dyrt, men »det gör väl herrarne ingenting». Vi bådo att få se på rummet.Det var både stort och hemtrefligt och väl möbleradt med en stor s. k. gustaviansk säng med gardiner, klädd liksom stolarne med grön damast, försedd med mjuka pölar och paradetäcke. Der fanns också en secretaire och en commode, båda af mahogne. Jag resolverade mig genast för att taga detta rum.

M:lle Muller frågade mig emellertid, om jag hade rapporterat mig på rådhuskansliet. Det måste alla resande göra med allra första, så vida de vilja undgå att plikta. Jag tog afsked af hr Ringius och sprang naturligtvis genast öfver till rådhuset och fick tag i en rådhuskanslist, hvilken antecknade mitt namn, mitt hemvist, mitt yrke och min härvarande bostad.

På hemvägen gapade jag åter litet omkring mig och fick den upplysningen, att några skjul och hus, som ligga på en holme i Stora Hamnkanalen öster om en bro, som kallas för Lejonbron, höra till gamla jernvågen. Lejonbron är lik de andra, ganska vacker, med fyra lejon, ett i hvart hörn. De hålla svärd och sköldar i tassarne och se ganska vilda ut.

Jag har fått låna Rousseau’s »La nouvelle Heloise» af Lagerheim. Midt för mig har jag Bonaparte’s och PichegruV porträtter. Bonaparte är verldens lejon nu för tiden. Jag känner igen Pichegru’s svartmuskiga ansigte med de otäcka ögonen och den smala krokiga näsan. Han håller ena handen som vanligt bakom ryggen. Han har

förlorat en eller två af sina fingrar, kantänka. Han förargar mig!

Jag skall läsa Rousseau.

KAP. V.

Just när jag kom utanför porten, körde fram för densamma en caléche, målad i »couleur de chair» med försilfrade lister, klädd med grått fint tyg, röda och hvita snören och fransar, förspänd med fyrspann af stora bläsiga fuchsar, utomordentligt ståtligt, nästan furstligt,, åtminstone lika fint som de andrygaste adlige junkrarnes equipager i Gelderlandet. En äldre herre i blå klädesslängkappa och modem engelsk hatt steg ur vagnen, när betjenten öppnat vagnsdörren. Jag blef sedan presenterad för mannen. Det var ingen mer och ingen mindre än titulairkrigsrådet James Maule, den rike f. d. directeuren, som lånade kungen pengar och derför kommit i mycken hög gunst. Han kom nu från sitt hem i Masthugget i denna stora ståt.

Gästerna samlades i ett stort rum, ett »drawingroom», som engelsmännen bruka säga, med en »shrubbery», ett litet växthus inåt gården, vettande åt sydvest, efter hvad jag kunde tycka. Värden kom mycket artigt emot mig och förde mig till sin fru, som heter Beckman i sig sjelf och, efter hvad jag sedan kunde förstå, tillhör en mycket ansedd köpmansslägt här i staden. Hon ser lika vacker ut i rum som på promenad i vagn. Utom henne funnos endast fyra fruntimmer, Peter Bagges fru, född Beyer, också tillhörande en bekant Göteborgsfamilj, fru Bildt, m:lle Rika Helleberg och en annan ung flicka,m:lle Anna Stina Beckman*), värdinnans syster, en liten mager brunette, en motsats till m.lle Helleberg.

Jag är just icke någon dufunge och har väl sett litet här i verlden, har också än i dag ögonen med mig och ser och förstår ett och annat, allt utan skryt; men jag kände mig dock, sanningen att säga, ganska upprörd och rent af förlägen. Hoppas dock att jag gjorde mina bästa complimenter och mina bästa bugningssteg på det glatta, målade golfvet! Fru Bildt uttryckte sitt nöje att få träffa mig igen. M:lle Rika rodnade som en ros.

De äldre herrarne voro värdens bror, Peter Bagge, förut egare, tror jag, till detta hus, Lorentz Grill, en rik ungkarl och chef för firman Laurentz Grill, Petersen & C:o; han har sitt hus här bredvid vid Lilla Torget och lärer vara en af den Salomoniske logens högste embetsmän, vidare herrar rådman Carl Lamberg och handlanden Peter Lamberg, den senare innehafvare af en stor vin- och victualieaffär, båda också höge frimurare, stadsfysicus Christopher Carlander, en jemförelsevis ung, men, efter hvad jag hör, redan mycket berömd läkare, W. Chalmers och C. F. Uggla, båda, liksom hr Peter Bagge, directeurer i Trollhätte kanal- och slussverks-bolag, hr Pettersson Fehman, egare af en sidenfabrik i Kongelf, capitaine Bildt samt krigsrådet Maule, den förnämste kanske af allihop, ja, det vill säga, der var också en annan mycket förnäm herre, en baron Koskull, en cavalleriofficer, som lärer skola få någon högre engagement här vid tullverket. Ett par tre yngre officerare, lieutnanterna C. G. Uggla och Lamberg vid Göta artilleri samt fänrik Wingårdh vid Stedingkska regementet, son till biskopen, voro, likasom Lagerheim, ock bland de inbjudna. Äfven voro bland dem — såsom jag senare lade märke till — en hr Car-negie, som lärer vara bokhållare hos hr John Hall, och en yngre hr Grill, som också har någon bokhållarebefattning. Sällskapet bestod väl af tjugo å trettio personer, tydligen tillhörande stadens grädda. När jag framfördes till hr Maule, tillät jag mig nämna, att jag medförde re-commendationer till honom, hvilken anmälan han mycket obligeant besvarade, uttryckande sin fägnad öfver att få

) Sedermera fru David Carnegie senior. Utgifvarens anm.göra min bekantskap och att få höra något utifrån en annan verldsdel. De underrättelser, jag derifrån kan meddela honom äro dock icke så färska.

Jag hann just icke se mig omkring mycket i denna antichambre, men jag tittade litet på de garnerade blomsterkrukorna, på potpurri-vaserna, på papperstapeterna, på ett bord med mosaikskifva, på de moderna stolarna med lösa säten, på ett litet nätt tebord af mahogne med hvit marmorskifva och ballustrader af messing och — slutade med att se mig sjelf i en stor, stor spegel, som dock bestod af två glas.

Hur värdfolk och gäster voro klädda såg jag denna gång icke mycket efter. Herrarne hade bruna och blå frackrockar, vill jag minnas, gula, hvita, röda västar, casimirsbvxor eller klädespantalonger med band vid knäna. Hr Maule hade röd casimirväst med hvita prickar. En af fruarna var klädd i brungult poncho och hade panasch med fjädrar på hufvudet; en annan var klädd i brunrödt siden och flor och bar en tjock guldkedja om halsen. Innan vi gingo in i matsalen hade den ena en »peau de soie»-pels öfver axlarne, den andra en axelkappa af röd poncho, ty det^var skäligen kallt, fast man nyss tändt en bokvedsbrasa i spiseln. Jag såg mest på en. Hon var klädd i en ljusblå moirklädning med krus och hvita uddar på kjorteln. Öfver klädningen bar hon en svart silkeschal med smala ljusblå och gula ränder. Hennes små fina fötter stucko fram under de hvita uddarne i ett par de nättaste skor med genombrutna silfverspännen.

Matsalen var upplyst med vaxljus, både i krona och lampetter. Väggarne voro också här prydda med pappers-tapeter, på hvilka dock voro trvckta eller målade olika mytologiska historier från Yergilii Eneid. Jag tyckte åtminstone jag såg Dido i störtregn draga in i en håla denne remarquable hjelte för att i lugn få språka om den häftiga kärlek, som så hastigt påkommit henne, då Caesars stamfader ljög ihop för henne sina incroyabla äfven tyr till lands och vatten och till på köpet gret öfver sina malheurer. Jag tyckte också, att jag såg den öfver-: gifna passionerade menniskan på en vedhög som flammade rätt försvarligt. Jag såg allt det der, under det jag med måttlig resignation smakade på ett glas liqueur eller bränvin, som serverades jemte smör och bröd samtanjovis och glocesterost, och lade märke till, att hr Lorentz •Grill fick till sin sidogranne den förtjusande flickan, hvar-emot jag kom långt bort vid andra ändan af bordet, bredvid en senare kommen gäst, en prestman, »catecheta» Bagge, en slägting, förmodar jag, till familjen.

Middagen var god, hummer, förträfflig soppa, skinka, fisk, fogel — om det var norska snöripor eller norrländska murrkullor, vet jag icke, men nog var den tillräckligt gammal — något slags kalfpastej — staden lärer ha utmärkta pastejbagare — grönsaker, compott, torta, syltad ingefära, franska renetter, glace och confect-fikon och andra sötsaker, röd Bordeaux, Mosel, gammalt portvin för herrarne och Bezier-muscat för damerna.

Näst damerna, eller rättare sagdt, näst en af damerna, beundrade jag servicen. Bästa engelska caraffer ocih glas! Utmärkta äkta carotter, compotiers, salladskålar och crémekoppar. Allt dock i blått och hvitt, sålunda något enformigt. Men hvilket präktigt ostindiskt fiskfat med hölster i samma mönster! Och sedan hvilka vackra å la glaceskålar i mörkblått, rödt och guld!

Hvad vi talade om, eller hvad jag hörde, det allt har jag nu icke så lätt att erinra mig. I början af middagen gällde det allvarligare ämnen: det talades om, att den nya kasernen vid Eklundstorget snart skulle vara fullt färdig, om Pergoleses passionsmusik, som uppfördes på Frimurarelogen i påskas, om hr Johan Borgström — adlad Adelheim — på Dingelvik i Dalsland, som varit nog jaloux att för en trettio år sedan bränna upp alla sina märkvärdiga skrifter i magie, innan han dog, — hvilken onödiga autodafé hvarken herrar eller damer kunde skänka sin approbation — och om franska repu-bliquens commissarie consul Fournier, som nu är en så stor kaxe, fast han förut var en mycket anspråkslös hökare som hyrde en källare i biskopshuset. Man beklagade, att man. icke mera fick åter höra det italienska operasällskapet Stephano Pucci. Ett sorgligt samtalsämne var det om fru Arfvidssons farliga sjukdom. Arfvidssons bo icke långt härifrån vid Stora hamnen. De yngre herrarne förvånade sig öfver, att man nu började sända stadens finare ungdom att uppfostras i qväkare- eller herrnhutareskolan i Kristiansfeld, och talade om den nva handelsskolan iWandsbeck invid Hamburg. Mot slutet af middagen blef samtalet mera skämtsamt.

Två af herrarne föredrogo vid bordet ett par sånger, som voro ganska fulla af sentiment och slogo mycket an. Jag kan ej neka till, att jag var susceptibel. Ett par verser i en halfmunter visa kallad »1 andarnes skuggiga land» skref en af lieutnanterna sedan upp åt mig:

Der, ack der ingen Selma du möter,

Ej der någon kokhet Nektar-bål,

Der ej mer man dagen förnöter Att älska och klinga din skål.

Derför än, medan pulsarna spritta Och pickande hjertat pickar lif,

Töm ditt glas mot höstilens smitta,

Mot kölden i flickkammarn blif.

Denna sång gjorde mig emellertid något förlägen, när jag såg bort till damerna; men fruntimmerna sågo rätt tranquila ut. M:lle Rika syntes icke fästa någon uppmärksamhet vid visans innehåll och samspråkade, strax som sången var slut, rätt lifligt om något annat med sin granne.

En af herrarna talade om, att man fått en ny dans-lärare till staden, och påstod att fruarna borde besöka honom för att lära sig en ny fransysk contradans med vals; men fruarne påstodo att de hade nog af den lärdom, som gamle Norcross gifvit dem i anglaise och qvadrille. »Så roligt vi hade hos Norcross, der borta på Vallgatan hos hökare Norlings!» Herrarne förklarade att Norcross var urmodig. Man hade ju sedan haft dansmästare Hjelm från Carlskrona, som hitförskrifvits af amiralitetsofficerarne, när de tyckte att Göteborgsmamsellerna icke följt med sin tid. Det skämtades ock med en gammal historia om enkedrottningen, som efter sitt besök i Göteborg skulle sagt: »I Göteborg är det mycket vackert, men vackrast af allt är ändå Göteborgs cavalleri»! »Vi voro unga då», myste krigsrådet. Jag förmodar att drottningens beröm skulle gällt borgerskapets dåvarande cavalleri, hvilket väl nu knappast fins, fast man en och annan gång ser en borgaruniformsjacka och hatt och värjgehäng. En af herrarna hade olyckan att tappa en tallrik och blef mycket förskräckt, men den glade värden ropade åt honom: »Låtden ligga! Är den sönder, så skickar jag mor i morgon till sinkaren, antingen Nathan Finder eller Syrach, och då blir den bättre, än om den vore hel». Sinkadt porcellaine får ju alltid något tycke å 1'antique.

Sedan James Maule tackat värdinnan och herrarne kysst henne på handen, spridde sig sällskapet i den vackra bostaden. I mottagningsrummet serverades kaffe samt derefter punsch i en mycket vacker ostindisk bål, hvar-efter en del af herrarne här tände sina pipor. Spelbord

— af mahogne — framsattes, och der började s så småningom Bostonspel (eller kanske var det Whist) och L'hombre och s. k. Quadrille, också ett slags L'hombre som spelas af fyra, då vanlig L'hombre spelas af tre eller fem. Jag såg i förbigående, att man hade svenska kort, tillverkade vid Christies fabrik i Masthugget.

Ungdomen drog sig in i ett af de inre sällskapsrummen, också ett stort vackert rum, praktfullare utstyrdt än det yttre: stora speglar med hela glas, kristalljuskrona med vaxljus, tapeter af körsbärsfärgadt tyg, taburetter med broderadt sidendamast, en ovanligt elegant bureau i »laque de chine» med en pendyl i förgylld bronze och email under en stor glaskupa, flera äkta vaser, både ostindiska och stockholmska, och, framför allt, ett gammaldags förgyldt bord med spegelskifva och derpå åtminstone ett tjog äkta porcellains-dockor! Jag erinrade mig, att jag hört att förgylda möbler voro förbjudna i den gamla öfverflödsförordningen. I luften fans något fängslande eller kanske berusande. Det var inte lavendel, icke »po-made de bergamot», icke bränd eau de cologne eller något harzartadt rökpulver, nej det var något obestämdt i vällukts väg, mycket finare än allt det der. Kanske kom det från de två luktputorna af rödt guldbroderadt siden som lågo i soffhörnen.

Jag närmade mig naturligtvis damerna och kom att stanna bredvid m:lle Rika. Hvad skulle jag tala om? Jag kom in på min spatsertur under förmiddagen, efterkom vi genom fönstret kunde se Stora Boms-bron och Kämpebron med dess fyra träbilder. Vi sågo också Tyska kyrkan, och jag nämnde, att jag hört, att de flesta församlingsbor här nu vore svenskar, hvilket den unga flickan bekräftade med tillägg, att församlingen dock hade en tysk prest och äfven en tvsk skola, och att presten ochskolan bodde i samma hus. På min fråga, om några holländare funnes qvar sedan gammalt i staden, genmälde hon, att det hade hon icke hört talas om. Om hon hade varit på teatern? Ja, hon hade sett »Nina eller den af kärlek svagsinta» och »Den förtroliga aftonmåltiden», komedi i tre akter; men det var nu mycket längesedan, det var när hon var i staden förra gången. Hon hade då också varit på en assemblée på stora börssalen i andra våningen på rådhuset. Jag anmärkte då att jag tyckte att rådhuset såg något nedtryckt ut med sina två våningar, under det att det bredvid liggande commendantshuset höjde sig öfver detsamma i tre etager. Ja det höll hon också med om; men man hade redan bestämt sig för att bygga till en tredje våning.

Det är underbart ändå, att man kan bli så dumv som jag nu var, bli så dum när man vill vara som qvickast,. som mest aimable. Men hur ljuft var icke ändå hennes leende, hur hjertligt tryckte hon icke min hand! Jag tror, att hon var på väg att tala om vårt första sammanträffande.

Men nu hade herrskapet redan börjat taga af sked. På sedan med peliserna och kapporna och florshufvorna och pambuscherna! Jag hade icke hunnit säga ett ord till hennes nåd Bildt. Inte kunde jag nu bedja att få följa dem hem, helst då capitainen var med och en knekt med lanterna på långt skaft.

*

Det var mulet väder och mörkt nog i staden. Ingen af de trettiofem oljelyktorna, som skola upplysa Göteborgs bryggor, är tänd vid denna årstid, icke heller någon af de nitton, som, efter hvad unge hr Grill omtalar, skola upplysa ingångarne till de publiqua byggnaderna.

De unga herrarna inbjödo mig att följa med till »Tre remmare», hörnet af Magasins- och Kyrkogatorna. Jag tackade förbindligast och vände hem till mamsellerna Uiller.Stora Hamngatan.Här sitter jag nu, och den oväntadt prydliga »gustavianska» sängen med gardiner och pölar vinkar mig rätt inbjudande. Jag kommer nog att drömma, men jag vill icke drömma, att jag är så dum, att jag icke förstår att prata med en lång, smärt, finhyad flicka med vågigt, något uppstruket ljust hår.

KAP. VI.

Jag har haft underrättelser från mina slägtingar i Holland. Min gamle morbror lärer vara alldeles ursinnig. Men hvad hjelper det? Det stackars landet blir ändå genomruineradt. Inte nog med att Pichegru för två år sedan tog Limburg och södra Flandern och lät den »bataviska republiquen» — ett löjligt namn! - betala hundra millioner gulden i s. k. krigsskadestånd, när holländarne icke slagits alls, efter som de icke hade någon armé, nu skola de arma dårarne, med ögon för sent öppna för den gamla dårskapen och lojheten, underhålla 25,000 man franska trupper i sitt eget land; och inte ens härmed var det nog: när dessa trupper blifvit uppklädda och beväpnade, då skickades de bort, och andra kommo i stället åt holländarne att till nyes kläda och beväpna.

Det hette att den s. k. constituerande församlingen skulle ge landet en författning, men denna urkund var knappt färdig, förr än general Joubert störtade den, emedan den icke var tillräckligt democratisk. Min kusin säger, att den franske ministern Delacroix och hans secreterare Ducange — båda fullständiga jacobinskurkar — fullkomligt godtyckligt regera landet, dervid biträdde af förrädaren Daendels, som har befälet öfver republiquens egen usla här.

Der sitter nu röfvaren Pichegru midt emot mig på väggen. Måtte han bli hängd! Jag hör att en annan af de franska generalerna, Moreau, i en qvarglömd packvagnupptäckt Pichegrus alla förrädiska bref och rapporter. Han hade gått öfver till royalisterna nu, när han funnit, att han inte stod väl hos de maktegande i Paris.

Gud vet om inte emellertid de maktegande derstädes Sjelfva nu för tiden luta litet åt monarkien och aristocratien. Åtminstone påstås detta vara fallet med Barras. En annan af de höga herrarne i directorium, Rewbel, som sköter de utrikes ärendena, använder hela sin ställning och sin makt endast på att göra speculationsaffärer och att samla pengar. Det lära också holländarna fått erfara. En annan af de stormäktige, La Reveillére Lepeaux, måtte vara en galning. Men äfven han låter tala om sig i Holland. Han vill införa något slags ny religion, som han påstår sig ha fått lära af de hinduiska brahminerna och som han kallar för »theophilantropism».

Delacroix och Decange sitta emellertid lugna i Amsterdam och bry sig nog icke mycket om den slappa regeringen. Stackars Holland! Det är väl, att man ännu kan andas fritt här i landet. Det ligger väl för långt bort, för att fransmännen skola komma hit. De tro väl också, att det är för kallt här.

När det lägre folket talar här, påminner det mig ibland om holländskan. Sådana ord som snipig, snut, snipp eller

näsa, fvrtyg eller elddon, gynna eller smickra, pij (grof ylletröja), runderom eller rundtorn, rympla eller skrynkla, råmskål eller gräddkanna, slem, slab och slabat äro ju rent holländska.

***

Det regnar i dag. Det lärer det ofta göra i Göteborg. Emellertid har jag varit ute med mitt gamla vaxtaftparapluie och köpt holländskt papper och pommerska gåspennor i en bod på Östra Hamngatan hos handelsmannen E. E. Setterborg. Hos handskmakaren Löfgren har jag beställt mig ett par castorskinnsbyxor. Ett bra matställe har man visat mig på, nemligen hos hr von Mellen i fru Rhodins hus vid Kronhusgatan. Jag tror frun är garfvareenka. Skada blott att stället ligger så långt bort. Emellertid fick jag stockfisk, skånskt oxkött med Lidköpingsgurkor och engelskt svagdricka och »ba-varoise» till middagen. Jag gjorde der en rätt egendomlig bekantskap nemligen med en Gabriel Schlesinger, som haft någon del i cifversättningen af ritualen i judiska synagogan på svenska. Att han icke gjort öfversättningen sjelf, kunde jag lätt förstå, efter som han talade svenska ungefär lika dåligt som jag. Han tituleras för öfrigt »kungl. priviligierad kattunstryckare».

*

Jag, har i dag också gjort några små upptäcktspromenader. Östra Hamngatan går på båda sidor om Östra hamnen, på ena hållet ned till Lilla Bommen, det mindre af inloppen från elfven till stadens inre kanalledningar, på andra hållet ut till den s. k. Kungsporten och Kungsportsbron, som går öfver Vallgrafven och till ravelinen »Prins Carl».Ungefär mellan n. v. Kungsportsbron och Stora teatern, närmare sistnämnda.*Utgifvarens anm.*

Genom Lilla Bommen gå mest fartyg som föra kött och hö uppifrån elftrakterna, äfvensom en del fiskebåtar och jullar som komma med matvaror från landtgårdarne på Hisingen. Äfven vid Lilla Bommen ligger ett litet tullhus, och midt emot på andra sidan Östra hamnen Lilla Bommens Corps de garde. Äfven utefter Östra hamnen finnes en del träd planterade. Öfver densamma gå ock flera broar, som mest alla äro lika hvarandra men icke så storartade som de, som gå öfver Stora hamnen. Jag lade redan i förgår märke till de hus, som öster 0111 Lejonbryggan ligga på en holme uti hamnen. Det är den gamla jernvågen, som ännu finnes qvar, fast man skaffat sig en ny och beqvämare utanför vallen vid Pustevik. Bakom gamla jernvågen ligger längre åt öster opå samma holme också stadens förnämsta sockerbruk. Åt det hållet får jag väl göra mina upptäcktsfärder en annan gång.

Nu gick jag Östra Hamngatan ut fram till Kungsporten. Icke långt från Kungsporten, hvilken här presenterar sig mycket prydlig, isynnerhet på afstånd, märkes vid Östra Hamngatan en cisternbyggnad af sten, der man hemtar det utmärkta källvatten, för hvilket staden är såberömd, och för hvilket man, innan vattenledningen blef färdig, fick betala rätt mycket. Detta vatten kommer från ett ställe, som heter Kallebäck och som lärer vara anslaget till borgmästarens lön.

Under dagens lopp är det — som vi nu erforo — icke svårt att komma in och ut genom fästningsportarne, men efter en viss tid på qvällen måste man för att få passera erlägga en afgift, som lärer gå till något välgörande ändamål.

Stålhandske, hvilken jag träffade just då han var på väg att söka mig i min bostad, förde mig ett stycke utanför Kungsporten och öfver bron. Från den sistnämnda har man en rätt god öfversigt af fästningsverken på denna sida af staden. När man här på bron står vänd mot sagde portbyggnad, har man på högra hand innanför Vallgrafven bastionen Gustavus Magnus *) och längre bort utanför Vallgrafven ravelinen Prins Gustaf**). Om man deremot från bron låter blickarne promenera utefter Vallgrafven åt vester till, då har man nästan midt för näsan, fast på andra sidan grafven bastionen Johannes dux***), som stöter intill ett mycket stort torg, kalladt Trätorget, der bönderna mest från en ort, som heter Lindome, pläga sälja sina trävaror. Längre bort ligger ute i Sjelfva Vallgrafven ravelinen »Prinsessan Hedvig», efter hvad Stålhandske säger mig, i utsträckningen af en gata, som numera kallas Kaserngatan.

Ännu längre vesterut har man en bastion, som heter Christina Regina, och bortom denna går en täckt gång med vatten på båda sidorna från stadens vall bort till den temligen högt belägna skansen Kronan. Midt på denna gång finnes ett befästningsverk, som knappast stiger öfver jordytan, en capunier eller skjutgraf med jordbröstvärn på

taket och inuti försedd med bombfria hvälfda casematter. Genom denna capunier kan man mycket fördelaktigt med mindre stycken eller handgevär beskjuta hvarje fiende, som vill närma sig och antasta denna för-

*) Vid den nu s. k. bastionsplatsen.

**) I nuvarande Trädgårdsföreningen.

***) Ungefär der gamla bazaren nu ligger, nära Kungstorget.

Utgifvarens anmärkningar.bindelse mellan staden och skansen. Denna gång skär emellertid midt igenom en del af förstaden Haga.

Här utanför är visserligen ganska vackert, men inte är det just vidare snyggt. På ena sidan ett stycke härifrån ligger den s. k. Exercisheden, äfven kallad Stora heden, der flera månglare ha sina stånd och der också en del af stadens vederbörande ha beten för sina kor och kanske äfven svin, utom naturligtvis när der förekommer exercis. Men alla dessa djur, som häromkring uppfödas, tyckas vara mycket bortskämda och oregerliga.

Jag har sett en kungörelse om vite för svin, gäss och höns, som härifrån gå in på vallarne och äfven upp på dem. De måtte vara farligare fiender dessa djur, än danskarne voro för några år sedan. Här utom hållas också kreatursmarknader vid bestämd tid, men under flera veckor.

Längre åt vester ligger en annan hed, östra Haga-heden kallad; der håller artilleriet, under en major Gjers, för närvarande på att exercera med skarpa skott. På Hagaheden bruka de ock ställa till med fyrverkerier.

Här i närheten är det, möjligen i följd af mindre trefligt grannskap och allt detta vapenbuller, just icke mycket vackra byggnader eller trädgårdar. Dock visade mig Stålhandske det Wettermanska plantaget och ett nätt hus, som tillhör en fru Simson — jag frågade om hennes flicknamn var Delilah — hvars man lärer varit teaterdirecteur. Hon lärer äfven som enka en tid regerat i Thalias tempel. I Östra Haga finnes också en handelsträdgård, som tillhör en herre, som heter Böcker. Annu längre bort, inemot skansen Kronan, ligger en annan trädgård, som lärer tillhöra en trädgårdsmästare Bygren. Det tyckes vara ett minne, bevaradt från den holländska 1 tiden, att göteborgarne tycka om blommor. Här kan man dock icke se mycket af all denna härlighet, som Stålhandske påpekat; men kanske jag en annan gång kan studera äfven denna sida af Göteborg på litet närmare håll.

När vi återvände genom Kungsporten till staden och Östra Hamngatan, mötte vi der baron Koskull, den cavalleriofficeren, som jag påträffade hos hr Carl Bagge. Han hade med sig två ovanligt vackra flickor. Stålhandske påstod, att de icke skulle vara mer än tolf eller trettonår vid pass; men för att vara vid den åldern voro de ovanligt mycket utvuxna *). Jag trodde först, att han tillhörde Göteborgs cavalleri, men det lärer han alls icke göra.

*

Göteborg har numera icke något cavalleri, om ej möjligen borgerskapets, som visserligen lärer vara mycket prydligt utrustadt och tager sig rätt bra ut, men som numera är minskadt till några få individer och alls icke så öfvadt som under sin förre chef handelsmannen d'Artis, hvilken lärer hållit denna cavalleritrupp i all nödtorftig exercis. En del herrar af detta rytteri skola för öfrigt också försökt sig på artilleritjenst. Borgerskapets cavalleri lärer förut öfvat sig några gånger på söndagseftermiddagarna om somrarne vid ett ställe, som heter Bakaregården, efter sedan aftonsången firats i stadens kyrkor.

I landsorten häromkring finnes emellertid ett par cavalleriregementen. Vestgöta cavalleri och Bohus läns dragoner eller Gröna dragonerna.

Men det finnes dock mycket soldater i staden. En del amiralitetsofficerare synas ock här rätt ofta, ehuru de mest hafva sina stationer ute på amiralitetsvarfven. Jag såg den otreflige Gyllenschruf härom dagen på gatan. Jag har stark antipati mot den karlen. Han bligade nu också mycket gement. Stålhandske har sin bostad här utanför vid Breda Vägen. Men egentligen borde tjenstgörande hålla sig i närheten af stationerna. Utom sjömilitairen finnas emellertid en artilleribrigad, ett infanteriregemente — det kallas för det Stedingkska, emedan det är uppsatt af en

hög herre med det namnet, hvilken dock nu alls icke synes hafva något att göra med detsamma — och en fortificationscorps, för att icke räkna borgerskapets infanteri och stadssoldaterna under polisborgmästaren, f. d. landssekreteraren hr Hans Hummel.

*) Fröknarna Marianne och Constantia Koskull, den ena sedan konung Carl XIII:s och äfven Carl XIV Johans favorit, den andra en gång i tiden olyckligt gift med den galne millionären John Hall.

Utgifvarens anm.Ehuru sålunda mycken militaire här är samlad, hvilket ock vid en promenad på stadens gator väl märkes, skall den dock icke förslå att i händelse af ett anfall försvara de omfattande fästningsverken, utan måste man då inkalla flera i landsbygden cantonnerade regementen. Förut ha här funnits flera infanteriregementen, såsom det Cron-hjelmska, det Hessensteinska - som anfördes af en grefve Carl Edvard Hessenstein, son till konung Fredrik och riksgrefvirtnan Taube, en bror till förre ståthållaren i Pommern — baron Björnbergs (förut det Zanderska), Wach-meisterska, Gyllengranats, v. Salzas, ibland två på en gång. Jag har låtit Stålhandske relatera allt detta, emedan jag ju räknar min origine från berömda svenske krigsmän. Men Gud vet dock 0111 staden kan med aldrig så stor besättning försvaras mot en någorlunda välrustad, väl anförd och krigsduglig belägringsarmé. När under den förra kungens tid för icke så många år sedan en fiendtlig dansk här närmade sig Göteborg, räddades väl staden hufvudsakligen genom engelske ministern Elliots mellan-komst.

Stålhandske vet att berätta om allt sådant der. Han har också visat mig de nyaste militaira inrättningarna, särskildt en betydande byggnadscomplex, som ännu icke är riktigt färdig, men som, när den en gång fullbordats, skall inom sina murar kunna rymma en hel del af garnisonen. Dessa byggnader, tillsvidare ett stort hus och ett par paviljonger, ligga vid Eklundstorget, numera kalladt Kaserngatan, och Kungsgatan under ett högt berg, som kallas Lilla Otterhällan i närheten af den s. k. Hästbacken, der hästmarknaden förut brukat hållas, icke så långt från den vestra fästningsporten, Carls port eller Holmgårds-porten. Fortificationen och tygstaten äro deremot förlagde i en annan del af staden, invid Qvarnberget, ett annat af de berg som ligga inom fästningsverken eller utgöra naturliga delar af dessa. En stadsqvartermästare har hittills brukat sköta truppernas inqvartering.

Det finnes för öfrigt två berg som heta Otterhällan, Stora Otterhällan och Lilla Otterhällan. Mellan dem går en fortsättning af Kungsgatan fram. Mellan dem ligger ock ofvannämnda Carls port, temligen långt ifrån Vallgrafven, bredvid det s. k. Surbrunnsqvarteret, så kalladt för att der varit en helsokälla eller derför att der säljasallehanda helsovatten. Emellan Carls port och kasernen ligger garnisonslasarettet, och ej långt derifrån det stora hästfuragemagasinet. Under Carls port ligger en stor krutkällare af gråsten, der en del af fästningens krutförråd förvaras.

Jag hör, att utom öfvercommendanten, öfverste eller amiral de Frése, finnes också en commendant, en öfverstelieutnant baron Hierta, som väl egentligen sköter om garnisonen. Bland högre officerare nämnas också öfversten Treffenberg, baron Silfverschöld, öfverstelieutnant Planting Gyllenbåga, major v. Matérn vid fortificationen med flera, hvilkas namn jag icke kommer ihåg.

*

Funnes icke garnisonen, så skulle nog ordningsmakten ha svårt att reda sig här vid vissa tillfällen. Ibland är den också alldeles handfallen, isynnerhet om det händer någon gång att t. ex. olika militaircorpser komma i lufven på hvarandra. Detta lärer dock vara rätt sällsynt. Men den polis, som finnes, har också alldeles för mycket att göra: man lägger på densamma allt möjligt. När öfverflödsförordningen ännu tillämpades, skulle den också biträda vid dessa otrefliga och för husfriden kränkande undersökningar, som medfölja all sådan der tvångslagstiftning.

Ännu gälla en mängd småaktiga förordningar, som göra mera besvär än nytta. Hvad skall t. ex. tjena till att häkta beskedliga ynglingar eller gossar som öfva sig med bollspel på vallarne och Larmgatorna på söndags-eftermiddagarne, så som skedde när vi nu vandrade utåt Carls port? Göteborgs ungdom är mycket fallen för kroppsöfningar. Nu heter det, att dessa bollspelare störa den andäktiga befolkningen under aftongudstjensterna. Så gripas dessa atletämnen och dömas sedan att straffas med ris, hvarjemte deras föräldrar få böta rätt vackert. Nå, ibland lärer denna ungdom icke just vara så oskyldig. Det händer, att de vildbasarne någon gång ofreda

städadt folk som icke alls gjort dem något för när. Då må bastonaden vara dem väl unnad.

En särskild vallmästare — han heter Friman — hålleruppsigt öfver ordningen på och vid vallame. Han har varit officer.

Det finnes också polisförordningar om, huru folk skall köra vid vissa tillfällen och på vissa ställen, för att man må undvika trängsel och olyckor. Så t. ex. har jag sett ett placat, der det står beskrifvet, huru vagnarna skola köras, när de föra folk till amateurconcerterna i Frimurarelogens hus: de skola från Vestra Hamngatan gå Drottninggatan fram till logens port vid sistnämnda gata och sedan köras ut på Östra Hamngatan.

Polisen har i allmänhet vidsträckta skyldigheter i fråga om åkning och körning inom staden, icke så mycket för att se till, att alla föreskrifter efterkommas, hvilka förekomma i »Skjuts- och åkaregillets» eller entrepreneurens contract med borgerskapets äldste, som icke mera särskildt för att öfvervaka, att gillets drängar med hästar och kärror infinna sig på bestämda tider och på bestämda platser — vanligen Stora torget — för att forsla varor åt köpmännen och stadens priviligierade borgare. Likaledes må väl tillses, att taxan följes.

Äfvenledes får väl polisen ha uppsikt öfver, att också handelspatronerna Sjelfva efterlefva i staden gällande förordningar, särskildt i fråga om handel. Bland andra märkliga föreskrifter är det ju en, som säger att köpmännen icke få gå stadens öfriga invånare i vägen och köpa upp spanmål, mjöl, gryn eller ärter af landtborna förr än kl. 2 e. m.

Polisen får väl äfven ha ögonen på den offentliga slagtinrättningen, som lärer ligga vid Slagthusgatan, någonstädes bortom Sockerbruket och Slussqvarnen, norr om Drottningporten, och dessutom se till att den högst märkliga förordning efterlefves, som säger att landtbor endast i october månad få införa färskt kött. En polispligt är också att se till att intet otillåtet spel eller dobbel bedrifves.

Stackars polis! Men jag hör att det lärer finnas en del särskilda uppsyningsmän som öfvervaka somliga stadgars efterlefvande och att polisen då får hjelp af dem.

KAP. VII.

Ostindiska skeppet »Gustaf III» ligger nu vid Klippan. Dess senaste resa var till Kanton, Batavia, Ceylon och Bombay. Expeditionen har gått skäligen bra, säges det, så bra som den kunnat gå, med alla dessa svårigheter först vid resan, då man vanligen får afpassa tiden med någon convoj, och sedan för afsättningen på främmande orter. Skeppet har förts af amiralitetscapitainen Kjerrmansköld, som förut hette Lothsack men blef adlad för sin morfars förtjenster. Denna morfadren var ett mycket klyftigt hufvud, politicus, statseconom och skicklig köpman i Stockholm, med stort inflytande i riksdagen; men genom partiomkastningarna kom han ett tu tre på de anklagades bänk och så på — Marstrands fästning. Det gick så till under den s. k. frihetstiden. Emellertid kom hans eget parti sedan återigen till makten. Då hade Kjerrman utstått sitt straff och fick adelskap för sig och afkomlingar — manliga sådana hade han icke — såsom plåster på såret. Ja, så har man berättat för mig. Det låter litet besynnerligt, men Stålhandske borde känna till det. Kjerrmansköld är gift med en cousine till honom.

På förmiddagen gjorde jag en utflykt till Stålhandskes landtgård, vid Breda vägen. Vi spelade schack och drucko kaffe — det säges att kaffeförsäljningen skall bli fri, när den unge kungen sjelf kommit till regeringen — och profsnusade snus från Holmströms snusqvam vid Ekelundsgatan, och hade trefligt nog. Jag framkastadenågot om, att han borde taga afsked, då han ännu, fast han redan är en mogen man, icke kommit ifrån fänriks-graden. Jag fick den upplysningen, att han har utsikt att bli arklimästare; och detta lärer vara en icke så oäfven befattning, hvilken Stålhandske väl behöfver, då han icke är någon god hushållare, utan fast heldre gerna gör utaf med det lilla han har. Han hade ett tag tänkt att ge sig in på lotsstaten, som nu har mycket att göra med trankokerierna, och hvarifrån vanligen intendenten för sillfisket och trankokeriväsendet också tages; men dessa senare platser äro så eftersökta, att han nog icke kunde räkna på något sådant avancement.

När vi tröttnat på spelet, gjorde vi en liten visit in i den s. k. väfkammaren. Här var Hennes nåd midt uppe i den mest animerade sysselsättning för tillredning af en väf. Der stod en stor machin midt på golfvet, kallad varpa, kring hvilken garnet rullades från smärre machiner eller rullar som kallas härflar. Hennes nåd hade till hjelparinna en ung, glad, frisk och välväxt, något mörklagd, icke just vacker flicka, med litet rufsigt hår och bara, något röda armar. Hon var något blyg, men hon tog sig bra ut i sin modestie. Jag blef rätt glad, då jag fick höra, att det var en dotter till min fars vän, capitaine Reuterfelt.

Detta hus, som ligger allra närmast staden vid denna gata, har en liten nätt täppa och en mycket angenäm belägenhet midt emot Vauxhall och dess vackra trädgårdsanläggningar. Bredvid Stålhandskes ställe ligger enkefru Ullmans, dit man säger att Vauxhalls-källaren skall flyttas, om den nuvarande värden derstädes ej kan reda sig med de stora omkostnaderna; och derefter — allt på samma södra sida om Breda vägen — kommer grosshandlaren P. Militz' vackra lägenhet med dess stora trädgård och park. Det finnes många vackra ställen ute i Masthugget. Vauxhallen är icke den minst prydliga.

Då vi kommo att tala om det rikliga sillfisket och de många trankokerierna, hvilka jag ju skulle göra affairer med, kommo vi också in på den aventureusa anläggning, som just några herrar vid lots verket haft med sitt påhitt, att affallet vid dessa näringar, det vill säga det s. k. sill-grumset, skulle vara farligt för sillfiskets bestånd, då sillen och äfven andra fiskar skulle sky de stränder och vikar,der detta grums utsloges. Det anordnades då till en början, att särskilda instängda reservoirer skulle bildas för fiskgrumsets borttagande; men derefter kommo några vetenskapsmän och bevisade att grumset — icke gjorde något ondt alls; och så upphörde alla sådana åtgärder. Det är ju väl, att sillfisket går så lysande, att man kunde tåla de utgifter, som härmed stodo i samband.

För mina affairsbesök behöfver jag ha reda på de köpmän, med hvilka jag, under vissa förutsättningar, kunde träffa några uppgörelser. Jag bad derför Stålhandske ge mig de upplysningar i denna väg, hvilka han kunde lemna. Förutom de namn på framstående affairsmän jag förut antecknat, nämndes nu namnen John Hall, J. G. Ekman, Airth & Habicht, Martin Holterman, C. Wohlfart, H. Busch, Joh. O. Oterdahl, P. P. Ekman, Sven Spargren, Nils Bro-nanders jernhandel, James Marshall (på Smedjegatan), Johnston och Low & Smith, alla fyra engelsmän, Björnberg (som arrenderar de kungliga bränvinsbrännerierna på en plats utanför Drottningporten, hvilken kallas Stampen), Irwine, Martin Törngren, Bernh. Wohlfart, J. H. Mellgren (som handlar med färgstofter), Jonas Kjellberg, O. och P. Melin (som handla med skånska filtar, Wing-åkers och skottsk vadmal, alla slags lärfter, äfven holländska m. m.), A. Kjellberg, som haft hökeriaffär men gått öfver till grosshandeln, då hökarne en tid icke voro så gynnade och väl ställda som öfriga herrar handlande, And. Flobeck, som gör i tobak, Anders Magnus Prytz, Rutger Blidberg, Niclas Oterdahl, Gustaf Bolander m. fl.

Stålhandske rådde mig att jag, om jag stadnade någon längre tid i staderi, skulle sätta mig i förbindelse med en handelsbokhållare, som heter Jonas Peter Almfelt, hvilken skulle ha väl reda på hvad jag i allmänhet behöfde veta för att kunna uppställa mina beräkningar. Denne Almfelt tillhör en familj, som gjort sig politiskt bemärkt på senare tider, fastän han, denne mannen, är långt ifrån allt sådant. Hans farbror, numera öfverste Almfelt, var med och halp konung Gustaf III med revolutionen 1772. Såsom många andra tyckte han väl — ehuru med orätt — att han blef något knapphändigt belönad. Folk, som äfven-tyrar nacken med att vara med på conspirationer, anser sig kunna beräkna rik vedergällning, om företaget lyckas. Insatsen är ju för den, som sätter allt sitt på spel, stornog. Beror nu i vissa fall, om de der personerna, som spela denna hazard, sedan äro synnerligen användbara i vanliga fall eller kunna motsvara anspråken på en bemärkt högre ställning. Kungar och andra högt stående få i somliga fall använda vänner, som de sedan anse sig behöfva hålla ifrån sig. Så var det väl här. Emellertid blef denne revolutionshjelten Almfelt sedan en bland de argaste missnöjde och misstänktes hafva varit med i den sammansvärjning som kostade kungen lifvet. Den här bokhållaren Almfelt är emellertid alls icke af samma anlag.

Mäklare ha vi för öfrigt flera: utom Leffler & Son finnas ju Thomas Carlson och Ölisch; hörnet af Vallgatan och Korsgatan har jag antecknat för den sistnämnde.

Stålhandske trodde, att jag kunde ha någon fördel af att ställa mig i förbindelse med Sjömanshusets direktion och

dess Waterchout eller skeppsombudsman; men jag förstår inte hvad jag deraf skulle ha för nytta. Deremot skall jag söka bli bekant med de ledande i handelssocie-teten och dess »herrar äldste», som ock börjat få en mera utsträckt verksamhetskrets.

Höga vederbörande tror jag mig icke behöfva ha mycket att göra med. Staden styres af de två borg-mästarne och »Borgerskapets äldste». Brusewitz heter visst den ena borgmästaren, så vida han inte heter Pettersson; men kanske Pettersson endast är rådman. Den andre borgmästaren heter Hummel, och han eller kanske en hans bror har en klädesfabrik här utanför på landet på ett ställe, tror jag, som heter Lerum.

Borgerskapets äldste äro till antalet tjugofyra. De sammanträda i stadshuset. De regera tillsammans med magistraten för folkets väl; men samarbetet lärer vara svagt nog, ibland intet. »De linkerhand moet niet weten wat de rechter doet», stod det i min mors gamla bibel.

* *

*

Här finnes endast en teater. Det är vanligt, att folk tycker mera om det, som har varit och ej mera finnes, än om det som ännu står till buds. Jag föreställer mig, att detta möjligen kan vara fallet i fråga om bedömandet af de skådespel och sångstycken, som i forna tider gifvitspå Göteborgs comedihus, beläget borta vid Sillgatan, icke så långt från Kronhuset, der den här förlagda delen af fortificationsbrigaden har sitt tillhåll. Jag hörer många säga, att det var bättre förut, än det är nu; men andra, som kanske förstå saken bättre, gå icke in härpå. De förra skryta med en i Stockholm mycket uppburen fransman, Despréz, hvilken lärer varit engagerad såsom deco-rationsmålare, men äfven som instructeur för acteurerna här hos en teaterdirecteur Petterson för en sex, sju år sedan. De lära emellertid blifvit osams, Petterson och han, och det gick visst på tok till slut för den anspråksfulle och hetsige fransmannen. Vidare talas mycket om ett italienskt operasällskap, signor Stephano Pucci's, hvilket tyckes gästat här två gånger och varit mycket omtyckt. Jag har hört det namnet förut.

På sista tiden har emellertid en teaterdirecteur kommit hit, som nog lärer vara så duglig som någon föregående. Han lärer heta Lindquist. Men det tyckes mig, som om hans stycken skulle öfver hufvud vara alltför allvarsamma och moraliserande och mestadels också för sorgliga. Så har här nu helt nyligen gifvits »Redlighetens seger öfver förtalet», ett visserligen ganska uppbyggeligt stycke — det medgifva de teaterbesökande. — men icke af det slag, att man frestas se det flera gånger eller vid den tid på året, då naturen börjar kläda sig i riktigt förtjusande sommarskrud. Det skall vara författadt af en svensk, en hr Edberg, och går på i fyra acter en hel qväll. Likaså lärer allmänheten varit mycket nyfiken på en dram i fem acter kallad »Dygderna i Toulon» eller »De lidande», hvilken skall hafva varit en bearbetning efter Fenouillot de Falbaires' »Amour filial». Den författare som satt ihop stycket på svenska har icke angifvit sitt namn. Sådan anonymitet brukar reta nyfikenheten och väcka intresse; men hvad mig beträffar, så röner jag ingen sådan inverkan. »De lidande» fresta mig icke alls. Ett mycket allvarsamt annat stycke annonceras fortfarande, kalladt »Grefven af Oldbach eller Den bepröfvade dygden». Man ger annars oupphörligt nya stycken men just inga roliga: »Veel nieuws en weinig aangenaams».

*I går besökte jag emellertid denna stadens s. k. privilegierade teater, trots värmen och trots otrefnaden att gå ensam. Det var dock endast ett slags kortare soiré som då der förekom. En sångare och musikant från Venedig vid namn Manara uppförde der en italiensk »Opera buffa» och lät höra sig rätt förtjenstfullt i solo på mandolin och guitarre. Hans trupp var mycket fåtalig och utgjordes väl egentligen endast af hans fru. De andra biträdande voro antagligen hyrda för tillfället.

Men hvad som mest fängslade min uppmärksamhet var ett sällskap på en af de förnämsta platserna i salongen, en äldre herre och en äldre dame, en ung flicka och ett par artilleriofficerare. Den unga damen var ingen mer och ingen mindre än m:lle Fredrika Helleberg, strålande frisk och vacker och liflig äfven, hvilket jag just icke förut lagt märke till att hon är. De båda officerarne sågo mycket hyggliga ut, det kan icke nekas, fastän de i qväll hade en förmån framför mig, som bort komma dem att i mina ögon se vedervärdiga ut.

Förgäfves såg jag mig länge om efter någon bekant. Slutligen fick jag syn på unge Carl Svante Ulfsparre, som jag

gjort bekantskap med ute på Klippan. Jag skyndade mig att gripa honom, då han under ett uppehåll i spectaclet syntes på väg att gå. Jag fick nu den upplysningen, att de två officerarne voro två bröder, cäpi-tainerna Blomcreutz, af hvilka särskildt den ene redan lärer skaffat sig mycket anseende i staden, äfven såsom en allmänt förståndig och i borgerliga saker klok och förfaren man. Båda äro jemförelsevis ännu unga män och umgås i de allra finaste kretsarne här i staden: »Zeg mij met wien gij verkeert, en ik zal u zeggen, wie gij zijt».

Dessa upplysningar voro visserligen icke just i alla hänseenden för mig så behagliga; men jag måste dock visa mig reconnaissant mot unge Ulfsparre — han har någon bokhållaretjenst hos Ostindiska companiet och är väl aspi-rant att med tiden bli högre betrodd inom detsamma — derigenom att jag bjöd honom på ostron och Moselvin, tappadt från fat, på källaren här i samma hus hos trac-teuren Berger, hvilken är berömd för sina varor. Jag får också bekänna, att man här hade det bättre, än jaghade det i förgår qväll hos tracteur Palm vid Carlsport, då vi just icke hade någon anledning att vara belåtna.

* *

*

Vi hade icke väl hunnit till den s. k. Tyska bron

— som går öfver Stora hamnen vid Tyska kyrkan, midt emot en smal men mycket liflig gata, som heter Kors-gatan — då vi från kyrkotomet hörde klämtslag, dubbla slag från storklockan; och strax derpå skreko tornväktarne i kopparlurar att elden brutit ut i det eller det qvarteret. Emellertid måtte det icke hafva blifvit något allvar med eldsvådan. Det var endast ett skrämskott, synes det. Då vi frågade de åt olika håll springande menniskorna, hvar elden var, påstodo somliga att den var vid Ekelunds-gatan, andra på Magasinsgatan. Somliga sade, att det var hos en murmästare Dolsk, som så illa murat åt sig sjelf, att det från en spis tagit eld i husväggen. Andra sade att det brann hos Fournier, åt hvilken också Dolsk murat dåligt. Dolsk tyckes taga sitt mureri något fritt, fast han icke lärer vara frimurare.

Göteborg säges ha varit mycket utsatt för eldsvådor, då stora sträckor af hus brunnit ned; och trenne sådana skola hafva härjat här under de senare åren, hvarvid först hela den stadsdel som ligger emellan Drottningporten och Kungsporten lärer nedbrunnit, således hela trakten mellan Östra hamnen (söder om Stora hamnen) och Östra vallen. Den andra stora eldsvådan inom de senaste fem åren härjade den fattiga stadsdelen vid Qvarnberget och sträckte sig ända ned till fästningsverken och elfven. Den senast timade större eldsolyckan hemsökte Klädpres-sare-, Spanmåls- och Kronhusgatorna (äfven en del af Sillgatan) vester om Östra hamnen. Det lärer i synnerhet varit den andra i ordningen af de här omtalade eldsvådorna, som föranledde, att Kasernbyggnaden anlades, då en mängd soldathem här lades i aska och stadsqvarter-mästaren inte såg sig någon utsikt till att kunna hysa soldatfamiljerna drägligt, hvarför också en del skickades af, för att sedan återkomma, när kasernbyggnaden blifvit färdig.

Fastän staden nog led stor skada af dessa olyckor,synes det mig, som man ändå icke tager sig så väl i akt mot eldfara, som skäligt vore. En del eldfarliga förråds-magasin och träbodar ligga inom staden, mest i nordvestra delen, säges det, och brandcorpsen är icke så väl organiserad, påstår Stålhandske, som Önskligt anses. Emellertid har man dock tagit så mycket varning, att nu mest stenhus byggas inom murarne, utom i stadens norra del utåt elfven.

Sedan långt tillbaka lärer magistraten förordna be-sigtning å alla nya hus för att controllera att allting är ordentligt och icke alltför mycket utsatt för eldfara. Derför finnes en särskild s. k. byggnadsrådman. När en tomtegare någon längre tid försummar att bygga på sin ödetomt, försäljer magistraten den och tager 25 procent af köpeskillingen. Detta är nog temligen stränga föreskrifter.

En annan rådman sköter om stadens brandhus och vårdar all der förvarad släckningsmateriel, men denne har icke något att göra med Sjelfva eldsläckningen eller berg-ningsanstalterna, utan lärer det högre militairbefälet hafva hand om ledningen häraf.

För öfrigt lärer nu finnas rätt godt brandbefäl, bland andra tvenne brandmästare och tvenne så kallade qvarter-

mästare, som skola springa ur hus och i hus och samla ihop folk, som skall medföra sin brandredskap och langa vatten.

Jag har tagit reda på detta, emedan man säger mig, att eldsvådorna just gjort, att staden nu är så väl byggd, och eftersom jag gjort upp att i öfvermorgon åse en öfning med brandmanskapet Och brandmaterielen.

KAP. VIII.

I går morgse gjorde jag en promenad bortåt den så kallade Drottningporten. Genom Fredsgatan kommer man fram till Stora hamnkanalen, der, såsom jag förut uppskrifvit, på en långsträckt, smal holme dels gamla jernvågen, dels, midtför Fredsgatan, ett sockerbruk ligger. När man går förbi sockerbruket, kommer man till de s. k. slussqvarnarne — som arrenderas af engelsmannen Henry Greig eller Greigh och som drifvas af det i Fattighusån uppdämda vatten', som sedan flyter ned i Södra eller Stora hamnen — och norr ut derifrån till stadens slagthus och kronobageri. I det förra slagtas större delen af hvad Göteborg behöfver under elfva af årets månader, då bönderna endast under october få sälja hemslagtadt färskt kött i staden. Längre bakom ligger åter en öppen plats som kallas för Hötorget. Norr om Nye port eller Drottningporten ligger också bastionen Johannes Rex. Här, invid Corps de garde — det ligger midt emot krono-bageriet — mötte mig enligt öfverenskommelse min vän capitaine Petterson för att göra mig sällskap på en tur utåt landsbygden på denna sida.

Till min stora ledsnad hade han att mäla, att min förre värds, Henric Hambergs hustru dagen förut aflidit i följderna af barnsängen. Hon var en snäll och bra menniska, hade ock ett vackert ansigte, fast hon såg klen ut. Hon var icke mer än 29 år gammal. Hennes flicknamn var Johanna Paul. Det är stor synd om den beskedligeHamberg. Petterson säger, att han tänker lemna orten, åtminstone på någon tid.

*

När man emellertid kommer utom Drottningporten och öfver Vallgrafven, har man först ravelinen Prins Fredrik. Det är nemligen så, att till förstärkande af de inre befästningsverken med deras bastioner och casematter har man äfven utanför Vallgrafven rätt breda men låga yttervallar. Vi följde dock nu Fattighusån, som egentligen är en från Gullbergsån gräfd kanal, som skall förse kanalerna inom staden äfvensom Vallgrafven med vatten. Efter att ha gått ett stycke kommo vi till ett tullhus som låg på venster hand.*) Här invid har staden ett gödselupplag, ett mindre angenämt granskap, och längre bort ligger hr Schiitz' nya reparebana bakom tullhuset och der nedanför entrepreneuren Lysells stallar; så ha vi Göta elf med en halft konstgjord holme, som kallas för Stads-tjenareholmen.

Hos hr Lysell skaffade vi oss nu en vagn, en hol-steinare, och ett par någorlunda drägliga hästar; annars har den hedervärde entrepreneuren endast usla krakar. Han skyller på, att han utom sina pligtskyldiga körslor i staden har alldeles för långa vägar att skjutsa ut åt landet.

Sedan foro vi förbi stadens nya barnhus. Detta lärer hafva till styrelse trenne föreståndare, förnäma handlande i Göteborg, som väljas för tre år. Annars lära landshöf dingen, biskopen och stadens båda borgmästare bilda en öfverstyrelse. Vi sågo några af barnen ute. De äro iklädda ett slags uniform, nemligen blå kläder med röda sömmar och hvita hattar; flickorna ha blå mössor. Det är en grosshandlare Vincent Beckman, som skänkt det mesta till barnhusets underhåll.

Petterson visade mig härefter på andra sidan ån en större äng, som kallades för Tegelängen och midt på den en kulle, som är en begrafningsplats för i staden aflidne soldater. Utefter denna väg växa unga frodiga

*) Midt för nuvarande Stampbron. Utgifvarens anm.lindar, planterade af en prest, Jörlin, som lär varit med om att stifta Fattigfriskolan eller Willinska skolan.

Vi veko emellertid nu af, när vi kommo ungefär midt för stadens Fattighus och hade på andra sidan om ån ett

större tegelbruk. Fattighuset har en egen kyrksal och egen prest och lärer understödjas af någon andel i stadens tullinkomster. På höger hand hade vi sedan en öppen sträcka, hvilken det lärer vara meningen att göra till en allmän begrafningsplats; men på venster hand hade vi deremot det stora kronobränneriet. Denna trakt på vår venstra sida kallas för Stampen. Den är temligen bebyggd, men anses icke vara just så helsosam. Här ligga dock ett par tre ganska vackra trädgårdar. En af dessa eges af handelsträdgårdsmästaren Lindberg, en annan af en trädgårdsmästare Söderberg, som säljer alla slags holländska lökar. En af de här ute liggande trädgårdarne kallas för Svingeln.

När man åter kastar blicken åt höger, längre bort öfver den tillämnade begrafningsplatsen och öfver Gull-bergsån, har man en temligen stor slätt som kallas för Randängen.

Här skall det en gång hafva stått ett slag. Den danske eller norske generalen Hanibal Sehested skall här blifvit slagen af en af den store Gustaf Adolfs tappre generaler, Harald Stake. Sehested «kall hafva varit en grym man. Han skall på detta sitt krigståg hafva i Göteborgs hospital — ett gammalt kloster ett stycke här utanför, uppåt elfven — ihjälslagit 18 dårar. I allmänhet har folket här icke mycket vackra saker att berätta om dan-skarnes eller norrmännens bedrifter, när de brutit in i dessa nejder för att söka förstöra Göteborg eller åter lägga under Danmark detta kustlandskap. Petterson omtalade, att den siste af denne svenske fältherres ätt, baronen Harald Stake, nyligen aflidit på en egendom icke så långt härifrån, som lärer heta Hönsäter. Denne hjelte-afkomling var emellertid afvita eller fånig, när han slöt denna sin hjelteslägt. Så kan det gå ibland med de mest berömda namn. Sic transit gloria mundi.

Härefter passerade vi stadens spinnhus, som regeras i högsta instancen af magistraten och borgerskapets äldste tillsammans. Men Sjelfva förvaltningen ledes här, liksom vid barnhuset, af tre föreståndare. Hjonen underkastastvångsarbete som vid andra dylika straffanstalter. En af-delning af stadens rådstugurätt, som kallas för Hall-rätten, controllerar arbetet och upptager klagomål rörande det-sammas skötsel.

Mellan vägen och elfven se vi på andra sidan nu längre ned den berömda Gullbergs skans eller Göta lejon. Nere vid elfven ligga ock här ett par af stadens väder-qvarnar. Efter gammalt holländskt mönster har man här väderqvarnar på alla möjliga ställen; en sådan har jag till och med sett uppe på fästningsvallen.

Härefter viker vägen af och går öfver Gullbergsån förbi ett ställe som kallas Gubbero, hvilket lärer egas af en fabrikör som heter Bauer. Denne synes vara en rätt märkelig man. Han har ett bryggeri men sysselsätter sig mycket mera med vetenskapers och växters odling. I Göteborg finnes en »maatschapij der wetenschappen» liksom i Haarlem eller kanske en »Académie royale des sciences et des lettres» som i Brussel. Under det den poetiska öfveracademien i Stockholm blifvit indragen för politiska snedsprång, har denna hållit sig uppe. Sagde Bauer har varit ordförande i denna »maatschapij» och der för någon tid sedan hållit ett föredrag om skogs-och trädgårdsodling.

Från detta ställe, med dess prydliga inkörsport, kommo vi fram till en plats som kallas Danska gästgifvaregården. Hvarför den fått detta namn visste icke Petterson; möjligen med anledning af att Sehested gästade der, innan han blef slagen af Stake.

Från sagde Danska gästgifvaregård gå emellertid nu tre vägar. En af dessa vägar går till den s. k. Gammelstaden med dess landerier och en klädesfabrik (Göteborg är just ingen fabriksstad), och derifrån till Hospitalet, till den enda bron öfver till Hisingen (Nye bro) samt till Kungelf och till Venersborg. En annan väg bär till den s. k. Bakaregården, der stadens borgarmilis brukat exercera, och stadens landeri Stora Härianda, hvarifrån stora landsvägen sedan går utefter Säfveån eller Gammelstadsån öster ut; och slutligen går en väg, kallad Danska vägen, in till staden igen på en omväg. Sistnämnda slogo vi nu in på.

Vi passerade sålunda ett ställe som kallas Lunden och ett annat som heter Bö. Härefter kommer man tillett par gårdar som heta Öfverås och Underås, hvilka, tillhörande grosshandlaren Hans J. Beckman, äro försedda med mjölqvarnar och trädgårdar. Vid den sistnämnda finnes ett vackert orangeri, hvarifrån en trädgårdsmästare Hellström säljer blommor och frukter.

Snedt emot Underås ligger Örgryte kyrka, på hvars kyrkogård flera Göteborgs-familjer hafva sina grafplatser, då det numera är myckQt trångt på stadens kyrkogårdar, hvarför man också är betänkt på att anlägga den nya begrafningsplatsen derborta midt emot Stampen.

Härefter passera vi åter en bro öfver Mölndalsån, se på något afstånd Burgårdens bryggeri — på Sjelfva Burgården bor major Gjers — och närmare vägen en del boningshus med nätta trädgårdar. Denna förstad — om man kan kalla den så — har sitt namn efter en gammal holländare Johan de Bur, som här gjorde någon fabriksanläggning. Annars hette denna trakt förut Ek-Ianda. På venstra sidan om vägen ligga ett par landt-gårdar, Liseberg, strax vid Örgryte bro, också med en stor handelsträdgård, och vid vägskelet uppe på en bergskulle Johanneberg.

Vägen var rätt så svår mot slutet och äfven mycket dammig. Vi passerade flera täcka ställen, bland andra på venster hand Lorentzberg, som eges af en grosshandlare Petersen *. När vi väl kommit inom Kungsporten, gingo vi in till Wennerströms och fingo oss öl af orökadt malt. Det kostar 3 sk. buteljen.

*

Liksom stadens område på en sida anses sluta vid Klåfsten invid Stigbergsliden och på en annan vid grinden på vägen från Carls port till skansen Kronan, och vid Slottsskogsledet, så anses staden på denna sida sträcka sig till Underås bro och det s. k. Getebergsled. Utanför Getebergsled ligga de s. k. Galgkrogarne. Der skall vara stadens afrättningsplats. Ännu för kort tid sedan lärer

*) Samma familj som adliga ätten af Petersens.

Utgifvarens anm.man der kunnat taga i betraktande icke blott en del af den s. k. rackarens eller bödelns redskap, stegel och hjul och dylikt, utan äfven kroppsdelar af menniskor som blifvit steglade, en ohygglig syn att skåda, har man sagt. Om det är sant, vet jag icke.

* *

*

Staden lärer ha en rätt sträng brandordning som dock skall förnyas eller revideras, emedan den icke varit till fylles. Emellertid förefaller den icke just så litet fordrande ; men det är väl det, att den icke efterlefves ordentligt. Sedan närmare trettio år har också Göteborg ett Brandförsäkringscontoir. Efter de senaste eldsvådorna var man tvungen att göra nya tillskott för att icke allt skulle gå öfver ända, men nu har man antagligen också skilj t sig från den gamla inrättningens förbindelser.

Emellertid skulle jag nu ut och se på eldsläcknings-manskapets exercis och profningen af släckningsmaterielen. Sistnämnda är visst icke liten; men trots allra högste vederbörandes uppdrag att vara öfverste brandchef, så lärer det vara klent med disciplin och sammanhållning. Militairen har sin spruta, eller kanske två, brandvaktcorpsen sin och de olika districten sina, och hvar och en har sitt befäl, men öfverbefälhafvaren, öfvercommendanten, synes icke hafva tillräcklig stab för att öfvervaka och leda det hela och är väl också icke alltid så i närheten, att han hinner infinna sig i tid. För öfrigt är väl området alltjemt för stort för så klent organiserad attiralj. Staden och förstäderna höra ihop i brandassuranceväsendet och få väl också dela släckningsapparaterna, när det gäller. Vatten ska man taga ur kanalerna eller elfven. Vid högsta nöd kan man få anlita cisternen vid Kungsporten, der man ju äfven annars får hemta med vattenkärror. Men vid vattentappningsställena vid Stora torget och vid Kungsgatan — invid kyrkogårdsmuren och gymnasiet — får man endast taga dricksvatten.

*Dock det fäste jag mig nu mindre vid än dervid, att jag redan sett amiralitetscapitaine Bildt och artilleri-capitainen Blomcreutz åtföljda af andra herrar och — hvad mera var — äfven af fruntimmer.

Jag visste icke rätt, om jag borde närma mig dem; men så tyckte jag, att vid mina år borde man icke vara blyg som en nyss utkommen pojke. Mitt yttre var ju uppfinadt, så mycket möjligt varit; och utan öfverdrift kunde jag säga, att min apparition var sådan, att jag kunde mottagas i rätt fina sällskap. Capitaine Bildt och hans fru helsade på långt håll. Jag är icke förmäten, då jag säger, att m:lle Rikas ansikte strålade upp genast, som hon fick se mig.

Då jag nu gjorde bekantskap med de främmande herrarne kunde jag icke undgå att märka, att hon med liflighet och förnöjelse såg, att jag kom i deras sällskap.

Jag uttryckte min glädje öfver att få se hennes nåd Bildt och m:lle Helleberg, och hennes nåd förklarade, att hon lyckats öfvertala den senare att stanna med dem för att genomgå en liten kur vid den nu för tiden mycket väl renommerade brunsanstalten vid Surbrunn vid vallen strax utanför Carls port. Jag beslöt mig naturligtvis i tysthet genast för att genomgå en sådan brunskur. De hade för afsigt att nu senare på qvällen besöka Vauxhallen, der monsieur Daubilly fortfarande stode i spetsen för concerterna, nu mera dock i den vackra glaspavillongen midt i trädgården, der han samlat stadens priviligierade musici och äfven främmande artister, sjelf trakterande sin violoncell. Monsieur Lemos skulle spela en fleut-qvartett, hr Kempfer skulle spela solo på contrabas och hr Norman skulle tractera violin. Man kunde köpa biljetter i Ntirn-bergerboden, leksaksboden; och jag borde passa på, då der nog blefve stor folksamling i afton. De hade varit något villrådiga, huruvida vi icke i stället skulle uppmuntra hr Lindqvist på comedie-huset; han ger också concert, hvarvid hr Gäde blåser en qvartett och hr Backenrot spelar en clavér-concert, hvarefter »Gubben Noach med variationer» utföres för clarinett och violin. Men de hade tyckt, att det skulle bli för varmt att sitta inne i staden på en så vacker sommarafton.

*

6Emellertid hade de olika eldsläckningsafdelningarna nu börjat ordna sig, och hur ytterst angenämt detta oskyldiga samspråk också var, måste vi ändå vända vår uppmärksamhet till de förestående öfningama, som icke utan väldiga trumpetstötar nu bebådades. På nära håll var capitaine Blomcreutz, trots allt, en elegant verldsman; det kan icke förnekas. Han snarare vann vid bekantskapen än tvärtom. De andra deltagarne i sällskapet kommer jag knappast ihåg namnen på. Jo jag fästade mig dock vid två icke-militairer, en vice praeses i Kämnersrätten auditeur Nollerot och en hr von Jacobsson, son till den adlade Jacobsson som anlade sockerbruket.

Capitaine Blomcreutz var nog vänlig att upplysa mig, att artillerisprutan skulle placeras vid mynningen af Köp-mansgatan, en annan spruta skulle ställas vid Östra hamnen, nära intill den plats, der staden eller magistraten har sina sumpar för dem, som handla med färskvattensfisk. Längre ned vid hörnet af Sillgatan skulle ock en eller två af de större sprutorna uppställas. Han visade mig ock på stadsfiskalen In de Betou, som beställsam sprang omkring för att se, om han här också kunde ha något att uträtta. Jag anmärkte, att både öfvercommendant och andra då kunde vara lugna. »Als de hond waakt, mag de herder slapen», säga vi på holländska.

Denna eftermiddag var Göteborg så lifligt, att jag knapt väntat något dylikt i en så pass liten stad, som ju icke har 20,000 invånare, om man också räknar Amiralitets-och Mariebergsförsamlingarna med.

Emellertid började nu ett starkt oväsende med com-mandorop och dithörande maneuvrer, som voro bullersamma nog. Man hade visst fingerat, att eldsvådan skulle vara i qvarteret mellan Köpmans- och Sillegatorna; och vattenstrålarne började redan att glänsa i solskenet i denna riktning. Jag påpekade för m:lle Rika, att det såg ut som flera regnbågar, så att man, om man finge tro vår Herres löfte och tecken, borde vara trygg för, att någon syndaflod icke skulle inträffa. Vi hade också, på capitaine Blomcreutz' anvisning, valt en plats, der vi med skäl ansågo oss fullt trygga för ett extra bad.

Hennes nåd Bildt lutade sig just ned för att klappa en liten vacker långhårig hund af spansk race, rödbrun med hvita fläckar, tillhörande någon af de närståendedamerna, då i ett nu en väldig vattenstråle slog ned midt öfver oss och fördelad öfvergöt oss med ett riktigt ordentligt flöde. Vi drogo oss åt sidorna, åt olika håll, men vattenströmmen förföljde oss både hit och dit. Capitaine Blomcreutz och auditeur Nolleroth sprungo, häftigt desperata öfver detta slags plaisanterie, fram emot artillerisprutan, från hvilken denna lika oförklarliga som oangenäma *öfvergjutning kom. Flödet fortfor ända till dess vi kommo nära på fram till sprutan, som alltjemt pumpades af en mängd artillerister. Då hörde vi några högljudda ord af befälhafvande officeren; och sågo en herre i hast aflägsna sig. Hr v. Jacobson och ett par andra borgare gensköto denne herre. Det var ingen annan än Gyllenschruf, som emellertid tycktes få godt courage igen, då folkmassan rundt om gapskrattade. Då herrarne frågade honom, hur man kunde vara så oförskämd och till och med spruta vatten in i de motliggande bodarne, svarade han med händerna i sidorna: »Gå ni tillbaka till era boddiskar och blanda er icke i det här! Ni kan stänga

era bodar, så får ni icke vatten i dem».

Och härefter aflägsnade han sig i godt mak. Det är en riktig slyngel den der unge herrn.

Capitaine B. vände sig till artilleristerna och frågade med häftighet och all tänkbar skärpa:

»Hvem är befälhafvare för sprutdetachementet och hvem förer slangen?»

En artilleriofficer trädde fram med hatten i hand och upplyste, att han vore detachementets befälhafvare, men att, under • det han varit sysselsatt med någon annan anordning, en främmande officer tagit slangen och röret af soldaten.

På capitainens fråga, hvem denne officer varit, svarade artillerilieutenanten: »Jag tror, att det var amiralitetsfänrik Gyllenschruf».

»Ni får tyvärr svara för detta, lieutnant Cederfelt. Det är otrefligt för mig att behöfva anmäla en god vän och camerat. Men detta är högst otillständigt; och hvad skola dessa anständiga borgare säga? Och hur kan en officer försvara, att han bär sig så åt mot damer! Mycket ledsamt detta. Jag skulle ta mig . . . inte vilja vara i ert ställe. Den der slyngeln Gyllenschruf har nog icke många år qvar i tjensten nu. Jag anmäler honom naturligtvis för öfvercommendanten».Hr Nolleroth sade också några allvarsamma ord åt lieutenanten, som endast kunde beklaga, att något sådant kunnat inträffa.

Emellertid försökte vi nu att hinna fatt fruntimmerna, som lungblöta genast gifvit sig i väg hem. Vi följde dem till capitaine Bildts port, på det enträgnaste beklagande hvad som passerat.

Nu var det emellertid slut med Vauxhallsplanerna.

Det började bli litet kyligt på aftonen, och vi herrar hade också blifvit våta. Jag blef under vägen ytterligare förbittrad och tänkte nu, att jag bort följa efter Gyllenschruf och genast utmana honom. Jag eger nog rätt att bära vapen här i landet; jag kunde ha en värja vid sidan, jag som mången annan, fast jag icke bryr mig om att bära någon. Emellertid frågade hr von Jacobsson, om vi icke, trots det att vi blifvit litet blöta, borde gå in på k. m:ts och kronans då i närheten befintliga utskänkning af franskt bränvin och liqueurer, just i hörnet af Södra och Östra Hamngatorna nära Lejonbryggan; och denna framställning rönte bifall af ett par tre stycken. Capitaine Blomcreutz bjöd oss artigt farväl.

*

Jag dröjde på källaren endast en liten stund. Stämningen var mycket liflig. Jag hade läst i någon nykterhetsafhandling för dagen, att bränvin skulle vara så skadligt och att denna dryck håller på att förderfva hela det svenska folket; men att det kunde gifvas omständigheter, då man hade skäl att dricka franskt bränvin, eller i brist derpå kornbränvin på pomerans eller enbär, särskildt om man vore kall och våt och icke kunde få godt öl. Gifvetvis var jag både kall och våt, och gifvetvis fans här franskt bränvin. Vi ruskade oss ungefär som den lille spanske hunden och tömde våra glas.

Mycket folk samlades härinne. Ännu ljuder i mina öron en modern visa, som föredrogs i ett inre rum:

—-— — Ack flere

Af oss ses kulbytera visst För blickar, smek och qvinnolist För border, strasser, musseliner,

Än fransmän under — guillotiner

En temligen dum visa!

KAP. IX.

Jag hade i går på morgonen anledning att ställa mina steg nedåt Packhuset för att taga reda på ett och annat om den s. k. nederlagsfriheten här på platsen. De upplysningar jag kunde vinna härom voro emellertid föga värderika. Denna frihet anlitas här ymnigast för vin — Köpenhamn brukar dela med sig af sina stora lager af franska viner, mest röda — samt hampa och tobaksblader. Här finnas nemligen flera repslagerier och, så vidt jag vet, åtminstone två snusfabriker, den vid Ekelundsgatan och en annan tillhörig en naturaliserad polack som heter Sokolovskv, hvilken för öfrigt har en bror som är polis-betjent. Salt, segelduk och, egendomligt nog, krusflor utgöra också icke ovigtiga nederlagsartiklar.

Borta vid Kronans masthamn finnes en upplagsplats, som brukat inrymma en del franska nederlagsvaror, nu för tiden dock nästan ur bruk. Den tillkom, då den förre kungen gaf konungariket Frankrike nederlagsrätt här, mot det att han fick ön St. Bartolemei. Platsen här kallas derför Franska tomten.

Ostindiska companiet har ju för öfrigt sitt eget nederlag.

Liksom vin, hampa och tobak äro de förnämsta im-portartiklarne — utom de ostindiska varorna — så äro jern, bräder, sill, tran och ostindiska varor de förnämsta utförselvarorna. Jag hörer att härifrån utföres vissa årända till 100,000 skeppund stångjern, 9,000 d:o smides-artiklar och äfven något stål. På detta blifva brukspatronerna i Vermland, Dalsland och Nerike rika, men något af förtjensten stannar väl ock hos här boende affairsmän.

Somliga år utskeppas ock härifrån öfver 30,000 tolfter bräder, mest från Vermland, men äfven från Vestergötland. Jern- och bräd-exporten går mest till England, dock äfven till Skottland och söderut till Westerhafvet.

Ortens framtidsaffär synes dock vara sillfisket och trantillverkningen. Man säger, att man redan ett år drifvit upp sillfångsten till 1,700,000 tunnor, hvaraf då emellertid exporterats endast 370,000 tunnor salt sill, mest till Östersjön. Af tran lärer ett år ha utskeppats ända till 40,000 åmar och kanske än mera ett följande. Man påstår att sillfisket är i tillväxt, likaså trantillverkningen, sedan båda delarne fått litet mera frihet och icke längre äro så mycket utsatta för lotsofficerarnes reglementerande. Desse ha haft mycket att beställa med de här näringarna; men man tänker nu ordna det på bättre sätt. Det påstås ock, att silltillgången förut varit störst i norra delen af länet men att densamma nu växer högst betydligt i hafvet och sunden och vikarne utanför södra Bohuslän.

Vinsten af sillfisket delar Göteborg med länet i öfrigt men tager väl dervid brorslotten.

Göteborg är öfver hufvud mera en export- än en importstad. Den är icke tillräckligt stor för att consumera mycket och har icke heller i environgerna någon riklig afsättning. Den har också ingen fabriksrörelse, som förutsätter en betydligare införsel af råvaror. Stockholm har då mycket lifligare industri, påstås det. Fabrikerna för bearbetning af främmande producter äro här i staden kanske icke så få, men de äro nästan alla mycket obetydlig 5 Jag får kanske undantaga det von Jacobssonska sockerbruket, som dock icke heller är mycket att tala om. Att utom hr Schlesinger på senare tider äfven hr Isac Davidson och en hr Gerlach börjat tryckning och färgning af bomullstyger, musseliner och siden tecknar jag mig i förbigående till minnes.

Förut har Ostindiska companiet bidragit högst väsendt-ligt till utförseln, liksom det försett eget land med både nödvändighets- och lyx-varor. Nu är denna export be-tydligt förminskad, kanske mest i följd af de krigiska förvecklingarna rundt om i verlden.

Af ostindiska varor reexporteras emellertid ännu icke så obetydligt. Ett år lärer hafva utförts för 232,000 rdlr, mest theer — dock betydligt mindre, än före 1791, då man ännu fick fritt införa denna moderna ört härifrån till Holland — nankins och socker. I andra rummet komma sedan kanel, silke, porcellaine, arrac och snörrotting; men i dessa artiklars export härifrån har ock på senare åren visat sig en ganska hotande nedgång. En del afsättnings-orter ha blifvit sämre genom kriget, på andra ha svenskarne blifvit utträngda af engelsmännen. Äfven förändrade moder hafva gjort ändring: snörrotting begagnas t. ex. nu icke som förr.

Om ostindiska varor ännu i utförseln komma näst efter jern, trä, salt, sill och tran, så exporteras från Göteborg dock äfven annat, såsom tjära, helsingeduk (det fins en segelduksfabrik också på Ekelundsgatan), stärkelse och någon obetydlighet rökad sill, det sistnämnda en förädlad product som hufvudsakligen* lärer förskrifva sig från ett rökeri vid varfvet Kusten.

Det är nu egentligen icke för att inleda några export-affairer härifrån, som jag här uppehåller mig och söker sätta mig in i min familjs fäderneslands economiska och öfriga förhållanden, utan är det ju snarare min uppgift att verka för, att jag och mina vänner skola kunna komma i täfling med engelsmän, fransmän och danskar, som af-sätta en del producter här i landet. Det ser dock icke mycket lofvande ut för vår tilltänkta afsättning härstädes. En mängd importeurer synes bundna på annat håll och bli antagligen svåra att knipa. Concurser hörer man ock alltför ofta talas om. Det kan ju då vara godt att i förbigående få en liten inblick äfven i platsens exportförhållanden.

* *

*

Denna trakten nedåt bassinen, som innesluter kronans masthamn, är rätt mycket bebyggd; den omfattar mest localer för arbete och näringsdrift men äfven för barm-hertighetsverk, ja äfven för nöje.Göteborg har visst haft föga tillfredsställande barm-hertighetsanstalter förut. Jag hör, att man plägat samla ihop medel genom organiseradt tiggeri, för att undvika att menniskor skulle dö af svält och köld. Ja, denna tiggeriinstitution var så väl ordnad, att man till och med hade särskildt anställda tiggarefogdar, som buro omkring derför skickade tiggarbössor till contoiren och i de mera burgnes hus. Man fick mera på somliga håll: de af lyckan mest gynnade eller de, som haft mesta kraften att arbeta sig till välstånd eller rikedom, få naturligtvis under sådana förhållanden sträcka sig längst. Men detta förslår emellertid icke så långt.

Det bringar ännu mindre i pungen, om man tvingar sig till sådana bidrag af enskilde eller institutioner, som icke känna med sig, att de hafva någon skyldighet att här bidraga med mer än hvad som nödvändigt fordras. Alla slags konstmästare, likaså danslärare och en ursprungligen engelsk sällskapsförening, kallad »The Bache-lors Club», hafva för att få finnas till och fylla sina olika uppgifter här i staden blifvit särskildt ålagda att lemna vissa bidrag i tiggarefogdarnes bössor. Jag minnes nu icke, om en del af borgaremilitairens plikt för försummad inställelse och af afgiften af dem, som för sent söka komma igenom fästningsportarne, också gått hit.

För öfrigt finnes eller fans ett bolag, som inrättat ett arbetshus och byggt en baraquebyggnad vid Qvarn-berget och Torggatan; men detta bolag måste vara under upplösning, då det dels icke lönade sig att ha en sådan arbetsinrättning och man dels börjat söka ordna dessa, lika mycket beräkningens som hjertats, angelägenheter på ett annat sätt.

Till ersättning för denna arbetsanstalt sökte nu en del mera bemärkta personer inom samhället att genom donationer, gåfvor och subscription få ihop en fond till en inrättning för både allmän fattigvård och fattigförsörjning i förbindelse med arbete. Man har fått för ändamålet en större donation genom handlanden Anders Lesses testamente och genom en motsvarande gåfva af dennes syster, en gammal hederlig och varmhjertad demoiselle, hvilka medel visst redan kommit till vederbörandes disposition. Andre enskilde såsom hrr Arfvidsson, Martin Holterman d.ä., SchUtz m. fl. lära hafva intresserat sig mycket för saken,sedan de förut, liksom hr Lesse också intresserat sig för den stora Willinska fattigfriskolan. För insamling af ytterligare medel i vidare kretsar bildades en commission bestående af, enligt hvad jag annoterat, hrr doctor Dubb, biskop Wingård, landssecreteraren Hummel, tullförvaltaren Darin, Jonas Kjellberg, P. Ekman och David Low (i firman Low & Smith). Dessa lära hafva lyckats så bra, att man, ehuru konungen ännu icke stadfästat några reglor för denna välgörenhetsinrättning, ändå kunnat här i närheten just mellan Smedjegatan och Kronans masthamn börja inrätta den nya fattigförsörjningens arbetshus. Hr Dubb är en mycket betrodd läkare, hög frimurare och en märkeligt energisk philantrop, jag tror för öfrigt också ami-ralitetsöfverläkare. Han har stått i spetsen för företaget, under det mr Low lärer varit hans kraftigaste verktyg.

Jag har förut antecknat, att det finnes en annan fattigförsörjning med kyrka och prest utanför Nye port utan förbindelse med något arbetstvång. Äfvenså hafva hrr frimurare en inrättning för fattiga barn, ett barnhus i hörnet af Drottninggatan och Magasinsgatan, med trädgård uppe på Eklundsgatan. Det har visst funnits, eller finnes kanske ännu, om det icke är denna anstalt som af somliga säges ligga på Stampen, ett annat barnhus vid

Sillgatan, som lärer tillhöra staden och som har en trädgård utanför Nye port; men dessa inrättningar äro ju föga jem-förliga med den stora institution, som nu här är under grundläggning under d:r Dubbs ledning.

* *

*

Men hvad som finnes i denna trakt af staden är icke blott nyttiga inrättningar eller välgörenhetsanstalter — bland hvilka också hörer Sahlgrenska sjukhuset, som jag ännu icke tagit någon reda på — utan här finnes ock en tillställning för allmänt och stort folknöje, nemligen en circus. Kanske det också fins andra förnöjelseställen, men dem har jag icke heller tagit reda på.

Här är emellertid uppförd en provisorisk byggnad, der konstmästare uppträda och der särskildt för närvarande en framstående hästtämjare visar sin högt uppdrifna färdighet. Jag besökte stället i går afton. Der hafver allt slags folk förströelse och nöje.Stallmästaren Lailson har ett sällskap af fjorton personer och sexton hästar. Bland hans förnämsta nummer var »Den engelska skräddaren och hans häst», hvarvid framställes, huru en skräddare af sagda kallblodiga nation på hästryggen utför alla sitt yrkes konster, under det hästen gör sina. Allmänheten var också mycket förtjust öfver ett konststycke, som en af hans medhjelpare nu utfört en lång tid, nemligen »Det stora-hoppet genom tunnan». En scene med en drucken dragon väckte också mycken munterhet, då dragonen trots sitt fylleri ändå höll sig qvar på en mycket svårhandterlig häst. Mot slutet steg hästen, under det dragonen likväl satt qvar, upp på en ganska hög piedestal, hvilket nog var ett ganska äfven-tvrligt konststycke. Slutnumret var en husarmaneuvre, utförd af största delen af monsieur Lailsons trupp, hvarvid denna visade sig från sin allra bästa sida.

* *

*

Häromdagen fick jag en tidning, hvari en correspon-dent från London omtalar, hvilka holländska besittningar i Ostindien engelsmännen på senare tider bemäktigat sig, eftersom ju den holländska regeringen numera är fransk och den »Bataviska republiquen» med skäl får anses som ett lydland, ja väl ett ytterligt misshandladt sådant, under Frankrike.

Aldrig borde man hafva fått upplefva en sådan skam. Att tänka sig att holländarne försummat sig så, att de icke med halfva Europas hjelp kunnat hindra fransmännen att lägga landet i slafveri, det är verkligen upprörande. När man erinrar sig Wilhelm af Oranien, som var Hollands arfståthållare men också Englands konung, och huru han visste hejda det äfven då för en tid öfvermägtiga Frankrike, så kan man gråta vid jemförelsen mellan förr och nu.

De holländska besittningar, som engelsmännen sålunda ansett sig, under nuvarande omständigheter, böra bemäktiga sig, äro, ser jag, halfön Malacca, malayernas egentliga stamhåll på fastlandet, Jaffanapatum, en halfö på Ceylon, holländarnes sista besittning på denna ö, och det lilla konungariket Gochin på Malabarkusten, med en hufvudstad af samma namn, hvilket land holländarne på sintid togo ifrån portugiserna för att kunna beherska kanel-handeln, samt mitt gamla — Amboina.

Under sådana förhållanden är det väl nu bäst att jag blir svensk.

Hvad har jag som kan binda mig vid denna half-vilda ö, med dess heta klimat, nu då min mors folk förlorat denna besittning? Ingenting, om icke möjligen att min fars jordiska qvarlefvor der äro nedgömda. Jag skulle svårligen kunna förlika mig med det engelska väldet, ehuru det nog är bättre, att engelsmännen här vunnit fotfäste, än att fransmännen skulle blifvit herrar derstädes och kanske infört en så kallad fri republique, det vill säga det olidligaste förtryck. Malaj republique kanske? Den få de väl dock svårare att tämja än den »Bataviska». Emellertid äro banden mellan mig och Ostindien nu nästan alldeles slitna. Jag får börja här nu. Gud vare lof att jag kan stå på egna fötter och har något att börja med.

Amboina var dock en holländsk besittning sedan nära 140 år tillbaka. Det är dessa fördömda fransmän som gjort att ön nu kommit i engelsmännens händer. Att Malacca skulle bli ett engelskt lydrike var naturligare.

Engelsmännen ha så länge haft handelsförbindelser på halfön och i dess hamnar. Holländarne hade ock svårt att reda sig med de malaijiske urvilda, trolösa och grymma infödingarne och deras höfdingar, som aldrig kunna lära sig att vare sig hålla öfverenskommelser eller lyda. Endast i staden Malacca hade holländarne någorlunda ordentligt grundat sitt välde.

Jag har också sett, att den uthånade men dock foster-ländske presidenten i det »bataviska» conventet, Peter Paulus, dött för någon tid sedan. Han var ännu chef för det patriotiska partiet; men hvad är det numera att vara chef för? Fins det ens något patriotiskt parti i Holland?

Han var ändock en fosterlandsvän, fast han lät lura sig. Han har begrafts i all enkelhet i Scheveningen. Jag förmodar att »National-Conventet» kommer att upprätta ett monument öfver honom i den gamla kyrkan. Han lärer hafva gjort upp ett politiskt testamente för sin efterträdare »Citoyen» Casteele. Denne är dock endast hans efterträdare tills vidare. Senare skall »conventet» välja. Men hvad kunde han väl skrifva i ett sådant der testamente? Kanske råd, huru man skall bära sig åt för atttillfredsställa fransmännens gränslösa t penninglystnad. Ett rykte går att den holländska för Ostindien destinerade flottan vid Madeira skulle förenat sig med den franska. Detta rykte saknar dock tillit.

Det tillkännages af fransmännen, att holländarne ha fri och öppen segelfart på Schelden. Hvad skall emellertid det tjena till, när engelska krigsfartyg svärma utanför kusterna året om? Holland är ett förloradt land. I Can-ton låg enligt senaste underrättelser 16 engelska, 2 svenska och 2 danska skepp men intet holländskt, intet annat europeiskt.

Jag hör att man fått underrättelse om, att ostindiska skeppet »Götheborg» förliste vid Taffel bay, bortåt Goda Hoppsudden till. Lyckligtvis har besättningen blifvit räddad; men det är dock en verklig otur companiet har under denna octrojen.

Jag hör ock, att en f. d. svensk officer, Muskyn vid namn, bygger smärre krigsfartyg åt fransmännen i Ant-werpen efter svenska modeller.

I qväll har jag sett på comedie-huset»Westindiefararen» eller »Dygdens belöning», dram i tre akter. Det var just icke så roligt; men så mycket roligare var att se en opera comique kallad »De två jägarne och mjölkflickan», hvaruti mademoisellerna Fundin och Ekberg spelade jägarnes roller och lilla m:lle Eklund mjölkflickans.

Denna theater går nu ganska bra under hr Lindqvists ledning och har äfven, efter hvad man säger, genom honom blifvit till det yttre förbättrad och förfinad. Hr Lindqvist lärer hafva på egen bekostnad snyggat upp salongen, berättades det, och är det för att bli betald härför som han dels skaffat sig stående abonnement, dels fortsätter äfven långt in på sommaren. Han har ock förbättrat spec-takelsalen och äfven gjort orchestern bättre och mera full-stämmig. Priserna lära vara lika dyra som i hufvudstaden, det är 24 sk. på de bästa platserna. För abonnenterna lärer det ställa sig billigare. De nitton logerna i första raden, fyra loger i andra raden och 16 platser på amphi-theatern lära vara abonnerade.Först nu på morgonen tog jag mig courage och gick för att börja min brunnskur utanför Carls port vid Sur-brunnspavillonen. Jag hade först studerat en skrift af d:r Rabe, hvilken på sin tid var brunnsläkare vid den gamla Majebergs helsobrunn. Jag lärer endast ha att välja mellan Spa, Pyrmont, Seid-schlitzer, Selzer och Bittervatten. Dessutom kan man särskildt få hemta vatten från Rambergskällan. För att dricka något, valde jag Selzer.

Efter en kortare promenad mötte jag hr Carl Bagges fru och m:lle Rika jemte ett äldre fruntimmer. Den unga flickan var förtjusande i sin blårutiga kattunsklädning, sin korsbundna svarta sidenschal och sin moderna spånhätt. Hon bar silfvergrå silkesvantar och solfjedersparasoll. Fru Bagge upplyste, att hennes svägerska — fru Peter Bagge — föraktade denna surbrunn och i stället rest till Lunds brunn. Hr Carl Bagge, hennes man, hade äfven öfvergifvit henne, dock endast för ett par dagar. Han höll på att lägga sista handen vid det nya glasbrukets sättande i gång der ute vid gamla slottet. Sjelf bodde hon i deras hus i staden nere vid Stora bommen. Der bodde ock hennes väninna, m:lle Helleberg, så länge som hon finge behålla henne, hvilket nog icke blefve många dagar. Det upplystes, att den äldre damen var enkefru rectorskan Jörlin, en liflig polska, född Carovska och en

portraitmålerska.

Det var emellertid icke många ord jag denna gång fick utbyta med m:lle Rika. Endast ett ögonblick voro vi utom hörhåll från andra. Flera herrar svärmade omkring dessa damer, äldre och yngre, lärde och lekmän. Jag hörde namnen på ett par köpmän, Aron Kjellberg och Olof Wohlfart, som båda handla med sådana här helso-vatten och nu skämtade med hvarandra om den enes eller andres varors företräden. Jag anmärkte endast: »Goode waar spreekt voor zich zelf.» Jag menade, att en del af dessa helsovatten nog verkade mycket starkt. Likaså lärde jag känna en magister Ekebom, lärare i historia men också secreterare i Göteborgs Handelssocietet. Bland brunnsdrickarne var också tygmästaren på varfvet, generaladjutanten och öfverstelieutnanten Virgin, en mycket förnäm herre, gift med en dotter till commercerådet Arf-vidsson. Han åtföljdes af en ung armé-medicus. Jag hörde, att det var en ny regementsfältskär vid artilleriet, en pomrare, som lär heta C. H. Ewert, hvilken dock redanvistats här så länge att han hunnit gifta sig i Göteborg. Han bar nu sorgdrägt efter sin svärfar apotekaren assessor Sasse, som hade apoteket »Enhörningen» vid Södra hamngatan.

Alltför många främmande störde min förnöjelse. Men Selzervattnet måste vara mycket helsosamt. Jag känner mig så varm om hjertat.

KAP. X.

I dag hade jag infunnit mig tidigare vid den intressanta hels okällan än i går. Friskt och klart väder. Insvept i min ljusblå surtout, med stora hvita knappar, och iklädd moderna låga kragstöflar spanade jag rundt omkring med min dubbellorgnon, men till en början utan särdeles framgång. Utanför den bredvid liggande tvättinrättningen upptäckte jag emellertid magister Ekebom — hans titel lär vara »lector» — som syntes studera denna nyttiga inrättning, eller kanske egentligen tvätterskorna. Jag gjorde lectorn mina complimenter för hans raskhet att vara så tidigt uppe på morgonen, och snart inleddes ett för mig synnerligen intressant samtal.

Bland andra upplysningar som nu lemnades mig var den, att Göteborgs och Bohus län för närvarande icke lärer ha någon landshöfding. Landsh. af Forselles, en finne, som förut varit vid Stedingkska regementet och för öfrigt haft alla möjliga befattningar, hade öfvergifvit sitt län och sin residensstad. Hans helsa kunde icke längre tåla den svenska luften. Kanske var det sillgrumset, som förorsakat hans sjuklighet. Jag hörde sedan, att lands-höfdingen gjort några obehagliga misstag i fråga om just detta sillgrums. Härefter kom lectorn in på biskopsfa-miljen och hade åtskilligt att tala om den unge fänriken, som jag gjorde bekantskap med hos hr Carl Bagge. Han påstod, att denne unge officern hade ett öfverlägset hufvud, och att han på samma gång hade en ovanligt lätt hand

7med pengar: han satte dem i omlopp; men hans far biskopen hade ju minst ett dussin prebenden eller hjelp-pastorat, till och med i olika biskopsstift, och rikliga tillgångar. Bland annat var han äfven domprost i Göteborg. Han släppte till frikostigt, dock allt mot löfte på heder och ära, att Janne — som fänriken kallas — icke skulle få sätta sig i skuld.

Det berättas en anecdot om Janne. Hans far har inkomsterna af en prestbefattning äfven uppe vid Stockholm, Lofön lärer den heta. Der ligger det kongliga slottet Drottningholm, hvarest den då ännu i barnaåldern varande nuvarande kungen vistades om somrarne. Janne fick deltaga i majestätets lekar, men när då hoffröknarne hade kysst kungen på hand, räckte högstdensamme äfven fram ett par fingrar åt Janne, men se det ville inte Janne låtsa om att han förstod, hvilket också var förklarligt nog två pojkar och lekkamrater emellan. Det höll emellertid på att bli slagsmål af mellan majestätet och prestpojken.

Sedan kom Janne på Bohusläns dragoner som underofficer och lyckades derifrån få ärfva sin brors fänriks-fullmakt på Stedingkska regementet. Brodern hade fått denna i faddergåfva af den förre kungen; men han har slagit sig på lärdom och skall bli professor och antagligen biskop, liksom fadern, en gång med tiden. Emellertid är Janne också en mycket beläst man. Han har en dyrbar växtsamling, som tillhört den store Linné, samlad i alla

verldens delar af den ryktbare naturforskarens lärjungar; men han studerar ock nu krigsvetenskapen med mycken både ifver och framgång. En väl uppfostrad ung man är han otvifvelaktigt. »Det är ett fint hus i alla afseenden hos vår biskop», anmärkte lectorn; »det luktar riktigt hof der!»

Under dylika piquanta meddelanden blef min väntan rätt dräglig. Den ene efter den andre brunnsgästen infann sig, fast ännu några, kanske egentligen endast en, fattades. »Vi få en vacker dag i dag», anmärkte lectorn tröstande, när han såg min otålighet, »min slarfvige gamle embetsbror lector Kullman, som gör meteorologiska observationer, har lemnat besked härom. Han är just icke mycket att lita på annars, men han är temligen säker i fråga om väder och vind».

*En elegant phaeton kom körande från staden med ett par svarta, till formen mycket ståtliga men annars nog besynnerliga hästar: de voro nemligen ulliga, nästan som får; lectorn upplyste att de voro från Finland. Egaren var en prydlig herre, som körde för två ännu rätt unga damer. Lectorn meddelade, att det var en förmögen man,

- kanske köpman eller grosshandlare ännu, men egentligen landtbrukare. Han egde en egendom utanför Galgkrogarne, som hette Lagklarebäck. Hans namn var Wahlberg. De två flickorna hette Ekman*). Jag var nog dum att fråga lectorn, hvilken sjuklighet kunde plåga denne till utseendet så friske och välmående herre och sålunda förmå honom att lemna sitt landtbruk för att här söka hälsa: »Antagligen lider han af samma farliga krankhet, som Ni, min värdige herre», svarade den listige lectorn.

Men nu upptäckte jag den snälla fru portraitmålar-innan, hon som är född polska och som varit eller är gift med en svensk prest här i detta Göteborg. Jag hör att mannen lefver, fast han just icke vidare låter tala om sig numera, annat än när man kommer ihåg att han varit med och planterat fattighus-alléen. Frun sväfvade framåt, gamla menniskan, som om hon varit en flicka på tretton år, med sin »castor-kask» och sin svarta taftssalopp med en lös kjortelsäck eller reticule utanpå. Tydligen hade hon någon helsning. Ja, fru Bagge och hennes syster fru Tarras och fru den och den och ytterligare den och den skulle snart komma och så äfven m:lle — Helleberg.

Jag ansåg mig naturligtvis skyldig att börja tala om hennes konst och frågade om hon arbetade flitigt. Det gjorde hon egentligen icke, men det var då också icke hennes fel, ty nog ville hon arbeta. Men dels kommo herrar från Stockholm och täflade med henne, dels hade hon nu också fått medtäflare i sin konst från Köpenhamn. Stockholmarne voro nog så oförskämda. De komme hit och afbildade vederbörandes ansigten, och så hade de högbarmade och smallifvade modeller deruppe som de styrde ut i de grannaste kläder och satte de betalandes hufvuden på; och naturligtvis blefvo fruarne här mycket

*) Den ena gifvetvis sedermera fru Wahlberg, den andra antagligen sedermera grefve Baltzar Bogislaus v. Plåtens grefvinna.

Utgif varens anm.nöjda med det, ty många af dem voro just icke så frodigt vuxna eller så vackert utbildade i anseende till »gor-gen», och icke hade heller alla just så vackra moderna kläder. Men nu hade också kommit hit en herre från Köpenhamn, som hette Firtel. Han hölle alldeles för låga priser, men tillkännagaf att han målade både contrefej och miniatur; och han hade nog rätt många kunder. »Men han skall väl icke bli qvar här i evighet; för öfrigt sköter jag icke konsten yrkesmässigt, jag håller på den som på en första ungdomskärlek. Jag studerade ju för Hall, boråsaren, Le van Dy c k de la miniature, en tid, då jag var flicka; och jag har tal t med Tocque. Inte blir jag nu galen öfver concurrensen, som Ulla Pasch, som hoppade från fjerde våningens fönster ned i gatan.»

Sedan fick jag veta att rectorskans far varit en stor historiemålare, att de vackra målningarna i stora rådhussalen äro hans verk, romerska hjeltar i kroppsstorlek; och att han dog när hon var mycket ung.

Jag hade lyssnat så uppmärksamt som det var mig möjligt. Jag tittade mig spejande omkring. Jag såg på skyarne. Jag tyckte att solen höll sig undan; nej, nu kom den fram med ens.

Jag gick de kommande till mötes och uttryckte min förtjusning öfver deras ankomst, icke utan beklagande att vi så länge måst sakna dem, en klagan, hvaraf fru rector-skan och portraitmålarinnan, som fortfarande stadigt höll sig vid min sida, syntes viljaförtaga all verkan, då hon, gesticulerande med sina med halfhandskar beklädda händer, sökte beskrifva, huru oändligt trefligt vi haft tillsammans och huru intressant jag varit; intressant jag, jag

som knapt sagt ett enda ord på hela tiden!

För att få gumman litet mindre språksam slog jag genast in på att fråga damerna, om de haft några musikaliska nöjen, sedan besöket å Vauxhall så snöpligt förhindrades genom scandalen vid brandväsendets uppvisning. Fru Jörlin förstår troligen icke musik; åtminstone annoncerar hon i tid och otid att hon deraf intet begriper, ej heller derför har någon böjelse. Derför måtte hon väl fått litet munlås, när vi kommo in på detta ämne, af hvilket ett par af de andra fruntimren äro särdeles roade, den charmanta fru Bagge särskildt, som besitter en vacker sångröst och en på bästa sätt utbildad musikalisk talent.Ett utländskt sällskap som presterade musik på harpa, fleut-travers, violin och violoncell hade på beställning musicerat i hr Carl Bagges hus en qväll, men det hade icke varit mycket bevändt med denna musik. Deremot hade de i förra veckan hört en M. Dupinier, hvilken gifvit en concert på Frimurare-salen och sjungit arier af Cimarosa och Mozart, hvarjemte der bjudits på orchester och violon-cellsolo. För några dagar sedan hade de sett »Acteuren eller den besynnerliga drömmen», ett divertissement med sång af en svensk skådespelare, hr Sundman, som nu, efter en tids hvila, åter låtit Göteborgspubliquen njuta af denna temligen klent hopkomna blandning, jemte ett annat svenskt original, jag vill minnas de kallade det »Den försvundne fadren», en rätt egendomlig titel. Detta var emellertid allt. Man väntade likväl nu att abbé Vogler skulle åter göra ett besök i staden. Hans sista concert i Domkyrkan hade varit förtjusande; en arabisk romance, en indisk aria och så en rätt omfattande composition, »Belägringen af Jericho», med flöjtconcert, åska, klockspel och andra märkliga effecter.

Genom ihärdigt tal om musik lyckades vi verkligen aflägsna fru rectorskan, som nu fick tag i en lärd herre, professor Malm, känd för sin envishet, sin bitterhet och sin höga tanke om sig sjelf, efter hvad fruntimmerna berättade. Äfven de andra damerna — utom en — syntes ha anledning att samtala också med andra än just med mig.

Det var dock icke mycket jag fick säga ändå. Men nog måste hon nu förstå, att jag anser henne icke blott som den vackraste flicka, jag någonsin har mött i mitt lif, utan äfven som den ljufvaste, älskvärdare än alla andra; ja jag tror till och med att hon borde förstå, att hon också är älskad mer än alla andra. Jag ville åtminstone ha sagdt något dylikt.

Från trädgårdsmästare Lundberg på Christinelund hade jag beställt de vackraste blommor han kunde åstadkomma. Jag kunde icke bära dem med mig rundt omkring. Ett bud mötte vid stadsporten. Jag hade väntat det med mycken oro. Jag bad den rodnande flickan taga bouquetten med mitt anspråkslösa tack för en förtjusande stund. Några mycket tidiga rosor omkransade af »förgätmigej ».Jag vet ögon i de sistnämndes färg, ögon som äro oförgätliga. Jag har sett en mun, som är fagrare än någon af dessa rosenknoppar.

*

En kort stund dröjde jag ännu qvar vid brunnsin-rättningen. Jag hade alldeles glömt bort att dricka något.

Härvid blef jag nu bekant med den ofvannämnde professor Malm. Han höll just på att fördöma kaffe och tobak, såsom utländska öfverflödsvaror, isynnerhet tobaken, som godt kunde odlas inom landet; och så kom han in på bränvinet: »bränvinet och krogarne, denna olyckliga uppfinning till förståndets och hjertats fall ned under Sjelfva djurkretsen».

Denna lilla dissertation kom mig att tänka på hvad jag förut inhemtat i detta ämne eller dithörande; och som kunde vara värdt att skrifva upp.

*

Det lärer icke vara regeln, att Göteborg är en dyr ort. Lifsförnödenheter hitföras icke blott från svenska besittningar, Hisingen, Götaelfs-dalen, Skåne, Pommern, Finland utan äfven från utlandet, Preussen (Stettin, Danzig, Königsberg), Danmark, England (Irland), Holland, Curland, Hamburg och Liibeck. På sådana lifsförnödenheter som socker, kaffe, the, kryddor och vin har Göteborg nog rikare tillgång än de flesta städer. Emellertid händer det någon gång, att de höga spanmålspriserna väcka stora bekymmer. Så inträffade helt nyligen; men ändå värre lär det hafva varit för ett par tre år sedan, då magistraten ansåg sig skyldig att uppkalla

icke blott bryggaresocie-tetens och bakare-embetets medlemmar utan äfven de sig i staden då uppehållande spanmålshandlandena, för att desse samtlige skulle uppgifva, dels huru stora förråd de innehade, dels hvad de hade att föreslå till bristens af-hjelpande. Då jag intresserat mig litet för bryggeriväsendet här på orten och till och med varit betänkt på att bli porterbryggare, så har jag meddelat mig med några af dem, som höra till detta eller närbeslägtade yrken, äfvensom med spanmålsfirmor, och fått bekräftelse på, att det då var ganska bekymmersamt ställdt.Bland mera framstående bryggare voro då, enligt en tryckt förteckning som jag fått låna, hrr Williamsson & Winckler, Leiditz, Bramberg och Bauer. Desse upplyste, att deras maltförråd vore små och att de önskade anvisning af vederbörande, huru man inom ett par månaders tid kunde sjöledes förstärka dessa förråd. De hade förut köpt malt af hrr grosshandlare på platsen och vore derför ovana vid import af denna sin nödvändighetsvara. Bakare-embetet — representeradt bl. a. af ålderman Sjöberg, bakame Holm, Gewalt, Engelblom m. fl. — förklarade ock att spanmålsbrist vore att vänta. Men icke nog härmed: derpå inkallade magistraten, som sades, stadens span-målshandlande, af hvilka bl. a. då infunno sig hrr Chr. Arf-vidsson — dock representerad af handelsbetjenten Martin Brusewitz —, J. Otterdahl — representerad af handelsbok-hållaren Rosell — J. G. Peters, J. Dan. Wetterling, Arfvid Wallerius, Elias Backman, Jonas Kjellberg, Benjamin Lindström, Fredrik Bergman m. fl. Dessa upplyste, att utförsel af spanmål från Danzig, Pillau och Königsberg m. fl. platser blifvit förbjuden, att England satt praemium för införsel af korn, malt och hafre och att grannbygderna, Vestergötland, Vermland och Dal, Sjelfva hade behof af spanmål. Hr Wallerius påvisade att spanmålspriserna redan vore så uppdrifna, att man måste hysa den största oro för, att de fattiges behof af den oundgängligaste föda icke kunde tillfredsställas. Den spanmål, som funnes på nederlag, vore antagligen till stor del engagerad i handelsspekulation på utrikes orter och sålunda icke åtkomlig. Sjelf vore han betänkt på att snart få stänga sin bod.

Samtlige uppkallade förklarade, som sin slutmening, att de fordrade, att bränneriernas verksamhet måtte för en tid inhiberas, både kronans och enskildas.

Nu uppkallades hr N. Björnberg, en egenrådig, egenkär, men också mycket både ärelysten och rik herre, arrendator af kronobränneriet på Stampen. Han upplyste, att han väntade 18,000 tnr spanmål med första öppet vatten från Stralsund, Malmö, Norrköping och Stockholm. Ehuru denna qvantitet nog behöfdes för hans bränvinstillverk-ning, ville han dock deraf afstå 4,000 tnr mot gängse pris till stadens innevånares behof. Den fåfänge mannen skulle antagligen spela välgörare. Bryggerierna kunde han icke hjelpa. Ölet konkurrerade ju med hans bränvin.Allt detta meddelade magistraten till landshöfdingen, som skulle med anledning af hvad upplyst blifvit taga sig af den hotande olyckan. Det synes, som om faran verkligen genom inskränkning i bränvinsbränningen och tidigt öppet vatten den gången skulle blifvit någorlunda afvänd. Men det tyckes likafullt alltjemt ligga i luften ett rätt allmänt missnöje med brännerierna, hvilka nu dock lefva ett ganska osäkeft lif, då höga vederbörande under vissa förhållanden icke tveka att för kortare eller längre tid stoppa dem.

För närvarande äro spansmålspriserna ändå ganska höga säger man: hvete 13 å 15 rdr, råg 7 å 9, korn 5 å 6 rdr.

*

Det synes vara invecklad t nog med bränvinslagstift-ningen här i landet. Det går icke så litet nyckfullt till vid behandlingen af denna näring. Jag för min del skulle icke gerna med öppna ögon underkasta mig sådan risico, för att icke tala om att Sjelfva yrket åtminstone för tillfället har en god del af folkmeningen emot sig. Å andra sidan finnes det ju ock en mängd folk som vilja gynna och uppmuntra bränvinstillverkningen på allt sätt, mest kanske icke drinkarne utan mera en del landtbrukare, som icke blott hafva direct förtjenst af densamma genom stegrade spanmålspriser utan ock indirect, i det de få gratis dranken till hjelp för att drifva upp sina ladugårdar. Desse intresserade och andra klaga nu öfver denna osäkerhet.

Men jag hörde härom dagen ett lustigare klagomål i fråga om bristande tillgångar att beqvämt bekomma bränvin. En stad kan arrendera af k. m:t bränvinsbrän-ningsrättigheter, anmärkte den klagande. Men om staden nu har inlåtit sig på en sådan affaire och byggt upp ett dyrbart bränneri och derefter af någon anledning — om vederbörande finna affairen omoralisk eller spanmålen under tiden blifvit för dyr — måste inställa

tillverkningen, inte bör dermed — förtäringsrätten varda indragen eller ens inskränkt? Men i följd af tillverkningens upphörande, och då i och med upplåtelsen af rättigheten tillförsel från annat håll icke är tillåten, sker härigenom ett betänkligt intrångpå hvarje god, ärlig och ordentlig medborgares rättigheter. »Hvar skall jag få min aptitsup? Hvar skall jag få några ankare bränvin åt mitt arbetsfolk, åt mitt sjöfolk? Desse äro icke hågade att afstå från denna undfägnad».

Till svårigheten för en främling att sätta sig in i den svenska bränvinshistorien kommer, icke blott att principerna för lagstiftningen ofta bytas om, utan ock att olika stadganden gälla för städerna och för jordbrukame på landsbygden. För att icke tala om, huru lönbrännerierna göra affairen osäker, om man icke sjelf vill fuska med lönbränning.

I en a visa läste jag härom dagen en klok uppsats om det öfverhand-tagande fylleriet. Det hette, att man icke skulle försöka med stränga förordningar och förbud, som sedan måste ändras eller upphäfvas. Bränvinsyran vore visserligen moder till alla synder; derför borde denna yra med religionens hjelp utrotas. Barn aflade i bränvinrus blefve ofta tokiga, oftast småvuxna. Oändligt vedervärdigt vore ock bruket att ge små barn bränvin, stilla deras hunger, mildra deras lynne genom att ge dem sådan stark dryck. Ingen drinkare, hette det ju ock, kunde ärfva Guds rike. Kriget mot bränvinet borde vara ett christligt krig. Att i hast utrota missbruket af denna dryck vore dock alldeles omöjligt. Endast med öfvertygande kunde man här komma fram. Emellertid hade den dyra tiden och alla de värsta synder sin rot i bränvinet. Den gamla tiden, då man icke lifnärde sig till förderf med bränvin utan åt sin starka goda mat och drack sitt öl, det var en annan tid det.

Ja, kanske svenskarne voro duktigare då, än de nu äro. Åtminstone läto de då höra utaf sig mera ute i den stora, vida verlden.

KAP. XI.

Jag har hört, att det lärer vara dåligt med sederna och familjebanden i Stockholm, och att smittan af en mera allmän missaktning för äktenskapets band och ett alltför långt gånget öfverseende med illegitima förbindelser också skulle ha sträckt sig hit. Jag är ännu icke så hemmastadd med Göteborgs familjeförhållanden och sällskapslif, att jag härom något kan döma. Damerna påstås visserligen vara »romaneska»; sällskapslif och nöjen göra på dem alltför stora anspråk, men den äktenskapliga troheten och den pligttrogna husligheten anses dock icke här missaktade eller försvunna. Men från hufvudstaden ha hit kommit berättelser, som tyckas bekräfta, att föredömet derifrån icke är af bästa slag.

Bland annat blef det ju, i samband med politiska förföljelser, en allmänt känd sak, att den aflidne kungens favorit, Oaktadt det att han hade den allra mest trofasta, älskvärda och hjertegoda maka, inlät sig i alla möjliga kärleksförbindelser, dermed också störtande i det värsta förderf en af drottningens hofdamer, som sedan, för sin medverkan i älskarens sammansvärjning, dömdes till tukthus. Om denna liaison vill jag icke upphäfva mig till domare; men det har nog hos alla förnuftiga gjort ett obehagligt intryck, att denne höge herre sedan lemnade denna hofdame vind för våg, så att hon tillochmed nu lärer fallit i en lakejs armar och efter sagde dräng föd t ett barn. Men kanske var hon så dålig, att han, denhöge och alltjemt ärelystne herren, icke ansåg det löna sig att försöka hålla henne uppe.

Den lösliga moralen och den lättfärdiga tonen vid den förre konungens hof spridde sig naturligtvis i första rummet till hufvudstadens både högre och lägre kretsar; den kryddades af skämt och ett i det yttre fint och behagligt, efter franskt mönster eftergjordt sätt. När lättsinnet sprider sig till de mindre städerna och landsbygden, så följa den yttre förfiningen och qvickheten icke längre med. Emellertid kan man ännu icke fälla en sådan dom med afseende på det allmänna förhållandet här på platsen. Men det är väl icke sagdt, att det så kommer att fortfara. Exemplet tör väl ha sin kraft med tiden, om det nu också har dröjt med att mera allmänt

utöfva sin förledande verkan.

*

Lector Ekebom säger mig, att familjelifvet i Göteborg måtte vara i allmänhet ganska lyckligt, om man får döma deraf, att många här boende familjer ha ofantligt många barn. Den förut omtalade fabrikören Bauers hustru lärer haft sjutton barn, nemligen fyra i ett föregående gifte med en rådman, som hette Peter S37lvander, och tretton med sin nuvarande man. En gammal ostindiefarare, svåger till James Maule, vid namn Levinius Olbers, lärer ha fjorton barn; familjen Tham skall också vara ovanligt talrik. Lectorn nämnde flera andra familjer, som glädja sig åt en synnerligen talrik afkomma. Jag kunde icke lägga dem på minnet och ansåg det icke heller löna mödan att skrifva upp namnen. Götheborg är emellertid, påstod lectorn, en barnrik stad.

*

Den unge konungen lärer vara synnerligen väl uppfostrad i en aktningsvärd moralisk rigtning, ehuru man just icke kunde säga, att hans farbror och förmyndare i vissa afseenden gaf honom något uppbvggeligt föredöme.

Det har varit mycket bråk med att få honom väl gift, då det varit fråga om än den ena och än den andra prinsessan. Hans far lärer gjort upp, att han skulle giftasig med en rysk prinsessa, men hans förmyndare förlofvade honom med prinsessan Lovisa Charlotta af Mecklenburg. Ännu i dag talas om, huru det festades i Götheborg, då denna förlofning kungjordes. Underrättelsen firades redan på morgonen med salut både till sjös och lands

— en örlogsskonert, rikt flaggprydd, hade gått upp i Södra hamnen — och derpå predikan. På qvällen — det var i november månad — upplystes Stora torget med marechal-ler. På rådhussalen var stor bal; och under densamma afbrändes ett fyrverkeri, som från ett af rådhusets fönster antändes af öfverstinnan Treffenberg. Utanför fönstret var en dufva fästad, som innehöll något eldfängdt. Öfverstinnan tände eld på dufvan, och så spridde sig från henne elden till en stor massa fyrverkeripiecer, bland andra kungens och prinsessans namnchiffer. Balen lärer varit ytterst talrikt besökt. Man superade i flera vändor i stora börsrummet. Efter festens slut anställdes på natten eller morgonen ytterligare stark salut; och från varfvet Viken gick Ostindiska companiets skepp »Lovisa Charlotta» af stapeln under janitscharmusik.

Men trots all denna högtidlighet blef det intet af med detta giftermål. Man säger, att den ryska kejsarinnan förhindrade detsamma.

Förlidet år lärer det varit hårdt nära, att det blifvit krig med Ryssland. Om detta nu var för den mecklen-burgska förlofningens skull eller icke, kan jag ej säga, men genom offentliga kungörelser, af hvilka jag sett en hos Stålhandske, tillkännagafs att å »kejserliga ryska sidan skedde krigsrustningar som ej utan sannolikhet tycktes syfta derhän att med fredsbrott Kongl. Maj:ts och Sveriges rike oroa». Derför skulle alla regementen, bl. a. äfven i Götheborgs och Bohus län, »försättas i det completta tillstånd, att de vid framdeles skeende order genast måtte kunna uppbryta och afmarschera». Mot ryska gränsen kanske? Eller bara till Nya varfvet för att inskeppas? Ja, så synes verkligen varit meningen.

Märkeligt nog hördes sedan intet af om kriget på flere månader, men efter någon tid — det måtte ha varit i fjol vintras — begåfvo sig både kungen och hertigen af till S:t Petersburg, der den förre skulle fria till den omtalade ryska prinsessan, sedan derom underhandlats dels genom ambassadeuren, h. ex. Stedingk, dels genom ett extra sän-debud hofstallmästaren baron Schwerin, båda sedan gammalt kända äfven här uti Götheborg. Då talades i särskilda avisor om, huru högtidligt kungen i början redan i Finland mottogs af grefve Wielhoursky och baron Budberg, som kommo med invitationsbref från kejsarinnan. Särskildt förkunnades, huru kejsarinnan skickade utsökta frukter konungen till mötes på hans resa, af hvilka en del sedan kommo fram ruttna till regentens gemål och det hemmavarande hofvet. Vidare beskrefs, huru general Kou-tousow och öfverstelieutnant Pailow förde k. nv.t och hertigen, merendels resande i öppen vagn, från Finland till S:t Petersburg; men efter detta tillkännagifvande synes det blifvit alldeles slut med alla underrättelser rörande denna sak. Man kunde ana, att äfven denna giftermålsplan runnit bort i sanden, i följd af konungens och svenska pre-stemas betänkligheter i

fråga om prinsessans religion, berättas det; men aldrig ett ord fick allmänheten höra derom offentligen. Åtminstone icke här i staden.

Denna finska resa lärer varit bland de sista företag hertigen som förmyndare hade någon del uti.

Till firande af kungens myndighet lära Götheborgs magistrat och borgerskapets äldste härstädes enat sig om att samla fonder till den »förbättrade och varaktiga Fattig-och Arbetshusanstalten» samt att flytta krutförrådena ur staden och deras förläggande i magasin ute i Rya skog snedt emot Klippan.

Dessa meddelanden hafver magister Ekebom undfägnat mig med i morse. Han är ju lärare i historia, så han bör väl ha reda på saker och ting. Litet godmodig ironi blandar han gerna i sina föredrag.

Stålhandske påstår, att konungen i vintras sjelf efteråt firade sin myndighetsålder mest genom att upphäfvä det år 1794 utfärdade förbudet mot införsel af kaffe, hvilket beslut i synnerhet lärer gjort alla äldre fruar och mademoiseller förtjusta i honom. H. Maj:t hade, hette det i kungörelsen härom, öfvertygat sig om, att smaken för kaffe vore så allmän här i landet, att ett förbud kunde anses olämpligt. Högstbemälte kunde ha sagt rent ut, att man icke kunnat utverka eller controllera, att förbudet efterlefdes.

Om konungen således i början icke hade mycken tur med sina kärlekshistorier, så har han dock sedan igod tid visat sig som en inställsam fruntimmerskarl. Ingenting kunde göra honom kärare för hans qvinliga undersåter än denna kungörelse. Ung som han är har han redan lärt sig att skaffa sig popularitet hos det afgjordt mäktigaste könet. »Wat een goede haak wil worden moet zich reeds bijtijds krommen».

* *

*

Mycket litet upplefde jag i dag under min, när jag tänker efter, rätt löjliga brunnskur. Omgifven af dessa många herrar, som synbarligen hade intresse af den, i min anspråkslösa person, åt fäderneslandet återeröfrade afkomlingen af en här känd slägt, hade jag svårt att slita mig undan deras uppmärksamhet.

Jag begagnade mig dock af de tillfällen, som bjödos, för att säga några hjertliga ord. Gifvetvis talade mina blickar också hjertats språk. En rätt betydelsefull underrättelse mottog jag, nemligen att den unga damens föräldrar nu tyckas finna, att hon varit borta från sitt hem alldeles tillräckligt länge och att hon derför antagligen i någon af dessa dagar återvänder till Marstrand. Hr Carl Bagge kom åkande i en fint laquerad caleche, af engelsk faQon och på moderna resorer, förspänd med de der hä-starne, som jag en gång hade litet att göra med. Jag tyckte de voro gamla kära bekanta. Vid närmare betraktande är hr Bagge deremot just icke någon vacker karl; han stod der bredvid vagnen som en ful faun mellan två. de skönaste gudinnor. När damerna satte sig upp i åkdonet, fick jag en varm blick ur dessa hänförande blå ögon och en afskedshelsning från den lilla blomstergärd, som jag nu hvarje morgon låter sända mig från Christine-lund. Det är emellertid nu nödvändigt att jag snart får ett fullt besked på att mina varmaste önskningar kunna realiseras.

* *

*

Efter detta var det just inte vidare roligt att tala med mr John Lyon om Jamaica-rum, Virginska tobaksblader, Soulan, Soatchoun, Hysan och Kongo. Då var det angenämare att åter falla i händerna på magister Ekebom,som alltjemt lekande med små qvickheter följde mig till staden, fladdrande med sin bruna camelotskappa.

Vi passerade dervid, innan vi kommo till Vestra hamnen, på höger hand vid Kungsgatan ett hus, som en magister Hellberg, kallad »Apologist», håller på att ordna till ett s. k. contubernium eller hem för fattiga skolynglingar, der de skola få husrum och kanske äfven mat. Platsen kallas annars Capellans-tomten. Härpå visade mig lectorn sin embetslokal, stadens gymnasium, som ligger framför domkyrkan i hörnet mellan Kungsgatan och Vestra hamnen. Domkyrkan ligger bakom, något inklämd förefaller det; men hon är icke just heller något underbart vackert att skåda, ligger för öfrigt snedt, hvilket icke bidrager att höja dess skönhet. Åt Kungsgatan går en

temligen hög trappa ned från kyrkogården. Midt för denna trappa har hr Olof Wohlfart sin bod, der jag köper luktvatten, luktpuder och pomada.

Professor Malm var nu mest föremål för sin embets-broders sarcasmer. Hade professorn varit närvarande, hade nog lectorn varit försigtigare eller också fått svar på tal, ty prof. M. lärer också vara nog så bitelak. Detta måtte följa med dessa lärda herrar detta. Emellertid omtalade lectorn nu, huru en prestman en gång af biskopen i sittande consistorio skulle afsättas från sitt presterliga kall, då han gjort sig omöjlig genom alltför stor hängifvenhet åt bränvinsnjutningen och dessutom var en svåra beryktad slagskämpe. Vid sådan embetsåtgärd följer biskopen ett ritual, hvari det bland annat lärer heta: »För alla de brott som begåtts under denna kappa beröfvar jag dig härmed detta tecken af ditt presterliga kall!» Härvid utbrast den sålunda afsatte presten i ett gapskratt och ropade: »Hå, hå, hå, det är Malmens kappa!» Han hade supit bort sin egen, och consistorii dräng hade lånat professorns kappa åt delinqventen, då Malm icke var närvarande vid förrättningen. Efter detta gjorde Malm, som då ännu icke fått hvarken doctors- eller professors-titel och som sålunda icke var berättigad att bära sidenkappa, framställning hos biskopen, att han ändå skulle få begagna sådan, hvilket biskopen biföll, då han kände mannens stora fåfänga men också hans fallenhet för uppstudsighet och hans elaka tunga. Efter detta lärer sagde sjelfkäre herre blifvit mycket höfligare mot sin biskop.Äfven om en af sina kamrater från studenttiden hade lectorn åtskilligt att förtälja. Här lärer finnas i staden en gammal lifmedicus Engelhardt, som är en mycket prydlig och ansenlig man. Denne var det dock icke nu fråga om: han lärer hafva en son, som för närvarande är professor i medicin vid Lunds universitet men lärer hota att öfverge Esculapii konst för att få ett stort pastorat eller kanske bli domprost. Men det märkvärdigaste med den mannen lärer dock vara, att han är så ovanligt vacker, att fruntimmerna äfven tycka detta och att han sjelf är af samma tanka och begagnar sig på ett sådant sätt af denna fördelen, att höga vederbörande äro mycket tveksamma, huruvida de skola låta honom öfvergå till kyrkans tjenst. »Man får häraf draga den slutsatsen», anmärkte min lec-tor, »att det måste anses farligare, om en själens läkare är för skön till det yttre, än om en kroppens vårdare råkar vara det».

På tal om de svåra eldsvådorna, som varit här i staden, nämnde lectorn, att det varit ett slags täflan mellan två herrar att hitta på något utomordentligt medel att förekomma dylika olyckor eller hindra deras fruktansvärda spridning. Hofkamrer von Aken — jag föreställde mig, att han var apotekare, trots den vackra titeln, och det är han också, en mycket gammal apotekare, egare af Stora apoteket vid Korsgatan — denne v. Aken förklarade, att han hade hittat på ett ämne, bestående, om jag minnes rätt, af fet lera blandad med sillake, som skulle slås ut der, hvarest branden härjade, och då skulle elden gifva med sig. Emellertid lärer man funnit detta ganska opraktiskt, och det skämtades med hr hofkamrerns upptäckt. Det lärer också kommit till en meningsstrid, icke blott i tal utan äfven i tryck mellan hofkamrern och en hr Nyström, som väl också var apotekare (antagligen i Kongelf, der det i fjol var en stygg eldsvåda) och som också skall hafva velat på något sätt styrka, att hans medel hafver den pretenderade verkan.

Det finnes — som jag väl förut annoterat — här i staden ett slags academi kallad »Vetenskaps- och Vitter-hets-samhället». Denna lärer äfven befatta sig med eldsvådor. Så hade denna academi anslagit en medalj på tolf ducater åt den, som kunde construera en ställning 20 alnar hög och flyttbar, och på hvilken io personerkunde stå och sköta två strålrör. Den skulle vara lätt att bära och kunna slås ihop. Jag tror icke att priset, kom att utdelas. Samtiden tycktes icke »vuxen ställningen».

»Jag är rädd för, att eldsläckningsfrågan, liksom så mycket annat vigtigt, får hänskjutas till consistorium», anmärkte lectorn, »så kunna vi få ett uppfriskande gräl mellan Malm och Kullman.»

Lectom omtalade äfven ett annat af professor Malms äfventyr. Han lärer vara obilligt sträng mot sina lärjungar. I följd häraf förenade sig en gång en hel mängd gymnasister och rymde rent af ifrån staden. Hrr Bruzewitz och Åkerman, då för tillfället konungens befallningshafvande, skulle haft ett förskräckligt arbete med att plocka ihop gymnasisterna igen.

Jag tog mig friheten att bjuda hr lectorn på frukost hos tracteuren och pastejbagaren Lembinett, der vi undfägnade oss med rullsylta, »fromage de cochon» och Stock-holmsöl. Sedan vi härefter tagit oss ett parti

billard hos tracteur Passeray vid Drottninggatan, följde mig lectorn till Bonamys boklåda i Arfvidssonska huset vid Stora Bommen. Det tyckes vara den enda verkliga bokhandeln i staden.

Jag vet icke, om lectorn är någon riktigt lämplig rådgifvare för mig i fråga om hvad jag egentligen behöfver lära. Emellertid valde han ut åt mig en, som jag tycker, ganska svårläst bok, »Harmonien eller allmän plan för en upplyst och ägta kärleksförening», af en herre som heter Torild, hvilken för några år sedan lärer ställt till mycket spektakel här i landet, Lockes »Afhandling om underverk» och den sammes »Bref om religionsfriheten», båda i svensk öfversättning.

Lectorn visade mig ock ett aftryck af den bön, som begagnades i judiska församlingen i Stockholm, då konungen blef myndig. Det hette deri bland annat, att Gud »till verldens sällhet, till allmän glädje på Sveriges tron uppsatt sin älskling vår store Monarch Gustaf Adolph». Äfven hette det: »Låt hans beröm utbredas öfver all verlden, att äfven de aflägsnaste Länders Invånare må prisa och välsigna hans namn! Du utdelar rikedom och ära efter Ditt behag: O så utgjut öfver hans Länder din välsignelse!» I bönen hette det äfven, att enkedrottningen

8borde få lefva länge och glädjas öfver »den kosteliga skänk hon gifvit verlden.» Till sist kom en åkallan till »Allfader», att också »Abrahams afkomlingar måtte finna nåd inför Konungens ögon och under hans visa regering icke sakna det beskydd, Du Israel lofvat hafver».

Lectorn förtäljde mig, att flera mosaiska trosbekän^ nare på senare tider flyttat till Götheborg. På Holländare-» gatan har nyss en större firma S. E. Warburg etablerat; sig. Den lärer här innehas af en S. Henriques. Tand^ läkare pläga mest vara israeliter, såsom Simon, Nathan och Levy. Den sistnämnde annoncerar, att han sätter in både »naturliga och artificiella» tänder och gör svarta sådana så hvita som elfvenben; han har också tandtinc-turer som efter kort tids bruk verka i flera år.

Lectorn tror icke, att härvarande mosaiske trosbe-kännare äro lika yrvaket modeme som de holländske. Desse ha en klubb, hvars valspråk är »Lycklig genom frihet» och som gjort ansökning om, att äktenskap mellan judar och kristna må tillåtas, att alla skrån och gillen må upphäfvas eller att åtminstone tillträde till dem öppnas äfven för israeliter.

Först på senare tider ha israeliterna här i Göteborg fått tillåtelse att i sin Ijenst ega »svenskar». När judar skola taxeras, tillkallas numera här alltid två förtroendemän från deras församling. I Köpenhamn lära nyligen de yngre israeliterna gjort uppror mot de äldre, som, åberopande sig på Talmud, icke ville göra räkenskap för kyrkokassan. De yngre ha vädjat till danska regeringen och fordra för öfrigt äfven allmän reform i sin läroförfattning.

KAP. XII.

Jag mottog i går en inbjudning till en soirée hos krigsrådet Maule, en följd af den uppvaktning jag gjorde i förra veckan, då jag lemnat ett kort, en blankett med min namnteckning. Krigsrådet var då sjelf i staden; krigsrådinnan — en dotter till majoren och rådmannen Lund — var icke heller »hemma». Det är en mycket vacker landtgård de bebo, visserligen endast trähus, tre eller fyra; men åtminstone två af dem ha vacker stenfot

— sådan sten lärer tagas dels från Öland, dels från Kinne-kulle — och ett af dem har en rätt långsträckt pelarhall öfver hvilken går en svalgång med rika blomster i vackra krukor. Trädgården är synnerligen väl ordnad, med väl klippta träd och buskar; en bred terass, antagligen konstgjord, med sandstensbalustrad och stentrappa; beqväma soffor inbjuda till hvila; nere vid elfven vinkar den vackra pavillonen lemnande bästa tillfälle till förtroliga samtal eller lockande till att beundra den lifliga rörelsen på rivi-eret. Med samma pavillon är ock ett vackert badhus förbundet.

Jag tittade in i förbigående hos Stålhandske. Från väfkammarfönstret såg jag en skymt af Stina Reuterfelt, som ungdomsfrisk, godlynt och full af skälmstycken, alltjemt hjelper till i huset. Annars voro fruntimmerna osynliga.

Stålhandske skulle just rusta sig för att vara med om de nu pågående skjutöfningarne — eller kanske skulle han endast ut för att tillfredsställa sin nyfikenhet och varablott en åskådare af dessa krigiska lekar. Emellertid sköts det den dagen och äfven i dag på morgonen skarpt med grofva kanoner, mörsare och haubitzer från två improviserade vallar vid Kockekullen och ett ställe som kallas Långlandia ute på Kungsladugårdens egor. Bombkastning skulle vara den hufvudsakliga öfningen. Genom kungörelse och anslag är tillsagdt, att skotten riktas mot bergen invid Nya Varfvet och mot Frölunda sockens utmarker, så att menniskor skola hålla sig derifrån under tiden, så vida de icke vilja risquera att bli träffade af dessa farliga piecer. Det lärer vara en ung ny major, baron Palm-stjema, som leder denna exercis.

*

I dagame skall visst en krigsfregatt, eller kanske det skall vara två, afgå från Nya Varfvet till Medelhafvet för att till kejsaren af Marocco öfverföra en del presenter från den unge svenske konungen.

Det är dock märkvärdigt, att en tapper nation, som förut höljt sig med så mycken krigisk ära och låtit de väldigaste riken darra för dess vapen, skall humiliera sig derhän, att densamma skall rent af betala en årlig tribut till denne barbariske tyrann. Så är emellertid förhållandet. Om han icke på bestämda tider får, hvad han vill ha, så uppbringa hans vasaller, sjöröfvame, alla svenska handelsfartyg, som de få tag uti och föra dem till Tanger. Nu säger Stålhandske, att kejsaren i år tyckt att han fått vänta för länge på »presenterna». Han har skrifvit från sitt slott Robat, att de svenska besättningar, som han tagit, må alldeles förträffligt, att de bli frodiga och »slagt-feta» och bemötas på det älskvärdaste sätt, samt att de skola bli frigifna så snart det väntade svenska sändebudet kommit till Robat, eller till kejsarens läger vid Salee, med de väntade skänkerna. Då jag uttryckte min förvåning öfver, att Sveriges konung underkastade sig dylikt, upplyste Stålhandske, att mäktigare riken än Sverige bure samma skymf och löste ut dem af sina undersåter, som dessa pirater tid efter annan förde i slafveri — låt vara ett mildt sådant — till olika platser i detta högst besynnerliga kejsardöme.Och det lärer icke vara nog med, att Maroccos kejsare på detta sätt slår civilisationen i ansigtet: äfven andra potentater — vasaller till den turkiske kejsaren eller sultanen — hafva börjat lägga sig på samma lönande handt-verk. Dessa beyer eller deyer eller paschar lära emellertid ibland icke bry sig om att taga lösen för somliga vackra fruntimmer, hvilka deras folk fångat och som vid bekantskapen särskildt fallit i deras smak. Dem behålla de.

*

Ett kort besök aflade jag i dag hos köpmannen Lars Levgren, som midt uppe i det väldiga affärsstimmet med Bohussillen här på platsen ändå säljer holländsk sill. På min fråga om han icke kände sig frestad att öfverge den holländska affären och slå sig på svensk sill, svarade han att han icke hade lust att börja trängas med uppköparne på Götheborgs quaier; och för mellanhänderna hade han icke något förtroende. Det enda han hittills gjort i fråga om svensk sill var, att han använde sillgrums till gödsel vid sitt lilla landtbruk.

Derefter hade jag det nöjet att åter sammanträffa med den af Ekebom omtalade, unge förhoppningsfulle officern Janne Wingård, som just var på väg för att taga i betraktande en större myntsamling, hvilken är till salu i Fiedlers gård vid Kyrkogatan, och som han mycket intresserar sig för. Det är en vågmästare — en tjensteman vid jernvågen — Barthengren, som plockat ihop denna märkvärdiga samling af mynt och medaljer, till en del i ädel metall, guld och silfver. De lära förskrifva sig ända från en konung Jacobs tid*) till och med Gustaf HT.s. Icke mindre än 77 dukater höra till samlingen och dessutom offentliga silfverskådepenningar om 1,442 lod för att inte tala om privata skådepenningar (flera hundra lod, vill jag minnas) samt koppar-, messings- och tennslantar, delvis förgyllda eller bronzerade. Janne Wingård, som har en svärmande håg för flera vetenskaper, var alldeles förtjust i denna collection; men han förklarade dock helt fromt, att han icke hade hjerta att pungslå sin snälle

*) Anund Jacob.

Anm. af utgifvaren.fader på så ohyggligt mycket pengar som denna skatt skulle kosta. Kunde nog hända att gubben låfvade att punga ut med liqviden — fast han icke vore försedd med kassa — men då borde rådhusrätten sätta honom under förmyndare som ohjelplig slösare. »Jag skulle sjelf vara i stånd att skicka på honom

öfvérskulten Borelius och sålunda med en utsökning ge honom en varning för lifstiden, om han vore så galen för sin tokige sons skull.»

I förbigående togo vi här också i betraktande en s. k. elektricitetsmachin. Den uppgafs hafva tillhört en juvelerare Ahrenberg, som för öfrigt också lärer hafva varit stadens gästgifvare. Han begagnade icke denna machin vid gästgifveriet, upplyste min nye vän Janne, utan i sin guldsmedsaffair för något slags modem försilf-ring. Så vidt jag förstod min lärde vän rätt, så skulle den elektriska kraften fördela den ädla metallen så tunnt, att den derigenom blefve till mycken nytta i en sådan handtering.

Den unge officeren hade för öfrigt alla möjliga slags funderingar. Under det att han plägar den ena dagen skrifva afhandlingar i militaire tactique, faller det honom den andra dagen in att grubbla på, om man inte kunde inrätta en strumpfabrik här i staden efter engelskt mönster och sätta upp s. k. strumpstolar, som nu äro så moderna i England och som ju tillverka de engelska strumpor af silke, bomull, regarn, ylle som vi allmänt börjat slita äfven här i landet. I förbigående hade han ock funderingar på att göra något stort af ett grytgjuteri, som nu drifves ute på Röda sten, och att röka Halmstadslax i Götheborg. »Härom dagen var jag nog lycklig att kunna recommendera ett enklare utrotningsmedel mot vägglöss åt en af lectorskorna, som höll på att bereda en högst märkelig blandning af virginiska blader, rulltobak kokad till sås, målarefernissa, sönderstötta svarta piphufvuden, med så mycket tobaksolja som möjligt, aurum pigmentum, salmiac o. s. v.», berättade han mig; men hvad det nu var för ett medel han hittat på, det glömde han att berätta; och samtalet gick också genast öfver till ett annat ämne, så att jag icke ens hann fråga.

Jag tror, han kom in på historien om, att den bekante f. d. abbéen Sieyes, en af den franska republikens fäder, skrifvit till ingen mindre än den store tyske philo-öophen Immanuel Kant i Königsberg ett det allra mest smickrande bref med en skildring af sagde fristats författning och en förfrågan, huruvida professorn icke gillade densamma. Kant skulle ha skrifvit till regeringen i Berlin och frågat hvad han finge svara. »Jänne» fann historien rolig, men det sämsta med den vore, att den nog icke vore sann. Sieyes hade nog skrifvit ett artigt bref till tänkaren men icke begärt hans yttrande om den fransyska statsförfattningen.

Vi kommo äfven att tala något om presterskapet och religionsväsendet i Götheborg. »Janne» förklarade, att hans »cher pére» nog vore en ibland de mest nitiska prester i Sverige, men att han hade svårt nog att hafva fördrag icke blott med en mängd anspråksfulle, egenrättfärdige menniskor, som trodde att just deras brist på bildning gjorde dem till Guds barn — »Salige äro de enfaldige», heter det ju — utan äfven med denna nästan lika obildade hop, som kastade all religion öfverbord, inbillade sig att de förstode våra moderna »philosopher» — hvilka de öfver hufvud förstode mycket litet — bättre än Guds klara, för all verlden förkunnade ord. »Janne» trodde att det nog vore möjligt, att en del fransyska »philosopher» hade anläggning och anspråk på att bli förstådde af en större allmänhet, men att de tyska och engelske academiske store tänkame nog icke tänkte på någon större allmänhet än de s. k. academiske medborgarne. För tillfället hade biskopen svårt med sina presters anklagelser mot den »evangeliska brödraförsamlingen»; men på hvad sätt detta kunde vara fallet, det visste icke »Janne».

Deremot visste Janne, att det vore synd om det lägre svensk-lutherska presterskapet. Adjuncterna hade alla skäl att klaga. De hade endast vanlig dränglön. De finge ligga i rum, som icke vore bättre än drängkammare. De skulle ändå hålla sig med puder och pomada; möjligen kunna de nu mera slippa ifrån »rouch å la Lavendel» och silkesstrumpor, som de franska abbéernas exempel en tid lockade dem till att eftersträfva och förskaffa sig; de måste dock ha kappsäck och ridkläder och på somliga ställen sjöiö&nskläder, och naturligtvis skulle de så till vida följa med tidens smak, att de hade snus och tobak, för att inte tala om att anspråken nu stegrats så långt, att de också borde följa med någorlunda i den moderna litteraturen; och detta allt med en årslön af — 40 Rdr,Jag instämde naturligtvis deri, att det måtte vara illa ställdt för desse unge prestmän: »Men kan niet van den wind leven».

Wingård slutade sina små dels allvarliga, dels skämtsamt spetsiga anmärkningar med en fråga, hvarför veteri-nair- eller djurläkare-eleverna i Skara skulle lära sig äfven trädgårdsskötsel, Gudslära — »systematisk

föreställd»! — mennisko-anatomi och mennisko-chirurgi ? »Kunde de icke hafva nog af kännedomen om den fänad, de sedan blefve anställde att sköta. Skulle de kanske tränga undan de s. k. kloka gummorna och gubbarne? Men detta ginge icke med »systematiskt framställd Gudalära», ty der måste »vidskepelse och trolleri vara med». Jag kunde icke besvara dessa frågor, och han sjelf hann ej göra det.

Jag kan icke neka till, att Janne Wingård föreföll mig vara en ibland de på samma gång mest beläste och mest liflige och känslige unge män jag hittills träffat. Hvad skall blifva af denne mannen, tänkte jag. *)

*

Jag har på Wingårds råd lemnat mitt förra matställe och nu gjort försök hos en fru Stina Lisa Sandahl i hr Renströms hus vid Lilla bommen. Der kosta fyra rätter mat till middag 16 skilling. Om qvällarne kostar deremot hvarje rätt 4 skilling. Der finnas ock ett par goda ölsorter, flera slags liqueurer samt Medoc, Rhenskt och Portugis.

Det var mig i går en fägnad att åter få träffa lille Lagerheim och min gamle vän Petterson. De hade med sig ostindiska fältskären L'Anglois och ett par rätt lustiga kamrater från den senaste Ostindiefärden, buteilleuren Namnell — han bor nu på ett landeri söder om staden som heter Brandtdala — och en half holländare, som jag visst träffat förut någon gång; jag mins inte riktigt hvad han heter, men jag tror namnet är Ueberscheur; han är också buteilleur: han bor annars i Masthugget.

*) Om icke utgifvaren misstar sig, så blef denne unge fänrik eller löjtnant sedan ingenting mindre än statsråd.

Utgifvarens anmärkning.Det är märkligt nog hvad sådana der resor föra menniskor närmare hvarandra, hvilka visst icke ha samma ställning i sällskapslifvet. Annars har jag ock lagt märke till, att när den högre aristokratien isolerar sig på ett rätt farligt sätt, så sluta sig deremot mellanelementen mera tillsammans.

Om detta är en inverkan af den franska revolutionsrörelsen och de opinioner, som denna manat till lif eller tillämpning, så må denna förändring i åsigter icke derför anses deplorabel eller förkastlig. Här i staden har lAnske detta förhållande förberedts, i det bl. a. en mängd adeliga personer och ibland högre amiralitetsofficerare tagit tjenst hos Ostindiska companiet. Särskildt torde en längre gående* förändring i meningen böra med tillfredsställelse helsas, då densamma yttrar sig deruti, att kroppsarbetets yrken icke längre föraktas af de mera beläste eller bildade.

Jag hör att en magistratsperson eller rådman här i staden förklarat, att han såge med nöje, att gesäller, som uppföra sig anständigt och beskedligt, gå i sällskap- med studenter och skrifvare — en i forna tider oerhörd sak, då man ansåg en pudrad hjessa, hvari oftast ej bodde hundrade glosor, utmärka ett långt ädlare kreatur än den kunde vara, som arbetat sig till gesäll. Denne rådman skall hafva tillagt, att han trodde, att hans söner, till äldre år komne, skulle välsigna honom, när de trötte af hyfveln, grafstickeln eller skafjernet ginge till ett godt bord, som deras svett dukat med redlighetens bröd, i stället för till ett bord serveradt med olofliga sportler, tillgrepp af kronans medel, medmenniskors olyckor genom beslag, an-gifvelser m. m.

Man må väl säga, att denne rådmannen just icke synes haft så goda tankar* om det embetsstånd han sjelf tillhörer; men det är ju likafullt möjligt att han har rätt. Kroppsligt arbete är värdt sin heder. Man kan väl ock säga, att handtverkarens kall är lugnare och stadigare än köpmannens och sjömannens, under det att detsamma framför embetsmannens har det företrädet, att han kan utöfva det och derpå få sin utkomst hvarhélst han hamnar här i verlden.

*Emellertid togo vi nu tillsammans kosan till Vaux-hallen, som är en angenäm plats på en så vacker dag som denna varit, förutsatt att det icke är för trångt, hvilket det kan vara, äfven fastän de besökande sprida sig rundt omkring i den ändå temligen stora trädgården med dess musikpavillon i midten, dess vackra planteringar, dess små fiskdammar, dess rörliga lif på alla kanter och i alla höm. Snälla skärgårdsflickor i gredelina eller rödrandiga lärftskjortlar, hvita eller gula nankinströjor och gigangs-förkläden hulpo till att förskaffa oss hvad vi behöfde. Som vanligt läto vi välfägna oss med en Batavia arracsbål, tillagad af buteilleurerna på det engelska sättet, samt med våra pipor och vår klubb-tobak, eller kanske det var Camilford.

För min del älskar jag musiken ute i den fria naturen. Här spelade också nu flera skicklige konstnärer, dels solo, dels tillsammans. Bland dessa artister äro hrr Hirschfelt, Schönow och Althausen allmänt bekanta och värderade af alla musikvänner i Götheborg. De tractera waldhom, oboe. och contrafagott och spelade nu flera vackra symfonier tillsammans med en herre, som vi till en början icke kände, men hvilken befans vara ingen mer och ingen mindre än information smästaren vid den kungliga musi-caliska academien i Stockholm, hr Georg Johan Berwald.

Han är en stor virtuos på fagott. Sedan i fjol lärer han fått smak på att gästa i Götheborg. Han lärer då tillsammans med sin ännu icke fullvuxne son här gifvit flera concerter. Sonen lärer redan vara en violin-artist.

*

Märkeligt nog kommo vi att språka om landets financer. Anledningen var väl den, att det talas rätt mycket om, att de senaste Ostindiefärdema endast medfört förlust, under det landets economi ändå skall vara rätt tillfredsställande. Förmyndar-regeringen lärer hafva upphjelpt den credit, som den förre, så olika bedömde kungen skall hafva förstört. Det s. k. Riksgäldscontoiret eller det embetsverk, som numera sköter rikets skuld, lärer vara i en mycket god ställning, och dess sedlar användas utan betänklighet. Dessa skuldsedlar innehållaendast, att »Uti Riksens Ständers Riksgälds Contoir är insatt en summa af» — jag nämner här beloppet af en sådan der förbindelse som nu ligger framför mig — »Två riksdaler, hvilka Två riksdaler där Innehafvaren har att återbekomma». Så enkelt dessa sedlar — utfärdade på alla möjliga belopp, mycket höga men äfven märkvärdigt låga — äro tillverkade, lära de dock sällan förfalskas, hvilket deremot lärer varit fallet med andra motsvarande, mera tillfälliga och mindre tillförlitliga anvisningar på allmänna medel och kassor. Isynnerhet lärer efter senaste krig Fältkassans sedlar efterapats. De äro också ännu simplare. Der stod endast t. ex. »Af General Fältkassan utbetalas mot denna sedel En rdr 32 sk. specie. Fahnehjelm.»

Den senaste förmyndarregeringen har alls icke varit omtyckt, men ingen nekar, att den varit ganska mån om att sköta landets economi och att iakttaga sparsamhet; om den också misstagit sig i många fall rörande den förstnämnda.

Äfven talade vi om den sällsporda oegennytta som en bruksegare Hammar på ett factori vid en plats, som heter Thorskog, utvecklar, då han vill rädda Götheborg från bränvinsfloden genom att flytta kronobränneriet till sagde Thorskog. Derigenom skulle icke blott Götheborg bli nyktert, utan det skulle också bli bättre pris der både på spanmål och vedbrand, då man vid Thorskog skulle elda under bränvinspannoma med stubbar och rötter och skogsaffall. Hr Björnberg gör nog hvad han kan för att hindra en sådan flyttning.

Jag nämnde för mina vänner Petterson och Lager-heim, att jag vore betänkt på att åter flytta ut på landet, då just inga affairer nu qvarhölle mig i staden. Jag hade tänkt fara till Marstrand. Skälen för detta val delgaf jag dem dock icke, men Lagerheim gissade dem nog. De räknade emellertid upp en del ställen närmare staden som kunde recommenderas. Jag skref upp Morian, Tubal Cain, Sveaborg, Bon Speranz och Eolus i Majorna, nätta hus med trädgårdar och i hyggligt folks egor, »Svarta ömen», också i samma trakter, tillhörig handlanden Abraham Andersson, vidare en lägenhet i capitaine Schales hamnegendom och en i enkan Holms hus vid Tullgatan i Westra Haga, hvilket senare ock skall vara omgifvet af en vacker trädgård.Vi skilj des efter en angenäm afton. På hemvägen roade jag mig att följa brandvakten, se på hans sax eller tång och profva hans märkvärdiga harskramla, ett mycket löjligt instrument af trä, som har ett skarpt ljud afsedt att väcka människor vid eldsvådehändelser. Brandvakterna äro ganska snyggt klädda i blått med paillegula uppslag och i vadmalskappor af samma blå färg.

När jag kom inom Carl port mötte jag stadsvakts-patrullen. Stadssoldaterna äro ännu snyggare; de hafva en nätt uniform: blå klädesjacka, med krage och uppslag i paillefärg, gula skinnbyxor, hvita ullstrumpor och skor, damasker, ullvantar och blå commisskappor med hvita snören och messinghakar under den kallare årstiden, hattar likaledes med hvita snören, styf hårpiska med band o. s. v.

Artilleristernas uniform skiljer sig från alla andra här synliga knektars. De ha blå jacka och blå nya fransyska

åtsittande pantalonger samt svarta damasker. De bära höga runda hattar med brättet uppviket på ena sidan, som prydes af en gul plym. Till equiperingen höra dessutom gult bandoler och gult bälte, af sämskskinn. De äro beväpnade med carabiner. En något öfverdrifven utstyrsel är den, att de ha icke blott stångpiska bak utan äfven särskildt flätadt hår framför öronen.

Infanteristema ha visst allmänt här i Sverige hvita knäbyxor och hvita långstrumpor, ibland också damasker samt höga hattar. Endast vid ett par regementen lärer man börjat med de franska chapeau’erna i form af en tvärvänd samt upp- och nervänd båt. Somliga herrar hafva låtit utrusta sina lakejer och kuskar med sådana franska hattar.

Amiralitetsfolket är klädt i blått med hvitt bandoler och hvitt bälte samt likaledes höga hattar.

KAP. XIII.

Krigsrådet Maules fest i går qväll var i sanning lysande. Här utvecklades en lyx, som jag tror vara ovanlig äfven inom de förnämsta kretsar i hufvudstaden. Bostaden är ju till det yttre mycket prydlig och har verkligen täcka omgifningar och utsikt öfver elfven, men egentligen må den ju dock till det yttre anses enkel och i förhållande till det inre anspråkslös.

Hvad jag egentligen skall teckna mig till minnes vet jag knappast, då allt var så smakfullt och vackert. De vackra mahogne-meublerna med delvis förgyllda beslag, de svarta ländstolame med gult brocheradt siden, de förgyllda »consolve»-borden, porcellainsborden med sina the-serviser, sina »morningskoppar» i touch och guld, sina genombrutna fruktkorgar, »lagener», »kloek-karels», aflånga silfveraskar och kannor, den lackerade svarta bureaun med inläggning af perlemor i ett af rummen, det grön-lackerade och rikt förgyllda klockfodralet i salen, de vackra fayencekakelugnarna, den persiska eller indiska mattan i ett annat rum, de präktiga ottomanema, det målade taket i samma salong, kristallkronorna i en annan sal, det nyss från Paris införskrifna fortepianot, allt detta måste göra det behagligaste intryck, för att icke tala om dessa holländska »bouquetiers å Jacinthe» uti »camai'eu»,*)

*) Lagena = flaska med lång hals. Camaieu = målning i en och samma färgton. Utgifvarens anm.fayence-buren med sin papegoja, »gorgelettema» för piporna och »crachoirema», allt blått i blått från Delfit.

I ett mahogneskåp med rikt förgyldt beslag förvarades en snäcksamling bestående af flera tusen snäckor, mest från främmande länder och af stor skönhet. Janne Wingård var naturligtvis genast framme och skulle undersöka det intressanta innehållet.

I ett dunklare rum med väfda tapeter — det påstods att den för tio å tolf år sedan i Frankrike aflidne svenske mästaren Hugo Taraval skulle förskaffat dem — och meubler klädda i gyllenläder hade en del af ungdomen samlat sig, ransakande innehållet af ett genombrutet elfenbensskrin.

Der fick jag trycka m:lle Hellebergs hand och ex-primera min djupa bedröfvelse deröfver, att jag icke på tvenne dagar sett henne vid Surbrunn. Hon nämnde då, att hon vore så godt som på väg hem till Marstrand, och att det endast var hennes nåd Maules enträgna föreställningar, som kunnat förmå henne att öfvervara denna festlighet, hvarmed hon dock äfventyrade att hennes fader kunde bli grufligt ond, så vida icke den snälla hennes nåd äfven lofvat att skrifva ett par rader till hennes moder, hvilka rader borde stämma båda föräldrarne till någon mildhet. Den älskvärda värdinnan blandade sig emellertid i detta vårt samtal, något hvaröfver jag omöjligen kunde visa något missnöje, ehuru jag väl velat tala om något som endast kunde sägas mellan fyra ögon.

Den samlade societeten var väl ock den finaste Götheborg kunde prestera, damerna klädda i siden, tyll och finaste musseliner och andra grannlåter till trots för den nyligen reviderade öfverflödsförordningen. Visserligen saknade man hans högvördighet doctorn och biskopen, som, i yttersta grad plikttrogen som han är, måste begagna tiden för att bereda sig till sin predikan för morgondagen; ej heller hade landshöfdingen kunnat infinna

sig, eftersom han icke är i Götheborg; men der fanns dock åtskilligt af samhällets grädda. Baron Patrik Ahlströmer

— jag tror han en tid varit vice landshöfding någonstädes i landsbygden, men jag vet att han såsom delegare i firman Sahlgren & Ahlströmer sedermera haft många ledsamheter och stora bekymmer — landssecreteraren E. Brusewitz, öfversten baron C. U. Silfverschöld, baronessan,hans gemål, född Elert, enkefriherrinnan Sara Ahlströmer, född Sahlgren, capitainen vid Stedingkska regementet grefve Wrangel, om jag icke misstager mig förlofvad med biskopens dotter m:lle Hanna, den gamle ostindiefararen Levi-nius Olbers, egare af Lindholmen der borta på andra sidan om elfven, grosshandlaren Hans Busck med fru, generalqvartermästarelieutnanten v. Matém, öfverstinnan v. Matém, en enkefru Tham, född Grill, en artillericapitaine Mörck, som skall lemna Götheborg och följa med den del af artilleribrigaden som blifvit förlagd till Jönköping, lec-tor Olof Westman, en lärd philosoph, m. fl. få väl räknas till de äldre.

Till de yngre, om också ej de allra yngsta, tager jag mig friheten att räkna mig sjelf och en jurist, en ny-utnämnd rådman Hammarberg, Johnny Petersen, son till Lorens P. på Lorensberg, secreteraren vid Ost.-companiet Carl Henric Tranchell, bokhållaren G. H. Ekman (i firman G. R. Prytz, son till Peter Ekman). Artilleriofficerarn e äro nu ute på öfning; annars hade nog här funnits en del af dem. Nu representerades de egentligen af, utom capitaine Mörck, en lieutnant Helvig, som lärer vara en bland de skickligaste af här sig uppehållande yngre officerare. En pigg officersaspirant, sergeant Lillje af Aspenäs, en ung pojke, lade jag ock märke till. Denne unge mannens slägt hafver förut egt en egendom Aspenäs, som ligger ett par mil härifrån, men detta gods lärer på senare tid inköpts af familjen von Jacobsson.

Hvad beträffar de yngre damerna hade jag naturligtvis knappast ögon för mer än enda, men väl måste jag dock som en bildad cavaljer äfven sysselsätta mig med några andra. Jag minnes utom m:lle Wingård för öfrigt en fröken Matém från Vermland, en fröken Anna Tham, en m:lle Ström, slägting till värden; en ung fru Broms, född Ekman, uppehöll sig ock med de yngre. Man talade om redouterna och masqueraderna i comedie-huset i vintras, om magnetiska och sympatiska läkemedel mot hufvudvärk, som säljas af en herre på Kyrkogatan, hvilken också åtager sig att i hast utfundera en menniskas temperament. Man började taga fram sina små arbetslådor, mest i form af böcker med spegelpermar, sina saffiansnålböcker — också naturligtvis med speglar — sina knytnålar eller till och med stramaljarbeten.no

Den artige värden förkunnade emellertid snart, att han hade tänkt att låta utföra musik i trädgården; han hade derför engagerat de välkända artisterna Hultengren och Martens och stadsmusikanten Storm; men då det såg ut, som om man inte kunde vara alldeles säker för regn, så skulle dessa herrar i stället musicera på loftet öfver pelar-verandan, på hvilken de ärade gästerna under tiden kunde, om de så ville, hemta frisk luft och väl unnade, andra förfriskningar, hoppandes hr krigsrådet, att de gode herrar musikartister inte skulle draga sig undan att, ifall ungdomen så önskade, sedermera inne i stora salen spela upp en eller annan dans, hvarvid han sjelf och kanske äfven hennes nåd och de andra äldre herrarne och nåderna ville föregå med godt exempel, om än en och annans kroppsconstitution, särskildt värdens egen, derför kunde anses föga lämpa sig. The och bålar serverades. »De groote thee goed» af Delft föreföll mig som en gammal bekant eller god vän. En dyrbar »buire»*) Var fylld med någon läskande brygd. Jag tror väl, att en eller två af herrarne efter gammal ful vana tände sina pipor derute på svalen, men de yngre manliga gästerna togo sig granneliga till vara för sådan frivolitet.

Om en stund började verkligen en rätt animerad dans inne i den stora salen, hvarifrån man flyttat ut de gammalmodiga, högryggiga, skinnklädda stolame och der man stängt för fönsterluckorna och tändt vaxljusen i kronorna. En del af de äldre herrarne deltogo ock till en början helt sirligt i dansen, dermed bevisande att de visserligen icke glömt de omsorgsfullt inöfvade stegen och turerna, om äfven en del rörelser röjde årens och andra sysselsättningars här mindre fördelaktiga inverkan. Till min stora förtjusning fick jag föra m:lle Rika i en ang-laise, hvars turer jag kände till. I den franska contradansen vågade jag icke deltaga. Hon förer sig med en naturlig gratie, som öfverträffar alla andras försök att vara behagliga i rörelserna.

Alltför tidigt kom besked, att vi hade att göra värdfolket heder vid supéen. Den var lysande, närmast lik den mest

festliga banquett.

*) »De grote the goed» = större holländsk theservis; buire = dryckeskärl. Utgifvarens anm.Jag har mest glömt maten. Jag mins att der serverades rådj ursstek och mergpudding. Jag mins att jag drack Margaux och Madeira och till på köpet Champagne. Om den icke var god finge vi skylla på M. Yvon, anmärkte värden; Yvon har handel här i staden med sitt lands finaste viner.

Jag erinrar mig ock den charmanta bordsservicen, särskildt en dessert-service i blått och guld och en brun emaljservice med japansk målning. Jag kommer också ihåg den vackra italienska »aiguieren»*) på mahogneskän-ken, vid hvilken jag ännu fick byta några ord med m:lle Rika.

Jag kan icke heller glömma, huru en af de äldre damerna beklagade sig för Janne Wingård, att hennes dotter blifvit sned genom olämpligt arbete med att sticka i båge och knyppla, hvartill Janne helt frankt upplyste, att sådan snedhet visst komme af för trång lindning, när barnen vore små, och att de burits på samma arm af amman och alltid lutats åt samma sida. Den Janne är då fullärd i allt.

Men lifligare intryck gjorde på mig den allmänt glada och dock eleganta umgängestonen; och lifligast erinrar jag mig, att jag fick efteråt under en kort samvaro mellan fyra ögon begära ett svar på mitt hjertas varmaste önskningar.

Tyvärr kunde dock detta svar icke bli afgörande. Jag bad att få föreställa mig för hennes föräldrar i Marstrand. Detta ansåg hon sig dock böra afstyra; hon ville först riktigt ransaka sitt eget hjerta; och sedan ville hon meddela sig sjelf med sina föräldrar. Hon bad mig icke taga något förhastadt steg.

*

En del af herrarne hade sällskap på hemvägen. De samspråkade om ett och annat och småtvistade kanske ock något litet, då lector Westman yttrade sig helt strängt om en enfaldig Marstrandsprest, Wiraeus, som säger sig vara »väckt» och far hit ibland och predikar för de syndige och alldeles förtappade götheborgarne. Man hade

*) Vattenkanna. Utgifvarens anm.

9sedan bedt honom trycka sina predikningar, men detta hade han dock varit nog klok att icke göra. Janne Win-gård syntes vilja taga presten i försvar. Hans mor, bi-skopinnan, gillade och tyckte om den beskedlige Wiraeus. Prestema ansågo alltför ofta Herrens sak som ett bihang, och man lem nåde ibland bort krage och prestlägenheter för jordiska saker, hade biskopinnan klagat; den här vore dock en ärlig Guds tjenare. Janne tilläde, att man hade alltför ymnigt både med ignoranter och atheister inom kyrkan.

Märkeligt föreföll mig, att man efter en så uppsluppen fest kom in på dylika talämnen. Jag har dock lagt märke till, att ibland samtalsämnena i bildade kretsar i Götheborg presterna och deras predikningar äro mycket ofta förekommande. De discuteras också öppet i avisoma. Nu hade lector W. också under qvällens lopp förehaft sådant samspråk med de äldre damerna, och detta här meningsbytet blef då ett litet efterspel till hans tidigare anmärkningar. Hade icke ämnet varit så eget, hade jag nog knappast lyssnat till hvad som sades, uppfylldt som mitt hjerta var af förhoppningar och oro.

Om krigsrådets hemvändande gäster voro något oense i fråga om presten Wiraeus, så voro de deremot så mycket mer eniga om att prisa sin värds och sin värdinnas älskvärdhet, gästfrihet och angenäma sällskapston. Rådman Hammarberg förklarade, att det knappast funnes något hus i staden, der det gick mera på samma gång angenämt och förnämt till om icke möjligen i biskops-huset, för hvilken compliment Janne Wingård hembar sin tacksägelse.

* *

*

Jag flyttade ut till enkefru Ullmans hus i går. Det ligger bredvid Stålhandskes. De andra föreslagna ställena ligga för långt bort. Här har jag två vackra rum och utanför en vacker trädgårdstäppa med ett par lummiga oxlar och

några fruktträd. Hyacintherna och narcisserna äro längesedan slut, syrenerna synas också vara borta, men rosor och peoner äro här, stockrosor och tusenskö-nor börja komma. Bellis har redan länge tittat ut i gar-neringarne kring rabatterna. Stället ligger icke så långtfrån Surbrunn, der jag har några af mina behagligaste minnen. Utanför hamnen ligger ett holländskt pingve-skepp och erinrar mig om mitt möderneland. Kanske har jag kommit för nära Vauxhallen, som ibland förefaller väl liflig och bullersam om qvällame. I går qväll t. ex. förkunnades med trumpetstötar att luftseglaren Fontenelle åter skulle uppträda derstädes.

I mitt yttre rum har jag ett par damastsoffor och en prydlig skrrfpulpet. Det mahogneklädda vägguret pickar så trefligt. I den inre kammaren har jag en skön säng med kattunfc-klädsel och ett par fauteuiller. Ett par plated-ljusstakar stå på en bureau af alm. När jag vaknade i morgse kände jag mig redan så hemmastadd som jag kan vara i min enslighet och med min oroliga väntan. Nu sitter jag vid mitt öppna fönster.

Sommaren är nästan i sin bästa fägring, åtminstone sin friskaste, om också icke yppigaste.

Blygsamt öppnande sin knopp Under bugning blomman hälsar Honom som från natten frälsar Hennes obetäckta kropp.

Flämtande med vaxad fot,

Pudradt snyt och fyllder blåsa

Lilla biet s}Tnes flåsa

Uppå stammens honingsklot.

Och till sorlet af en bäck Foglarne sin stämma blanda Och en flägt af Hesperns anda Veftar mot en bladig häck.

Ja, det är vackert nu efter ett par dagars regn; och den annars tröga och grumliga bäcken härutanför förefaller som ock han vore glad öfver att få porla, såsom om han vore både frisk och rik, hvilket han annars icke är.

Och dét minskade icke behaget, att en ung flicka med rosiga kinder och mörka ögon och burrigt mörkt hår lutade sig öfver häcken och ropade: »God morgon, sjusofvare!» Det var Stina Reuterfelt. Hon bor fortfarande hos Stålhandskes och hjelper till med den präktiga väfven. Flickan ser verkligen icke så illa ut.

* *

*Jag gick in till min vän Stålhandske i qväll. Det var gemena historier han hade att omtala. Den coquinen Gyllenschruf har i amiralitetsmessen kommit fram med den nedriga osanningen, att jag skulle vara gift, gift ute i Amboina med en malajska. »Tacka Gud, om han icke har flera negerhustrur derute. Sådant går ju lätt för sig i sådana länder, och lärer för öfrigt höra till god sed bland dessa plantageherrar.»

Kan jag tro annat, än att sådana rykten också kunna komma fram till Marstrand? Den karlen rågar måttet af sin nedrighet; och nu är det mig icke längre* möjligt att fördraga hans oförskämdhet utan att gifva honom en tillrättavisning, som han icke så lätt glömmer.

Jag frågade Stålhandske hvad jag borde göra med anledning af detta grymma förtal. Jag ville skrifva till hr Helleberg och säga honom, att man spridt ut sådana osanningar om mig; men han tyckte att jag borde afstå från denna föresats; och kanske har han deri rätt. För det första skrifver jag så dålig svenska och icke stort bättre engelska; och hr Helleberg förstår nog icke holländska. Jag har visserligen läst ett tillkännagifvande, att en hr Hoffman, boende i sadelmakare Seidells hus vid Vallgatan, författar på svenska hvilka skrifter man önskar, räkningar, libeller och ansökningar samt bref; men jag vill icke taga någon främmande i förtroende om hvad som nu så häftigt bekymrar mig. Stålhandske säger också, kanske klokt nog, att det är mycket möjligt att detta eländiga förtal i sin t futilitet alls icke kommer till hr Helle-bergs eller hans familjs öron, och att jag icke borde sjelf gifva sådana rykten fart eller väcka björnen som sofver. Hr Helleberg lärer vara en både misstänksam och häftig herre, som derute i Marstrand haft göra med mycket besynnerligt folk. Ja, ja, kanske har Stålhandske rätt. »Sla-pende honden moet men niet wakker maken.» Jag bör åtminstone i lugn och ro eftertänka, hvad som lämpligast är att göra.

* *

*

I dag på morgonen passerade jag Surbrunn på vägen in till staden. Der gick bland några få brunnsgäster ännu lector Ekebom, som helsade mig med mycken välvilja.Sedan vi promenerat och språkat en stund förekom det mig, som om denne lärde och välvillige herre, hvilken ju redan visat sig rätt intresserad af hvad som mig månde röra, ändå kunde gifva mig några upplysningar eller råd i detta fall. Jag röjde sålunda en del af förhållandena. Möjligen förstod han emellertid mera, än hvad jag ville att han skulle begripa. Han förklarade att detta vore den enklaste sak i verlden, då det ju icke behöfdes mer, än att med vederbörliga handlingar, exempelvis ett s. k. prest-betyg, gifva besked om att man vore, som han uttryckte sig, till äktenskap ledig. Jag har litet svårt att veta, hvad han härmed menade. Jag tyckte, att man borde tro mig på mitt ord. Då han förklarade, att man icke brukade göra detta i dylika fall, blef jag arg och glömde mig så, att jag tog en bister uppsyn och skrek på holländska: »Wat wilt ge daarmee zeggen?» Han bad mig då att vara lugn och upplyste, att han nog trodde mig, men att inför offentlig myndighet och i fråga om vigsel till äktenskap här ingenting annat gällde än klara ovedersägliga skriftliga intyg. Jag borde försöka att skaffa några sådana genom mina släktingar i Holland. Om de blefve något så när tillfredsställande, vore det ju tänkbart, att biskop Wingård skulle kunna hjelpa upp de möjliga bristerna i dessa pappersbevis. Han vore en mycket tillmötesgående och välvillig man, upplyste lectorn.

Icke gick jag emellertid nu till staden synnerligen tröstad eller lugnad.

KAP XIV.

Jag har i dag gjort ett längre besök inne i staden. Vid Surbrunn träffade jag professor Malm, som synes alltjemt sysselsätta sig med förbannelser öfver kaffe, tobak och bränvin, men särskildt också stränga domar öfver all den lyx, som numera utvecklas af vår allmoge och vårt tjenstefolk, samt öfver våra lotterier.

Numera gå bonddrängar i kolt med kragar, som om de vore förnäma engelsmän: han hade sett en bondson i vintras med bomullsnattkappa och lång-halsduk samt iklädd doffelkolt med två kragar i stället för vadmalskappa öfver Gottlands-tröjan och blaggarnsskjortan. Bönderna började äta engelsk biffstek och confectrussin, dricka Ratafia och hålla sig med engelska jernspislar. »Snart komma de väl i galoscher och med vaxade sidenparaplyer», profeterade professorn. Och så slängda de började bli i de högre financerna! En förmögen bonde, bekant till honom och bosatt i hans prebende, hade kommit underfund med att han borde göra sitt i många slägtled nedärfda gamla silf-ver fruktbart genom att förpanta det i Rikets ständers bank; sådant ginge nu ledigt; genom en kunglig kungörelse hade man fått det så beqvämt, att landtränterierna å bankens vägnar lemna lån på sådana panter, hvilka man sedan, när det passar sig så, också kan åter lösa till sig i sagde ränterier. Hos en annan bonde hade han sett en kaffekokare om fem kannors rymd. På Larsmessan i augusti kunde man få se bondpigorna riktigt utstyrda samlade vid Kämpebron. Somliga komme för att roa sig,andra för att få tjenst i staden. De nöjde sig snart inte med kattun, parkum och ylletyg: snart komme de i mus-selin och lifrockar af doffel; om vintern ha de lifrockar med foderverk i lifvet och silkesknappar. Och huru vuxe icke tj ens tefolkets anspråk! Professorn finge nu betala 70 daler silfvermynt i årslön åt en piga och 120, ja 150 daler för en hushållerska. Vore det rimligt det?

Men nästan värre var det, tyckte professorn, att bönder och tjenstefolk börjat spela icke blott på allmänna nummerlotteriet utan äfven på Musicaliska academiens stora lotteri. Det vore en ruin detta spelande för hela det svenska folket. På sätt och vis vore det väl, att spelet med dess serier af amber, temer och qvarterner icke i allmänhet lämpade sig för fattige och riktigt enfaldigt folk. Det var mest rika och förnäma personer, som för-stode sig på spelet och kunde hålla i utan att förlora möjligheten att fortsätta. Två mycket rika götheborgare hade nyligen vunnit stora summor, man sade öfver 10,000 rdr, hvardera. Men fattiga, dumma menniskor lade icke

märke till denna skillnad, utan spelade, när de hade något att undvara; de kastade naturligtvis dermed bort pengar, som just de bättre än andra behöfde.

Det fans emellertid ett visst samband mellan nummerlotteriet och bondpigorna, ty när lotteriet stiftades år 1771, så bestämdes det, att 500 rdr af dess inkomster årligen skulle afsättas för uppmuntran till giftermål och till folkmängdens förökande. Denna summa utdelades nu årligen som hemgift åt fem bondflickor. Professorn tyckte också att man borde ge något åt pojkarne.

Förut voro visserligen lotterierna allmännare. Städerna togo upp lotterilån. Professorn hade sjelf varit dåraktig nog att en gång spela på Vesterås stads lotteri men utan framgång. Visserligen vore det förbud mot att spela på utländska lotterier, men hvad tj enade det till, då man kunde få spela så mycket man ville på svenska? Än ett, än ett annat svenskt lotteri privilegierades — icke mera till folkmängdens förökande — utan för så kallade konständamål. Sålunda hade man ju också haft ett lotteri för att skaffa medel till Mariebergs porcellainsfabrik invid Stockholm, liksom soppskålar, spillkummar, fat och tallrikar behöfde vara några konstsaker, ja konstsaker för pigorna att dagligen slå sönder!Snart skulle väl pigorna lära sig fransyska också. Då kunde de gå till M. Des Réaux på Klingbergsgatan uppe på Otterhällan eller till öfverste, eller amiral, de Freses språklärare M. Dion; han annonserar att han också kan bota ondabettet och blodgång. Dessa galenskaper borde man väl ändå i förnuftets heliga namn göra något för att stäfja.

Men i stället släppte man efter med lagstiftningen och bortförklarade än ett, än ett annat förnuftigt stadgande. Man finge väl se hvad följden blefve. Då komme ångern försent. Mclius providentia qumn pocnitcntia.

Jag fann professorn ganska intressant och lade på minnet hvad han yttrade, men till sist kunde vi icke höra ett ord af hvad vi sade, emedan ett par italienare vore nog vänliga att amusera badsällskapet med musik på positiv och zerinett.

Jag passerade då fästningsporten och gaf mig in i -staden. Jag hade der ett egendomligt göromål. Jag vek af in på Magasinsgatan. Uti en bod säljas der paraplyer och parasoller: men man kan också der få köpa mindre ofarliga saker. Der bor nemligen en svärdfejare som heter Göthinger. Han säljer också värjor och sablar, pal-lascher och pampar. Jag köpte en sabel efter den förre kungens modell för flottan. De hafva endast enkel egg.

Jag har börjat taga fäktlectioner för Stålhandske, både med promenadvärja och huggsabel.

* *

*

Byggnadsverksamheten är ganska liflig här i staden efter de senaste eldsvådorna. Jag finner att det icke blott är holländsk sten som användes för de bättre byggnaderna utan äfven Hamburgersten och sten från Flensburg och andra danska platser, inclusive Norge. Emellertid tillverkas äfven tegel i Sverige, nemligen invid en liten stad som ligger söder ut härifrån och som heter Falkenberg. Det svenska teglet är rödt liksom det hamburgska. Härom dagen kom en last sådant rödt tegel — stenarne äro större ocb gröfre än de holländska, hvilka dessutom ibland äro pressade med holländska vapentecken — från Falkenberg till Lilla bommen. En färgare, som heter Signöhleller Signeul, lärer vara en bland dem som nu skola bygga vid Lilla bommen.

Denne mannen var för någon tid sedan ute för ett stort obehag, i det folk misstänkte, att han hade någon del i vissa jacobinska stämplingar, som då bedrefvos här i staden af en hans slägting med samma namn. Denne påstods hafva haft förbindelser med en fransk politisk agent de Lisle, som emellertid lärer måst i största hast lemna landet, ehuru han blifvit skickad af franska regeringen som generalconsul till Götheborg; alltnog den här slägtingen — han var för öfrigt handelsbokhållare denne andre Signeul — råkade sedan in i den s. k. Armfeltska sammansvärjningen mot konungens förmyndare hertigen. Signeul var en fantastisk jacobin, som gick med pistoler i bältet och predikade om jemlikhet och egendomsgemen-skap, att alla klassföreträden och titlar skulle afskaffas och att all jordegendom skulle blifva statens eller jemnt fördelas mellan alla. Det var ungefär samma åsigter, som en del revolutionairer hafva äfven i Holland, under det de franska revolutionairerna hufvudsakligen tänka på att Sjelfva bli rika. Emellertid förstår jag icke rätt, huru monsieur Signeul, då han svärmade för dylika

meningar, kunde komma i förbindelse med den förnäme hofmannen och hans älskarinna, den vackra men lättsinniga hoffröken, hvilka visst icke ville gynna några jacobinska åsigter. Saken var väl den, att gemensamheten uti missnöje på något sätt förde dem tillsammans. Emellertid häktades bokhållaren Signeul, då det upplystes, att en del högför-rädisk correspondens de sammansvurne emellan gått genom honom, och då han sjelf oförsigtigt skrutit med stora om-störtningsplaner. När han sedan bekände, att han yttrat den hotelsen, att han ville skjuta kungens förmyndare med de pistoler, han brukade bära på sig, råkade han illa ut, slogs i jern och skulle ådömas ett strängt straff. Man blef sedan något förvånad, när den svenska jacobinen med det franska namnet slapp ifrån så godt som endast med förskräckelsen.

Emellertid måtte hans slägtinge färgaren vara en praktisk och duglig karl. Han lärer också hålla sig långt ifrån alla politiska stämplingar och särskildt icke dela de långt gående revolutionairernas åsigter, att arfsrätten också skall upphäfvas: en naturlig motvilja, då han har både

ioförmögenhet och barn. Bland barnen är en yngling, som anses inge stora förhoppningar och som redan är secreterare hos den svenska ambassadeuren i Paris.

*

Men det finnes nog andra än bokhållaren Signeul, som icke hålla sig fria från den revolutionaira smittan. Dock skall denna mera gripit omkring sig i Stockholm, der det lärer finnas ordentliga jacobinerklubbar, för hvilka en fullkomlig omstörtning, mord på de högt stående, bildade och förmögne samt en allmän plundring synas vara bedrifter värdige dem som vilja bli samhällets välgörare. En sådan klubb lärer äfven här vara under bildning: den lärer kallas »Fribyggaresamfundet», förmodligen för att parodiera »Frimuraresamfundet».

Helt nyligen passerade härigenom en capitaine v. Schantz, som i många år tjent vid den franska marinen. Han var lika oförsigtig som Signeul att uttrycka sina franska sympatier. Han gick i fransk uniform och bar fransk »tricolor» och synes för öfrigt varit en skräflare. Emellertid blef hans vistelse här mycket kort. I Stockholm lära myndigheterna sedan skickat honom utom landet.

Lika mycket som det förvånar, att de mest aristokratiska hofmän — om än i djup onåd — begagna sig af förbindelser med de vildaste jacobiner för att revoltera den stora obildade hopen och så medels favorisera fullständig omhvälfning af stat och kyrka, så må det ock väcka en viss förvåning, då män, som njuta anseendet af en ovanligt hög bildning, slå sig på de mest vidskepliga suppositioner och vilja sätta i religionens ställe mysterier, som uppenbarligen äro bedrägerier, ehuru de förklaras härleda sig från både greker och egyptier, på de tider dessa folk förmenas hafva varit de mest cultiverade i hela verlden. Här finnas eller ha funnits, liksom i Holland och i många andra länder, de efter allt att döma besynnerligaste förbund eller samfund eller brödrasamlingar, hvilka, vanligen kallande sig ordnar, i någon mån säkerligen efterbilda Frimurareförbundet på ett sätt, som ingalunda borde kännas smickrande för herrar frimurare och gifvet-vis af dem skulle förklaras innefatta en vanställning afderas ordensregler och ceremonier, om de icke hesiterade att genom ett förnekande af än det ena och än det andra omsider leda folk till rigtiga gissningar och för allmänheten röja sina egna secretesser, hvilket alls icke kan ligga i deras dessein eller vara öfverensstämmande med deras afsigter. Det der förbundet jag nyss uppskref, »Fri-byggaresamfundet», är väl en imitation i en mycket af-vikande riktning och torde icke lånat hvarken en hierarkisk ordning eller sina fantasien uppjagande ceremonier från Frimurareorden. Det gifves också flera andra ordnar som, med skäl mindre ansedda än hrr frimurare, lägga särskildt an på inbillningskraften och till spökerier med dödskallar och benrangel lägga bedrägerier med framkallande af de dödes andar och ett slags lekamlig beröring med andeverlden eller det öfversinnliga.

Till dessa förbund höra väl de s. k. »Illuminatema», hvilka med frimureriet såsom trappsteg gått till en skamlig vidskepelse, som också föranledt hrr frimurare att helt och hållet utstöta dem. Till dessa »illuminater», hvilka i Sjelfva verket anses vara förklädda jesuiter, hörde en hof-secreter Björnram, som en tid lärer fört landets allra högsta vederbörande bakom ljuset. Han skall varit bosatt här i staden någon kortare tid. Han eller någon hans nära slägting egde ett hus vid Köpmansgatan nära Tyska kyrkogården, hvilket än i dag kallas för »Björnramska huset».

Med denna fallenhet för det hemlighetsfulla och öfver-naturliga å ena sidan och denna förnufts- och naturvidriga men smittosamma sträfvan att rubba all mensklig ordning å den andra följer för dem, som äro oskyldige och bedragne och icke sjelfve bedragare, ett sinnesoroande tvifvel om allting och en feberaktig ambition att komma djupare in i sådant, som måste blifva fördoldt för menniskors ögon.

Denne zéle och denna imagination kunna framkalla sinnessjukdom och ge sig nog ofta luft i en förtviflan, af hvilken man kan vänta de mest upprörande beslut och handlingar. Jag hör, att så är förhållandet i England, der sjelf mordsmanien kallas för »spleen»; men denna sam-hällsolyckliga farsot har äfven framträdt här i landet, isynnerhet i hufvudstaden.I motsats mot dessa republicanska stämplingar och dessa anläggningar att förvända all hittills stadgad ordning ställer sig den i yttre tecken alltför underdåniga och menniskovärdet nedsättande hyllning, som af andra ännu egnas de högst uppsatte och särskildt regerande personer.

Man hyllar dem, som om de vore gudomliga väsen, då de sannerligen stundom kunde visa sig som de allra svagaste menniskor, alldeles ur stånd att styra sig Sjelfva, hvarom historien nog också ger vittnesbörd.

Icke minst synas kryperiet och ett slafviskt temperament beherska somliga här i landet, der en del menniskor ännu tyckas hylla minnet af den mördade förre kungen, som om han varit icke blott verldens största snille och hjelte utan äfven dess ädlaste menniska. Man har berättat för mig, huru hans sjösegrar firades här för en sju, åtta år sedan, dessa segrar som egentligen alls icke tyckas hafva varit till någon nytta för landet och som nog dessutom motvägdes af lika många nederlag. Dessa konungens triumfer omtalades med de allra mest öfverdrifna loford i publica tal, som höllos särskildt af lärare vid de högre skolorna, samt icke minst i predikningar i kyrkorna.

Slaget vid Svensksund, hvilket dock verkligen lärer varit en lysande victoire, firades här i staden bl. a. genom uppförandet af ett ordentligt krigsskådespel, hvarvid drabbningens olika hufvudafdelningar åskådliggjordes. Då ordentlig krutrök förekom, lärer publiken, när stycket första gången uppfördes, icke sett mycket af detsamma; men vid andra uppförandet annoncerades, att man vidtagit sådana åtgärder, att »krutröken icke komme att förtaga pro-specten för åskådarne». Den berömde capellmästaren abbé Vogel lärer tillochmed i domkyrkan på orgel utfört en musikmålning af hela kriget, hvarvid han först lät tonerna tolka 1:0) »ett folks sällhet under en älskad och fredsälskande furstes fridsälla regering, hvilken sällhet 2:0) afbrytes genom utbrottet af ett oförmodadt krig och de olyckliges suckan och klagan, men återställes 3:0) genom furstens visa försorg». Både fruntimmer och herrar hafva med den största förtjusning i minnet bevarat denna concert och uttrycka än i dag sin hänryckning öfver densamma.

Huru förskräckligt man särskildt under förmyndarregeringen höll på hofetiquetten omtalade för mig häromdagen min värdinna, enkefru Ullman. Hennes numera aflidne man hade besökt sin broder, som var bosatt i Stockholm; och hade de båda herrarne då, jemte åtskilliga andra, efter en glad middagsmåltid företagit en färd ut till Drottningholm. Hertigen hade infört, att ingen fick promenera der i parken på en viss närhet intill slotts byggnaderna utan att bära hatten i hand. Dessa herrar tyckte, att dessa föreskrifter voro något öfverdrifna, och rättade sig icke efter desamma, eller kanske de rent af icke lagt märke till dem, icke fått syn på dem. En af de ordningens begge väktare, som hade i uppgift att controllera denna etiquett, lärer då vändt sig till hr Ullman och erinrat herrarne, att placat vore uppsatte på knutarne med vederbörandes befallning, att hufvudbonaderna skulle aftagas. Hr Ullman förklarade då, att han icke hade för vana ätt läsa hvad som skrifves på knutar och väggar och brukade ej heller besvära dem med något annat. Han lärer visst sedan genom polisen i Stockholm fått erlägga böter. Det berättades — hvilket icke då fru Ullman hört omtalas — att sedermera någon af de närmaste dagame en längre procession utgick dit med icke mindre än två dussin chaisar, hvilka voro fyllda med handlande från Stockholm. Dessa herrar körde så nära som möjligt, de kunde komma den konungsliga bostaden, alla utan att vara betäckta med några hufvudbonader.

* *

*

Jag har skrifvit för längesedan till Amsterdam för att få några intyg om, att jag icke är gift. Jag har skrifvit dels till min cousin, dels till hr Fåhraeus, en svensk köpman som har contoir i Amsterdam, fastän han bor på Vechtenstein. Äfven till en gammal götheborgare, också bosatt i Amsterdam, har jag skrifvit, nemligen till en bror till den förre biskopen härstädes, hr Lorentz Lamberg. De böra känna till de svenska förhållanden'a och kunna upplysa min kusin om hvilka document det är, som preten-deras under så här bekymmersamma circomstancer. Ännu

yhar jag dock icke fått något svar. Förgäfves går jag hvarje dag till posten.

*

Jag besökte i går i Janne Wingårds sällskap en lo-cal i Selleska huset vid Stora Hamngatan, der ett par franska herrar, M. Morel och M. Bellegarde — jag misstänker att de heta något annat och äro emigranter, som icke längre ha råd att lefva med sina likar — ha en samling af vaxbilder till förnöjande af den stora allmänhetens nyfikenhet eller vettgirighet. Der fans också förevisning af s. k. polygrafisk målning eller oljefärgstaflor af stora mästare afbildade på något märkeligt sätt, som jag icke kunde utgrunda. Å ja, de voro ju rätt bra dessa olje-färgsafbildningar, men icke tror jag att saken har någon framtid. Deremot roade mig vaxbilderna rätt mycket. Der fans den polske frihetshjelten Kosciusco, som i det sista försökt försvara sitt fäderneslands oberoende och rädda det från att delas mellan roflystna grannar. Der fans ock Charlotte Corday och uslingen Marat samt den tappre Vendéegeneralen Charette. Likaså fans der konung Georg III af England; mycket sorgsen och bedröflig såg han ut. Jag kom just att tänka på att jag nyligen hört, att den unge svenske kungen nu skulle förlofva sig med en engelsk prinsessa, men att detta hade afböjts af hans rådgifvare, emedan de engelska prinsessorna skulle vara så sjelfs-våldigt uppfostrade. Icke kunde väl detta dock chagri-nera h. engelska maj:t så mycket.

*

Det är en mycket dålig sed här i staden att bönderna med sina vedskutor få komma och fara och gå härs och tvärs i canalerna och äfven stöta emot broarne, så att dessa blifva ganska maltraiterade, utan att vederbörande hamnbetjening kan förhindra det. Jag hörde i dag en tvist mellan en hamnbetjent och en sådan der insolent bonde, en sådan, som professor Malm borde hafva haft sitt plaisir utaf.Klädd i en grå friskolt och becksömsstöflar åhörde bonden till en början utan att låtsa derom ordningsväktarens reprimander, för att han höll på att köra sönder bron med sina vedstaplar. Men omsider brast floden af otidigheter lös:

»Ragatre: hva ä titt? Hva låter du på meg? Hålamen å santa! Blidfällen ä jeg, men jeg kan bli belåten, å valla deg då att gå här å fansera och bubansa och drita! Ä jeg felen, tror du, din gjån? Gu' bäre meg, här går han å mer på meg. Ta meg rämmen, jeg ska hjölpe deg. Sno deg bort din slätte, skrutne skrott».

Och mycket annat fick den stackars vaktmannen höra. Wingård skref upp detta för mig.

KAP. XV.

Jag träffade i går Ringius, som påstår, att det går sämre för det Ostindiska companiet, under det sillaffairerna snart stå i den högsta blomstring. Denna ersättning skulle vara af ännu högre värde, om icke de politiska förhållandena äfven gjorde handeln med hithörande pro-ducter osäker.

Af en händelse var R. då i sällskap med svarfvaren och blockmakaren C. M. Gädda, med hvilken han såsom skeppsegare har affairer. Då jag sporde R., om han kände till något om den der bokhållaren Signeul, kom Gädda händelsevis att nämna, att han varit bekant med honom, men att han icke trodde, att han nu på någon tid uppehållit sig i Götheborg eller ens i Sverige, sedan han så lyckligt sluppit undan ansvar för sina jacobinska anläggningar och sin tjenstevillighet mot Armfelt och dennes medsammansvurne. Jag nämnde då, att jag tänkte på den mannen derför, att jag också hört talas om honom i förbindelse med den bekante kungl. secreteraren

Björnram, hvilken ännu lärer uppehålla sig i Stockholm, ehuru han numera icke har höga vederbörandes förtroende eller ens är tolererad. Gädda upplyste då, att Björnram en tid bott här i staden. Det vore möjligt, att Björnram och Signeul haft något med hvarandra att göra just på den tiden, då »Illuminaterne» ännu spelade en så stor role i Tyskland och Holland och då de antagligen hadeförbindelser också här i Götheborg, i hvilket fall Signeul, efter allt att döma, säkerligen hört till de invigde.

Jag fann dessa upplysningar rätt intressanta, ehuru jag icke just visste, hvartill de kunde gagna. Under min vistelse i Holland hade jag hört talas om »Rosencreut-zarne» och »Illuminaterna», hört huru de förstnämnde alldeles försvunnit, under det de senare gerna velat träda icke blott i deras fotspår utan äfven ville uttränga Frimurareorden. Då »Det gyllene rosenkorsets» samfund haft sina hufvudplatser i Haag och Amsterdam, der de äfven idkat alkemistiska studier, öfvat sig i hemlighetsmakeri och bedrägerier, var det ju gifvet, att man der skulle intressera sig äfven för »Illuminatema», ehuru dessa visst icke utgåfvo sig att vare sig kunna tillverka guld eller göra sig och de sina osynliga eller odödliga.

Innan jag lemnade Amsterdam, hade jag emellertid hört, att »Illuminaternas» orden äfven skall vara upplöst och att deras hemligheter blifvit fullkomligt afslöjade. Hvari dessa hemligheter hufvudsakligen bestått, ville jag likafullt gerna veta; och dermed kunde kanske då denna Signeul varit mig behjelplig, om han varit att finna här på orten och om han icke ännu, utan all anledning, varit lika förbehållsam som det väl förut var hans skyldighet att vara.

Jag minnes mycket väl, att de anklagades för att vilja införa de forntida fristaternas samhällsskick och seder, och att de kunde anses för rätt farliga revolutio-nairer, då de dels voro mycket bildade menniskor, dels ock lyckats ställa sig i förbindelse med mycket framstående philosopher och äfven furstliga personer. Men sedan har jag icke kunnat följa med deras öden.

*

Märkeligt nog fingo mina gamla minnen och hörsagor om »Illuminaterna» hjelp af lector Ekebom, hvilken synes hafva följt med i allt möjligt.

Han stadfästade min mening, att de varit ett revo-lutionairt sällskap, som ville, bland annat, försöka komma sig upp på en del af hrr frimurares hemligheter, hvilka de delvis tillegnat sig och med sina idéer sökte införlifva.

iiDe hemligheter, de sålunda så att säga stulit och sedan förråd t, voro dock oväsentliga, förklarade lectom. Men på samma gång kunde han upplysa, att Illuminatsällskapet redan var upplöst, att dess främsta medlemmar blifvit för-drifne från förbundets hufvudland, Bayern, under det att tid efter annat sedermera dess hemligheter verkligen blifvit uppdagade och af statsmyndigheterna till god del offent-liggjorda, under det deras egna medlemmar också vid sina försök att försvara sig blottat mycket af det> de såsom vigtiga mysterier förut velat conservera.

Jag roade mig att sammanfatta hvad Ekebom in-hemtat af rättegångshandlingarne och ännu hade i friskt minne.

Deras främste profet professor Weishaupt — han kallades visst »Magus» — var en lärjunge af jesuiterna, hvarföre också i ordensreglerna ingick den blinda, för-nuftslösa lydnaden för de högst uppsatte, äfvensom ett långt drifvet spioneri på de underordnade bröderna, hvarför man äfven hade från jesuiterna lånat öronbikten och stränga förhör. Bröderna skulle också tid efter annan ge skriftlig berättelse om sina moraliska framsteg. Secre-tessen gick så långt, att de lägre bröderna icke ens kände sina förmän, af hvilka de högre kallades, efter grekiskt mönster, »areopagiter». Ordenslöftena affattades ock i skriftliga förbindelser. För att imitera antiquen kallade sig bröderna också inom orden med grekiska och romerska berömda namn, såsom Sokrates, Zeno, Cato, Mucius Schaevola, Brutus, hvilket skulle smaka litet af republik och antyda den antimonarkiska riktningen. Orden upphörde också, såsom sedermera den franska republiken, att bruka den christna tideräkningen och begagnade sig i stället af en fornpersisk calender. I stället för vanlig bokstafsskrift brukades ofta ett slags chiffer eller hiero-glyfer efter egyptiskt mönster. Man ville inbilla folk, att man fortsatte de egyptiska mysterierna. Ekebom trodde, att det var »Magus» Weishaupt, som hittat på detta ursprungliga »illuminat»-väsende, liksom han också i sina seder tycktes vara jesuitiskt tolerant — åtminstone mot sig sjelf — i det han förförde sin egen svägerska, medan

hustrun ännu lefde, och synes haft för afsigt att mörda hennes lifsfrukt. Han påstås också, efter classiskt mönster, hafva lofprisat sjelfmord.Emellertid var det friherre A. v. Knigge, en mycket förnäm och förfaren man, som egentligen lärer hafva organiserat orden och b. a. äfven skrifvit dess statuter. Äfven hans var väl förtjensten, att Weishaupts plan att inlocka mycket framstående och bemärkta personer hade så remarquabel framgång. Emellertid gick friherre Knigge ut ur förbundet, när han fann, att »Magus» blef alltför påtagligt antimonarkisk och revolutionair.

»Magus» hade, som sagdt, lånat åtskilligt af jesuiterna, särskildt med hänsyn till disciplin och methoden att dominera och regera; han hade äfven försökt att plocka ur frimureriet hvad han kunde komma åt, samt också, efter hvad man säger, öfverlemnat åt andra än verkliga frimurarebröder en del af det, som, om ock mindre vigtigt, dock förut inom frimureriet hemlighållits, men han hade ju ock sina egna påhitt, som sedan vid domstolens undersökning af hans förhållande icke kunde undanhållas och som ansågos farliga för staten, för moralen och för religionen.

Sålunda förklarade han kantänka, att. egendom och besittning vore något orätt. När egendom uppkommit, hade det lyckliga naturtillståndet försvunnit. Genom rikedom hade de starke blifvit starkare. De beherskade de svage. Fruktan vore den enda driffjedern för flertalet menniskors handlingar. För att råda bot för allt detta onda borde hemliga vishetsskolor inrättas. Endast så kunde man rädda menskligheten. Så skulle furstar och nationaliteter försvinna. De skiljda staterna och natio-nalitetsbanden skulle falla bort. Menniskoslägtet skulle bli en enda familj. En mera lefvande sed olära, en öfver-vakad moral skulle obemärkt medföra denna förändring under en patriarkalisk styrelse. En sådan hade också varit syftemålet med Jesu lära, liksom att återgifva menni-skorna deras ursprungliga frihet och jemlikhet. »Magus» ansåg att denna frihet och denna jemlikhet icke kunde vinnas annat än genom spridande af en deistisk uppfattning och inplantandet af ett slags »förnuftsreligion» — personlig, eller dicterad och controllerad af »magerne» ?

— i stället för den genom bekännelserna reglerade dogmtron.

Jag kan icke neka till, att jag fann denna lectorns utredning af »illuminaternas» och särskildt »öfverste-prestens» läror och methoder mycket intressant. Det synes mig dock ganska tydligt, att i ledningen saknats den conseqvens, af hvilken en bestående framgång kunnat påräknas. Å ena sidan denna despotism och denna blinda lydnad, å andra sidan denna jemlikhet och frihet; samt åter å ena sidan detta fjäsk för de store i den yttre verlden, å andra sidan tendensen att afskaffa furstar och störta verldens väldiga; ja yttermera å ena sidan det öfverste-presterliga talet om en mera lefvande sedolära och å andra sidan öfversteprestens egen numera uppenbarade immoralitet, hvilken snarare borde tyda på sträfvan att upplösa ett af de främsta sedliga banden än på hänsyn till något verkligt sedligt lif. »Niemand kan twee heeren dienen».

* *

*

Vi gjorde i går en liten utflygt till Kungsladugården. Då det är mycket krångel med att skaffa hästar och skjuts från entrepreneuren der utanför Drottningporten, fingo vi ett bud ut till Nordström i Hästhagen, och han sände oss ett par raska skånska hästar med sin holsteinarevagn. Stålhandske med fru, fröken Stina och jag gåfvö oss åstad i bästa humeur.

Fruntimmerna visade sina gladaste och vänligaste ansigten. För att på något sätt exprimera min erkänsla mot Stålhandske för hans på så många sätt visade vänlighet och tjenstaktighet, hade jag, fastän hans barn äro genom sitt sjelfsvåld mycket besvärliga, hos den franske nipperhandlaren Jacques Vigoureux vid Hamngatan köpt några småsaker, en collier och ett par brocher som presenter åt damerna. Denna min lilla artighet hade synnerligen gladt dem. De hade också för tillfället mera än vanligt soignerat sin toilett, hvilket föranledde mig att säga dem några små flatterier hvilka antagligen också voro dem angenäma liksom hela påhittet med här tilltänkta lilla piquenique.

Hästarne knogade och stretade i Stibergsbacken, då och då med ett litet nafsande uppmanande hvarandra att i

solskenet bidraga något kraftigare till den temligen tunga vagnens fortskaffande. Kusken slängde med piskan,egentligen för att hålla bromsarne borta från de snälla feta skåningarna.

Stålhandske visade mig just i Stibergslidssluttningen ett hus, der den nuvarande amiralitetspastorn Petter Nathanael Helling har sin bostad. Han lärer vara en vänlig och beskedlig man, för öfrigt för någon tid sedan blifven enkling. Det hade varit något fråga om, att man skulle fråga honom till råds i fråga om moyenger att skaffa det s. k. prestbetyget. Han hade med mycket folk att göra, som anlände från andra orter, och han var nog van att i detta afseende ställa till rätta för amiralitets-officerare, som, komna från andra platser, kanske derefter många år tjent Ostindiska companiet och omsider icke riktigt vetat, hvar de vore domicilierade och huru de skulle få sina prestpapper klara. Jag hade emellertid beslutit mig att, ifall jag icke finge avantageusa besked från Holland, direct vända mig till Sjelfva biskopen.

Vi hade kunnat köra genom Haga, men vi funno det trefligare att fara genofri Majorna, der det i alla fall är mera lif och rörelse. Det är dock att märka, att på senare tider Haga men isynnerhet Masthugget tagit stora steg framåt, ehuru staden kan hålla dem under strängare tygel än Majorna, som ju på sätt och vis råda sig Sjelfva. Stadens vederbörande hade tillochmed tagit sig före att förbjuda, att handelsbodar skulle få finnas i de s. k. förstäder, som låge under staden, men efter hvad jag hör, så lärer denna hårda bestämmelse numera icke efterlefvas.

Vi reste emellertid nu ut till Kungsladugården utan att på ditvägen stanna i Majorna. Stålhandske hade intresse af att träffa en arrendator af den nuvarande huf-vudgården, med hvilken han hade affairer. Der var just icke mycket angenämt eller intressant att iakttaga; men jag regretterade dock icke att hafva följt med till stället, då jag hade vänligt och artigt sällskap. Nämnde hufvud-gård ligger sydost från Klippans färjeplats och är om-gifven af en stor, vacker trädgård. Jag glömde fråga, om den äldre hufvudgården varit det ställe, som ligger närmare Majorna och hvilket vi farit förbi, när vi foro hit. Sistnämnda hus lärer nu vara något slags jagtslott, som landshöfdingen disponerar, när han vill bjuda gäster hit ut.

Jag lade emellertid nu märke till, att man här itrakten kommit nästan lika långt med landtbruket som i Gelderland och Friesland. Jag kände mig genast hemmastadd, då jag fick se de rödbruna holländska korna. Arrendatorn visade oss ock flera moderna jordbruksredskap, som han köpt vid en auction å den förra, större hufvudgården. Der funnos dikesplogar, mullplogar, vall-och tufplogar, vanliga åkerharfvar, men äfven klös- och qvek-harfvar samt kokelvältar och mullfjölar, eller med ett ord en verkligt surprenerande uppsättning.

På hemvägen stannade vi vid »Bellevue», ett vackert ställe invid elfven och varfvet Kusten. Hamnen här bredvid tillhörer hr Carl Bäck som lärer vara disponent på sagde varf; men ett stycke ifrån varfvet har han upplåtit plats för ett värdshus*. Vid detta värdshus brukar det vara friskt folklif med glada sjömän, som ha pengar i fickorna och gerna vilja »hålla fyr», men dock icke göra stället inconvenabelt för andra menniskor.

För tillfället var här nu, som vanligt på dylika förlustelseställen, också musik anordnad, i det att bland andra en hr Fredrik Brehmer och hans fru läto höra sig på s. k. Davidsharpa och »fleut a travere» blandadt med sångstycken. På placat, som äro uppsatta på staketet, läses, att hr Brehmer och hans äkta hälft äro så utmärkta, att de fått låta höra sig vid flera utländska hof. Det var ganska agreabelt att här sitta och med utsigt ned öfver elfven höra några verkligen ganska förtjenstfullt exeque-rade musikstycken och äfvenså ett par nya duetter af en compositeur som heter Maucourt**.

Sällskapets behaglighet minskades icke deraf, att vi förenade oss med tvenne unga artiga artister, målare, vid namn Weinberg, af hvilka den ene dessutom är officer och kamrat med lieutenant Bäck, hvilken de hade tänkt att besöka. För att göra bekantskapen lättare tog jag mig friheten att anhålla att få offerera någon kylande och lätt sommardryck i den starka solhettan. Till denna propos

*) Gust. Melins hus i Majorna. Sedermera och ännu i vår tid fans en firma Lundberg & Bäck, som hade affär i samma hus. Denne yngre Bäcks far var många år bokhållare på Kustens varf, troligen en brorson till här omtalade Carl Bäck. I samma hus bödde flere år prosten Hörbäck. Utgi/varens anm.

**) Spohrs lärare. Anm. af utg.vann jag allas bifall. Jag hade sett, att man här serverade med kall röd

Champagne. Jag frågade tracteuren, om han smugglat in denna dryck från Frankrike, men han upplyste, att han köpt den af handelsman Crohn vid hörnet af Drottninggatan och Westra hamnen, hvilket vi icke borde moquera oss öfver, då sådant icke hindrade att varan ändock vore äkta fransysk.

Den ene af de båda nykomne herrarne, som är landskapsmålare — han heter Gustaf Weinberg och är icke militair — har varit i främmande land och har synbarligen också af sina resor inhemtat mycket, som kan vara både behagligt och nyttigt att hafva lärt. Brödren som är lieutnant, föreföll dock mera glad till lynnes. Båda äro söner till förre regementsfältskären Philip Bernhard Weinberg, som dog för ett par år sedan. Lieutnanten berättade rätt lustiga saker från Götheborgs borgarekretsar, och särskildt huru han hade varit i tillfälle att vara närvarande vid bedömande af mästerprof inom målareyrket. Hallrätten är domstol i hithörande saker, men de gamle mästarne försöka så god t sig göra låter, att få Sjelfva decidera. De hade nu tagit sig till att hitta på de mest befängda examensuppgifter, eftersom de tyckte att gesällerna ginge för fort till mästerskapet. Bland de vanligaste skråprofven till mästare vore att framställa de tre gudinnorna och Paris med äpplet. Någon variation eller olika uttryck förekom naturligtvis icke hos gudinnorna, utom möjligen i drägten, som fantiserades ihop efter olika mönster. Äpplet var nästan alltid förgylldt och Paris, så godt man kunde effectuera det, utstyrd som herdarne på de fransyska mästarnes tableauer. På senare tider hade Götheborgsmästarne hittat på svårare, nästan onaturliga uppgifter. En af desse gamle yrkesidkare hade, då han sett ett försök att producera hvad som sålunda proponerats, förargad utropat: »Men det der ä’ då alldeles för-träffeligt!» Man skulle tro, att detta var ett beröm, och det trodde äfven den stackars gesällen, som var född i det inre af landet, men på det obildade folkets språk betyder »förträffeligt» här helt enkelt »högst uselt». Den unge målaren och den glade officeren tyckte att för kärleksgudinnan borde de välja sådana figurer som fröken Stinas.Vi lyckades få en echaloupe att föra oss till hemtrakten. Efter en synnerligen angenäm afton färdades vi då i strålande månsken. Det glittrande skimret lekte i de svagt krusade vågorna. Det var hälften silfver och hälften guld.

Herrarne Weinberg äro artiga fruntimmerskarlar båda två; och det tyckte nog fröken Stina också. Jag är nästan rädd, att hon drömde om den ene redan i natt, kanske om båda två i olika repriser.

KAP. XVI.

När jag i går efter vanan tog en liten morgonpromenad vid Surbrunn, kom professor Malm in på talet om de utmärkte män som utgått från Götheborgs gymnasium äfven på senare tider. Han ville icke yttra sig om de ännu lefvande — antagligen ville han icke heller bland desse celebriteter inräkna sin egen biskop och, blygsamt nog, icke heller sig sjelf — men han nämnde biskop Wal-lins son, biskop Wallenstråle i Kalmar, medicinae professorerna Hugo Böcker och Eberhard Rosén — hvilkens barn adlades Rosenblad — två herrar Rosén von Rosenstein, Thomas Torén — som sedan tog sig namnet Torild, — skalden Bengt Lidner med flera. Ingen af desse visste jag mig förut hafva hört talas om, utom Torén eller Torild, som har skrifvit en bok, som jag eger, men som jag endast läst mycket litet uti. Professor M. önskade, att jag måtte läsa några af Lidners poemer, af hvilka somliga vore bland det mest imposanta och gripande, som ännu skrifvits på svenska språket. Deremot skulle han med nöje se, om jag förskonades från att göra bekantskap med Böcker och Eberhard Rosén, som nog lemnat efter sig högst välgörande medicamentsuppfinningar, hvilka helso-medels användande dock icke vore att tillönska någon, som man vore vänligt stämd emot, då de dels nog icke vore några delicatesser, dels förutsatte sjukdom.

*Ännu fortsätter man att spela på Comediehuset. Det är möjligt att man hållit uppe någon vecka; men då har man ju åter börjat en ny termin. I förgår gaf man »Sterb-huskamreraren Mulpus eller Kaffehuset i Stora Kyrkobrinken», en pjes författad af en svensk skald och högeligen uppburen skämtare, som heter Kexel; och i går trakterade man också med ett svenskt original, hvilket jag frestades att åse tillsammans med Stålhandskes och fröken Stina. Det var emellertid en ganska tråkig tillställning.

Stycket kallades för »Välgörenheten, dramatiserad familjemålning». Hufvudpersonerna voro major Stålbom och fru Redelberg och hennes dotter. Frun hade förlorat allt hvad hon hade, då hennes man ruinerat henne i och med sin död. Hon skulle nu hålla rum och mat och uppassning åt främmande, och major Stålbom blef en af dem. Dessa båda voro mycket goda och välgörande menniskor. De voro väl för gamla att bli kära i hvarandra; men om jag kunde förstå rätt, så blef deremot flickan kär i en majorens nära slägting. Desse blefvo visst också lyckligt och väl gifta trots elaka bofvars mellankomst. Flickan Maria fick visst också mycket pengar, någon slags vedergällning för ett barmhertighetsverk, som hennes mor ut-öfvat utan att tänka på att derför blifva sålunda belönad.

* *

*

Ekebom meddelade mig i dag, att han sedan fått reda på tryckta handlingar rörande afslöjandet af »Ulumi-naternas» hemligheter och förtäckta stämplingar mot stat, nationalitet, egendom, familj o. s. v. Hvad han nu tillvaratagit rörde dock hufvudsakligen indelning och organisation. Jag frågade, hvar han fått allt detta, om det var hos hrr frimurare eller såsom secreterare i Handelssocie-teten, hvarpå han svarade, att det naturligtvis var i — Handelssocieteten.

Från början lära »Illuminaterna» eller »de upplyste»

— enligt de upplysningar som meddelades i denna redogörelse, hvilken jag fick låna på ett par dagar — bestått af endast fre klasser, nemligen Novicer, Minervaler och Mindre Illuminater. De hemligheter dessa fingo veta voro icke särdeles innehållsrika eller betydande. Hufvudsak-ligen synes hös dem hafva inpräntats,*hvad »Magus» tid éfter annan hittade på, alldeles som Mohammed hittade på Koranen, allteftersom det passade hans olika desseinger eller, kanske rättare sagdt, någon hans tillfälliga faiblesse. De lärde sig också spionera på hvarandra och att sqvallra och skylla på hvarandra i öronbikten.

Snart infördes emellertid, genom baron Knigges åtgörande, ett nytt element. En fjerde klass inrättades, kallad »De större Illuminaterna». I denna kunde alla S:t •Johannis frimurarebröder intagas. En femte klass kom äfven till stånd: »De dirigerande Illuminaterna», till hvilken grad alla Sköttska eller Stewarts-frimurare egde tillträde.

Den sjette graden skulle bestå af de högst upplyste, eller »Presterna», den skulle vara den egentliga »Mysterie-graden», i hvilken omsider »Illuminaterna» skulle få reda på de verkliga hemligheterna. Det är nu icke riktigt klart, huru vidsträckt denna grad hann blifva gifven eller utbildad. Till en början fans det endast en »prest» eller »Magus», nemligen professor Weishaupt sjelf.

Den sjunde graden kallades »Regenter». Någon medlem af densamma, utom baron Knigge, har icke framträdt i* offentligheten; och han drog sig, såsom jag redan upp-skrifvit, snart ut ur hela förbundet, när Mysteriegraden, eller egentligen »Magus», började uppträda alltför anti-monarkiskt.

De ibland de »högre» eller de »dirigerande Illuminaterna», som fångats och adopterats från Frimurareorden, fingo då också ögonen öppna. Nu har den borgerliga lagens mellankomst och derefter förrådandet af förbundets flesta hemligheter kommit emellan: och om några »pre-ster» och »regenter» ännu finnas qvar i »Mysteriegraden», så är det dock slut med den förr så strängt öfvervakade sammanhållningen. »Alle banden der gehoorsaamheid zijn verbroken».

Det påstås, att en afdelning af »Illuminaterna» skulle spökat som en särskild mystisk afdelning under namnet »Liljan». Derom hade Ekebom icke hört något bestämdt. Då och då utpekas emellertid här i landet en och annan såsom »Illuminat» och på samma gång dels trollkarl, dels agent för de franska revolutionairerna.Ekebom och. jag gjorde i morgse en promenad under träden vid Fattighusån och mötte dervid barnen från Wil-linska fattigfriskolan, hvilka tågade i procession, som vanligt, anförda af tvenne lärarinnor, för att begifva sig till sina respektive hem. Jag tror att jag förut antecknat, att flera hedersmän visat sig särdeles genereusa mot denna förträffliga inrättning. D.en har också sedan mer än tjugo år tillbaka sitt eget hus härute, och den hade det en tid tillochmed så väl anordnadt, att derstädes kunde icke blott undervisas och bekládas 300 barn utan äfven 200

bespisas. Jag vet icke, af hvilken anledning moyengema nu anses för knappt tilltagna för sådana expenser; men det heter, att åtminstone bespisningen måst inskränkas. Jag tror att jag förut skrifvit npp, att handelsmannen Lesse — och hans ogifta syster efter honom — samt herrarne Holter-man d. ä., P. Ekman och Björnberg främst intresserat sig för denna anstalt, liksom de ock verksamt bidragit till barnhuset och flera andra välgörenhetsinrättningar.

Vid vår gång tillbaka inåt staden mötte vi den tyske pastorn i Christinae församling, magister Stein. Han var på väg ut till Fattighuset för att helsa på sin collega, fattighuspredikanten Forsberg. Pastor Stein synes vara en synnerligen välvillig man af ett något gammalmodigt slag. Han är visst både född och uppfostrad i Rostock och har der äfven gjort sina akademiska studier. Den vid pass femtioårige mannen har icke velat följa med tidens mod utan går ännu med sin stora alongeperuk, hvilket dock är mycket opraktiskt isynnerhet om sommaren, vare sig det är stark värme eller häftig blåst.

Hans svenska medbroder som pastor i Christinae församling är doctor Blomdahl, hvilken jag dock ännu icke sett.

Ekebom ansåg, att jag borde gå i kyrkan och visa mig som en rättrogen svensk lutheran. Annars kunde man misstänka mig att hafva några kätterska åsigter eller luta åt utländska villfarelser. Jag borde tillochmed erbjuda mig att erlägga stolrumspenningar. Under den föregående biskopen, Lamberg, hade stiftets presterskap varit i stark rörelse med anledning deraf, att Swedenborgarne och den s. k. Evangeliska brödrauniteten hade börjat drifva ett allför lifligt proselytvärfvande. Biskopen hade då i viss mån gått sina herdars önskningar till mötes, godkännandederas reprocher. De »evangeliske bröderna» synas ock då blifvit något stäfjade, men sedan hafva de åter väckt mycken sensation, då somlige af presterskapet velat blotta, att deras ledning gåfve skäl till tvifvel, misstankar och ogillande. Det hette sålunda att »bröderna» borde förklara sig öfver vissa uttryck i sitt bildspråk: somliga »tro-per» förefölle mycket misstänkta; de hade också börjat med vissa besynnerliga hushållsinrättningar och dessutom gifvit mycket hugg på sig genom sina lotterihistorier. Dessa anmärkningar hade också påpekats i avisoma, hvilka ibland sysselsätta sig med dylika religieusa saker, icke blott exprimerande en devote allmänhets tacksamhetskänslor för en uppbyggelig predikan. Den nuvarande biskopen har emellertid icke i det hänseendet gått presterna till mötes, att han velat tillåta några förföljelser mot dessa »evangeliske bröder». Hans valspråk såsom ordenscommendeur lärer innebära, att han för sitt samvetes skull icke kan alltid vara vän med alla. Han vill vara rättvis, men han vill också deri följa tidsandan, att han vill vara tolerant.

Jag sporde, om icke biskopen vore en ifrig frimurare och arbetade för detta sällskaps idéer. Härtill svarade Ekebom, att hans högvördighet tillhörde detta sällskap och vore en af dess stödjepelare och att han antagligen skulle blifva en bland dem, som af konungen erhölle en utomordentlig belöning just för sitt nit inom denna orden, om en sådan belöning — såsom projecteradt vore — infördes för att utmärka dem, som på något särdeles märkligt sätt bidragit till ordens förkofran och bestånd. Men biskopens arbete inom orden undandroge sig naturligtvis allmänhetens bedömande; hans zéle för ordens syften skulle dock visserligen icke influera på hans ställning som stiftets öfverherde; derom vore lectorn fullt öfvertygad.

Biskop Wingård lärer vara en på samma gång mycket vältalig och mycket nitisk predikant. Han predikar lika ofta som någon honom underlydande prest. Han håller gudstjenst icke blott om söndagarne utan äfven dessemellan.

Man har, liksom seden lärer vara, när någon predikant ådrager sig en större uppmärksamhet genom sina gåfvor eller sin ställning eller genom båda i förening, också uppmanat hans högvördighet att på trycket utgifva sina predikningar, då de väl tåla vid att offentliggörasoch säkerligen i vida kretsar skulle lemna uppbyggelse och verka mycket godt; men biskopen har hittills visat sig alldeles ovillig att tillmötesgå sådana önskningar. Han lärer förklarat — säger Ekebom — att han icke ville lemna åt hvar och en okunnig och tanklös kritiker att kritisera och fälla förkastelsedom öfver hvad han i lifstiden af hjertat skrifvit och talat, utan att han, biskopen, dåmera vore i stånd att försvara sig och utan att kritikern eller anmärkaren kände eller kunde sätta sig in i de omständigheter, under hvilka en kyrkans tjenare i biskopens ställning haft inre eller yttre maning att tala till församlingen just så, som han vid det ena eller andra tillfället gjort.

* *

*

Nog har jag haft bref från min cousin; men detta bref var en excuse eller en condoléance för det han intet kunnat hjelpa mig, men ingalunda något bevis för, att han på något empressant sätt derom bemödat sig.

Dock hör jag, att jag kanske gjort mig skyldig till en motsatt injustice, då jag dömt, att det som gjorts för att tillmötesgå fransmännens fordringar varit alltför skamligt för att kunna af hederligt folk och af holländare tolereras. Man måste considerera, dels att den främmande öfvermagten varit för mägtig, dels att många lärda fantaster och större delen af det lägre folket omfattat de nya franska idéerna, hvilka dock i praktiken aldrig kunna genomföras. Det är sant, att det varit alltför mycket gillande af de franska förvillelserna i det nu ännu kanske existerande och verkande holländska »conventet», om det verkligen finnes qvar. Men hvad skall en till det yttersta bragt nation göra annat än att finna sig i circomstancer, hvilka hon sjelf genom sin lojhet och sin brist på förutseende bidragit så mycket att möjliggöra?

Man jublar och fröjdas nu också i Holland öfver fransmännens segrar. Det förstår jag deremot icke lika väl; men det är ju sant, att »mången ler, som har skäl att gråta».Sahlgrenska sjukhuset är en inrättning, som ursprungligen härleder sig från en donation af flera, mest smärre jordegendomar, lemnad af directeuren Sahlgren. När di-recteurens mågs, baron Ahlströmers firma, Sahlgren & Ahl-strömer, kom på obestånd — jag tror det var för tio år sedan — kom sjukhusets existens i fara, då donationen icke satts i full trygghet; men andra lära då trädt emellan, och inrättningen blef bestående och utvecklade sig synnerligen väl under ledning af amiralitetsmedicus d:r Dubb, hvilken till biträdande läkare såsom chirurg valt regementsfältskären assessor Chr. Heinrich Ewert, om hvilken jag förut antecknat, att han för någon tid sedan hit-kommit från Pommern. Enligt föreskrift skall »medicus» tillsätta »chirurgum». D:r Dubb åtnjuter ett alldeles obe-gränsadt förtroende, så att directionen tillochmed lärer fastslagit, att han sjelf, när han finner det lämpligt, skall utse sin successor, hvilken annars skulle på förslag af Up-sala universitets medicinska facultet tillsättas af Collegium medicum i Stockholm. D:r Dubb lärer i Frankrike studerat sjukhusväsendet; och sjukhuset är derför också inrät-tadt efter modernt franskt mönster. Bland moderna anordningar omtalas, att unga läkare här erhålla kostnadsfri undervisning genom att få vara närvarande vid obductio-ner och dylikt samt att ett barnbördshus är förenadt med sjukhuset, der barnaföderskor mottagas, utan att de genom betyg behöfva styrka, hvilka de äro eller hvad de heta, hvarjemte blifvande accoucheuser här inläras.

Sjukhuset ligger mellan Fortificationen och Masthamnen. Ekebom förde mig dit och gjorde mig bekant med inrättningens skriftefader, doctor Blomdahl, svensk pastor i Christinae församling; sagde pastor turar om med comministem vid Domkyrkan att vara skriftefader och medlem af sjukhusets styrelse. Annars är d:r Dubb ordförande i denna direction; medlemmar äro i öfrigt en ledamot af Magistraten och Stadens äldstes ordförande, hvarjemte det är stadgadt, att en »välmående» handlande och en »berömd» handtverkare äfven här skola intaga plats. D:r Blomdahl nämnde flera namn på välgörare mot sjukhuset, bland andra Aron Oterdahl och statsrådet Rönnow, hvilken sistnämnde med sin donation förbundit bestämmelsen, att öfver en sjuksäng hr Carl Lamberg —den nyligen aflidne rådmannen — och hans hustru och efter dem deras afkomlingar skulle hafva dispositionsrätt.

Staden synes vara ganska fri från svåra farsoter. De vanligaste sjukdomarne äro febrar, rötfebrar, utslagsfebrar, bulnadsfebrar, frossa och hysterie. Annars förekomma ock gikt, lungsot och vattusot. Mest är det yttre åkommor, som vårdas och läkas på sjukhuset.

KAP. XVII.

Jag gjorde i går min uppvaktning hos biskopen.

Rummet hvari jag infördes var hans arbetsrum. Då han sjelf icke genast var tillstädes, hade jag god tid att se mig omkring och göra mina små iakttagelser.

Rummet är ganska enkelt men mycket stort. Omkring väggame stå bokhyllor. På ena sidan om dörren från förstugan står ett snidadt skänkskåp af ek, antagligen för att förvara mera skrymmande handlingar samt teckningar och estampes; af sistnämnda slags konstverk funnos också flera framlagda på bordet framför soffan. På andra sidan samma dörr stod en rikt broncebeslagen Stockholms-bureau, förfärdigad, efter hvad jag sedan hörde, af den berömde hofschatullmakaren Georg Haupt. Soffa och stolar voro gråmålade, mjuka, tydligen stoppade med tagel; de voro klädda med blå sits. Framför mig på bordet stod en inrättning med två glas att förstora målningar och kopparstick. Der var inlagd en afbildning af det imposanta inre af en kyrka med många grafkor eller kapell och prydd med en massa fanor och standarer. Jag hörde sedan, att det var Riddarholmskyrkan i Stockholm. För att man må kunna se rätt, måste man vända upp och ned på bilden.

Biskopen motsvarar, så vidt jag på en liten stund sedan kunde penetrera hans caractere, allt det beröm jag om honom hört yttras. Han är på samma gång högst aim^el, som han genom hela sin person och i sitt sätt

12visar, att han måste väcka den respect, som hans ställning kräfver. Fastän han är bondeson röjer han dock tydeligt att han umgåtts i de allra förnämsta kretsar. Han har verkligen ett ovanligt förbindeligt sätt att vara, och han lär vara artig mot alla.

Jag fick till en början mottaga reprocher för det jag icke förr hade gjort min uppvaktning. Han hade först härom dagen hört talas om mig genom sin son: »Min snälle Janne är något nonchalant mot sin far; han negligerar honom så till vida, som han sjelf gör de behagligaste bekantskaper men vanligen icke förer dessa tillsammans med mig, ehuru han nog vet att det skulle göra mig nöje. Nu är det för sent att obligera Er med en invitation. Vi äro nu bosatta på landet, och vi skiljas icke gerna från vårt Tusculum mera än en dag i veckan, då jag nödtorftigt sköter mina embetspligter och min hustru ser om sina fattiga i staden».

Jag nämnde något om mitt ärende. Han hade hört sin son yttra några ord i detta ämne. Han beklagade, att ingenting härvid kunde uträttas, innan jag fått några intyg från den ort, der jag förut uppehållit mig. Men han vore viss om, att dessa intyg icke skulle uteblifva, och vore de också något ofullständiga, som väl vore att befara under här föreliggande förhållanden, hoppades han dock för visso att kunna med dem ordna så, att inga hinder skulle ligga i vägen för realiserandet af en tendre intention, hvilken han ansåg ligga till grund för min åstun-dan att ordna denna angelägenhet.

Vi kommo sedan att tala om renlärighet och olika trosmeningar. Han anmärkte, att han visserligen vore en tolerant herde, som äfven hade ett ömt hjertelag för de svarta fåren, men att han dock hölle ifrigt fast vid för-soningslärans hufvudelement: »Men tyvärr bestrides den dyra läran om försoningen rätt nu uppenbarligen; och tillochmed somliga af lärarne göra sig skyldige till detta oförsvarliga brott, hvaraf de sjelfve, ibland äfven i timlig måtto, bli ett offer».

Man talade äfven något om, att man ibland kunde skylla mindre vaksamma och försigtige lärare för, att der uppstod religieus kallsinnighet i församlingen. En del tråkade ut sina åhörare genom dåligt utarbetade och ofta alldeles för långa predikningar. De hade dock timglasetbredvid sig och borde kunna på förhand veta hvad det tillåter. Den ännu gällande handboken komme antagligen att revideras i den närmaste tiden, och hoppades biskopen att utom förändringar i ritualen äfven föreskrifter skulle förekomma, hvilka vore egnade att göra gudst] ensten på samma gång mera högtidlig och mindre tröttande. En del katolska minnen borde borttagas från döpelseacten, såsom korstecken, besvärjelsen af orena andar och afsägelse af djefvulen. Äfven borde det göras slut på de långa efter-lysningarna från predikstolen.

Slutligen sporde han mig om den religionslärare, af hvars undervisning jag njutit. Tyvärr kunde jag icke här just lemna några för mig synnerligen favorabla upplysningar. På Amboina fans icke några lutherska prester. Min religionslärare var en på sätt och vis från Holland landsförvist arminiansk prest. När biskopen hörde detta, visade han icke den minsta dégout. Han anmärkte, att arminianema af den lutherska kyrkan visserligen icke an-sågos

fullt renlärige, men att han hoppades, att denne lärare icke hade mest betonat de läropunkter, genom hvilka Arminius mest afvek från vår reformations bekännelseskrifter.

Efter detta synnerligen intressanta samtal förde mig hr biskopen genom ett par rum in till fru biskopinnan, hvilken också befans vara lika älskvärd och behaglig som man förut målat mig henne. Hon är dotter till en assessor af Darelli, en man som blifvit berömd hufvudsakligen genom hvad han skrifvit rörande det svenska landtbruket. Man har sagt mig, att fru biskopinnan skulle vara något hvad man i Tyskland kallar pietistisk. Detta märkes dock icke i hennes sätt att vara. Hon synes hafva både godt lynne och öfverseende med andras svagheter; hon är fri både från egenrättfärdighet och superstition. Jag gjorde mig naturligtvis ingen märkbar möda att insinuera mig i hennes ynnest; sådant skulle hon antagligen bemärkt, och sådana mina försök skulle icke influerat på henne till min fördel; dertill är hon för god och enkel; men jag smickrar mig med, att just den okonstlade ton, hvarmed jag frambar min sympati och min vördnad, var för mig rätt avantageus.

Biskopen skämtade med sin fru och omtalade, att han åter haft ett litet gräl med professor Malm; deras dispute hade rört sig kring frågan, huruvida adelsmän skulle kunna bli prester eller biskopar. Då de flesta bi-skopssöner nu adlades — och »möjligt är att en nådig konung på detta vis äfven hedrar dina älsklingar, ma chére» — så skulle, om professorns mening blefve gällande, ingen biskopsson, icke heller »vår son» kunna ingå i kyrkans tjenst och välja sin fars kall. Biskopen fann detta Malmens påstående omöjligt att soutenera. Äfven skämtade han om, att man velat hafva honom med i den direction, som skulle bestyra om anläggandet af en navigationsskola här i staden. Visserligen hade han som Petrus varit i andelig sjönöd, visserligen arbetade han ock i Christi tjenares fiskafänge, men för den profana navigationen vore han fullständigt en främling.

Innan vi skilj des åt, gjorde hr biskopen mig uppmärksam på några af de på väggame upphängda vackra taflorna: ett par gamla holländska dukar restaurerade af professor Hallblad i Stockholm, ett par stycken af en götheborgare, Benjamin Paterson, som sedan blef en berömd målare i S:t Petersburg, några hästar af grefve Fredrik Hom, en tafla, som han fått till skänks af Wert-miiller i fjol, en historisk målning af den äldre Hilleström och en tafla af den nyss aflidne Åkerström. Här lågo ock några vackra miniaturer hvilka biskopinnan upplyste härleda sig från den berömde svensken Lafrensen och en ung italienare som hette Bossi. Biskopinnan visade mig ock contrefej af sina tre bam såsom små. De voro målade af en herre som hette Jeanson, hvilken mot slutet af sin lefnad lärer hafva bott i Ystad. Äfvenledes erinrar jag mig en blomstermålning af en herre som hette Lilje-dahl och som till yrket lärer vara landtbrukare och chemist men äfven är en mycket god contrefej are af ängens och trädgårdens fagra barn. Likaledes tog den älskvärda damen fram ett par förtjusande vackra målningar på siden af en i utlandet nu mycket berömd konstnär, som lärer heta von Winckelman.

Denna lilla inblick i det vördade äkta parets hem och denna, låt vara flyktiga bekantskap med deras intressen för konsten var en ingalunda olämplig af slutning af mitt besök: den bidrog att göra minnet af min visite ännu angenämare, liksom vackra, välsmakande frukter och friska, doftande bär kunna bilda en behaglig afslutning af en fin måltid.Jag har hört att biskop Wingård är en medlem af den Svenska academien, denna poetiska och rhetoriska öfverdomstol, som slog sig på att gilla den franska revolutionens åsigter och som derför blef på obestämd tid suspenderad och stängd af förmyndareregeringen. Det hette, att regeringen icke skulle brytt sig så mycket om, ifall det endast varit en eller annan yngre person som uttalat dylika förflugna idéer, men då det här tycktes som äfven de äldre, institutionens stödjepelare, skänkte dessa nyheter sitt bifall, så kunde icke längre högsta vederbörande bibehålla sina ynnestfulla känslor för en sådan inrättning utan måste behandla densamma med all stränghet.

Det förvånade mig, att biskopen kunde varit delaktig i detta. Af professor Malm, som jag händelsevis råkade i dag på morgonen och hvilken ju icke just alltid varit så vänligt stämd mot sin älskvärde och tålmodige höge förman, fick jag det beskedet, att hans högvördighet visserligen är mycket tolerant, men att han icke på något sätt hade exprimerat något gillande af tänkesätt, som här fått sitt uttryck. Dertill vore han ock en alltför eldig fosterlandsvän, hvilket han också bevisade genom sitt stora nit, då denna staden var i fara för fiendeanfall. Han hade ju också stått fadder åt sjelfvaste den unge konungen och bure än vid högtidliga tillfällen i ett band fästadt

om halsen en stor medalj med konung Gustaf H[:s bild, hvilken prydnad konungen sjelf skänkt honom. Hans ordensvalspråk: »omnibus non placere», innebure ock, att han visst icke äflades att stå väl med den stora hopen af oförståndige nyhetsmakare. Nej, biskopen vore eri fullständigt loyal undersåte och en ifrig konungs vän, liksom han ock vore en den angenämaste sällskapsmen-niska: »Min herre skulle se detta huset, när dess dörrar öppnas med den allra vidsträcktaste gästfrihet och frikostighet. Min herre skulle finna, att nöjena der icke äro af det vanliga slaget utan spirituella och konstnärliga, det måste äfven biskopens vedersakare erkänna. Min unge herre skulle höra fru Peterson eller fru Lamberg koncertera der. Fru Peterson är tyska, elev af Cramer. Hon är en fullkomlig artist. Hon spelar också violin. Hon skulle rikligen kunna sjelf tjena sitt bröd på sin konst, om hon icke vore en rik mans hustru».Jag har icke varit i tillfälle att se Götheborgs borgaregarde exercera. Jag hör, att det numera är ytterst sällan sådant förekommer. På senaste tiden har hela corpsen icke varit sammandragen. Den bestod annars af sex companier. Men i dag hörde jag ett förfärligt väsende inne på Rådhusgården, der för öfrigt magistraten också hyrer ut flera handelsstånd. Det befanns vara borgerskapets tio trumslagare, som här öfvades. Nu hade en hop folk rusat till för att höra denna märkeliga musik. Rådhuskällaren var också full af gäster. Tracteuren derstädes, Gabrielson, som vid högtidliga tillfällen också plägar besörja undfägnaden på stora salen, hade nu alldeles fullt hus.

När jag gick derifrån, väckte det min förvåning att möta på en gång flera blinda personer, som leddes af andra, samt äfven flera, som visserligen Sjelfva kunde taga sig fram, men ändå hade bindel för åtminstone det ena ögat. Jag fick emellertid den förklaringen, att anledningen till denna curieusa procession vore den, att en berömd ögonläkare, doctor Noring, som är bosatt på en annan plats — jag har glömt stadens namn — anländt till staden. Han brukar ibland vistas här någon vecka eller så för att utöfva sin menniskovänliga konst.

' Annars var det marknad i går, Larsmessan, som det kallas, då bland annat en mängd tjensteflickor, antingen redan i tjenst här i staden eller bosatte i kringliggande landsort och nu sökande tjenst här eller på annan plats, i stor mängd samlas vid Kämpebryggan. Det var för öfrigt en hel svärm ungdom af båda könen, som hopat sig här i närheten. Jag roade mig att lyssna till hvad som sades; men det språk, som af somliga talades, var ganska svårt att förstå. Somliga ord föreföllo mig alls icke vara svenska. »Hva anturar du dej för? Är du grätten?» »Nu datt du i din ejen grop.» »Det kleppera allt.» »Purgas!» »Kleppera» lärer betyda »slå felt». »Purgas» lär er vara detsamma som »förlåt». »Je tror du ä änna ansqvätten, flecka» betyder »Jag tror du vill mycket gärna gifta dig, flicka».*)

* *

*

*) Enligt Rietz betyder »ansqvätten» rädd.

Utgifvarens anm.Jag besökte i dag Ekebom, som redan tagit itu med förberedelserna för sin undervisning vid gymnasiet under höstterminen.

Det roade mig att anteckna, hvilka läroböcker som mest begagnas i vissa ämnen vid de svenska högre skolorna. Bland de förnämsta äro Strelings »Grammatica latina», Langii »Colloquia latina», Klarks »Latinsk syntaxis», Wöldickes »Theologia», Ebersteins »Compendium Theologiae moralis», Rathes »Lociga», Schröckls lärobok i allmänna historien och Djurbergs geografi; Sjögrens latinska lexicon begagnas också. Andra främmande språk än latin, grekiska och hebreiska odlas föga. Dock begagnas Stridsbergs tyska grammatica och Des Réaux' fransyska. I engelska undervisas icke; men Ekebom upplyste, att en herre, som heter Mannercrantz, gett ut en »engelsk grammaire».

Man skulle fram i october detta år liksom alla föregående hafva en stor disputationsöfning med ynglingarna. Bland »theses», eller påståenden som skulle förekomma, och om hvilka gymnasisterna skulle tvista på latin, skulle då följande »spikas», hvilka tycktes mig ganska remar-quabla, nemligen Metallorum omnium ferrum est nobilis-simum summamque admittit artem*) och Multce sunt ratio-nes quibus nixi credamus Patres antediluvianos diutissime vixisse; eorum igitur annos nostris haud fuisse breviores existimamus**) Ekebom, som

liksom de flesta herrar lec-torer, hvilka icke undervisa på det theologiska området, sträfvar att utbyta sitt nuvarande ämne mot theologien, hvilken medförer större anseende och med tiden en rikligare utkomst, tänkte uppställa ytterligare några theologiska satser åt ynglingarna att disputera om. Jag roade mig att se, hvilka gymnasister han utsett till ordinarie disputerande. Respondenter skulle bli Carl Santeson, Elias Rhodin och Petrus Grundell; såsom ordinarie opponenter skulle Johan Dahlgren, Lars Agrell och Eric Daniel Kidron

*) Af alla metaller är jernet den ädlaste och tillåter utvecklandet af den största konstfärdighet.

**) Många äro skälen, hvarför vi tro att patriarkerna, som lefde före syndafloden, hafva lefvat synnerligen länge; derför anse vi icke deras år hafva varit kortare än våra.» »Nixi» är väl skriffel.

Utgifvarens anmärkning.fungera, inga plantor från af mig kända familjer. Extra disputanter finge också anmäla sig.

*

Ekebom hade varit på Beursen och studerat der liggande tidningar, hvilka Handelssocieteten derstädes håller. Han har såsom secreterare i societeten mycket intresse af dem. Han upplyste mig, att kriget mellan England och Holland nu är öppet förldaradt, äfvensom att det om igen lärer vara fråga om, att den unge konungen skall gifta sig med en tysk prinsessa. Den som det en gång förut var nära att han skulle förmäla sig med lärer väl nu vara för fiére för att kunna komma ifråga. Ja, Ekebom ville minnas, att denna mecklenburgska prinsessa redan blifvit gift och det med en nära slägting till Sjelfva den ryska kejsarinnan.

Äfven berättade han en historia om en m:lle Forsberg, som konungens faster, prinsessan Sofia Albertina, med all makt vill göra till sin syster, i det hon hittat på, att denna hennes favorit skall vara dotter på sidolinien till hennes far konung Adolf Fredrik. Prinsessan Albertina vill ominst göra denna mamsellen också till prinsessa, som hon är sjelf, men konungen lärer icke gå in på att erkänna henne som sin faster; vore det också visst, att mamsell F. verkligen är dotter till denne gamle konungen, så kunde hon ändå icke bli prinsessa, då hon är illegitim. Sådant gick an i Frankrike i forna tider; här går det icke.

Jag sporde Ekebom, om han ville följa mig och se en ny féeri-opera, »Zemir och Azor», som gifves af en hr Åberg på Gomedie-huset. Han undanbad sig dock detta med förklaring, att han hade för mycket arbete att uträtta, och tog så fram tobakspipan, tobakspung, eldstål, fnöske och flinta.

KAP. XVIII.

Borgerskapets äldste ha sina sammanträden i Stadshuset. En grosshandlare, som heter Johan Sahlsteen, lärer vara deras ordförande. Jag har icke haft den äran att göra hans bekantskap; men de säga, att han icke varit bland de mest värderade eller habila som skött detta förtroendevärf.

Jag har sökt fråga mig för, hvad denna Corporation verkligen uträttar, och har då från olika håll fått olika upplysningar, hvilka dock egentligen synas sammanlagda temligen evidemment gå ut på, att densamma just icke uträttar så mycket nyttigt.

På senaste tiden ha de klagat öfver, att brännerierna upphandlade för mycket ved i förskott, så att stadens invånare saknade’bränsle eller finge betala detsamma för dyrt. Härmed hafva de ännu ingenting vunnit. Så ville de höja billardafgiften för »Bachelors Club», men höga vederbörande gaf detta sällskap rätt, då detsamma bestred dylika pretentioner. Likaledes lära de fått orätt, då de ville påföra öfverste Treffenberg bevillning för två hästar

— här betalas nämligen viss skatt för vagns- och ridhästar — hvilka öfversten uppgaf vara tjensthästar.

Annars gräla de ibland om stadsvaktens anspråk på löneförhöjning och om anslagen i och för tran och vekar till

belysning i vaktrummen, om medicamenter, om bul-dansöfverrockar till sommarcostume åt brandvakterna o. s. v.Ett af deras vigtigare göromål är att bestämma skjutspengar och forlön för den som har skjutsväsendet på entreprenad. ‘Vanlig forlön från t. ex. Packhuset till Lilla bommen med en häst är nu 6 skilling; för körsel af en famn ved från Stora torget till Lilla bommen 12 sk., men från Lilla torget till Lilla bommen 14 sk. Lysell skall enligt »Äldstes» senaste beslut hålla 60 hästar. Äfven grälas det ibland om Hemföraregillets taxa; och senast bestämdes rörande dess skyldigheter, att när pråmar stakas och komma utanför Röda sten, så skola de ha minst fyra man vid stakame.

En betydande tvist lärer nyligen varit den om utseende af efterträdare åt lägman Walcke, hvilken, nu 74 år gammal, mycket länge varit praeses i Kämnersrätten. Somliga ville, att han ännu skulle tjena qvar någon tid. Bland dem som yrkade härpå var, tror jag, hr Wohlfart. Hr Schiitz ville deremot, att han skulle få fulla lönen i pension och att hrr »Äldste» dessutom skulle bifalla hans framställning, att hr Seldener Hansson som någon tid vicarierat för honom — hvilket emellertid också auditeu-ren Nolleroth gjort — skulle blifva hans efterträdare. Hrr »Äldstes» beslut i denna sak blef omsider, att lagman Walcke nog skulle få afsked och dessutom också behålla lönen i pension men att det skulle anstå med utseende af efterträdaren. Embetet kunde tillsvidare skötas af någon tillförordnad.

Hr Schiitz lärer alltid varit litet grälaktig bland hrr »Äldste», särskildt när det rört hans egna intressen. För ett par år sedan utkämpade han heta strider, när man ville flytta hans reparebana till Åkareheden. Han ville ha den vid Vädersågen; men han fick icke sin vilja fram.

*

Jag har förvånat mig öfver, att jag icke sett borger-skapets cavalleri- eller infanteri-, än mindre dess särskildt och kungligt autoriserade artilleri-exercis. Men saken lär er, efter hvad jag nu hörer, vara den, att denna bor-garebeväpning, detta nationalgarde i Sjelfva verket icke mera finnes till.

Det är väl så, att man på högsta ort blifvit litetförskräckt för, att dessa trupper kunde vid något tillfälle försöka spela samma roll som nationalgardet i Paris. Om en sådan farhåga existerat, tror jag nog att den varit öfverflödig; men i alla fall lärer det vara säkert, att den nyligen afslutade förmyndareregeringen funnit det riskabelt att hålla dessa, dock så royalistiskt sinnade borgare under vapen och i öfning. Der lärer verkligen kommit en ordentlig skrifvelse från Sjelfva kungliga majestät till magistraten i Götheborg, förmodligen ock till andra magistrater, att dädanefter borgerskapet icke skulle få armeras eller exerceras, utan efter ny anmälan och kungliga majestätets särskilda, nya, nådiga samtycke.

Detta synes verkligen besynnerligt, då samma höga vederbörande dels gifvit anledning till borgarmilitairens uppkomst och dels äfven särskildt stadgat om dess rang inom arméen och dess uniformering och beväpning, liksom ock sagde borgarmilitair haft sig anförtrodd tilloch-med vakten om konungens egen höga person och sålunda verkligen fungerat som ett lifgarde och ingenting gjort för att förverka ett så stort förtroende.

I kungörelsen derom, att kunglig majestät icke längre erkände borgargardet såsom tillhörande rikets krigsmakt, uppgafs ock ett skäl eller rättare sagdt en undskyllan, hvarför man nu undandrog dessa trupper souverainens tillit : det påstods sålunda i denna kungörelse, att kostnaderna för deras uniformering, beväpning och exercis vore alltför »betungande för den mindre förmögna delen af borgerskapet». Jag tror dock, att de allra fleste rätt gerna underkastade sig härmed förbundne expenser, åtminstone så länge denna tillställning var modern och af hela allmänheten estimerad och gouterad.

Nu synes emellertid allt hafva afstannat. Vore ifvern lika stor som tillförne, så kunde man ju ingå med begäran till kungliga majestätet att få fortsätta. Men jag har icke hört, att man haft någon håg att häraf begagna sig. Arrangementet vidtogs under den starka patriotiska rörelsen, då konung Gustaf kom till Götheborg för att leda stadens försvar mot danskarne. Den lifliga devotionen som då egnades konungen bidrog naturligtvis till att väcka krigiska känslor och till att animera till patriotiska uppoffringar. Sedan har situationen förändrats och känslorna med den. Då har man kanske gjort dessa tjenstermed motvilja, och deraf har regeringen begagnat sig för att på

samma gång befria sig från sin dock skäligen onödiga fruktan.

* *

*

Det är nog icke blott den politiska osäkerheten och den franska republiquens oupphörliga krig som göra affairs-rörelsen så osäker. Man påstår allmänt och säkerligen icke utan skäl, att den svenska regeringen har del i handelns förfall genom dess i sanning pernicieusa ostadighet och planlöshet i fråga om öfverflödsförordningar, förbud, monopol, arrende af regala rättigheter, licencer, acciser och tullar. Hvad som är rätt och lagligt i dag är det icke i morgon och tvärtom.

För helt kort tid sedan blef t. ex. förbudet mot införsel af kaffe upphäfdt. Nu väntar man, att det snart skall komma till stånd igen, trots den erfarenhet man har, att kaffe under förbudstiden fördes in och brändes och kokades och dracks nästan som om intet förbud funnits. Det berättas en anekdot om att, när förbudets efterlefnad kantänka skulle öfvervakas som strängast, hittade man på att röka med brändt ylle och papper och alla möjliga illa och fränt osande ämnen för att icke kaffeodeuren skulle kännas; och vederbörande förvånade sig en lång tid .särskildt öfver att det luktade så skarpt bränd ull, brändt tagel, brändt hår på gatorna.

Liksom det aldrig går in i folkmeningen, att det kunde vara orätt att begagna vissa slags kläder eller maträtter, så har befolkningen här i trakten allmänt den föreställningen, att det icke heller kan vara orätt att smuggla. I denna opinion hafver otvifvelaktigt ombytligheten i tull-stadgarne en stor skuld; är det rätt att föra in rödt kläde det ena året, så är det nog rätt äfven det andra, heter det; och när det så blifver bekant, att höga vederbörande förbjudit införsel af sådant kläde men fastställt, att i det eller det regementets uniform skall ingå röd krage och röda uppslag af kläde, och vederbörande regementsbefäl måste smuggla in detta tyg, då stärkes allmänheten i den tron, att högste vederbörande äro förbuds- och tullgalna i hufvudet; allt folket håller med smugglarne, och soldaterna ställa sig, med sina röda kragar och uppslag, äfven påsmugglarnes sida och arrangera storartade gräl med tull-betj eningen.

För smuggleriet har man uttänkt många listiga me-thoder. Det berättas, att det icke är ovanligt att man har dubbla väggar i magasinerna och bodarne och att bygg-mästame icke äro ovana vid sådana constructioner. En egendomlig historia omtalas från Malmö. Dit skickade höga vederbörande ned en tullfiskal från Stockholm, som skulle göra husvisitationer hos en skeppare, som man visste drifva stark handel med lurendr ej eri-varor. Fiskalen gjorde undersökning, men fann nästan rakt intet. Saken förklarades af bättre underkunnige på det sättet, att Sjelfva tullförvaltaren på platsen hade sin gård bredvid skepparens hus eller magasin: man hade gjort ett stort hål i väggen och sedan skickligt satt igen detta hål; och de confisquerade varorna lågo inne hos tullförvaltaren, hvilken herr controlleuren från hufvudstaden väl icke kunde misstänka såsom medbrottsling till lurendrejaren.

Men om sålunda förbudna varor och alla slags med hög tull belagda articlar finnas och kunna åtkommas och consumeras utan risk, medföra dock dessa bestämmelser mycket hinder och obehag för den regelbundna handeln. Handelsbodarne se också mycket torftiga och tomma ut.

* *

*

Jag hade i går tänkt att besöka comedien för att der se »Romeo och Julia, borgerligt skådespel» men blef hindrad af en artig invitation från hr Levinius Olbers, hvilken, ehuru han mest bor på en sin egendom i Wester-götland, ännu är herre på Lindholmen, hvilket hans unge son Axel dock snarast lärer öfvertaga. Denne lärer nu vara bokhållare på ett bruk i Wermland.

Gubben Levinius brukar emellertid ibland uppehålla sig på Lindholmen och ser då gerna sin stora slägt och många gäster hos sig, ehuru han är en mycket allvarlig man med stark religieus tendens. De unga herrarne Olbers, Cornelius, Axel och Levinius äro, tror jag, alla tre systersöner till James Maule. Den unge Levinius lärer vara en höglärd theolog. Stålhandskes äro vänner till familjen. När jag nu, förmodligen genom dem eller genom

krigs-rådet surprenerades med en invitation, uppsköt jag mitt theaterbesök, helst man om några dagar lärer få höra »Kronfogdame», en favorit-piece för götheborgarne, författad af en auctor som heter Envallson, samt en lika gouterad, lustig farce, som tituleras »Bobis bröllop».

Med en af amiralitetsvarfvets slupar satte vi emellertid nu öfver elfven till Lindholmen.

Stina Reuterfelt var munter som en lärka, hvilket icke var att undra på, då den lefnadsglada flickan ju kommer ut mycket sällan och då det väl ändå blir litet enformigt att sitta i väfstolen hos Stålhandskes, en enformighet som egentligen icke störes af annat än att varpen trasslar sig eller att inslaget tar slut eller sölfven går sönder, allt under en agreabel parfume af surt klister. Hon hinner ju knappt för väfvens skull vara med om den dock rätt behagliga syltningen. Och när väfven är slut, ja då skall hon kanske rifva potatis och göra potatismjöl eller ock kommer sömnadstiden genast. Derefter har hon ju slägten och korfstoppning och pölskokning. Och sedan komma omsider stöpkäman fram qch träspetarne med vekarne, och det skall stöpas talgdankar, hvilket kanske afbrytes med rökning af skinkor, svinhufvuden och korf eller omsorg om surkålstunnan och tvätt och brygd och bak. Den glada flickan har beskrifvit allt detta för mig

— detta lif i väfkammare, tvättstuga, strykkammare, bagarstuga, brygghus och kök — så lifligt att det är som om jag skulle varit med om det sjelf. Sällan bestås sådana nöjen som i dag.

Vi hade en kort roddtur men en temligen brant väg upp till den med en vacker trädgård omgifna bostaden. Värd och värdinna mottogo oss på det artigaste. Huset är, som så många andra förmögna hem här på orten, prydt med en mängd ostindiska saker. Äfven några vackra holländska piecer fängslade genast mitt öga. Här funnos »bouquetiers» med rosor i stället för hyacinter i piphålen, »gurder»*) m. m. Der funnos ock flera tableauer i den vackrast möblerade salen, contrefej målade af Pasch och Breda och äfven ett af holländaren van der Hult, hvilken lärer varit bosatt i Köpenhamn för någon tid sedan; jag såg också ett par landskap af Martin och Belanger. Stål-

*) Gurd = vattenflaska. Utgifvarens anmärkning.handske fäste min uppmärksamhet på en präktig s. k. Westgötha golfmatta i ett af rummen. Här funnos äfvenså en del delicata småsaker på geridoner och bland dem flera posyturer.

Jag förundrade mig mycket öfver en s. k. elektrisk lampa, som lärer användas såsom elddon.

Jag hade förut trott, att det endast var fråga om en s. k. »thecollats» med en mindre societet; men här kom den ena gästen efter den andra. James Maule, William Gavin och Anders Kjellberg med fruntimmer hade kommit strax efter oss i en båt från Masthugget. Från Stora Bommen sattes ingen mer och ingen mindre än direc-teuren Martin Tömgren hit öfver samt stadsqvartermästaren Göök, hvilken har att soignera militairens inqvartering i Götheborg. I en annan eschaloup kom ordföranden för Borgerskapets äldste hr Johan Sahlsteen med fru samt mågen här i huset, Claes Ahlberg, boende på Welanda, nyligen gift med Lisa Olbers och för öfrigt nära slägt till gubben Levinii hustru, fru Mariana.

Namnen på större delen af gästerna har jag emellertid förgätit.

En stor bål, en »kloekkarel» stod redan fylld med punsch, och hr Axel höll den traditionella punschslefven eller skeden och började fylla i af den söta, starka drycken i porcellaines-bägare. Gästerna hade knappast hunnit samlas, förr än munterheten gjorde sig hörd på ett mycket tydligt sätt. Som seden är i Götheborg tracterades man ock med kaffe och kakor.

Stålhandske bad mig lägga märke till, huru patron Comelius Olbers talade. Jag observerade genast, att han hade något fel i munnen, så att han icke kunde uttala bokstafven S. Man hade mycket skämt med honom, då man narrade honom att säga vissa namn, der detta bok-stafsljud förekommer. Bland annat hade han naturligtvis svårt att uttala namnet Sahlsteen, hvilket blef »Tahlteen». Man fann det också roligt, när han kallade sin fästmö, m:lle Elsa Brag, för »Älta».

När det började skymma på litet, inbjödos vi att soupera. Den ståtliga och rikliga aftonmåltiden var dukad i trädgården och intogs temligen tidigt, allt under i Götheborg och dess granskap sedvanlig musik. Jag fästade mig

vid det gula engelska porcellainet och en vackersilfversurtout; silfvergafflar och bordknifvar med elfenben-skaft och flata silfvercarotter användes; det förträffliga duktyget var dels i mouche- dels i citron-mönster. Under kalaset började det mörkna något mera. Då fandes så småningom en mängd färgade lyktor kring verandan och bland träd och buskar; och till sist företog ungdomen, åtföljd af musikanterna, en tur på elfven i båtar med couleurta lyktor. Det var en s. k. »Venetiansk natt», ett arrangement af unge Axel Olbers, hvilket högligen charmerade alla, både dem som följt med ut på elfven i båtarna och dem som från trädgården eller husets veranda åsågo denna vackra eclairering.

Vid godt lynne och med ett behagligt minne rodde vi sent på natten öfver till våra Masthuggshamnar igen.

* * *

Genom en af de vid den »Venetianska festen» närvarande herrarne blef jag påmint om en gammal bekant från Batavia, en ung Grill, jag tror han hette Jakob i förnamn, hvilken var född i Amsterdam men sedan vistats länge på Java och som äfven känner till Amboina och mina slägtförhållanden. Jag satte mig genast till att skrifva till denne herre och framställde en ifrig anhållan, att han måtte sätta sig i tillfälle att kunna lemna ett intyg om, att jag alls icke var eller är gift med någon malaj ska på Amboina, än mindre med flera sådana. Posten på Batavia lärer icke vara allt för trög, då den går öfver Amsterdam.

* *

*

De ha skaffat sig ett så kalladt »organiseradt» clavér på Vauxhallen, som är någonting midt emellan orgel och clavér. Det väcker mycken nyfikenhet och förundran, men just icke mycken förtjusning. Vi voro der inne i dag på eftermiddagen för att höra detta underverksinstru-ment på nära håll, men vid närmare bekantskap intresserade det verkligen icke mycket. Vi drucko vår chocolad för ombytes skull och för att liksom bereda oss på kaffeförsakelsen (?), då förbudet mot denna aromatiska älsklingsdryck kanske kommer att förnyas.Östra hamnen närmast Kungsporten.

Jag träffade händelsevis Lagerheim, som emot vanan föreföll mig något malicieux och framkastade något om fleuretter samt om att man borde akta sig för den alltför smittosamma och farliga médisance, som syntes vara en tidens sjukdom: man borde akta sig att gifva densamma näring. Han såg rätt allvarsam ut, kanske rent af litet ledsen. Jag kunde icke förstå, hvart han syftade. Emellertid blef jag vid misshumeur, såg på mitt byxsäcksur, anmärkte att tiden var långt framskriden, tog fram min engelska lädertaskbok och betalte med mina riksgäldssedlar.

Härefter gingo vi dock in en stund till Stålhandskes och spelade några partier brädspel i skymningen.

KAP. XIX.

För betäckande af en del för staden nödvändiga utgifter gör borgerskapet penningsammanskott, hvilkas storlek för hvar och en deltagare bestämmes efter uppskattning af hans inkomst under föregående året. Af hvars och ens sålunda fastställda andel kan man då bedöma, om icke mannens rikedom, så dock hvad revenue han har eller nyss haft.

Af anteckningar härom har jag fått den åsigten, att John Hall — boende i det hus, invid hvilket brandmanskapet i somras för oss så genant öfvadesNuvarande Kjellbergska husets tomt vid Östra hamngatan. — är utan all comparaison den rikaste mannen i Götheborg. Han har nyligen uppskattats ett år att betala 810 rdr specie, ett annat år 852 rdr. Ingen kommer nära honom. Närmast komma visst herrar Holterman, med 142 och 165 rdr species tillskott, Björnberg — boende snedt emot landshöfdingeresidenset vid Norra HamngatanBjörnbergs hus femte roten n:r 55, Holtermans femte roten 71, Arfvidssons femte roten 24, Ekmans första roten 34, Törngrens

första roten 127, 128. *Utgifvarens anmärkningar.* — med 121 rdr, David Mitchel med 115, N. Arfvidsson med 113, A. P. Oterdahl med 107, John Smith med 104, E. A. Broms (efter hvad jag tror i firman J. G. Ekman) med 69, P. Ekman med 64, konsul Fournier med 62, Bernhard Wohlfart 59, Jonas Malm 52 o. s. v. Jag har uppskrifvit detta,

då väl denna tillsko ttsfördelning anger inkomster; men dervid är dock att märka, att genom inqvarteringsafgiften fastighetsegare ha utgifter till staden som ibland väl gå upp mot denna uttaxering. Det förvånade mig, att flera män, som anses mycket förmögna, endast bidrogo mycket litet vid denna contribution, såsom M. Törngren med 52 specier, Lorenz Peterson med 44, Laurence Tarras med 26 o. s. v.

Många synas draga sig undan bidrag till dessa stadens utgifter, emedan de bo utom densamma eller utom densamma hafva sin hufvudsakliga affairsverksamhet eller näring. Peter Bagge skattar nu till exempel alls icke i staden. Carl Bagge skattar för sitt hus vid Södra hamnen nere vid hörnet icke långt från landshöfdingehuset; James Maule för sitt hus i Masthugget, men ingendera för sina affairer utom staden. Många hafva ock på senare tider gjort rätt dålig handel; och detta är väl icke sällan skälet, hvarför personer, som man likväl ansett förmögna, slippa undan större skattebidrag.

Man har sagt mig, att herrar engelsmän eller skottar i allmänhet skulle reda sig bättre än de inhemska köpmännen. Detta tror jag dock icke vara förhållandet. Hr Low har bland andra förlorat mycket. Man talar just i dessa dagar om, att skeppsmäklaren James Milne — han har ett hus vid Kungsgatan snedt emot kasernen*) — hvilken har haft och väl äfven har mycket stora affairer och mycken credit isynnerhet hos sina landsmän, på senare tider haft det mycket svårt och endast kunnat hålla sig uppe genom pennirigunderstöd af sina skottska landsmän David Mitchel och David Airth. James Milne är en mycket arbetsam man, som hållit sig ganska isolerad från allt annat än affairsförbindelser. Man känner icke, att han har några som helst slägtband här i staden. Han lärer härstamma från Montrose.

Jag har hört mig för hos en mäklare, huru guld nu värderas här på platsen. För detsamma finnes icke mycken användning. Men holländska dukater stå i 2 rdr

*) Tomten är visst nu utlagd till gata.

Utgifvarens anmärkning.specie, danska likaså, svenska i 2 rdr 16 sk. sp. Engelska guinéer värderas till 6 rdr sp.

* *

*

Då jag härom dagen fick höra, huru mycket några af de allra rikaste skatta till staden i sammanskottsmedel, skref jag upp detta. Då jag anser att det ju kan vara skäl att öfver hufvud känna något så när till affairsställ-ningen och förmögenheterna på platsen, har jag ytterligare tagit reda på och upptecknat hvad en del andra af borgerskapet ingå med i sammanskottstaxeringen.

Sålunda ser jag, att Anderson & C:ni här bidrager med 37 specier, att San tessons Enka betalar 34 spec. under denna skattetitel, att Sernström betalar 29 sp., D. Wetterling 27, Chr. Arfvidsson 26, Samuel Schiitz, Johan Schiitz, Martin Zackrisson, Eric Anderson, Anders Lesse och Alexander Reimers hvardera 20 sp.; James Maule betalar för sitt hus 19 sp.; Jonas Kjellberg, commercerådin-nan Sahlgren & Söner (herrarne Ahiströmer synas nu icke hafva några affairer, ehuru de ha qvar sitt contoir i närheten af artillerityggården och comediehuset), N. Teng-berg, O. Bronander & son, O. Kihlbaum, C. G. Lundgren, Em. Bahrman, Elias Backman och Hans Jac. Beckman betala hvardera 15, apothekare Sasse, M. A. Waern och hofkamrer v. Aken hvardera 14; men W. Chalmers betalar endast 10 spec., Carl Bagge (femte roten 51) och capitaine Tham (femte roten 56) hvardera för sina hus också 10 specier.

Jag förstår icke riktigt all denna olika beskattning; men stadens borgare måtte emellertid nu allmänt hafva mycket stora utskylder att utgöra. Om inqvarteringsaf-giften lägges till här berörda sammanskott lära också beloppen stiga högst betydligt. John Hall skall dermed få ett ytterligare tillägg på öfver 300 specier och P.

— då han är en bland de större fastighetsegarne — ett plus i tillskott på omkring 160 sp.

Ekebom har gifvit mig en uppgift på hvad den s. k. kronoskatten omfattar. Denna skatt utgöres till staten, under det ofvan omtalade skatt gifves till communen. Enligt förteckningen gifves enligt en förordning af år 1789statsskatt under en mängd olika rubriker. Hvar och en betalar först 2 skilling för sin person och vidare en viss procent af lönen och för s. k. caracterer, men dessutom förekommer i denna förordning påläggning af fönsterlufts-afgift — om man har många fönster i sitt hus, blir detta mycket dyrt —, skatt för öfverflödig betjening, för equi-page- och rid-hästar, för sidentapeter och meubler klädda med siden, för äkta förgyllning, för kläder af siden, för fickur och för consumtion af tobak, hvarjemte man måste till staten betala sex procent af hushyran.

Dessa utgifter har folk kunnat vänja sig vid; men efter hvad Ekebom säger skall nu genom en ny förordning tillkomma andra nya skatter; eller kanske är det äldre som komma i något slags annan form och möjligen till högre valeur. De skola kallas lön- och betalningsafgifter

— antagligen ytterligare en viss procent på inkomst af tjenst — slottshjelp, en gammal skatterubrik efter hvad jag hör, matlagspengar, utgående af hvart hushåll, och en s. k. medicinalfond, hvilken väl egentligen borde drabba apo-thekarne men dock torde få vidkännas af dem, som använda deras elaka medicamenter.

När man nu till allt detta också lägger dessa ofvan påpekade stora afgifter till communen, utgående af borger-skapet, handlande, näringsidkare och s. k. ståndspersoner, så må man medge, att det fordras icke ringa förmögenhet eller inkomst för att ett sådant afdrag icke skall kännas ganska sensibelt.

* *

*

Jag har haft några funderingar att söka mig något mera ordentligt, rymligare och vackrare hem än det tvif-velsutan mycket prydliga och fina som. jag nu disponerar. För sådant ändamål var jag för någon tid sedan på en visite på Catrinelund. Det tillhör eller tillhörde då — ty jag tror mig hafva hört att mannen sedan dess dött — segelsömmaren Christian Beckman, som också egde det s. k. Normanska plantaget. Emellertid föreföll det mig, att, då det var landtbruk förenadt med denna bostad, ville jag icke hyra den, då någon annan som arrenderat jorden också skulle bott der. Deremot frestades jag rätt mycket att köpa den nyss aflidne kämnern Cederbourgs arfvingarshus med trädgård ute på Stampen. Denna Cederbourgs far lärer också varit anställd i Kämnersrätten i Götheborg, der han tillochmed skall varit praeses.

Denne äldre Cederbourg hade varit en stor samlare af antiqvariska minnen och ganska hemmastadd uti historien; han har äfven skrifvit en staden Götheborgs historia, deri han särskildt redogör för en mängd här eller i nejden befintliga fornminnen. Det var en tid, då man här i landet, samtidigt med det att svenskame gjorde sig högeligen berömde och fruktade såsom nutidens tappraste folk, lade sig mycken vinn om att utforska och framlägga minnen från allra uräldsta tider för att dermed ytterligare hedra land och folk. Dervid lärer nog fantasien kommit i alltför ymnigt mått de lärde auctorerna till hjelp; men efter hvad jag förnummit skall denne hr Cederbourg kunnat räknas till dem, som hållit sig endast till factiska förhållanden.

Emellertid kunde jag icke besluta mig för att flytta till denna del af staden, då jag nu verkligen blifvit så hemmastadd här uti Masthugget, att det skulle kosta på mig att lemna denna angenäma ort.

Jag frågade Stålhandske härom dagen hvad egentligen stadssoldaterna göra, då de numera icke lära tillhöra garnisonen så till vida, att de öfvas till stadens försvar. Han upplyste då, att fyra af dessa soldater skola, två och två, vakta justitieborgmästarens, hr C. G. Brusewitz’ hus

— der han förvarar stadens nycklar —, att fyra skola gå på vakt i rådhuset, fyra på Gamla jernvågen, fyra på den nya och två på packhuset. Dessutom skall en alltid stå på vakt vid dörren till rådhusets domsal och en tjenst-göra såsom fångvaktare.

Stadens borgmästare och rådmän och dess t j ens temän i allmänhet äro nog så höga herrar och hafva stor auctoritet, liksom också många förmåner — bland annat lära magistratens ledamöter icke betala tull för utländska viner och spirituösa — och åtnjuta äfven i allmänhet mycken estime. Jag hörde, att en af dem, och dock ingen af de högst uppsatte, härom dagen skickat sin piga för att köpa kött till middagen. Emellertid måtte hon icke framfört sitt ärende ordentligt eller också hade slagtame icke sådant kött som hon begärde — Stålhandske påstod % hon icke hade några pengar med sig och att henneshusbonde icke hade någon credit, hvilket emellertid nog endast var hans eget påhitt, då han sjelf kanske varit ute för slikt — allt nog: pigan fick intet kött. Tjenstemannen anklagade desse gensträfvige eller försumlige borgare, hvilka också uppkallades inför höga vederbörande för att gifva besked eller framföra excuser. Bland de sålunda uppkallade var en som heter Pommer-Esche, hvilken Stålhandske känner, och hvilken lärer vara af en pommersk adelig slägt, som sålunda nu här kommit i mycket borgerliga vilkor.

* *

.*

Jag har hört så mycket talas om den Sahlgrenska slägten och om dess förbindelser med baronerna Alströmer och grefve Sparre, att jag bad Ekebom expliquera för mig, hvilka de berömda medlemmarne af dessa familjer varit och huru många af dem ännu existera. Han villfor så till vida min begäran, som han upplyste mig, att redan i förra hälften af detta sekel tvenne bröder Sahlgren, Niclas och Jacob, förvärfvade sig stort affairsanseende och snart äfven rikedom.

Niclas Sahlgren — han var directeur i Ostindiska companiet — lärer varit compagnon med den mycket berömde oeconomen Jonas Alströmer och samlade en mycket stor förmögenhet. N. Sahlgren hade två döttrar; den äldsta, Anna Greta, var gift med handlanden August Alströmer, Jonas Alströmers son; den andra, Sara, hade till man baron Claes Alströmer, också en son till Jonas A. Alla dessa äro nu döda, utom baronessan Sara. August Alströmer dog efterlemnande mycket pengar och stora egendomar samt en enda dotter, som också hette Anna Greta och som äfven nu är död, jag tror för några få år sedan. Men denna Anna Greta var gift med en capitaine baron Nils Silfversköld, och till honom och hans slägt har hela Niclas Sahlgrens stora förmögenhet öfvergått, under det att familjen Alströmer, nu representerad af baron Patrik och hans son, kunglig secreteraren baron Jonas, väl egentligen icke har mycket qvar af hvad de egt.

Jakob Sahlgrens slägtgren finnes ännu qvar, äfven på mansidan. Ja, jag tror tillochmed att hans enka, commercerådmnan Brita Sahlgren, ännu lefver, ehuru honnog är mycket gammal och aldrig synes till. Men man hör åtminstone talas om hennes firma, som numera eger icke blott det v. Jacobsonska sockerbruket utan äfven en större fabriksanläggning, som kallas Ånäs och ligger utåt den s. k. Gammelstaden. Commercerådet Jacob var en tid också borgmästare här i staden, men, när hans rikedom och hans affairsverksamhet växte, afsade han sig denna förnämliga befattning. Emellertid är det nu fyrtio eller femtio år sedan han dog; och under hela tiden efteråt lärer commercerådinnan skött affairerna på ett utmärkt sätt, så att rikedomen visst icke förminskats. De hade en son, Niclas Jacobsson Sahlgren, hvilken nu också är död, en ansedd och intelligent man, men mycket sjuklig. Han var gift med en nära slägting till min ärade vän Eric Nissen, Lisa Nissen, och de efterlemnade en son Jacob, hvilken är ryttmästare vid Smålands husarregemente. Commercerådet och gumman Brita hade äfven en dotter Sara, hvilken blef gift med directeuren i Ostindiska com-paniet grefve Rutger Sparre, och en son Olof — vanligen Olle kallad — hvilken, liksom Niklas Jacobsson S., blef tillsammans med commercerådinnan delegare i denna ännu mycket ansedda och verksamma firma, ehuru sagde Olle icke synes varit mycket att tala om.

När jag först kom hit till staden väckte ett palatslikt hus bredvid Tyska kyrkan min uppmärksamhet. Jag skref upp, att det kallades för Sparreska palatset. Der bodde ock för ett par tre år sedan den här mycket omtalade konstkännaren och konstsamlaren grefve Gustaf Adolf Sparre. Han var ende sonen till ofvannämnde Ostindiske directeuren grefve Rutger Sparre och Sara Sahlgren — båda längesedan döda — och sålunda dotterson till den alltjemt öfverlefvande gumman, den nominella chefen för firman, commercerådinnan Brita Sahlgren, hvilken i sanning måtte vara urgammal. Jakob Sahlgrens rikedom måtte verkligen varit mycket stor, eftersom så betydlig

förmögenhet kom på hans dotter grefvinnan Sara och sedan till hennes nu aflidne son, hvilken ju var cousin till den nu lefvande främste manliga representanten för denna gren af familjen, ryttmästaren Jacob. Grefve Gustaf Rutgersson egde icke blott stora egendomar i Vester-götland och Skåne utan äfven hälften i detta hus, det ^l^k. Sparreska palatset, hvilket dock lika gerna kundekallas för Sahlgrenska palatset, eftersom den andra hälften redan då egdes af commercerådinnan eller firman Sahl-gren & Söner. Grefve Gustafs enka bor nu på en af de skånska egendomarne.

En del af de genom grefven samlade konstskatterna har enkegrefvinnan fört till sitt gods Kulla-Gunnarstorp i Skåne, men en del äro ännu qvar i Götheborg och tillsvidare — förmodligen så länge commercerådinnan lefver och bebor huset — förvarade tillsammans med några värderika tableau’er som öfriga medlemmar af denna slägtgrenen samlat.

Min unge vän, Janne Wingård, har lofvat mig, att, då hans militaira fältöfningar vid regementet afslutas, så att han får mera ledighet, han då vill utverka att jag får se dessa samlingar, eftersom de flesta af dessa dyrbara verk äro holländska.

Janne W. berättade också något om att en artillerist som lärer vara norrman och heta Knut Falk — det senare ett »nom de guerre» — skall varit den, som vid sprut-öfningen utanför Halls hus gaf Gyllenschruf sprutröret. Denne Knut lärer vara Gyllenschrufs verktyg i mycket ondt af farligare art än den oförskämda vattensköljningen.

* *

*

Jag har i dag bevistat gudstjensten i Gustavi domkyrka, som är i viss mån mera tilltalande till det inre än till det yttre. Taket är högt hvälft med pelarstöd på sidorna. Stilen är annars just icke heller inuti mycket att tala om; det hela presenterar sig något kallt och tomt; allt är hållet i hvitt; en del förgyllningar höja icke mycket effecten. Bänkarne äro — åtminstone en stor del af dem — försedda med dynor klädda med blått kläde.

Jag förvånade mig öfver att vid gudstjenstens börjar ett par fruntimmer kommo fram till främre delen af koret, der en prest höll särskildt tal till dem. Det var ett par hustrur, som nyss fått barn och nu åter skulle hälsas i församlingen. Likaledes fästades min uppmärksamhet på ett par besynnerliga figurer som stodo vid en bänk långt bak i kyrkan. Det var ett par ljufvar, som nyligen slitit så kalladt spöstraff, d. v. s. blifvit piskade med smalahasselkäppar. De skulle nu, som det heter, »stå på pallen» eller undergå kyrkostraff. De sågo hvarken skamsne eller ångerfulle ut.

H. h. biskopen predikade, och »kateketa» Bagge messade vid altaret. Biskopen hade ett stort broderadt silfverkors, en kraschan på sin sidenkappa. Han bar ock ett ordenskors på bröstet. Jag sökte, så godt jag kunde, följa med hans predikan; men åtskilligt verkade störande. Kyrkobetjeningen vandrade upp och ned, isynnerhet en som kallas »spögubbe», derför att han lärer gå omkring och med en käpp slå till dem, som somna. »Die nit hooren wil, moet voelen». Äfven var det störande, att två kyrkodrängar gingo omkring och uppburo »offertory», som engelsmännen säga, i pungar på långa stänger. På dessa pungar hänga också klockor, som störa åhörame under predikan.

En stor del af qvinnorna voro klädda i s. k. »stycke och mössa», en rätt egendomlig, gammaldags, prydlig hufvudbonad.

Biskopen predikade om huru vår frälsare botade en döfstum. Han talade först inledningsvis om bönens kraft och betydelse och huru Jesus, när han gjorde detta underverk, först såg upp till himmelen. Sedan talade han om, huru den döfstumme kunde höra. Hans »öron öppnades» för Guds heliga ord. Derefter blef »hans tunga löst», så att han kunde bekänna sin tro. Mot slutet förmanade den vältalige biskopen sina åhörare, att de icke skulle i olämplig tid och endast till förargelse förkunna Herrans under. Jesus bad dem, »att de icke skulle tala om det». De verkligen gudfruktiga visade sin gudsfruktan, sade biskopen, icke med mycket talande eller i fromma åthäfvor utan mera med sitt hjertas värme och sitt lefvernes förbättring.

KAP. XX.

För att perfectionera mina kunskaper om stadens affairsförhållanden har jag skaffat mig en förteckning på de herrar handlande härstädes, som mest contribuera till den s. k. tolagsafgiften för sjöledes härifrån utförda varor, öfver hvilken föras mycket ordentliga register.

Jag finner häraf, att största antalet handlande här på platsen nu äro engagerade i sillaffairerna och sälja sill och tran till utlandet. Några få hafva dock icke befattat sig med denna näringsgren. John Hall, hvars firma otvifvelaktigt och ojemförligt är den förnämsta på platsen, befattar sig t. ex. alls icke med sillexporten. Hans hufvudbranche är deremot jern. Inom jern- och stålbranchen märkas för öfrigt hrr M. Holterman, Jonas Malm, Low & Smith, L. Grill & Pettersen, C. Arfvidsson, Nicl. Arfvids-son, Elias Backman, Bröms (numera J. G. Ekmans enka), P. & M. A. Waern samt Anderson & Wohlfart. För öfrigt exporteras spik af hrr Jac. Zetterlöf, P. & M. A. Waern, Sellström och C. G. Lundgren, knifvar af Törngren, tjära af J. G. Ekman och Yvon, bräder af hrr Low & Smith, Jonas Malm, Sven Berg, Olof Norin, Majbom, Peter Spak och And. Ankarfly, bergmossa af von Mellen, rödfärg, vitriol o. dyl. af P. P. Ekman och Henry Greig, alun m. m. af Setterberg. Importerade viner eller finare spritvaror

— delvis köpta på prisauctioner eller importerade i spe-culation under dessa vacklande tider från Danmark, Holland eller andra grannländer, men äfven från Spanien eller Portugal — exporteras af Erskine, Borgert, Wedelin, Jonas Malm, Crohn, O. & P. Melin och Bernh. Wohlfart. Sprit exportera också för öfrigt hrr Marshall (elfte roten 73), Gavin, Innes & Tarras, Höök m. fl. Sahlsteen och v. Holten exportera stockfisk och cabiljau.

Samtlige dessa göra väl ock i andra varor och äfven i sill; men under året ha de dock sysselsatt sig med de artiklar jag här antecknat.

Men största delen af våra köpmän göra dock export-affäirer i sillvaror. Bland firmor, som äro engagerade i denna branche, har jag antecknat P. P. Ekman, Oterdahl, Anderson & Wohlfart, Santesons Enka, Jonas Kjellberg, Militz (elfte roten 1, 2), Holterman, Carl Bagge, Tarras, Sahlsteen, Arv. Vallerius, N. Björnberg, Bemh. Falck, Fr. Bergman, Hedman & Arfvidsson, L. Grill, Pettersen & C:o, P. Hammarberg, v. Holten, Reimers, Gavin, Jonas Malm, A. Kjellberg, G. H. Åkerman, J. G. Westerberg (äfven i kött), C. Arfvidsson, O. Beckman, Desreaux (när jag ser detta namn erinrar jag mig, att stadens höga vederbörande nyligen tillsatt en »Andra jordegumma», som just heter Desreaux), J. G. Pettersson, C. Wohlfart & C:ie, Sernström, Gabr. Gren, Svalin, And. Ahlberg, Clason & Geijer, P. G. Lidberg, Böcker, L. & W. Hegardt, Teng-berg, Wetterling och Freundt, hvilken sistnämnda visst icke var den minste exporteuren.

Jag har också skrifvit upp, hvilka inom magistraten egentligen haft att göra med här ofvan berörda tolagsuppbörd. Det är polisborgmästaren Hans Hummel, rådmännen Jacob Pettersson, Christoffersen, H. E. Pettersson, Jacob Svahn, Kall, Ekebom, N. Hammarberg och H. Busck „ samt stadskassören And. Carlsson.*)

* *

*

Jag var i går uppe i praktvåningen i det Sahlgrenskt-Sparreska palatset för att bese de konstskatter, som ännu icke blifvit derifrån förflyttade. Huset syntes tomt och

*) Sålunda polisborgmästaren, samtliga rådmännen och stadskassören, synes det. Utgifvarens anm.öde. En gammal gumma följde oss och pratade en del om borgmästaren-commercerådet, commercerådinnan och grefvinnan Sara och unga grefvinnan och ryttmästaren och åtskilliga andra.

Praktvåningen var temligen arm på meubler. Det var tydligt, att en hop saker blifvit bortflyttade, hvilka sedan icke ersatts af andra. Hvad som fans qvar vittnade mera om de senaste egarnes smak än om deras praktlystnad.

Det var emellertid egentligen konstsakerna som vi skulle se på, till större delen tillhörande den s. k. »nederländska skolan».

Der hade vi då verkligen Jordaens ståtliga »Silenus», en figurmålning i naturlig storlek. Vingudens gamle tjenare står i midten; hans ansigte röjer tydliga spår af Bacchi nöjen. Han är nog icke nykter. Hyn är något gulbrun; kroppen är tjock, så att säga gonflerad; skägget är grått: Silenus har grånat i Bacchi tjenst. Han fingrar, synes det, på en vinranka. Den gamla Bacchidrängens omgifning är också mycket talande, om man föreställer sig, att han hela året om var en trogen vingudens tjenare. Den utgöres af fyra figurer, som en okunnig allmänhet anser vara hans vanliga société, men de bilda i Sjelfva verket en allegorisk grupp och representera helt enkelt de fyra årstiderna. Våren är naturligen den ungdomligaste och friskaste; men sommaren är också en ungdom. Den sistnämnde är insvept i något rödt draperi och bär en korg på hufvudet. Hösten är också, som det tyckes, en ung man. Han blåser i ett jagthorn, dermed angif-vande att hösten är den riktiga jagttiden. Min älskvärde unge följeslagare anmärkte emellertid, att denne unge mannen helldre borde slå sig ut för Diana än göra sig något besvär för Silenus, som väl brukar sysselsätta sig med dryckesbägaren men icke med spjut och båge. Vintern är en käring i något grönaktigt draperi. Samtliga figurernas klädsel är emellertid sådan, att kropparnes färg på ett märkvärdigt sätt lyser igenom dem.

Af Adrian van Ostade fans också en bacchanalisk tableau, tvenne gubbar som dricka och röka. Den ene gubben är hufvudfiguren. Han sjunger. Den andre mannen är bortvänd, så att man just icke ser något af hans ansigte. Han lyssnar otvifvelaktigt till den förres mycket lustiga visa, under det han stoppar sin pipa.Der invid hängde ock en Woowerman, »Pyrame och Thisbe». Pyrame är död. Han har blifvit dödad af ett lejon. Han är klädd i något slags röd uniform. Thisbe, som är klädd i en hvit kappa och en blå kjortel, har fallit på knä vid sin älskades lik, stöder fästet af ett svärd mot hans kropp och trycker sålunda vapnets spets in i sitt hjerta. Det är en ganska rörande tafla; dock kanske i ett alltför gammalmodigt maniére. Lejonet synes på afstånd. Kärleksguden skymtar ock fram vid ett träd: han har, liksom till tecken af sorg, sänkt sin båga. Det om-gifvande landskapet är ganska idylliskt.

En oändligt coquette tableau af Greuze — »La blan-chisseuse» — kunde icke heller undgå att genast fängsla våra ögon. Det är en ung qvinna, som, sittande på en kagge eller en kanna, sysselsätter sig med att tvätta linne i en lerkruka stående på golfvet. Hon har ett hvitt huckle på hufvudet; hon är för öfrigt klädd i grå späns och en kjortel med gula ränder. Hon är ung och vacker, och expressionen i hennes friska ansigte är verkligen ravis-sante.

Här lära också funnits flera taflor af Tenier d. y.; men af dessa fans nu qvar endast ett landskap med djur. Tenier lärer just icke annars brukat måla landskap. Äfven vid ett landskap med djur af Breughel stannade vi och vid ännu ett dylikt med kor, detta senare ett arbete af van de Veide.

Likaledes funnos qvar ett portrait, måladt på trä af Mierevelt, och, hvad som var ändå märkligare, ett dylikt af sjelfve Rembrandt. Det föreställer en ung jude.

Då tiden var temligen långt framskriden, beredde vi oss att gå vår väg; men gumman, som skulle vara vår följeslagerska och cicerone, eller som kanske skulle bevaka oss, så att vi icke gjorde något ondt, hon ville icke släppa oss: vi måste in i commercerådinnans eget rum, der den uråldriga damen dagligen plägar vistas. Här var dock just icke mycket frappant att se. Blåmålad soffa klädd med flammig taft, likadana stolar, några skinnklädda länd-stolar. På en vägg hängde temligen lågt en spegel — i så kalladt modernt Marie-Antoinette-mönster men mycket äldre — ett arbete från Bucchard Prechts berömda spegelverkstad. På en mahognebureau — antagligen åter ett arbete af Haupt i Stockholm — stodo ännu några små-saker qvar, en svampdosa, en nålputa, ett par genombrutna fruktfat af porcellaine, en thedosa af rosenträd, en the-kanna af terra sigillata*), en rätt besynnerlig melange. På ett spelbord af valnöt med inläggningar stodo ett par ljusstakar af tenn. I ett hörn stod ett lodbessman. På ett stort brunmåladt fällbord låg en mängd duktyg af damastdräll — ännu omärkt, upplyste gumman — i krok-och tärningsmönster. På ett annat mindre bord stodo ett husapothek och ett flaskfoder. Golfvet täcktes af en engelsk matta, som märkeligt nog icke var upptagen. Vid ena väggen stod ett bokskåp med glasdörrar. På väggen hängde ett nyckelskåp och dessutom Sjelfva det föremål, som gjort att den gamla trotjenarinnan nödvändigt ville, att vi skulle besöka detta rum: det var ryttmästaren Jacob Sahlgrens portrait,

måladt af Krafft, tror jag. Gumman hade varit hans barndoms vårdarinna; och ryttmästaren var tydligen hennes förklarade favorit. Gumman ville äfven att vi skulle bese herr ryttmästarens arbetsrum. Vi kastade endast en blick ditin. Jag observerade en vacker skrifchiffonier med rikt beslag, en canapé med gult sidenöfverdrag, ett vackert med perlemor inlagdt mindre bord, på hvilket lågo några tingestar, som man annars icke får se här i landet, nemligen spanska segarer. Rummet tycktes, liksom hela detta hus, något tomt och obebodt.

*

Under hemvägen kommo vi att tala något om några af de mera framstående Götheborgsfamiljerna. Otvifvel-aktigt måste till dem räknas denna Sahlgrenska; men det finnes nu endast en svag qvarlefva af densamma, ehuru firman och rörelsen ännu hållas i full vigueur. Äfven må till de mest framstående — utom dem jag förr upptecknat — räknas millionairen John Halls familj. Hans affairer skötas numera mest af hrr David Garnegie och Jan Lamberg; men hr Hall ökar med deras hjelp alltjemt sin förmögenhet. Äfven Hans Jakob Beckman, hrr Carl Bagges och Laurence

*) Brunrödt ostindiskt porslin. Utgifvarens mim.

14Tarras' svärfar, får räknas till stadens mera bemärkte män. Han har för icke länge sedan blifvit enkling. Hr Beckmans hem har förut varit samlingsplatsen för stadens finare ungdom, då deremot i hr Halls hus sällan några gäster samlas. Hr Hall lärer deremot vara mycket gifmild mot de fattige, för öfrigt en man, som är mycket stolt öfver sin stora rikedom.

Herr Martin Holterman d. y. anses äfven vara en bland stadens främste män, och visserligen har hans familj storligen meriterat sig genom synnerligen genereusa cadeauer till olika anstalter i staden, hufvudsakligen i välgörenhetens intresse. Man talar också om ytterligare offerter rörande inrättningar till samhällets bästa, men ännu är det icke afgjordt, om dessa komma till någon verkställighet. Herr Holterman har emellertid icke anseende att vara någon välvillig man i sitt bemötande mot menniskor i det dagliga lifvet. Man tycker att han, fastän han icke är adelig, tager sig aristokratiska faQoner. Han är för stolt, säger man, för att considerera andras, särskildt de mindre rikes ambition. Den aktning man visar honom uttyder -han emellertid såsom ett erkännande af den esprit och de kunskaper som han pretenderar att ega, men som han nog icke possederar. Hans rikedom och hans välgörenhet skänka honom den respect, som han anser att andra egenskaper berättiga honom till, och som han tror att han ingifver alla, som komma med honom i beröring*.

Om man nog allmänt tycker att herr Holterman är förnäm i sina maniérer, så kan man icke göra herr Niclas Björnberg samma reprimande: men väl säger man att han är öfver höfvan både simpel och snål. Att det icke felas honom egenkärlek och högfärd må lika litet förnekas, som att han i ännu högre grad än herr Holterman är en slug och driftig affairsman.

Herr Peter Ekman lärer vara en särdeles verksam man, som också har lifligt intresse för lärdom och bildning och vill äfven befordra de fattigares undervisning. Han skall varit själen i den association, som åstadkom den Willinska friskolan, och han har dervid personligen samarbetat med Willin. Han torde emellertid nu fundera

*) Martin Holterman bosatte sig omsider i Paris med titeln »legationsråd». Anm. af utg.på att draga sig tillbaka från handeln och slå sig på landtbruk, hvilket allmänt här beklagas.

Thomas Erskine har en tid haft betydande affairs-verksamhet, men hur pass hans affairer nu drifvas, känner jag icke till. För en trettio år sedan öfvertog han rörelsen efter en George Carnegie, som här gjort sig förmögenhet och sedan återvändt till Scottland. Denne George Car-negies son kom dock åter öfver till Sverige och Götheborg och är den David Carnegie, som nu lärer sköta icke blott Erskines utan äfven en del af John Halls affärer.

Bland personer, som icke tillhöra Götheborgs affairs-verld, men som jag tillfälligtvis nu kommit i beröring med äro postinspectoren af Dittmer och secreteraren hos Bor-gerskapets äldste, consistorienotarien och lectom E. S. Kullman.

Den förre lärer vara typen för en svensk postmästare. Deras utmärkande drag anses vara dåligt lynne; och denne

är då visserligen en bland de ovänligaste menniskor jag nödgats göra bekantskap med. Men så må jag dock säga, att en postinspector i Götheborg icke har någon befattning som kan framkalla godt lynne eller någon mera liflig håg att visa sig obligeant mot sina medmenniskor. Jag har rätt mycket att göra på postcontoiret. Sjelf har jag antagligen icke sett mycket välvillig ut, när han snäst till mig och förklarat, att der hvarken var bref från Amsterdam eller Marstrand. Han har verkligen en mycket tålamodspröfvande och ansträngande befattning. Götheborgs postcontoir hålles öppet för brefinlemning ända till kl. io på qvällarne och ibland än längre.

Lector Kullman är, vid närmare bekantskap, en synnerligen älskvärd man och särskildt en ovanligt väl instruerad mathematiker. Att Ekebom och Malm icke just slösat med beröm öfver honom hade jag väl lagt märke till, men jag har nu mina soup9ons att detta måtte kommit af hvad man på lärdt språk kallar »odium theologicum». Alla lectorer äro eller blifva prester och skola slåss om de fetare pastoraten. De bereda sig på att slåss genom att en tid skälla på hvarandra. Lector Kullmans samtal ha för mig ett särskildt intresse, då han känner familjen Helleberg. Emellertid slår han snart in på andra, vetenskapliga ämnen, då jag lyckats locka honom att tala om denna familj.Jag har sedan någon tid mot skälig vedergällning haft min kost hos Stålhandskes. Jag tyckte det blef något enformigt att intaga middagsmåltiderna ensam och på ställen som ligga långt borta från min bostad. Jag vill icke påstå, att jag får någon så särdeles god eller fin mat. Det utlofvade nu icke heller Stålhandske: han pre-venerade mig att jag skulle få äkta gammaldags svensk mat. Kraftig är nog också födan. Ofta få vi salt botten-lax- från Norrland eller Finland, ibland stockfisk från Norge, »baggafisk», så kallad — skall det vara riktigt gentilt är den anrättad som pudding med russin och mandel — och paddål (ett slags torsk), och någon gång spenderas orrhöns eller en »skålling», d. v. s. stekt gris, en favoriträtt här i landet, som äfven jag lärt mig estimera. Annars varieras med grytstek, hare och grynkaka såsom förrätt och derpå kallskål, sur mjölk, saftsoppa, ölsoppa eller s. k. välling. Minst är jag belåten, när jag får slarf-sylta, allt möjligt hoprördt men mest skinnbitar, eller lungmos eller s. k. kaldun, ett slags pölsa af innanmäte. Så småningom har jag lärt mig äta paltbröd med fläsk och rågbröd stekt i flott. Ibland få vi s. k. speken mat, d. v. s. rå eller torkad. Jag har emellertid god appetit och äter stundom, så att jag kan köfvas; och så »dura» vi till*) på eftermiddagen.

Mitt the »syftar» jag sjelf om qvällarna, liksom jag sjelf, när det nu börjar bli kallt, »köllar» med »nöre» i min lilla ugn, hvarefter jag »molar» och läser.

Till Stålhandskes umgänge höra mest skeppare, svenska och utländska, såsom capitainema Sky på fregatten »Printz Gustaf Adolph», Höög på skeppet »Fru Gustafva», Jörgen Dahm, Jöns Pyk, Cristian Weinberg på briggen »Freden», Jockum Wendt, Mårten Koch m. fl. När flera af dessa komma på en gång är det en förskräcklig språkvillervalla. Härom dagen hade han en »collats» för den från Stralsund nyss hemkomne amiralitets-lieutnanten Windahl, hvilken seglat jakten »Måns» härifrån och dit och derifrån och hit och som nu inkommit hit med last af krut för escadern och artilleriet och äpplen och päron för officerarne och deras familjer, ja äfven för

*) »Dura te», inslumra (bohuslänska). Utgifvarens anm.deras »amouretter», påstod lieutnanten, som sjelf är mycket frikostig med dessa goda frukter. Lieutnanten är en rask och dugtig karl, tydligen med mycket starkt förtroende till sin förmåga att göra intryck på det täcka könet. Jag tycker att han är något för familier, han säger gerna equivoquer och vill gerna tala om particuliera saker med fröken Stina, som just icke heller visar sig synnerligen fière.

Windahl känner naturligtvis Gyllenschruf men anser att han är en skurk. Jag blef öfverraskad att höra, att G. gjort sin cour för m:lle Helleberg men blifvit mycket snöpligt afvisad, hvarvid han på ett oskickligt sätt förgått sig.

KAP. XXI.

Liksom jag i förra veckan fick tillfälle att skaffa mig en förteckning på Götheborgs förnämsta exportfirmor, har

jag i dag blifvit i tillfälle att anteckna importhusen och att notera mig till minnes hvad hvar och en hufvudsakligen brukar importera.

Man kan säga, att, liksom flertalet Götheborgsköp-män exportera sill, så importera ock de flesta af dem salt. De största saltimporteurerna äro Holterman, C. Arfvidsson, Freundt, Santesons enka, P. P. Ekman, Jonas Malm, Henry Greig, J. A. Westerberg, Wetterling & Son, Planck, Björnberg, C. Bagge, Gabr. Gren, Hegardt.

Näst saltimporten kommer väl spanmålsinförseln. Densamma sker hufvudsakligen från Aalborg och andra danska hamnar samt från Königsberg, Danzig, Stralsund, Wollgast, Stettin, Riga och Pernau. De förnämsta spanmålsimporteurerna äro P. Ekman, A. P. Oterdahl, Björnberg, Jonas Kjellberg, Arv. Wallerius, Andersson & Wohl-fart, Fr. Bergman, Sahlsteen, Isaac Westman (ryttmästaren, jag vet icke om han varit vid Borgerskapets cavalleri eller annorstädes), S. Schiitz, O. & P. Melin, P. Hammarberg, Sernström, P. &. M. A. Waern, C. G. Lundgren. Hvete specielt importeras mest af P. Ekman, Anderson & Wohl-fart, Henry Greig (en af dennes skeppare heter Henry Greigsohn), och Lor. Grill, Peterson & C:ie. Malt importeras af P. Ekman, Anderson & Wohlfart, Björnberg m. fl.Smör och ost införas mest af hrr Hedman & Arfvids-son, Jonas Kjellberg, Freundt, Tarras, P. & M. A. Waern, Jan Lamberg, Kennedy & Åberg, A. Fröding, Anderson & Wohlfart, C. G. Lundgren, A. F. Lundgren, Olof Wohlfart, Hans Jacob Beckman, Leffler & Son, Warburg, Peter Hammarberg, Gavin, M. Holterman, Rydin, Elias Björck och Garling. Af dessa välgörande lifsförnödenheter kommer osten mest från Holland men smöret från Holland, Danmark, Ryssland, Preussen och äfven Irland, dock mest från Finland, för hvilken sistnämnda import dock ingen tull betalas.

Hvad öfriga födoämnen beträffar finner jag bland annat, att Jonas Malm, T. L. Aspelin, Hedman & Arfvidsson och Borgert införa kött och fläsk, mest från Danmark, under det tidtals Skåne äfven till någon del förser staden med sådant s. k. såfvel, att Erskine tager in skinkor från Irland, att L. W. Prytz inför rökade gåshalfvor från Pommern, att Levgren och Jonas Malm infört sill från Holland, att Christie och John Lyon infört potatis och att största delen af den stockfisk som här säljes importerats af Bernh. Wohlfart.

Bland finare njutningsmedel är just nu kaffet föremål för en mycket liflig import. I denna affair deltaga många firmor, såsom J. G. Ekmans enka, Low & Smith, Holterman, H. J. Beckman, Freundt, Tarras, Teng-berg, Bemh. Wohlfart, Henry Greig, John Lyon, A. E. Lind, O. J. Jacobson.

Ordföranden i Borgerskapets äldste hr Sahlsteen importerar den mesta talgen, som mest användes till de mera borgerliga hemmens upplysning, men äfven »bräas» ned för att användas vid matlagning.

Tobak har på senare tider mest importerats af firmorna Peter Petersen, Low & Smith, Ahlberg, Gavin, Fr. Bergman och Johan Spindler; men äfven andra drifva någon mindre tobaksimport.

Kryddor i allmänhet importeras af L. Levgren, Peterson & Schultz, Minten, C. G. Lundgren, O. Lindahl, Z. Roos, Moses J. Goldschmidt, v. Holten, Janse, Simon El. Warburg, Stenborg & Bressander, Laz. Magnus m. fl.

De, som förse staden och orten med det mesta af cathrinplommon, som consumeras, äro Gudm. Dahl, O. Beckman och Militz, under det P. Lamberg, J. G. Ekmansenka, Bahrman, v. Holten och Joh. P. Berg införskaffa mesta delen af de citroner, pommeranser och pommerans-skal som behöfvas till punsch och dylikt. Den förnämsta arracsfirman är deremot näst Ostindiska compagniet för närvarande Sernström.

För att förljufva vissa maträtter hafva flera firmor stor import af russin — mest från Malaga — nemligen J. G. Ekmans enka, San tesons enka (två fruntimmer!), Jonas Kjellberg, Jonas Malm, H. J. Beckman, Bemh. Wohlfart, Peter Hammarberg.

Äpplen och päron importeras af Kennedy & Åberg, C. Arfvidsson, P. Ekman, Björnberg, O. Wetterling och min gamla värdinna fru Hedvig Rhodin.

Engros-importeurer af vin, till att höja glädjen vid middagsbordet och äfven annars, äro för närvarande Lor. Grill, Petersen & C:ie, H. J. Beckman (champagne och bourgogne), Henry Greig, C. Arfvidsson, Britta Sahlgren & Söner (portvin), S. E. Warburg och Erskine (madeira), under det deremot cider-ättika införts af Bernh. Wohlfart,

0. J. Jacobson och Joh. Berg. Broms importerar porter.

Råsockerimporteurer äro mest commercerådinnan Britta Sahlgren och hr Carl Tholander.

När man upptecknar lifsmedel och alla sådana här goda saker, bör man äfven teckna sig till minnes, hvar man skall få bot, om välfägnaden blir för stor. De flesta victualiehandlare ha de vanliga sorterna helso vatten.

1. T. von Aken — han måtte ändå vara apothekare och eger verkligen det s. k. Provincialapotheket på Korsgatan — Abr. Berg på »Lejonet» i Masthugget och Casper Sasses sterbhus på »Enhörningen» föra in till landet all den välsignelse som medicamenter kunna medföra.

För de små foglarnes föda sörjer hr John Lyon genom att importera hampfrö.

För värme och eldning i ugnar och caminer sörja flera firmor genom att taga in stenkol och fyrkol från England. Sådana handelshus äro Carl Bagge, Erskine, Tarras, John Hall, Low & Smith, Björnberg, Wetterling & C:ie, Ben. Falck, Gavin, Isaac Westman och Marshall. Marshall och Christie hafva af staden hyrt gamla barlastkajen, der den förre nu har kolupplag.

För värmen utomhus sörja deremot helt andra firmor genom att de, mestadels öfver Hamburg, införskrifva enmyckenhet pelsverk. Sådana affairer skötas nu hufvudsakligen af And. Björckelin, Salander och Sven Lidman, hvilka importera skinn af mård, hiller, björn, kanin, ekorre, katt och lamm, under det hrr M. A. Waern, Zetterlöf och A. F. Lundgren införa oxhudar och kalfskinn. Firman von Mell inför läder.

Införseln af manufacturvaror har aftagit betydligt genom en mängd införselförbud eller orimligt höga tullar. En bland dem som fortsätter att i större skala införa sådana är emellertid Ferd. Hummel. En ny manufacturim-porteur, Heyman Salomon, har nyligen etablerat sig och köpt ett hus på Korsgatan. En mängd manufactur- och victualie-varor införas i skepparnes namn, så att de verklige importeurema förblifva okände.

* *

*

Då staden har en mängd trädgårdar införes hit en mängd finare växtfrön hufvudsakligen öfver Hamburg. Sålunda hafva firmorna Henry Greig, Kennedy & Åberg, Sven Borgman och Sven G. Levander betalt tull för en hel hoper trädgårdsfrö. Lefvande träd och buskar hafva importerats af Minten — antagligen för hans plantage vid Härianda —, af David Carnegie — efter hvad det upp-gifves, för hr John Halls räkning — af Wetterling & Son, Carl Bagge och grefve Claes Wachtmeister, dock af den sistnämnde antagligen allenast för eget behof.

Särdeles intressanta förefalla mig uppgifterna om dem, som importerat böcker. Ingen af dessa herrar kan antagas hafva införskrifvit denna litteratur för af salu. Man kan sålunda till någon del af denna införsel bilda sig ett omdöme om importeurens bildningsrigtning, hans lectyr och hans estetiska favoritsysselsättning. Sålunda måtte Holtermans familj vara musicalisk, efter hr Mårten Holterman importerar musikböcker. Likaledes finner jag att en hr Troilius äfven importerat musiksaker. Dermed har man ju nu en, om ock ringa anledning att tro att han älskar tonkonsten. Jag finner dock icke, att hr Petersen eller hr Lamberg importerat sådana, fast jag vet att i deras familjer idkas mycket musik. San tesons enka och hr Carl Leffler hafva infört historisk litterature, baron Alströmereconomisk sådan; James Mitchell måtte slå sig på philo-sophiska speculationer, då han infört en stor packa philo-sophisk litterature; hr Gudm. Dahl måtte vara en allvarlig, en gudligt sinnad man, då han importerar theologiska böcker; herrar Anderson & Wohlfart måtte behöfva evertuera sig i främmande språk, då de importerat franska och holländska lexica. Hr P. P. Ekman tyckes, liksom mr Mitchell, slå sig på philosophien. Firman Laur. Grill, Petersen & C:ie synes vara mindre ensidig i litterair smak än de andra importeurerna, då densamma infört arbeten i både commerciella och nationalhistoriska och mathema-tiska ämnen. Hrr Jonas Sernström och Fr. Damm införa böcker utan att ge vederbörande någon inblick uti hvad som egentligen är deras smak eller deras specialitet. Personer, som alls icke deltaga i stadens köpmanslif, importera äfven litterature-verk öfver Götheborg. Så upplyses, att hofcancellern von Engeström införskrifvit hit femtio exemplar af »Procés verbal de la con ven tion nationale». Majoren C. J. Hjerta införer, utom lefvande gäss och äpplen och päron från

Pommern, äfven historiska arbeten. Att hr Sven P. Leffler importerar medicinska verk, synes mindre underligt, då han, efter hvad jag hör, lärer vara medicus.

Äfven i fråga om handeln med böcker, men mera i andra saker, synes Köpenhamn alltmera blifva mellanhand. All möjlig svensk importhandel, naturligtvis utom med Ostindiska varor, spanmål och salt, drager sig antagligen till Köpenhamn.

* *

*

Jag läste i går en skrift af hans högw. biskopen: »Om den andliga vältalighetens olika öden», hvilken jag fått låna af min unge vän Janne. Jag förstod just icke mycket af dess innehåll, men den lärer vara ett utmärkt vältalighetsprof. Talet var tryckt i den tillstängda poetiska statsacademiens skrifter.

*

Det talades i dag hos Stålhandskes om ett uppträde som skulle förekommit i förra veckan utanför Sparre-Sahl-grenska huset vid Tyska bron och som synes bevisa, attstadens brandvakter äro ganska stadiga och säkra karlar, ehuru de just icke äro ansedda för att vara detta, äfvensom att det icke alltid går så fredligt till i Götheborg.

Saken var den, att trenne handlande här i staden, för öfrigt hederligt och ansedt folk, hrr Weisell — nyss etablerad vid Sillgatan —, David Svahn och Peter Waem tillsammans med uppbördskassören Nordenberg efter en glad afton på hemvägen skämtat något med en brandvakt, hvilken de ansågo stå och sofva, då han tagit stöd mot en boddörr utanför Tyska kyrkan. Brandvakten blef emellertid vred och satte saxen om Weisells ena ben, då Svahn tog af honom detta märkvärdiga vapen och hotade att kasta detsamma öfver broledstången ned i hamnen. Weisell lärer kastat omkull brandvakten, hvarvid denne dock fått ett så starkt tag i W:s rörkäpp, att den långa doppskon afbröts. Tillkallade af bullret hade ryttmästare Sahlgrens nyss hemkomne betjent — han heter Röhl — och ytterligare en brandvakt tillskyndat. Brandvakterna och Röhl, isynnerhet den sistnämnda, skreko på hjelp, då Nordenberg rusade på Röhl utropande: »Jag skall lära dig, din tjufpojke, att skrika på det viset och onödigtvis samla ihop folk»; och så grep han Röhl i kragen och ruskade honom. Då tillkom asséssor Ewerts dräng Janson och slet Röhlen loss och halp honom att komma undan Nordenbergs tag, förklarande att gossen intet ondt gjort. Under tiden hade emellertid ännu ett par starka brandvakter tillkommit, och då herrarne icke ansågo det lämpligt att vidare inleda något handgemäng eller förnya bataljen, isynnerhet som under tiden en mycket stor folkmassa samlats, affördes Weisell af de triumferande väktame till corps de garde. På vägen dit mötte brandvakterna, som hade Weisell emellan sig och en alltmer växande oortége bakom sig, lieutnant Kafle vid artilleriet. Denne tycktes känna herrarne och gick fram till brandvakterna, förebrående dem, att de ville föra till corps de garde välkända och aktade borgare i staden. Om herrarne voro värda det anseende lieutnanten tillerkände dem, skulle emellertid få afgöras af deras egen förman, tyckte brandvakterna, och så fick Weisell följa med.

Nu blir det i dagame förhör uppe på rådstugan. En af de tillkomna brandvakterna och Röhlen lära vara stämda till vittnen. Till en början hette det att Röhlen icke skullefå svälja vittneseden, bland annat derför att han har en bror som är straffad för stöld, men hufvudsakligen derför, att han föregafs icke inneha tillräcklig christendomskun-skap. Emellertid är Röhl nu förhörd af »catecheta» Bagge och befunnen hafva god christendomskunskap och full in-sigt om edens betydelse.

Det talas också mycket om Militz' och Östermans concourser, i hvilka i dagame varit inställelse med många och allmänt kända fordringsegare: Rob. Marshall som ombud för Brandförsäkringscontoiret, Ad. Broms som ombud för Sjömanshusdirectionen, Peter Hammarberg som ombud för Discontcontoiret, Eric Tömsten som representant för Britta Sahlgren, vidare Freundt, B. Wohlfart, Thomas Erskine & C:o, B. Lindström, T. A. Aspelin, Sam. Kullman, Alex. Reimers, landssecter E. E. Brusewitz, Arfvids-son & Gyllen i Amsterdam m. fl.

* *

*

Capitaine Engellau — han som har huset här vid torget och barlastkajen — var här i dag. Han hade något besked från Eric Nissen och Pettersson, att de må bra och bereda sig på långfärder. Nissen hade hört något från S:t Ybes om en svensk capitaine, Claes Ernst Norhén, som blifvit uppbringad och fängslad af de gemena tune-siska sjöröfvame och jemte hela besättningen förd till Turkiet. Det må i hög grad förvåna, att sådant alltjemt kan fortfara utan att röfvarpacket tuktas.

Engellau åt middag med oss; men dessförinnan gjorde vi, då vi icke hade annat att göra och Engellau gerna skämtar med fruntimmema, en »husesyn», som han kallade det, i köket och dess omgifningar. Fröken Stina var vår vägviserska, litet »nedklenad» förstås, men frisk och skämtsam som vanligt. Hon hade slutat med den gamla väfven nu och var glad att ha sluppit ifrån »passman och fiddband». I köket hade hon naturligtvis äfven nu åtskilligt att »russla» med. Der hackades köttbullar och stöt-tes kryddor, der kokades och frästes, det var bland annat att se en mängd blanka kastruller, munkpannor och torte-pannor och allt sådant. Fru Stålhandske lät oss välja mellan gräddmunkar och torta till middagen; och vi valde munkar. Vi hittade ock några portermuggar, hvilket gaf oss anledning att ge Stålhandske en vink om, att det fans god porter i granskapet, hvilken avis han också attende-rade. Vi fingo också både bringabär och brombär.*)

Det måtte vara goda urmakare i Stockholm; åtminstone värderas deras arbeten mycket högt här. Engellau visade mig ett Stockholmsur, som han på regementsfält-skären Weinbergs auction för ett par år sedan fått betala med öfver 50 specier. Han bjöd mig att få köpa ett par djupa engelska porcellainsfat och några engelska kristallglas, som han vid samma tillfälle förvärfvat. Jag tänkte, att han höll dem i motsvarande pris och inskränkte mig att artigt försäkra, att det skulle vara mig mycket agrea-belt att få se dem.

Engellau omtalade också, att handlanden Hellberg i Kongelf hade skrifvit till honom och begärt att han skulle gå i borgen för honom för underhållet af en bysättnings-fånge, cornetten Ingman, som H. ville sätta in på Bohus fästning, då han icke kunde förmå honom eller hans släg-tingar att betala en hans skuld på 17 specier. Detta hade emellertid Engellau refuserat. Hellberg hade då fått till borgesmän handlandena Carl G. Lundgren och Pet. We-delin; och nu skulle cornetten sättas in enligt landshöf-dingens utslag.

Handlanden Lundgren hade ock för någon tid sedan samma dessein i fråga om landtmätaren Åstrand, hvilken icke ville eller kunde betala hvad han under ett helt år tagit på credit hos Lundgren. Det var en hel mängd saker, som Engellau roat sig att skrifva upp — då de kunde anses i någon mån beteckna hvad som i denna väg consumerades i ett sådant hem — mest kaffebönor, klubbkardus och socker men äfven flera alnar schallong, kläde, lärft, kammarduk och sidenband, ja äfven silkesduk, för att icke tala om alla möjliga slags kryddor. Landt-

*) Hallon och björnbär.

Utgif varens anmärkning.mätaren lärer hafva god förtjenst och borde sålunda kunna betala hvad han tager hos en fattig handlande.

Men höga vederbörande föregå icke just med godt exempel. Landshöfdingen, generalmajoren baron Beck-fries hade, ehuru han var ungkarl, åsamkat sig så mycken skuld, att det måste bli concours efter honom.

Efter hvad jag nu hör lärer landshöfding Samuel af Forselles, den förre lotsdirecteuren och inspecteuren för sillsalterierna och trankokerierna, verkligen på allvar tagit i tu med sin tjenst och stannat qvar i staden trots sin sjuklighet och sin längtan till den finska hembygden. Han lärer ock nyligen hafva installerat en ny rådman af borgerliga klassen, handlanden Schuer, i hans embete. Stadens vederbörande få välja rådmän, men landshöfdingen gifver sin confirmation till deras val.

Vi stannade qvar hela aftonen. Stålhandskes lilla Anna fick roa oss med att »stå dull». Vi »fippsade» och lekte andra lekar. Till qvällsmat åto vi kräftor, som fröken Stina pillade åt oss och bjöd i små »tryllar»Träskålar, bohuslänska.*Utgifvarens anmärkning.*; och till sist blef det ett fasligt springande med att »slå datten» och ge sista nattklappen.

Om igen komma dessa löjliga admonitioner, att jag skall akta mig. För hvem skall jag väl vara rädd i ett så

laglydigt samhälle? Jag vet icke heller, att jag har någon så nedrig fiende, att han skulle kunna lägga försåt för mig. Och öppet anfall kan jag väl parera.

KAP. XXII.

I går qväll, innan det ännu blifvit fullt mörkt, såg jag, till min öfverraskning, tydligt en lång, starkt bygd karl komma ned från min förstuga och kasta sig öfver trädgårdsplanket in på granngården. Hade jag varit närmare, hade *jag nog i skymningen kunnat så der temligen säkert urskilja hans ansigtsdrag; nu kunde jag endast se, att han var klädd i brun kolt och att han bar en svart rund hatt med den vanliga hvita ullgarnscordongen — hvilken hufvudbonad just med denna prydnad är så vanlig att den tillochmed till pris af 32 sk. finnes upptagen i det allmänna prisreglementet eller den så kallade mark-gångstaxan — men för öfrigt kunde det ju icke heller precis intressera mig att närmare granska karlen om icke möjligen derför, att han syntes vilja undvika att möta mig och försvann just då jag kom in genom porten. Hade det varit en tjuf eller en våldsverkare hade han väl passat på något senare, då folk gått till hvila.

Emellertid talade jag om denna lilla händelse för Stålhandske, som hade några rätt egendomliga misstankar. Han antog genast, att det var artilleristen Knut Falk, den så kallade »elake Knut» eller »Malicer-Knut». Han erinrade sig, att han också sett denne figur drifva i går i närheten; och för honom var denna karlen mycket väl bekant. En stor del af staden kände honom såsom en stor skurk, färdig att sälja sig till allt; för öfrigt påstods han stå i något slags sold hos än den ene, än den andremindre nogräknade eller honette personen, för hvilken han då ansågs uträtta mer eller mindre hyggliga affairer. Stålhandske kunde hans s. k. signalement utantill: kopp-ärrig, rödögd, öfver tre alnar lång, har svart hår, bär vanligen blå uniformsjacka och dito permissioner, gul väst, hvita ullstrumpor, vanliga skor af läder — uti samma taxa upptagna till i rdr 8 sk. —, talar svenska med nästan omärklig norsk brytning och är ganska farlig genom sin ondska, sin fintlighet och raskhet. Han tros för öfrigt hafva fått något slags bättre uppfostran i Norge eller i Danmark. Han lärer spela violin mycket bra, samt visar dessutom kännedom och fermeté i flera musicaliska instrument. Innan han tog värfning vid artilleriet lärer han gått omkring på landet och tjenat sitt uppehälle med att curera och castrera hästar, när det icke var tillfälle att komma åt pengar eller deras värde utan sådant relativt hederligt arbete. Hans element synes emellertid allt mer och mer blifvit att vara med om något ondt.

»De visch moet zvemmen».

Det är ju också möjligt, att han velat stjäla, ehuru han då sannerligen illa valde sin tid. Käring&r och pigor i trakten äro just i skymningen som vaknast och uppmärksammast på hvad som sker i närheten. Kanske tänkte han emellertid, att de då också ofta äro för mycket upptagna af sladder för att kunna märka allting i gran-skapet.

*

Jag hörde i dag, ehuru icke af någon rapporteur i kjortlar, en rätt piquant sqvallerhistoria. Jag misstänker att fänrik Janne känner till densamma, ehuru han icke derom haft ett ord att säga. Han är kantänka nu så upptagen af sina krigsvetenskapliga studier, att man just icke har mycken faveur af hans sällskap. Emellertid hade det händt, att en soldat just af hans compagnie vid Ste-dingkska regementet i öppet slagsmål fått rätt allvarsamt med stryk, då han var på vakt vid Kungsporten, och detta af en person, som annars bereder folk endast nöje och möjligen några lindriga depenser.

Saken var den, att ett något stormigt sällskap komfrån ett tracteurställe i trakten och ville tränga igenom porten med våld. Soldaten motsatte sig och fordrade att de skulle anständigt begära tillstånd att få passera och erlägga den afgift, som för den tiden på dygnet, som då var, är för alla stadgad och som, efter hvad jag förut uppskrifvit, går till någon välgörande inrättning. Bom-fällaren förenade sig i soldatens protester, då båda med hugg och slag öfverföllos af de alltför muntra sällarne.

Dessas anförare var emellertid ingen annan än den af vår teaterpublique så högt och allmänt uppburne directeuren Lindquist. Idkarne af hans métier lära i allmänhet ha ett lifligt, ibland något hetsigt mod; denna egenhet skall vid detta tillfälle hafva framträdt mer än vanligt bullrande och våldsamt. Hr Lindquist åtnöjde sig icke med att använda den rörliga tunga, som en nog så flitig öfning i olika theaterroler, eller instruerandet af sämre skådespelare och actricer, gifvit honom occasion att tillegna sig. Han föll, synes det, nu utur de sedvanliga rolernas innehåll. Han började genast röra sig på ett mindre anständigt effronteries område, skrikande att alla militairer vore dumma, att de vore ignoranter, för att icke tala om att de på ett ovanligt sätt bruste i égard för de sköna konsternas, af högre makter inspirerade idkare, och härpå fortsatte han med grofva svordomar och höjda knytnäfvar, slängande armar och stampande, till dess sluteffecten kom med slag och sparkar. Häruti fick han hjelp af sitt sällskap, så att både soldaten och bomfällaren häraf fingo rätt allvarsamma märken. För att få se en sådan piéce hade jag gerna betalt mina 24 skillingar, om jag också icke fått första plats.

Sedan kom emellertid andra acten. En underofficer, tillkallad af oväsendet och vaktens rop kom emot den stridbare histrionkonungen med dragen värja. Denne tog likväl då till fotterna, det fortaste han kunde. Han var emellertid känd. Hans sällskap försökte icke heller sedermera cachera hans namn eller hans caractére, då de allesammans voro mycket desperata, icke minst öfver hans, anförarens, coionnerie. *

Comediens tredje acte synes mig icke sämre än de två första. Lindqvist skryter nu i sina sällskapskretsar öfver sin tapperhet och vidgår visst icke någon feghet.

Då emellertid ögonvittnen upplysa om hans förhål-

15lande i andra acten, ursäktar han sig dermed, att han har en medfödd ovilja mot att utom scenen höra skramlet af den råa soldatesquens vapen, ja mot att se dem blanka. Men deri hade han högt stående exempel: han påstår, att det varit en mycket mäktig och mycket lärd engelsk kung, som alltid fick frossa, då han såg en dragen klinga. Äfven lärer han åberopa, att det funnits eller fins en stor europeisk fältherre, som icke tålde eller tåler att se blod, icke ens i form af korf.

Historien påminner mig om en fabel, som jag hörde i min barndom och som berättar, huru lejonet förklarade, att det fann elefantens trumpetstötar obehagliga, då genast haren föll in och utbrast: »Nu begrijp ik ook waarom wij hazen zoo vreeselijk bang vor honden zijn».

Ett intermezzo kom sedan. Det rapporterades till höga vederbörande att Lindqvist öfverfallit och sparkat vakten. Vederbörande resolverade att saken skulle komma inför »Slottsrätten». Häromdagen fick magistraten mottaga en skrifvelse undertecknad med landshöfding af For-selles och landsecreteraren Brusewitzes namn, hvari denna stadens styrelse uppmanas att utse de tvenne icke mili-taira ledamöter som skola sitta i denna rätt. Sålunda kunde saken icke nedläggas.

Vanligen brukar stadsbefolkningen hålla med de civile emot militairen, men här synes detta icke vara fallet, och hur mycket man också applauderat hr L. och hans sällskap på scenen, är det ingen som nu skänker hans verkliga, ingalunda spelade oförskämdhet och feghet sitt bifaH.

Huru det går i sista acten har jag ännu icke fått reda på. Man påstår, att han får betala böter. Både »slottsrätt» och »krigsrätt» bruka ibland ålägga penningbot i stället för arrest eller kroppsstraff, s. k. prygel. Lindqvist har god råd att betala böterna. Ett par af hans sällskap, som icke varit med om öfvervåldet — A. Björnberg och Andersson — ha af Kämnersrätten blifvit dömda för vistelse samma qväll på värdshus under förbjuden tid. Äfven de ha råd att betala.

Men det är rätt remarquabelt, att denne Lindqvist verkligen samlat pengar. Han lärer anmäla fordringar i än den ene, än den andre borgarens concours. Senast har han uppträdt som fordringsegare i sjelfvaste förrestadsfiscalen Lembckes sterbhus. Mannen är för öfrigt också känd genom en mängd processer. Han håller spec-tacler icke blott här utan äfven i Stockholm och Uddevalla, men på alla ställen är han, fast han tjenar penningar, mycket ovillig att betala dem som hjelpa honom, acteurer, musicanter och andre. Hans machinist Fröberg har nyss stämt honom till Kämnersrätten för att få ut en liten fordran. En israelit, Aron de Lemos, som hyrt ut orchester åt

honom, har också nödgats stämma honom, emedan han trilskas att — ehuru han väl kan det — icke uppfylla sina förbindelser mot menniskor, som dock så väl behöfva utfå sin rätt.

Då Wingård i dag beklagade sig öfver, att på kort tid icke blott en clarinettblåsare och en trumslagare utan äfven åtta soldater — fyra norrmän och fyra ryssar, Semanoff, Ivanow Canon, Piskov och Utis — rymt från hans regemente, anmärkte jag, att desse värfvade utlän-dingar väl varit ängsliga för att också råka ut för Lindqvists svenska berserkamod, hvarpå Wingård, utan att blifva stött, svarade, att de usla nummerkarlarne brydde han sig icke om, men att han befarade att harmonien inom regementet skulle lida, om flera »spel i nummer» försvunne.

* *

*

Då i dagame Janne Wingård bereder sig att fara till Stockholm för att derstädes aflägga en examen för inträde i artilleriet — han vill lemna Stedingkska regementet — hade han i går samlat några vänner och bekanta på Vauxhallen, der allt var särskildt ordnadt för denna fest och der han tracterade oss mycket frikostigt.

Bland närvarande officerare, som jag förut icke sett, erinrar jag mig namnen på major Stuart och capitainema Bäärnhjelm, Krusell och af Dittmer. Bland gäster, som det öfverraskade mig att se, voro lector Kullman och circusföre-ståndaren konstridaren Lailson. Jag fick emellertid sedan höra, att båda varit Jannes lärare. Lieutnant Weinberg upplyste tillochmed, att Wingård icke blott uppträdt offentligen i Lailsons ridhus och der visat några djerfva crou-pader utan äfven narrat sin far biskopen att i sjelfva biskopshuset ställa till ett aftonsamqväm för sagde artist.

I ett litet helsningstal omtalade Janne bland annat, i det han presenterade för oss sin bror magistern, att det egentligen var denne yngre brors lärdom som förmått honom att med allvar slå sig på studier. När den glade fänriken ibland haft svårighet vid att reda sig med vissa öfversättningar från främmande språk, särskildt fransyska, hade brödren skämtsamt citerat:

»Naturen icke gaf förutan gräslig pina Isynnerhet det sköna och det fina»,

hvilka något svårfattliga rader lära återfinnas i ett poem af en viss Haqvin Bager.

Bröderna Wingård äro särdeles goda vänner. Den yngre, studenten eller magistern, är emellertid mera tyst, kanske blyg i jemförelse med den lifliga Janne.

Det blef mycken fröjd, då den glade värden föredrog några af den mycket renommerade poeten Bellmans dels öfverdådigt lustiga, glada och fria men också egendomligt klagande sånger till accompagnement af guitarre. Han har en liten fin röst och ett miraculeust minne; han lärer kunna de flesta af Bellmans visor utantill; är äfven rätt mycket evertuerad på detta instrument. Bland de sånger, som fästat sig mest i min erinran var en som handlade om, huru en af de här förekommande Bacchihjeltarne, som poeten för öfrigt låter tala något slags så kallad äppeltyska, icke alldeles olik holländskan, försvärjer sin själ till afgrunden och gör upp ett contract med mörksens furste, en vidunderlighet som icke lärer vara alldeles ovanlig här i landet, ehuru den väl egentligen är af tysk extraction eller kanske rent af härleder sig från den tyska eller holländska sagan om doctor Faustus, hvilken ju nyligen också blifvit intagen i en theaterpiéce författad af den tyska målaren Friedrich Muller. Denne Stockholms-Faustus från de smutsiga gränderna, krogarne, dans-, och spelställena ger bland annat fanden följande löfte:

Jak schkall alle. flicker kränke,

På schpelhusen vare flink,

Altrich på min huschtru tänke På Cathink!Mot slutet af kalaset höll värden också ett tal för sin gamle lärare eller informator lector Kullman, om hvilken han påstod att han visserligen icke gjort sig känd såsom den der vore synnerligen intresserad af att gifva andra del af sin stora lärdom, men att han dock gifvit honom, Janne, håg för den mathematiska vetenskapen. Han pår minte ock derom, att Kullman i Götheborgs Vetenskaps-academi hållit

ett tal , om »Mathematikens företräden framför andra vetenskaper samt de fördelar som dess rätta utöfning tillskyndat det borgerliga samhället äfven i vår stad». Han hemställde emellertid till lectom — som för närvarande lärer vara befriad från all undervisning — iom han icke numera föredroge Horatius för Euclides:

Nttnch est bibenditm nttnc pede libero pulsanda tellus, eller »nu *ka vi dricka och dansa».

Han hoppades att chiragern icke skulle hindra lectom att tömma sin remmare. Kullman har kantänka haft tjenstledighet under föregifvande att han haft gikt i händerna.

Jag blef under qvällens lopp god vän med den afskedade -men dock ganska ungdomlige capitainen af Dittmer. Han hade en del att förtälja från det senaste kriget mot Ryssland, vid hvilket han lärer utmärkt sig. Bland annat hade han åtskilligt att relatera om bataljen vid Svensksund, vid hvilken hans tapperhet tillvann honom ett särskildt hederstecken eller medalj. Han såg tvenne kamrater falla vid sin sida i denna ärorika strid: den ene hette Rydingsvärd, den andre Tallberg, vill jag minnas. Han synes ha ett utbildadt soldatlynne. Jag ville icke fråga honom, hvarför han tagit afsked. Deremot sporde jag honom, om han vore beslägtad med hr assessorn och postinspectoren i Götheborg, hvilken alls icke visat sig så aimabel emot mig som min nu förvärfvade vän. Härtill svarande capitainen: »Om vi ä slägt? Jo något. Vi ä tillochmed dubbelslägt, eftersom han är min far och dessutom gift med en nära anförvandt till min hustru. Men hur f—n kan min ärade broder ha pretention på, att min gamla pappa skall vara vid godt humeur? Han har intet trefligt på contoiret, och hemma står han under toffeln och har i sitt senare gifte halfva tjoget barn som alla ä sjuka eller elaka eller båda delarne på sammagång. Och min styfmor sedan med sina surkartsbehag! Inte muntrar hon upp honom, åtminstone inte så att någon annan märker det».

Jag kom äfven att nämna namnet på en annan civil embetsman här i staden, tullinspectoren Landeberg, hvars vänlighet jag också erinrar mig, nemligen från min första ankomst till Götheborg. Gapitainen kände honom mycket väl. Han vore en både retlig och anspråksfull herre. Men om postinspectoren borde ursäktas för sin nervositet och sitt dåliga humeur, så borde tullinspectoren ännu mera excuseras, då han otvifvelaktigt hade en befattning, som också vore i hög grad fatigerande och som dessutom lätt ställde honom i fiendtlig beröring med än den ena och än den andra. Med militairen lära tullfunctionairerna ofta hafva något otaldt; och redan långt tillbaka lärer det varit vanligt, att soldater och tullbetjente voro i slagsmål med hvarandra, något som capitainen fann ganska nöjsamt och piquant. I dessa dagar hade emellertid just tullinspectoren sjelf kommit i gräl med sjelf vaste tillförordnade com-mendanten och chefen för Stedingkska regementet samt lieutnanten Gustaf Edenhjelm med anledning af en kronans kruttransport. Tullinspectoren lärer dervid hafva högeligen förgått sig och fällt smädliga ord om dessa herrar, hvarför han ock blifvit dömd att böta 50 rdr specie. För bötesbeloppet har ställts borgen, upplyste capitaine Bäärnhjelm, af firman Hedman & Arfvidsson, som tyckes vara på vänskaplig fot med hr tullinspectoren.

Det ytterst angenäma kalaset afslöts dermed, att lieutnant Silfverhjelm höll ett tal, hvari han önskade värden lycka i allt hvad han hade för händer, förklarande, att kamraterna ingalunda skulle afundas honom hans framgångar.*)

* *

*

Stålhandske kom i morgse in och berättade mycket häpen, att amiralitetskassören här i Götheborg hr Ullström,

*) Johan Didric Wingård blef sedan officer vid Göta artilleri, adlad redan som löjtnant för sin fars förtjensters skull, landshöfding i Vermland och omsider statsråd. Han blef gift med den rike men icke just väl ansedde N. Björnbergs dotter. Han ärfde dock intet med henne, då svärfadern omsider gjorde cession.

JJtgifvarens anmärkning.som hade rest till Uddevalla för ett par veckor sedan, efterlyses såsom förrymd. Det påstås, att han ställt falsk borgen för uppbördsförvaltningen. De båda borgesmän-nens, handlanden Johan Ullmans och repslagaren Peter Lagergrens, namn skulle vara falska.

Men icke nog med detta: kassören Printzler på handlanden Reimers contoir har rymt med en hel massa pengar.

En annan scandaleus historia har dessutom kommit ifrån Stockholm. En förnäm och elegant herre, assessor Adolf Mannerhjerta, efterlyses. Han hade erkänt, att han begått förfalskning i Rikets Ständers Discont Contoir, och hade derför blifvit insatt på högvakten. Emellertid hade han varit nog skicklig att kunna ställa sig väl med sin väktare, * vaktsoldaten Bohman, så att denne lät fogeln flyga ur buren och sjelf följde med på flygten i det fria. Mannerhjerta efterlyses såsom en liten, ljus, fin karl.

* *

*

Jag har icke kunnat underlåta att sammansätta och afsända en billet till m:lle Helleberg med en supplique, att hon måtte bibehålla mig, sin ödmjuke tjenare, i minnet och vänligt erinra sig, att intet kunde vara mig dyrbarare än att få erfara från henne något tecken att min anspråkslösa person icke helt och hållet effacerats ur hennes minne.

Det blir mig insupportabelt att så lång tid undvara alla underrättelser. Min uppriktighet bör hon icke be-tvifla; att hon eller hennes far icke böra hafva något att anmärka mot min caractére eller min ställning, det vågar jag supponera, då jag verkligen af så högt stående och högeligen estimerade personer här i staden rönt så mycken både artighet och verklig vänlighet.

Det måtte ligga något under denna tystnad. Jag har ju mina förhatliga gissningar, men jag måste på ett eller annat sätt skaffa mig någon tydlig upplysning om skälen för ett sådant uppförande.

Lagerheim har jag icke sett till på mycket länge.

KAP. XXIII.

Jag fick i går en förteckning på dem, som nu utgöra »Borgerskapets äldste». De äro hrr Sahlsteen, ordförande, Minten, Sven Lindström, E. A. Broms (delegare i firman J. G. Ekmans enka), Roos, Anders Andersson, A. Wennerström, Hantzell, J. G. Westerberg, Graffman, Sjöström, M. Faust, P. Renström, C. Lundeberg, Anders Nystedt, Gewalt, Söderborg, Hans Wohlfart, Lars Zetter-gren, E. Westring och Terning. Några få platser synas vara för tillfället obesatta. Den mera bemärkta köpmans-corpsen är bland dessa herrar icke starkt representerad. Några synnerligen vigtiga beslut fattas också ytterst sällan af denna Corporation.

Bland de mest bekymmersamma ämnen som i dessa dagar föreligga för »Borgerskapets äldstes» undersökningar och resolutioner är den om anskaffande af pengar för fortsättning af kasernbyggnaden. Denna påbörjades derför, att inqvarteringsafgifterna börjat blifva nästan insup-portabla att prestera. Liksom det ofta händer med större arbeten, icke minst när de företagas af offentliga myndigheter eller corporationer eller samhällenas utskott eller commissioner, så hafva också dessa anläggningar blifvit märkeligt dyrare, än man från början beräknat eller ut-lofvat. Kostnaden för denna anstalt går till ungefär dubbelt mot hvad som först uppgafs. Det låter nästan otroligt; men det är nu fullständigt styrkt, att dessa utgifter gå upp i 154,216 rdr och 32 skillingar. Men det går ickenumera an att draga sig tillbaka. Man är tvungen att fortsätta: »Die A. zegt moet ook B. zeggen».

Nu kommer ock det bekymret till, att kronan icke, liksom i Landskrona och Christianstad, vill bidraga med diverse persedlar, med hvilka höga vederbörande påstå, att det här är stadens skyldighet att contribuera. Det är icke ringa kostnad förbunden med anskaffande af ljus och ved. Äfvenledes beklaga sig stadens representanter öfver kostnaderna för madrasser, putor och filtar åt befäl och underbefäl, som skall ha det bättre än gemene man. Huru skall staden komma ut med utgifterna för allt detta och för så mycket annat sådant, då de afgiftsbidragandes skatteförmåga tydligen minskas, hvilket bland annat bevittnas af de alltjemt och oupphörligt inträffande concour-serna? Vederbörande beskattningsnämnd har mycket svårt att kunna med skäl uppskatta än en, än en annan till den inkomst, som han förut varit ansedd att hatva. Som bekant hafva adelsmän och judar

särskildt företräde att, då det gäller deras klass, förstärka borgerskapets deputerade med hvardera tvenne sina ombud; men om man förstärker beskattningsnämnden aldrig så, så går det ändå icke ihop, förklarar lector Kullman.

Egendomligt nog får staden betala rätt hög ränta, då den upptager lån; sex procent är vanligt, under det enskilda betala endast fyra procent till Rikets Ständers bank för lån mot bästa inteckning i fastighet.

*

Då jag antecknat »Borgerskapets äldste», der Kullman är secreterare, bör jag väl ock skrifva upp »Handels-societetens», der Ekebom har motsvarande befattning. So-cieteten består af hrr Daniel Pettersson, Chr. Arfvidsson, Fr. Oterdahl, J. D. Wetterling, H. J. Beckman, P. Hammarberg, Laur. Petersen, Henry Greig, Jonas Kjellberg, Gudm. Dahl och Peter Petersson. Flera stora köpmans-firmor äro sålunda här representerade.

Stadens kramhandlare hafva i dagame haft ett sammanträde för att öfverlägga om vissa öfverenskommelser i deras näringsintresse, särskildt med hänsyn till utborg-ning, samt för att rådgöra om medlen att bättre betryggasina fördelar i åtskilliga andra afseenden. Men hvad kunna de väl egentligen göra? frågar Ekebom.

Då jag icke har fått någon förteckning på hrr kramhandlare, skaffade jag mig nu listan på dem, som deltogo i denna öfverläggning, och upptog densamma följande namn: Olof Kihlbaum, S. E. Warburg, S. D. Furst, Pehr Dyrén, Olof Wohlfart, Carl G. Lundgren, Borgman & C:ie, Olof Sandahl och O. Carlsson. Bland frågor som förekommit lärer också varit den om begränsning af dessa magistratens intyg, att den eller den eger rätt att afgifts-fritt besöka de lagliga frimarknaderna och der afyttra sina varor. Alltför många erhålla sådana »certificat», tycka hrr kramhandlare. Men om magistraten — »wi Borgmästare och Råd i Sjö- och Stapelstaden Götheborg och dess tillhöriga land», som det så ståtligt heter — fäster mycket afseende på denna kramhandlarnes fordran, det betvifla de väl underrättade.

Jag misstänker, att hrr hökare och victualiehandlare också behöfde rådpläga om sättet att upprätthålla och gagna sin economie. Herrar handelsmän få svårare och svårare med de osäkra tullförhållandena och kundernas svaga betalningsförmåga.

Ostindiska compagniets directeurer hrr W. Chalmers, Jonas Tranchell och Olof Lindahl beklaga sig också öfver de dåliga conjuncturerna, och detta numera icke endast sinsemellan och i smyg utan helt öppet och oförtäckt.

Landträntmästaren Johan Liedquist säger, att pengar gå ovanligt trögt in i ränteriet. Hamnmästaren Johan Wennerberg klagar, att det blifvit mindre ärligt arbete och mera krångel och oordning inom hans tjensteområde. Constructionscapitainen Carl Petersson säger, att han fått mindre göra med fartygsvärderingarna än han haft på länge. »Skepparne näst Gud» — »Schiffer nächst Gott»

— som de kalla sig i sina legitimationspapper, se också framtiden till mötes med föga förtroende eller snarare med ganska bedröfvelig misströstan.

Träpatronerna på platsen hafva börjat finna, att norr-baggame gå dem i vägen och taga timmer från Vermland, hvilket landskaps skogar endast böra öfver Götheborg eller möjligen Uddevalla vandra ut till utlandet. Derför ha de klagat hos höga vederbörande och vilja ha uttryck-ligt förbud för skogsegarne derborta i Vermland och på Dahl att sälja skog och timmer till baggarne.

Jag har frågat, hvarför Danmarks norska undersåter kallas för baggar. Det är mera ett smeknamn. Bagge betyder på bohuslänska pojke.

*

Man kan icke säga annat, än att regeringen ändå bjuder till att favorisera än den ena och än den andra näringsgrenen; men det är då icke så sällan som de sålunda 'gynnade missbruka sina privilegier eller alls icke begagna sig af den garanterade faveuren. Sålunda hade regeringen nu försökt att få i gång sillrökerier. Den beviljade för detta ändamål exportpremie på rökt sill. Detta hjelpte emellertid icke. Inga nya sillrökerier anlades.

Ja, det är tvifvelaktigt, om ens de gamla funnit det fördelaktigt att fortsätta sin industri. Holsteinare och pomerinkare concurrera på ett sätt som är alltför genant.

Regeringen reglerar bränvinshandeln, så att entre-preneurerna icke få alltför omåttlig förtjenst på sin näring. Sålunda fixeras qvartalsvis priset på bränvin, så att ibland entrepreneurerna endast derigenom kunna stå sig, att de trycka ned priserna på säd och ved. För närvarande står kannån odestilleradt bränvin i 21 sk. och 4 rundstycken. Folket har mycket att anmärka mot brännerierna, icke minst derför att de fördyra spannemål och ved. Man befarar ofta att allvarsamma oroligheter med anledning deraf skola uppkomma. Högst märkeligt förefaller här, att bränvinspatronerna skola hafva sin avance af att nedsätta ved- och sädespriser; och dock skyllar gemene man dem för att höja just dessa samma priser!

Deremot får magistraten genom månadstaxor bestämma priset på öl, svagdricka och bröd inom sitt be-fallningsområde. I dagame har emellertid denna embets-myndighet af landshöfding af Forselles fått bannor för att densamma försummat att höja priserna på dessa varor. Saken är nemligen den, att priserna på säd, malt och mjöl återigen stigit. Det är rätt tryckande band som sålunda läggas på näringsidkarne, då landets eller commu-nens myndigheter skola vara ett slags förmyndare i fråga om både ett och annat.Då en mängd skatter och afgifter och löner från äldre tider utgått i natura-prestationer och det ju ibland händer, att man önskar förvandla dessa värden i penningar, så utfärda höga vederbörande hvarje år en s. k. markegångstaxa, enligt hvilken sådan värdering skall ske. För i år skall sålunda vid sådan evalvering en tunna råg gälla 4 rdr 16 sk., ett lispund hö 4 sk., en ko 13 rdr, ett får 1 rdr 12 sk., en gås 32 sk., en tunna cabeljau 9 rdr, en famn ved — furu eller ahl — 4 rdr 32 sk., hundra stycken hvittling 24 skilling, en klädesklädning 8 rdr 16 sk. och en lärftsskjorta en rdr. Ett drängdagsverke skall kosta 16 skilling och ett plogdagsverke med två hästar 36 skilling, allt specie.

Lifsmedel äro åter något billigare; men jag hör af hr Peter Waern, att rågen dock håller sig i 5 rdr 32 sk. tunnan.

*

Jag förnimmer, att kustlieutnant Ohlsson nyligen gjort ett större s. k. beslag på en utländsk befraktares, consul Gustmeijers i Köpenhamn, till Fredrikshald destinerade varor. Gustmeijers ombud här på platsen är handlanden A. W. Lindstedt. Att lurendrejeriet är i tilltagande, derom vittna alla berättelser man och man emellan.

Då det ibland lyckas att, utan skeppsbrott och' utan tracasserier af krigförande makter, kunna reexportera en del utländska varor, kan vinsten härpå blifva god nog. Vid sådana affairer skall köpmannen inför magistraten af-lägga helig ed på, att det går ärligt till med dessa varor och att han icke bör vidkännas tull för desamma. Fregattskeppet »Basta», amiralitetscapitaine Berger, har i dagame gått ut med utländska hit införda varor, tillhörande And. Roos. Ostindiska compagniet har ännu tid efter annan sådana affairer.

Ett nytt hinder för handelsrörelsen tillädes i går, i det höga vederbörande anbefallt quarantaine i Känsö sund eller i Wargö håla med anledning deraf att pesten utbrutit i Barbariet och på Corsica. Med anledning deraf skola alla fartyg, kommande från Medelhafshamnar, förankras på dessa ställen. Då den påbörjade quarantainesbyggna-den på Känsö icke är färdig, så få besättningarna undergåquarantaine ombord. För att bevaka qaurantainen är en kronans slup eller esping med befäl och manskap com-menderad. Min vän lieutnant Vindahl trodde att han skulle få denna commendering.

Från rådhuset omtalades i dag, att, då concoursmålet med tracteuren Waldenström skulle behandlas, denne Waldenström, som lärer vara en både qvick och talför man, förklarat, att han råkat i obestånd derigenom, att han hade så svåra onera, under det att magistratens ledamöter concurreråde med honom dermed, att de hade fri införsel af viner och spirituösa. Herrar borgmästare och rådmän lära varit indignerade öfver skämtet. Med skäl kunde de ock, som bohusläningen säger, »misslika» slikt. Denna deras förmån lärer numera vara så begränsad, att densamma är alldeles futile.

*

Nu äro stadens lyktor tända. De skola hållas brinnande under den mörka tiden på dygnet från och med den 6 september till och med den 7 april, utom då alme-nackan på förhand sagt ifrån att det skall vara månsken. Det

händer emellertid, att almenackan bebådat fullmåne och att man ändå ser mycket litet af månen då den skymmes af tjocka moln.

Sådant månsken kallas för polismånsken.

Jag vet icke, om sagde belysning fått namn deraf, att polisborgmästaren har del i hit hörande bestämmelser, eller derför, att polisen har mera att beställa, då stadens lyktor icke äro tända och månen icke fullgör sin uppgift att ersätta dem.

Det var under ett sådant polismånsken, som en af stadens brandvakter passade på och slog ihjäl en sin kamrat. Han dömdes till att halshuggas och steglas derute vid Galgkrogame. Han anropade konungens nåd för att slippa dödsstraffet, men höga majestätet har stadfästat domen och i går lärer executionen försiggått, hvarvid halfva staden var derute för att åse den hideusa acten. Hr James Marshall lärer hafva ingett klagomål, att åskå-darne förstört planteringar som han gjort vid sin ega derute, kallad Bödelslyckan.Jag har tydligen alldeles misstagit mig i mitt omdöme, att Götheborg skulle vara en så fredlig stad och att mycket litet oväsen här skulle förekomma, trots det att polismakten vore ganska obetydlig.

I förra veckan var åter halfva staden i lifligaste rörelse och hundratals menniskor trängdes i rådhusets trappor för att komma åt att få höra något af en rättegång, vid hvilken polisen åter fått spela en stor role och hade att häfda sin myndighet mot bullersamma medborgare.

En här öfver hela landet mycket bekant person, den unge concertmästaren Edouard Dupuy* hade besökt vårt samhälle. Han är berömd för att vara en utmärkt musicus, en förträfflig sångare, en oemotståndlig fruntimmerskarl och en ohjelplig rucklare. Emellertid hade han nu i sällskap med ett par herrar Kysell, hvilka antagligen också äro musici, och en handlande Thiman från Stockholm besökt den bekante Engborgs källare vid Lejonbryggan, der de an-tagligen druckit något för mycket franskt bränvin, eftersom de voro åtskilligt larmande, då de kommo ut. Deras försvarsadvocat, auditeur Nolleroth, påstod visserligen, att de endast sjungit*) och att Götheborgs polis vore känd för att vara mycket omusikalisk; och der funnos verkligen också vittnen som påstodo, att dessa herrarne på Sjelfva Stora torget sjungit mycket vackert. Fyra polisbetjenter, af hvilka en vid namn Nordblom blifvit riktigt »skamfulad» och fått mycket stryk af concertmästaren, jäfvade dock dessa vittnen, då de varit i Dupuys sällskap på ofvannämnda källare och kunde anses vara hans supekamrater, för att icke säga medbrottslingar. Auditeur en Nolleroth framhöll då yttermera, att poliserna, då de antastade Dupuy och hans sällskap icke »visade sina brickor», så att dessa herrar icke kunde tro, att de vore ordningens väktare — helst som de detta i öfrigt genom sitt uppförande ingalunda ådagalade — och derför icke kunde draga i betänkande att tukta dem för deras närgångenhet. Nolleroth anklagade ock poliserna, att de gjort sig skyldige till hemgång, då de inträngt i Dupuys och hans kamraters rum hos mamsellerna Muller, hvarför poliserna försvarade sig dermed, att de endast följt herrarne hem för att få veta deras namn, hvilka desse af nog så naturliga skäl velat hemlighålla.

*) Jag antager, att de då sjöngo Dupuy’s gudomliga qvartett: »Douce Harmonie viens consoler mon coenrl» Utgifvarens anm.Slutet på denna historia som satt tungorna i så stark fart blef endast, att concertmästaren och hans kamrater fingo böta hvardera i rdr 32 sk. för oljud.

Man tycker, att det borde varit Kämnersrätten som här skulle fått döma, då bötesbeloppet icke gick upp i 50 daler smt. Denna domstol får visserligen endast ransaka, icke döma i mål som å lif och ära gå; här gick det emellertid hvarken å ära eller lif, och då dömer denna rätt i sista instance både i brottmål och civilmål, som icke särskildt höra till annan domstol, och så vida saken icke gäller högre än ofvanskrifna belopp. Kanske dömde nu Kämnersrätten i första instans till högre belopp, så att det kunde vädjas. Auditeuren Nolleroth, som förut plägat sitta i Kämnersrätten och tillochmed stundom der fungerat som praeses, lärer nu inför polisborgmästaren plaiderat i Dupuymålet med mycken talent. Men poliserna voro icke heller dumma. När allmogen här säger, att någon är »svina-polisk», menar den illslug. Vid protocollet lärer en ung notarie Hummel suttit. Han är en stor vän af musik och skådespel och till dessa konsters idkare.

Det måtte ansetts, att de sålunda straffade icke varit berusade, ty då skulle de bötat 3 rdr 16 sk., hvilket är lägsta

bötesbeloppet, då fulla personer uppträda på torg eller gata.

Lagen är verkligen här ganska allvarsam. Om någon för fjerde gången dömes för sådant brott, så skall han förldaras oberättigad att deltaga i val eller väljas till sådana förrättningar, som innefatta fordran på borgerligt förtroende. Detta är ett slags skamstraff, på samma gång som lagen synes vilja säga, att den, som till en viss grad förfallit till dryckenskap, han kan icke anses competent att fylla en medborgares pligter.

* *

*

Söndagsmorgonen besökte jag capetaine af Dittmer i hans hem utanför Kungsporten och tullstationen borta vid landsvägen, som går förbi Exercisheden. Vi hade kommit öfverens att taga en liten promenad utåt dessa stadens omgifningar. Han synes ha det mycket trefligt, men för tillfället såg jag endast h vardagsrumm et som var stort ochsnyggt och enkelt möbleradt men nog så mörkt. Det kostar kantänka 8 sk. om året i skatt för stora fönster, 4 sk. för medelmåttiga och 2 sk. för små, så att den, som är fattig, egentligen bör sitta i mörkret, när han är hemina. Emellertid hade jag nu mest impressionen af frisk granrislukt — hackadt granris var strödt på golfvet i förstugan

— då vi icke stannade inomhus utan genast gåfvo oss i väg.

Vi gingo landsvägen framåt, ända tills vi kommo till ett ställe som heter Johanneberg och den s. k. Korsvägen, på andra sidan om hvilken Dittmer visade mig på Gete-bergsängen. Närmast ligger aflidne rådman Carl Lambergs plantage Lilla Getebergsängen. Det var en tem-ligen kylig men klar höstmorgon. Vi hörde klockorna ringa samman i Örgryte kyrka. Jag föreslog emellertid, att vi skulle besöka trädgårdsmästaren Lundberg på Christinelund. För att icke gå hela samma väg tillbaka och behöfva passera genom hr Bernh. Wohlfarts ståtliga ställe med samma namn gingo vi, när vi kommit ett stycke på återvägen, en fäväg kallad Kalfgatan, då vi först passerade peruquemakaren Blombergs ställe — det har varit och är väl ännu ett inbringande yrke att tillverka och reparera och rensa peruquer —; derefter gingo vi förbi Lorenz-bergs trädgård och baksidan af hr Wohlfarts gård. Pilar, askar och lindar hade nästan bibehållit sin behagfulla gröna skrud, men på björkarne hade höstkylan nupit bläden gula. Omsider kommo vi fram till vår trädgårdsmästare, som blef glad att se mig men beklagade, att han nu icke hade några Floras skatter att offerera för denna älskvärda damens räkning, för hvars skull han i våras skar af sina vackraste drifhusrosor. Emellertid tog jag några halffrusna astrar och resedor, — som mest gått i frö — till ett minne af dessa rosenskördar som då gåfvo mig så rika förhoppningar, hvarjemte Lundberg lofvade mig att sända en superbe collection af eterneller att lägga på bomullsvadden i fönstren, när fru Ullman sätter in innanrutorna för vintern.

Då vi härefter gjorde en tur åt wstra Haga hade vi ett äfventyr. Vi mötte en qvinna, hvars klädsel angaf stor fattigdom. Oför var hon och på något sätt ock »kul-harter»*). Hon bröt något på ett främmande språk och

*) Krokryggig, bohuslänska. Utgifvarens anm.bad oss om hjelp. Hon förklarade, att det icke var så mycket för egen skull, som hon supplicerade om en skärf, utan mera för ett stackars fosterbarns, hvilket hungrade och saknade kläder till vintern. Då jag funnit att dylika berättelser ibland äro mycket osannfärdiga, frågade jag henne hvad hon hette och hvar hon bodde. Hon talade något oredigt. Qvinnorna här i landet bruka just icke berusa sig. Men tydligen var denna icke nykter. Jag förstod dock, att hon hette Anna Podolin och var enka efter en rysk soldat, som en tid här handlade med konstsaker och antiqviter men omsider blef utfattig. Han hade dött i fjol. Hon gret eller låtsade gråta. Vi kunde gerna få följa henne hem för att öfvertyga oss om den nöd, hon och barnet ledo, svarade hon på min fråga härom. Hon hade sin eländiga bostad just här invid.

Jag vet knappast att jag någonsin sett någon dylik uselhet. Snuskigheten täflade ock med andra nödens tecken. Luften derinne var i högsta grad qväljande, så att jag hade svårt att uthärda densamma. Att finkel till stor del ingick i den vidriga lukten, var ganska tydligt. En fyra-eller fem-årig flicka med sydländska vackra drag och stora svarta ögon låg smutsig och halfnaken hopkrupen i ett hörn och »glanade» emot oss, höljd af en trasa, som kanske varit ett täcke. Qvinnan var nu åter qvick i tungan. Hon omtalade, att barnet tillhörde en italiensk sångare Josua Vacano, såvida ungen ännu hade någon far. Vacano kunde vara död. Modren var med all säkerhet i en

annan verld. Vacano var enkling, när han lemnade barnet till hustru Podolin att fostras för en ringa penning. Vacano hade sedan försvunnit. Uppfostringsbidragen hade upphört. Om barnet vore döpt? Ja förmodligen, ty det hade då ett christet namn och hette Maria Theresia.

Jag var mycket upprörd öfver detta djupa elände. Men hvad kunde jag göra? Att gifva denna menniska pengar skulle icke hjelpa det stackars barnet från denna afgrund och det kanske allra värsta i framtiden. Jag kände så lifligt, att, om jag haft en varmhjertad qvinlig vän vid min sida, skulle denna sagt mig, huru jag skulle handla. Hennes hjerta skulla hafva talat samma språk som mitt. Hon skulle känt, att den olyckliga lilla varelsen måste på något sätt räddas. Ack Rika, Rika!

Emellertid bytte jag hviskande några ord med capitai-nen. Derefter förklarade jag, att jag ville taga vård om flickan, och fick det besked, att Podolin häremot icke hade något att invända, snarare tvärtom, men hoppades att jag dock måtte gifva henne sjelf en styfver, hvilket jag ock gjorde.

Capitainen och jag voro nästan andäktiga. Vi hade något slags gudstjenstkänsla. Endast med några få ord nämnde han, när vi åter vände våra steg mot stora landsvägen, att vi just på venster hand hade hans fars plantage. Den slingrande väg vi nu gingo, kallas Kallens gata eller väg, hvilken slutar vid landsvägen. Den har sitt namn efter rådman Kalls gård, som ligger på höger hand, just der i hörnet.Rådman Kalls hus står qvar snedt emot enkefriherrinnan Dicksons. Dittmerska plantaget låg ungefär der hr Carl Wijks hus ligger.*Utgifvarens anm.* Jag gick in ett ögonblick med capitainen till hans fru.

På söndagseftermiddagen hemtade hennes nåd flickebarnet hem till sig. Jag deponerade i går en summa penningar för den lillas räkning.

KAP. XXIV.

Det der tullmålet, som jag häromdagen hörde talas om, väcker alltmera uppseende i staden, då stadens borgare och ståndspersoner sälla sig tillsammans i två olika opinionsgrupper i denna sak. Jag skref visst upp, att handlanden Lindstedt anmält sig som ombud för svenske consul Gustmeijer i Köpenhamn för att reclamera en värderik skeppslast, på hvilken min vän tullieutnanten Ohlsson lagt beslag. •

Saken förklaras af Lindstedt vara den, att fartyget, som fördes af skepparen Jacob Mellgren, var lastadt med franskt, bränvin, franskt rödt vin, toppsocker och kaffebönor, således en mycket dyrbar last, nu senast intagen i Köpenhamn eller andra platser, och destinerad till Fred-rikshald, der den både rike och i Norge mycket ansedde köpmannen N. Anker var lastemottagare. Lindstedt upplyser vidare, att emellertid vädret blef mycket svårt och att stormen omsider hindrade fartyget att fortsätta färden. Capitainen bekräftar och vidhåller att fartyget hotades med skeppsbrott i den svåra sjön och derför nödgades lägga till vid Instön, icke så särdeles långt från Marstrand. Besättningen förklarar också, att man måste söka nödhamn.

Men min vän Ohlsson har sin egen mening härom. Han fann, att fartyget gick en och en half mil på sida om den rätta farleden, och ansåg sig då kunna antaga attdet var meningen att smuggla. Han följde derför med på afstånd. När capitaine Mellgren så lade till vid Instön, bekräftades han i denna sin supposition. Han lade beslag på fartyg och last tillsvidare, till dess högre instance fått yttra sig. Vid undersökning af lasten befans det, att en del fastage och packor voro adresserade till svenska emot-tagare, hvarför det antogs, att det nog varit meningen, att Mellgren skulle lemna ifrån sig en del af lasten på vägen, och att det, endast ifall detta misslyckades, skulle arrangeras så, att hr Anker tog varorna till Fredrikshald för att derifrån smuggla in dem till deras respective destination splatser i Sverige.

Det är just icke många som stå på min vän Ohlssons sida, ehuru det nog är möjligt att han gissat rätt. Flertalet håller med Lindstedt och Mellgren.

Jag har liksom ett eget intresse af denna sak, då det var bra nära, att Stålhandske och jag följt tullkuttern på denna

märkliga expedition. På sätt och vis är jag nöjd med, att jag icke kom ut under så svår storm; men när vi nu höra Ohlsson skildra, huru de, under detta förskräckliga oväder, ändå måste smyga sig efter med alla försig-tighetsmått för att icke bli sedda, så tycka vi nog, att det måtte varit ett jagtäfventyr värdt att vara med om och värdt en hel dél faror och vedermödor. Äfven om Lindstedt och Mellgren och Gustmeijer och Anker ha aldrig så rätt, så låg det dock så mycken sannolikhet för Ohlssons misstankar, att man icke behöft ha samvetsförebråelser för, att man varit med om denna lika intressanta som äfventyrliga stormjagt med brott- och störtsjöar, med dess svårigheter att hålla kuttern flott, med dess ambition att fullgöra tjenstens skyldighet. Än var ju det jagade fartyget nära i sigte, än kunde man icke upptäcka ett spår af det samma, men hela tiden var man i svåraste kamp med stormen och vågorna.

Stålhandske gjorde någon anmärkning, att det var rätt väl, att vi icke voro med, då han trodde sig veta, att portofrancoherrarne der ute på Marstrand bruka ha sitt finger med i sådana arrangementer. De få ju införa varor tullfritt till sin hamn; men de se helst att varorna komma dit alldeles obemärkt, så att de sedan kunna placera dem här och der inom landet, utan att tullbetjeningen har någon aning om, att de funnits i frihamnen. Stålhandskeville insinuera, att hr Helleberg lika litet som de flesta andra skulle vara främmande för dylika entrepriser; och då hade det ju varit otrefligt »om du varit med och jagat på detta hållet», tilläde han med en liten blinkning.

*

Jag gjorde i går en liten utflygt till ett ställe, som heter Qvibergsnäs och som ligger vid Säveån eller Gull-bergsån. Det innehafves af factorn Bauer, som, utom det att han sköter en eller flera andras olika affairer, äfven sysselsätter sig med tillverkning och försäljning af tegel. Det är ett ganska vackert ställe han här har. Han har dock contoir också inne i staden. Mycket tal om affairer blef det naturligtvis nu icke. Ett par tre nya bekantskaper blef jag emellertid i tillfälle att göra, nemligen med bryggaren Bremberg, som bor på Stora Olskroken och är något slags compagnon med den andre Bauer, bryggaren och vetenskapsmannen, och coopvaerdie-capitainen Erik Wijk, som är s. k. genandt-borgare här i staden men bor ute på kusten sydvest härifrån, samt translator publicus J. Henr. Denell, hvilken är en mycket skicklig språkkarl och särdeles intresserad af, att den ungdom, som i Götheborg har för afsigt att egna sig åt handelsyrket och vill hafva någon underbyggnad eller utbildning för detsamma, också måtte få bättre tillfälle härtill, än nu är fallet. Han vill sålunda inrätta ett Pandelsinstitut eller Handelssemi-narium här i staden.

Höga vederbörande, som skola vara med om allting här i landet, skulle härtill ge sin approbation och vände sig i sammanhang härmed till Handelssocieteten, hvilken lät Ekebom sätta upp en underdånig skrifvelse, hvari societeten tillstyrkte, att ett sådant seminarium måtte komma till stånd i Götheborg, dock endast under förutsättning att dermed icke societeten, ej heller herrar handlande åsamkades någon expens eller gravation, hvilket hr Denell också meddelat icke vara ifrågasatt. Hr Denell är bland de få personer här i Götheborg, som kan någon holländska. Han är också road af att taga kännedom om den lägre befolkningens patois.

En bekantskap, som jag här nu förnyade, var^no-tarien Seldeners, hvilken, sedan han icke blef praeses i Kämnersrätten, nu velat förena sin notarietjenst med en ordinarie kämnersplats och äfven ingått till Högsta vederbörande med supplique, att så måtte få ske. Kongliga majestät har emellertid svarat, att detta alldeles icke må komma i fråga. Häröfver beklagar sig notarien bittert. Han anser, att konungen icke egnat tillräcklig uppmärksamhet åt hans motivering, då högstdensamme, utan att beröra de angifna grunderna och utan att fästa sig vid hr notariens stora meriter, helt enkelt förklarat, att sammanslagningen icke får förekomma. Denna förklaring skall emellertid nu gälla som prejudicat för dylika fall.

Bland samtalsämnen som voro i gång var också frågan om, att N. Björnberg icke längre skall få bibehålla arrendet af kronobränneriet. Omigen har borger-skapet klagat, att han köper upp all ved här i denna skogfattiga trakten, så att vedpriserna i staden bli enorma. Landshöfding af Forselles, som för närvarande lärer bo på Sundsby — en egendom uti skärgården som skall tillhöra Götheborgs gymnasium — torde dela denna borger-skapets mening och är villig att öfverlemna förpaktningen af bränneriet till hr Björnbergs concourent ryttmästaren Isaac Westman, hvilken förklarat sig villig att elda med stenkol under bränvinspannorna, så att

vedprisema kunna hålla sig något lägre i staden och dess omnejd.

*

Jag emottog i morgse tvenne bjudningar på kalas, den ene till v. Jacobson på hans familjs landeri ute åt Härlandasidan till, kalladt Kaggelyckan, den andre från ingen mer och ingen mindre än hr krigsrådet James Maule. Jag har verkligen icke mycken böjelse för dylika festi vi teter i dessa dagar, men jag måste ju poliment svara, att det skall blifva mig ett stort nöje att begagna mig af den artiga invitationen.

Ett rykte går, att landshöfdingen skall utverka, att den stora mängd judar som utan fast bostad drifva omkring i landet, icke minst här i trakterna, och delvis lefva på schackrande, delvis på tiggeri, skola med ens drifvas ut ur landet. Deras här bosatta trosförvandter, som äro

jordentliga borgare, skulle icke sörja, om detta project genomfördes.

Jag hörde i dag en upprörande historia från någon trakt i mellersta Sverige, dock flera mil härifrån. En af dessa kringvandrande judiska krämare hade blifvit ute i marken öfverfallen, mördad och plundrad. Liket hade inga kläder på sig. Krämaren var dock rätt väl känd der i trakten. Han synes stått på vänlig fot med ortens befolkning, som också tyckes hafva haft god reda på hans tillhörigheter, så att derefter noggranna upplysningar om dessa kunnat lemnas och i kungörelserna om oger-ningen meddelas. Man antager, att mördarne försökt eller försöka att afyttra någon del af rofvet, och att de sålunda kunde bli röjda, då man känner, huru den stackars mannen plägat vara klädd, äfvensom hvad han förvarade i sin stora krämarlåda. Han var sålunda klädd i en gammal kolt, kåpa eller kaftan af brunt siden. Under kolten bar han en ljusblå jacka med äkta silfverknappar. Dessutom förde han med sig några få andra klädespersedlar, nemligen bland annat ytterligare en kaftan, nemligen af svart siden med vackert arbetade häkten, också af silfver samt en s. k. lappmuddspels. I sin låda hade han utom en del enklare handelsarticlar — fruntimmerskammar, speglar, rakknifvar o. dyl. — äfven en god del silfversaker af antiqvariskt eller konst-värde, ja äfven guldringar med ädla stenar, hvilka senare dyrbarheter naturligtvis icke bjödos ut åt anspråkslöst folk utan endast åt connais-seurer eller de rike, om mannen än var nog så öfver-tygad om alla sina kunders ärlighet, att han äfven visade dessa klenodier för dem, som aldrig kunde tänka på att köpa dem. Särskildt omtalas i den kungörelse om mordet, hvilken jag sett, att den gode mannen äfven hade ett band fullsatt med medaljer och att han under sina kläder bar en silfverkedja af betydlig vigt.

Antagligen hade denne krämare också fört rätt mycket penningar med sig, genom hvilka mördarne sattes i stånd att skaffa medel till snabb undkomst utan att under den närmaste tiden för detta ändamål behöfva afyttra något af de omtalade sakerna. Kanske de, när de hunnit ajustera sig i närmaste stad, annoncerat, såsom här i landet ofta brukas, när det är fråga om långresor, efter hyggligt ressällskap till någon aflägsen ort och sålunda utan attmisstänkas redan hunnit så långt, att de icke mera kunna nås af rättvisans klor.

Denna tragiska händelse har emellertid väckt mycket uppseende, mycken medömkan och mycken önskan, att bofvarne ändå måtte träffas af rättvisans tunga hand.

Förste stadsfysicus här i staden är egentligen doctor Schultzen, men jag har icke hört talas om att han numera tjenstgör såsom sådan. Allmänt omtalas deremot doctor Carlander, uti hvars bostad i hörnet af Torggatan bredvid Stadshuset och snedt emot Commendantshuset de hjelp-sökande trängas dag efter dag.

För närvarande talas dock mer om hans behandling af en tokig tunnbindare än om andra hans underkurer. Denne tunnbindaren Morén hade en bra verkstad och en god förtjenst, liksom alla i hans yrke nu för tiden, vare sig bränvin eller tran tappas på deras käril eller sill packas i desamma. Men en tid bortåt hade .man börjat lägga märke till, att mannen var tungsint och talade besynnerliga saker. Man antog, att det var något slags religionsgrubbleri eller några galna samvetsbetänkligheter, som lågo under, då han ibland predikade om, huru ogudaktigt det vore att förfärdiga fastager, åmar, oxhufvuden och ankare, i hvilka bränvin och andra starka drycker skulle inläggas. Å andra sidan ansåg han det alldeles för simpelt att tillverka tunnor, i hvilka sill eller tran skulle förvaras. Omsider ville han alldeles icke arbeta. Ibland påstod han ock att han hade glömt sin konst och derföre alls icke vidare kunde utöfva sitt yrke; och ändteligen, då han blef allt mera slö, ansåg hans stackars

familj sig böra sätta in honom på hospitalet såsom sinnesrubbad. Men här kom han i händerna på d:r Carlander, som ansåg denna sinnessjukan mycket misstänkt. Efter hand fann doctom, att det icke alls existerade någon rubbning i mannens förstånd, om detsamma också icke just var synnerligen stort eller upplyst. Men ett ohjelpligt fel är det med karlen: han har en alldeles ovanlig motvilja mot arbete. Detta är nu vissticke normalt. Vår herre sade ju efter våra första föräldrars syndafall, att de och alla deras efterkommande skulle arbeta, så att de svettades. Men det är dock många som hafva denna sjukdomen; den är mycket allmän och mycket förderfvelig, säger doctorn; den kan dock icke gifva skäl för folks insättande på dårhus: den kallas vanligen för lättja. Ibland brukar den hjelpas med en svältkur. Hos barn brukar man ofta med framgång använda en björkriskur.

Emellertid kördes gubben Morén af från hospitalet. Under tiden hade hustrun måst afyttra hans verkstad och hans verktyg, så att nu blir det väl hans lott att arbeta hos andra eller på någon arbetsinrättning, så vida han icke väljer att svälta ihjäl, hvilket doctorn dock anser osannolikt.

*

Min vän Vindahl berättade denna sorglustiga tilldragelse, då vi i dag företogo vår sedvanliga morgonpromenad. Vi träffade dervid tillsammans med mr Greig.

Denne engelsmannen är en ibland dessa herrar från andra sidan Nordsjön som bibehållit sin originalitet fullt originell, ehuru han nog bemödat sig på sitt sätt att tillmötesgå pretentionerna på att man skall lefva sig in i det lands omständigheter, i hvilket och genom hvilket man lefver, man må nu »tirer son origine» från den engelska aristokratiens Adamer, Wilhelm Eröfraren och hans föga civiliserade följeslagare, eller från tvifvelaktiga kungliga bastarder eller från skurkar som domaren Jefferies eller någon annan mer eller mindre nobel ryktbarhet. Mr Greig rådbråkar det svenska språket, sönderbryter detsamma på »stegel och hjul», så att dess skönhet blir så vanställd som möjligt. Vidare hörer till hans egenheter, att han icke tror, att någon förstår, än mindre talar engelska, som icke är från hans egen födelseort Arbroath.

Vi kommo emellertid i samspråk om ett och annat. Jag skrifver upp vårt samtal så, som den fripongen Vindahl vill hafva det skrifvet.

Alldeles å 1'improviste frågade mr Greig:

»Jäg höra herren vara på hög wäg till matrimony. Hon vara från en good familj, jäg tänka. Om hon ickevara vacker på ansigtet, hon hafva en good format och vara connected med svensk nobility, hä? Jäg hafva hört hennes third cousin vara grefve, en lord. Jäg tänka herren brylluppe sig sjelf i kort tid, hä?»

Jag förstod icke helt och hållet hvad denne hederlige herre syftade på; men jag ansåg mig böra känna mig obligerad för hans politesse och framförde på så god engelska, jag kunde, mina complimenter, hvarpå han endast svarade: »Täla svensk, täl svenske, hä!»

Men hvad menade han med det der talet om giftermål? Jag frågade Vindahl härom, sedan vi skiljts från den originelle engelsmannen. Vindahl visste icke: »Det är möjligt att han syftade på fröken Stina», framkastade han.

Hvilken löjlighet! Jag borde kanske tagit mr Greig ur denna villfarelse. Jag skall försöka att helt å propos göra det, när vi träffas nästa gång. Säkerligen syftade han dock på fröken Reuterfelt. Hon är icke just vacker. Hon har en präktig figure. Hon är af adlig börd. Mycket dumt.

* *

*

Jag skref i förgår ännu ett bref till m:lle Helleberg, hvari jag uttryckte min förvåning och min sorg deröfver, att hon icke besvarat mitt senaste bref. Jag förklarade henne högtidligt, att jag icke gjort något för att förverka de vänliga känslor hon förut visat mig och bedyrade min varma affection, som ingenting i denna verlden eller i en kommande skulle kunna förminska. Om någon farceur hade roat sig med att utsprida för mig nedsättande saker, så borde detta endast tagas som ett futilt raillerie. Både fru Bagge och fru Tarras vore så klarsynta eller

skarpsinnige, att de väl begrepe, huru ogrundad och simpel denna médisance måste anses. Så länge jag vore skild från min ömma längtans föremål och genom ett löfte förbunden att icke söka träffa henne personligen förr, än jag derom finge hennes uttryckliga besked, stode det emellertid elaka menniskor fritt att anfalla mig på alla sätt, utan att jag kunde försvara mig. Jag besvor henne derför att låta denna landsförvisning eller detta portförbud upphöra, på det jag måtte med snaraste få öfvertygahenne derom, att ingenting borde förhindra henne att tänka på mig med den aktning och den vänlighet, hon förut haft godheten visa mig, då jag ibland ansåg mig vara den lyckligaste bland dödlige.

Efter hvad jag kan gissa måtte dessa narraktiga rykten om något slags epigami derute kommit fram till den Hellebergska familjen, dessa rykten, som upprunnit i den skurken Gyllenschrufs cochon-fantasie.

*

Dittmer var i dag alldeles ursinnig, på samma gång som han ändå ibland måste skratta, då han talade om, att någon spridt ut ett rykte, att lilla Theresia skulle vara min dotter i något slags malajiskt gifte. Han tilläde, att det nog icke finnes någon stad i hela verlden, der det sqvallras så mycket och så gement som i Götheborg. Möjligen kunde Stockholm täfla om préférence i detta afseende.

KAP. XXV.

Jag har på en tid glömt af mina affairsanteckningar och bland annat af brutit att skrifva upp hvad jag ytterligare läst om götheborgarnes varuimport från utlandet. Jag vill dock sammanföra ännu några annotationer. Jag skref för några veckor sedan upp de herrar och firmor, som använda sina förbindelser med utlandet för att förse hus och hem och bord och härd, både härstädes och flerstädes i landet, med det nödvändigaste för lifvet, liksom jag ock antecknade dem, som under förra året från utlandet infört nödtorftig andlig föda för eget och i detta afseende nödställda likars behof. Om jag skrifvit upp, att Stockholm numera förser Göteborg och en stor del af landet med klädes- och sidenvaror och att Ostindiska companiet för öfrigt införer det allra mesta i fråga om lättare och finare tyger för kläder och meubler, minnes jag för tillfället icke.

Men deremot erinrar jag mig, att jag icke skrifvit upp, hvilka som införa råvarorna för icke blott en väsentlig del af folkets klädebonad utan äfven till duktyg, till segel och tågvirke, nemligen lin och hampa. Linproduc-tionen inom landet är kantänka icke tillräcklig för fabri-cation och consumtion. Lin och hampa införas sålunda från Riga, Libau och några andra Östersjöhamnar af Arvid Vallerius, Erskine & c:o (David Carnegie), Joh. Buscks arfvingar, Low & Smith, E. Andersson, Chr. Arfvidsson,Fr. Damm, Reimers, Sam. Schtitz, Bernh. Wohlfart, Freundt, Schiller, A. P. Oterdahl, H. J. Beckman, P. Hammarberg, Jonas Kjellberg och Wetterling.

Här finnas flera reparebanor i staden, hvarjemte grannstäderna äfven hafva sådana, hvilka förses med sin råmateriel af Götheborgs importfirmor. Linnespånad och linneväfnad drifves icke så mycket i stort som icke mera och mycket allmännare såsom s. k. hemslöjd. Ylleväfnad förekommer också mycket i hemmen, men hufvudsakligen numera af inhemsk ull, då regeringen och derförut de s. k. Rikets Ständer — ungefär motsvarande de holländska Generalstaterna — sedan långt tillbaka mycket vinlagt sig om att förmå jordbrukarne att drifva fårafvel i större skala.

Jag må här inflika, fastän folk väl icke kläder sig så mycket i säck och aska, att Jonas Kjellberg och N. Björnberg importera säckväf och bastmattor. Inte heller kläda sig götheborgarne liksom vissa vildar i fjäderkostymer; men ändå skrifver jag här upp, att ordföranden för Borgerskapets äldste införer fjäder.

Om jag till sist vänder mig till ett par andra importområden, får jag anteckna, att mursten — en vara som jag då och då haft mina tankar på — importeras från Flensburg, Pernau, Amsterdam, Rotterdam och Hamburg af Jonas Malm, Jonas Kjellberg, F. Setterberg, J. G. Ekmans enka, O. Bronander, And. Signeul, om endast till eget byggnadsbehof eller till afsalu eller i commission, det har jag icke kunnat controllera. Mr Gavin har importerat

engelsk kalksten. H. Wohlfart och Chr. Falck hafva infört kalk från Norge. Carl Bagge har importerat timmer, furu- och granbjelkar från Stettin.

Allehanda mineralier ha införts under förlidet år af Benedikt Falk, papper af Lars Levgren, H. Greig och Christie — af den sistnämnda antagligen mest för kortfabrikens behof.

Det ligger ett slags lockelse i dessa den höglofliga magistratens förteckningar och listor. Det är som om den lefvande affairsströmmens rörelse ville draga en med sig i olika riktningar, bugter och krokar, denna rörelse som ibland går i svindlande fart, ibland liksom stannar af, somnar eller går i bakvatten. Men jag har vacklat för länge i fråga om den affairsgren jag borde omfatta. Jaghar tvekat, fastän jag haft bestämda desseinger uppgjorda af ett par af mina vänner i Holland. Men jag har varit till hela min person captiverad i andra band; jag kan icke hjelpa det; och jag skulle öfverge allt annat, om dessa andra band kunde knytas för min återstående lifstid. Jag har kommit så långt med öppna ögon. Jag har trott, att det vore tids nog att längre fram activt gripa in i affairslifvet; och har jag försummat något, så är det icke i förbiseende: jag säger, att jag på sätt och vis gjort det med uppsåt. »Ik was mij wel van menig gebrek bewust».

Jag har emellertid lagt märke till, att Sverige eller särskildt dessa trakter alls icke äro ofruktbara och att klimatet på intet sätt motsvarar de föreställningar man har om detta det s. k. »björnarnes land». Här är otvifvelak-tigt mycket att göra i odlingsväg. Jag hade haft flera bevis på, huru gynsamt luftstrecket måtte vara särskildt för fruktodling. Häromdagen köpte jag också några kappar alldeles förträffliga äpplen och päron, med hvilka jag uppvaktade hennes nåd Stålhandske. De ha dock alltför besynnerliga namn dessa förträffliga frukter. Det ena slaget kallades af den gumman, som sålde dem, för »bun-kakänger». Fru Stålhandske upplyste, att detta vore en folkförvridning af »bons chretiens». Den andra sorten liknade mycket ett slags fransyska och flandriska päron, som der ute heta »cuisse-madame», hvilket ord jag icke vågar öfversätta för frun tim merna.

Vindahl var äfven i går hos Stålhandskes. Vi hafva blifvit riktigt goda vänner. Han var nog artig att förklara, att de frukter jag »insmugglat i detta paradis för att förleda damerna» vore vida mera frestande, än dem han fört från Stralsund.

Fröken Stina, som snart ämnar sluta en klutmatteväf, hvilken barnen varit mycket intresserade utaf, då de fått vara med om att klippa trasorna, inbjöd oss att i nästa vecka vara med och sticka ett täcke i båge. Hon visade all den redan hemköpta bomullsvadden.

*

I dagame väntas utkomma eller har utkommit skärpta bestämmelser ej mindre om husbehofsbränningen än äfven om trankokerierna och saltbittersjuderiet.Det synes vara så, att endast kronans förpaktare få tillverka bränvin till försäljning, d. v. s. i stort. Man har emellertid icke velat beröfva jordbrukarne den kära rätten att få hemma tillverka denna favoritdryck för eget och för sitt folks behof samt för att undfägna gäster eller på annat sätt visa sin välvilja eller tacksamhet Många tjen-ster belönas sålunda med bränvin, mycket arbete godt-göres ock med sådant, utan att kronan numera hindrar det. Det heter att konungens befallningshafvande skola år efter år stadfästa hvar och en sökandes rätt att sålunda få utöfva s. k. husbehofsbränning; men det lärer gå mycket lätt till med sådan pröfning, och, om inga nya ansökningar inkomma, skall det vara vanligt, att det höga embetet kungör, som det heter, öfver en kam, att alla, som hittills utöfvat denna rätt, ännu under ett år få begagna sina kära pannor.

Liksom man vill reglera åtgången af vedbrand för brännerierna, vill man också begränsa densamma för tran-kokerierna. Sålunda har intendenten för sillsalteri- och trankokeriväsendet Peter Clancey nyligen utfärdat en förteckning på huru mycket ved som får användas vid hvart kokeri, med befallning att man, om man vill ha mera bränsle, får skaffa sig stenkol eller torf. Skogarne äro också ytterst illa medfarna på senare tider här i nejderna. Hr Clancey har också gifvit nya ordres om grumsdammarnes beskaffenhet. Man har ännu icke helt och hållet uppgifvit tron att sillgrumset skadar fisket. Att regeringen tagit sig an saltbitter (eller salpétre-) sjuderinäringen, kommer sig deraf, att kruttillverkningen är beroende af densamma och att man vill ställa så till, att icke blott allt

krut, som behöfves i landet, också tillverkas inom detsamma utan äfven att materiali erna för denna tillverkning, så vidt möjligt är, stå här hemma till buds. Derför äro särskilda tjenste-män tillsatta för att öfvervaka denna rörelse, se till att saltbitterjorden och den urindränkta fyllnaden under ladugårdar o. dyl. ordentligt urlakas, att riktig lut föres till sjudningsplatsen och der på vederbörligt sätt behandlas o. s. s., o. s. v.

Saltbittersjuderidirecteuren M. A. Adlerstam lärer i dagame hafva utcommenderingsmönstring med saltbitter-sjuderimanskapet. För denna trakten är Ulricehamn den plats, hvarifrån denna rörelse regleras. Dit lära ock depersoner vara kallade, som idka saltbittersjuderi och hafva saltbitterlador, för att der af directeuren mottaga s. k. pannelagsanvisningar.

* *

*

Jag mottog i går från herr Helleberg i Marstrand en epistel, hvari han helt enkelt fordrar, att jag skall upphöra med att besvära hans dotter med bref, som endast kunna vara förnärmande för henne, då min caractére, mina förhållanden och mina liaisonger nu vore allt för väl kända, för att hon skulle kunna känna sig annat än förolämpad af min uppmärksamhet. Han tilläde, att han dock trodde mig ega så mycken erfarenhet och discre-tion, att jag, då alla planer på en förbindelse med hans dotter måste anses orimliga, jag då sjelf skulle inse, att det icke vore öfverensstämmande med vanligt folkvett att hädanefter falla besvärlig på sätt som skett.

Jag hade hört talas om hr Helleberg såsom en man utan finkänslighet och utan considerationer. Jag kunde dock icke anse denna skrifvelse häftig eller ovettig, ehuru den visserligen var djupt sårande. ' Den satte mig mera i förvåning och häpenhet än i vrede.

Jag måste söka förklaring till denna mörka, förhat-liga gåta. Jag fattade genast den idéen, att Lagerheim bäst kunde gifva mig en lösning af densamma. Tyvärr har han icke synts till här i trakten på mycket länge. Han lärer hafva permission och vistas hos slägtingar uppåt landet. Med Stålhandske är icke skäligt att tala om sådana saker. Dittmer är för häftig och Vindahl för lättsinnig. I min villrådighet sökte jag Ekebom och yppade för honom den ytterst sällsamma, plågosamma och upprörande situation, i hvilken jag råkat.

Ekebom hade i sanning högst oväntade och märkvärdiga besked att gifva mig. Han hade för någon tid sedan hört något genom Lagerheim, att Gyllenschruf bland amiralitets officerarn e haft en mängd elakheter att säga om mitt umgänge med Stålhandskes familj. Sedermera hade man hört en del rykten som skenbart tycktes bekräfta hvad bemälte annars nog illa kände baktalare och coquin velat göra troligt eller, rättare sagdt, utgifvit som fullkomligt sannt. Man hade hört talas om, att jag umgicks alltförintimt i familjen Stålhandske, att jag syntes med Stålhandske och hans fruntimmer på alla möjliga ställen och att jag varit nog oförsigtig att ge fröken Reuterfeldt dyrbara presenter, hvilket icke vore rätt, om jag icke vore förtjust i flickan och tänkte fria till henne. Allt detta hade Ekebom hört, men då han icke ansåg, att jag begått någon ovärdig handling, utan att här förelåge öfverdrifter och förtal, som icke borde beaktas, hade han icke velat orda med mig om dessa fabler. Han hade visserligen en moment tänkt, att han borde varna mig och bedja mig vara mera försigtig; men han hade sedan hesiterat, huruvida jag dertifi verkligen gifvit honom någon rättighet. Att Gyllen-schruf gjort allt för att sprida dessa rykten, det hade E. sig väl bekant. Han ansåg också, att de hufvudsakligen härledde sig från honom.

Ytterligare häpen bad jag lectorn om råd. Sådana förklarade han sig incapable att lemna: hans erfarenheter ginge icke i denna direction, hade öfver hufvud icke heller den étendue, att hans insigter här kunde vara mig till någon tjenst.

Hvad jag i främsta rummet hade att göra, insåg jag emellertid sjelf. Jag borde genast genom någon inter-médiaire uppfordra Gyllenschruf att återtaga sina beskyllningar och att inom sin kamratkrets offentligen förklara att dessa infamier sakna all grund; för öfrigt måste han i vittnens närvaro anhålla om ursäkt. Kunde icke detta utverkas, måste jag naturligtvis genom ett par vänner meddela den skamlige belackaren, att han har att med vapen i hand försöka stå för sina ord, emedan det är mitt allvarliga uppsåt att straffa honom grundligt.

Det är märkvärdigt, när jag går tillbaka i minnet, att jag likasom kände på mig, första gången jag såg hans

retsamma fysiognomie, att jag i honom hade en fiende. En den obetydligaste småsak och någon tillfällig hetsighet i blodet kom mig genast då att vilja handgripligen tukta honom.

* *

*

Ehuru jag mindre än någonsin nu är vid lynne att vistas i större sällskap eller ens vara med i mindre société,

17ansåg jag mig icke böra undandraga mig att i går qväll begagna mig af Niclas v. Jacobsons artiga invite.

Hans ställe der ute rätt långt på andra sidan Här-landa, Kaggelyckan kalladt, är icke mycket olikt andra dylika här i trakten. Trädgården är icke stor, men det var redan för mörkt för att taga den i betraktande, och för öfrigt har kölden nog redan numera härjat dess behag och herrlighet.

Värden och hans slägt visade den största älskvärdhet. Skulle något kunna låta mig glömma mina upprörande erfarenheter från förmiddagen, skulle det varit faveuren att njuta ett sådant umgänge. Bland gästerna lade jag främst märke till värdens halfbror, som är diplomat och bosatt i Stockholm, för öfrigt kusin till Eric Nissen, samt bergsrådet Niclas Arfvidsson och hans fru född v. Jacobsson, hvilka dock på sätt och vis kunde räknas till värdfolket. Vidare gjorde jag här bekantskap med en ung industriman Adelheim, som bor på ett bruk som heter MunkforsenAfsade sig adelskapet år 1800 och tog slägtens förra ofrälse namn Borgström.*Utgifvarens anm.*. Han är en ifrig politiker men ingen vän af det nuvarande regeringssättet. Bland samtalsämnen förekom frågan om, att Niclas v. J. skulle alldeles öfverge handelsyrket och skaffa sig något större landtbruk. Det har varit familjens mening att han skulle öfvertaga det vackra godset Aspenäs, som ligger två å tre mil härifrån vid sjön Aspen.

KAP. XXVI.

Det har varit förbundet med mycket besvär och mycket onödigt obehag att slutligen förmå Gyllenschruf, sedan han med hån och nya oförskämdheter bemött de fordringar, jag genom Vindahl framställt, att omsider underkasta sig ett möte af det slag jag måste fordra.

Först och främst var jag mycket tveksam i valet af den person eller de personer, genom hvilka jag skulle låta mitt ärende uträttas; men den glade äfventyrslystne och galante sjöbussen erbjöd sig sjelf att frambära mina första helsningar eller att uppmana G. att återtaga sina osanningar och offentligen bedja mig om ursäkt. Vindahl förklarade, att han alls icke skulle vara ledsen, om det svar han mottoge kunde förbinda honom att än ytterligare vara mig till tjenst. Han kände sig sjelf beredd att vid tillfälle gifva Gyllenschruf den stränga upptuktelse han längesedan förtjent och som han för hvarje dag visar sig mera i behof utaf.

Jag rådförde mig härom med Stålhandske, som dock ansåg, att icke en utan två borde framföra hvad som vore att säga. Han erbjöd sig också att vara den ene. Mina vänner äro mycket tjenstaktige. Jag hade dock vissa betänkligheter mot att anlita honom om en sådan tjenst. Ett af skälen, hvarför jag icke ville anmoda Stålhandske var det, att han ännu är i tjenst och antagligen skulle bli af-skedad, om han toge någon verksammare del i denna sak. Han lärer ock vara slägt med Gyllenschruf på något sätt.Det fanns och finnes kanske också andra skäl, hvarför jag icke ville eller kan hafva honom med. Han fasthöll emellertid, att det borde vara två som förde en talan, hvilken fordrade så mycken urskiljning och så mycken kallblodighet och dessom vore så grannlaga. När sedan motståndaren också hade ett eller flera vittnen, behöfde jag kanske icke ha mera än en vän vid min sida. Han skulle, då jag försmådde hans egen tjenst i detta afseende, vända sig till capitaine af Dittmer, som ju icke är i tjenst och för öfrigt är mycket intresserad af alla sådana tillställningar. Jag tvekade något, om jag skulle ge mitt samtycke härtill, men nöden har ingen lag, och Stålhandske fick göra som han ville. Dittmer hyste inga betänkligheter.

I förgår lyckades de båda herrarne att träffa den ifrågavarande personen och framburo nu till honom en formlig

utmaning. Hans oförskämdhet förminskades dock alls icke af denna framställning. Han förklarade att han väl kunde gifva mig ett vanligt kok stryk, men att det icke kunde falla honom in att inlåta sig på en regelmessig duell med en karl af min caractére och position. Hvad för slags vapen skulle han väl slåss med? Kanske med boomerang eller malajiska stridsspjut? Capitainen anmärkte visserligen i allvarlig ton, att detta icke vore någon sak att skämta med och att han, fänriken, antagligen finge välja de vapen han ville, då jag förklarat, att jag härvid fogade mig efter omständigheterna; men Gyllenschruf, som vid tillfället synes varit halfrusig, förklarade sig icke det ringaste bry sig om hvad jag önskade eller fordrade eller beviljade i denna väg.

Det återstod mig nu svårligen mer än ett sätt att få honom att försvara sig, och Vindahl åtog sig äfven att medverka till den utväg jag nu måste välja. Han ville invitera en del af sina amiralitetskamrater en qväll till ett tracteur-ställe, der Gyllenschruf plägade uppehålla sig. Jag skulle också då infinna mig der, och jag visste ju hvad jag då hade att göra.

*

Jag har från början alls icke med hänsyn till min egen person haft någon tvekan att drifva saken till sinspets. Deremot har jag varit tveksam för mina biträdande vänners skull och med hänsyn till deras ställning icke ogerna sett, om Gyllenschruf gjort af bön. Då derpå icke är att reflectera, är min väg gifven. , Skulle dock gerna se, att endast en, helst Vindahl som är ogift, löpte risquen att vara vittne vid den nu förestående slutuppgörelsen.

Jag har tagit reda på hvad dessa mina vänner kunna äfventyra enligt lagen eller »Kongl. May.tz stränga och allvarliga förbudh angående dueller och slagsmål». Denna lag gäller endast för adel, krigsbefäl och dem, som stå i jemnhöjd med dessa i rang, under det att vid dueller andra emellan dömes enligt allmän lag. Nu lärer det sålunda gälla minst ett års fängelse på kungens slott, 2,000 daler s:mt i böter och sedan af bön jemte särskild ersättning för sår och skada. Men det kan gälla två års fängelse för den, som »föröfvat förgripelse eller vanheder» eller användt »oqvädesord, skuffande eller slag». Det betänkliga är att straffet drabbar äfven secundanter eller »utmanings-män».

Sjelf har jag nu mycket litet som binder mig vid Sverige, och vederbörande lära hafva för sed att icke taga reda på saken förr än efter någon frist, så att man under tiden kan hinna lemna riket. Men secundanterna?

Men Vindahl är nu så inne i förhållandet, att han alldeles icke vill höra talas om några sådana betänkligheter.

*

Vindahls förmodan, att Gyllenschruf i går skulle infinna sig på det vanliga stället, befans riktig. Vi hade samlat omkring oss der några af deras kamrater. När G. väl kommit in i rummet och tycktes närma sig vårt sällskap, ställde jag mig alldeles vid hans sida och frågade mycket högt ett par af officerarne, huru de kunde umgås med en så feg lögnare som fänrik Gyllenschruf. Han gick då tätt in på mig i tydlig afsigt att slå till men hindrades derifrån af sina kamrater, som förklarade att vi icke kunde afgöra vårt mellanhafvande derinne bland bålar och bägare men att sådant kunde ske derutanför på gården.

Vi aflägsnade oss också skyndsamt och med oss flera andra; men strax utanför porten fick lögnaren — efter enytterligare snabb förfrågan, om han ville med vapen i hand afgöra affairerna oss emellan, och ett lika hastigt oför-skämdt svar — ett par väl placerade märken i ansigtet, hvilka förmådde honom att ehuru halfblind genast draga blankt. Åter mellankommo officerare. Ett par mycket grofva starka herrar förde undan Gyllenschruf med förklaring: »Nej, på det viset går det icke an.»

Och sedan utsattes dag, då vi skulle träffas på en undanskymd plats i Slottsskogen, på sjelfvaste konungens eller för tillfället landshöf dingens »geheeg och jagtom-råde», en plats känd sedan föregående liknande tillfällen, icke så särdeles långt från landsvägen men dock isolerad bakom en kulle och instängd af träd.

Det blef ock öfverenskommet, att vi skulle begagna kungl. flottans sablar. Jag hade väl hellre velat bruka fransysk fäktvärja eller vanlig rapier eller tillochmed pistol, i hvilka vapens bruk jag har mera öfning sedan flera år tillbaka. Men jag fick finna mig i denna uppgörelse.

* *

*

Då jag kunde vara fullkomligt viss om, att intet försök att personligen, muntligen eller skriftligen meddela mig med m:lle Helleberg skulle lyckas, hade jag den har-diessen att skrifva några rader till fru Bagge, f. Beckman, med en ödmjuk supplique, att hon, om något inträffade af allvarsammare art, hvilket jag hade någon anledning att förmoda, måtte till m:lle H. frambära några få hels-ningsord.

Hon borde säga henne, att jag aldrig haft en öm tanke för något annat fruntimmer, sedan jag första gången såg henne, och att hon icke hade att ångra att hon en tid visade godhet mot mig. Jag bad den älskvärda damen vidare säga m:lle Helleberg — helst muntligen, men, om detta muntliga meddelande kunde af omständigheterna fördröjas, skriftligen — att jag, fast jag icke är någon yngling, dock med en ynglings allra varmaste förhoppningar uppriktigt och ärligt tänkt mig mitt lifs bästa lycka, om hon velat förena sina öden med mina. Till sist bad jag henne säga m:lle Rika, att, ehvad som kunde hända mig, de alltför korta stunder, det beskärts mig att vara ihennes närhet, äro de ovärderligaste i mitt lif och att de skola i mitt minne förvaras såsom det dyrbaraste föremål för mina tankar.

Det är nu icke i min makt att bestämma hvad som efter dessa vedervärdigheter väntar mig; men nog vet jag att mina bästa tankar vända sig i min sista stund till Gud, som är mitt vittne, och till henne.

Jag hyser intet tvifvel om, att ju icke fru Bagge, huru djerf också denna min anhållan är, dock skall vill-fara densamma och framföra dessa mina helsningar.

*

Det har blifvit ett uppskof i min sak med Gyllenschruf. Vindahl säger, att karlens ena öga är så igen-svullet, att han icke kan sköta sitt vapen med lika fördel som jag, då jag ju ännu har mina båda ögon i behåll.

Nordström ute vid Hästhagen har lofvat Stålhandske att hålla redo för mig en coupévagn, ifall jag behöfver resa och icke nödgas stanna på platsen. Han hade emellertid endast en tung sådan ledig för en brådstörtad färd, en med platser för fyra personer och försedd med koppartak — en rätt stark betäckning och, efter allt att döma, specielt svensk. Jag skulle då i denna vagn, förspänd med trenne starka hästar, tillryggalägga det första, farligaste stycket af vägen, nemligen ungefär halfvägs till Varberg. Från ett trankokeri mellan Göteborg och sagde stad går om fyra dagar en jakt öfver till Elseneur.

*

Capitaine Gustaf Melin hade i middags jemte handlanden Nils Åkermark m. fl. varit uppe och svurit bur-skapseden. Capitainen kom på eftermiddagen in till Stålhandskes och språkade om smått och godt. Vi sutto på förstugubron och rökte våra pipor och fröjdade våra ögon med trädens försvinnande grönska, rönnbärens och nypo-nens röda färg och den friska luften och med barnens lekar: de hade en hel kungsladugård af vallmofröhus, som de försett med ben och horn. Capitainen berättade blandannat, att han hade hört på Rådhuset, att källarmästar Landtman skall ha Rådhuskällaren efter Gabrielson. Det är en rätt stor affair för ett så begränsadt utrymme men just icke stora utsigter till förestående stora festligheter. Han skall betala 300 specier i årlig hyra. Äfven visste Melin berätta, att amiralen grefve Wachtmeister, som innehaft stadens landeri Skräppekärr, underhandlar om att afträda detsamma. Herrar Sahlsteen och Lindstedt specu-lera på stället för att der lägga upp mursten.

Sedan Melin gått, försökte vi en stund med att spela bräde. Stålhandske kom emellertid in på talet om läkare. Han kände numera icke någon klok gubbe, utan man måste hålla sig till de ordinarie chirurgema. Men lagen är också nu så sträng, att de priviligierade fältskärerna äro herrar på täppan. Det är allvarsamt straff på att anlita andra än dem, och det stadgas, att alls inga »qvack-salvare, oculister, bruchsnidare, operateurer eller materialister» få utöfva yrket. Att anlita förste stadschirurgen Brulin vore väl dock öfverflödigt. Stålhandske tyckte att vi kunde taga hans närmaste man, chirurgen Meincke, som också lärer varit med om sådana här

uppgörelser förut. Denne har många befattningar och är bland annat äfven kurhusläkare här i staden.

* *

*

I natt upplefde jag ett oväntadt äfven tyr.

Jag sofver mycket lätt. Jag är, som bondfolket säger, »orvaken». Jag har vant mig dervid sedan min ungdom. Ju känsligare jag är, ju oroligare jag är, desto kraftigare väckes jag ock, desto mera skärpas mina sinnen. Det var i natt kanske lyckligt nog, att jag är så beskaffad.

Det hörer ock till mina gamla vanor att jag har min dörr väl låst och att jag har pistoler öfver min bädd och blanka vapen invid densamma nära till hands.

Emellertid drömde jag halft vaken. Jag drömde i min bästa slummer om lifsfarliga strider der ute på Am-boina, strider mot vilda menniskor och vilda djur, försåt och bakhåll. Jag drömde sedan om ett annat hem, der inga faror hotade och der det var fridfullt som det måtte varit i paradiset.Men den drömmen var kort, kort som en liten blink.

Sedan tyckte jag, att jag hörde rassel af undanskjutna trädgrenar. Jag tyckte jag hörde steg på förstugu-qvisten och ljud af vridning på dörrklinkan. Det var kanske inbillning. Men det var icke inbillning, då jag tyckte att jag hörde ett lätt ljud af något likt ett bändjern och att mitt fönster öppnades. An mindre var det inbillning, då jag såg en jettestor skepnad kasta sig in genom fönstret.

Jag reste mig ögonblickligen och frågade »wer da!» Då icke något svar omedelbart följde, grep jag snabbt som tanken en af mina välkända gamla terzeroler och tillropade mannen att akta sig, emedan jag vore beväpnad. I samma stund var jag också på mina fötter och gaf eld, då intet svar följde på mitt tillrop. Sedan jag aflossat de båda skotten, grep jag min fäktsabel och sprang fram till fönstret. Men mannen hade då märkvärdigt snabbt kastat sig ut genom detsamma.

Jag hade icke träffat honom, måste jag supponera. Det var för mörkt att tänka på något förföljande.

Smällarne af skotten hade väckt fru Ullmans gamla tjenarinna. Frun är, dess bättre, bortrest och vistas hos någon sin slägting. Pigan kom emellertid instörtande för att få reda på hvad de uppskrämmande skotten gällde. Då jag icke ville ställa till ytterligare uppståndelse, före-gaf jag, att jag skjutit på en katt, som med sin otäcka musik hindrat mig att sofva. Hon tycktes betvifla detta. Jag frågade, om hon icke stängt fönstret och skjutit till ytterluckoma som vanligt. Det hade hon. Derpå bad jag henne gå och lägga sig. Hon tvekade men lydde.

Någon sömn var efter detta äfventyr icke att tänka på, åtminstone icke för den närmaste tiden af natten. Till en början undersökte jag, så godt jag kunde, mina fönster. Jag ville icke tända ljus; men jag kunde känna mig för. Jag var temligen säker på, att den person, som nyss så tyst öppnat fönstret och kastat sig in genom detsamma, måste ha temligen väl reda på lägenhetens beskaffenhet. Jag kunde förstå, att han någon gång i går, innan luckorna tillskötos — förmodligen då pigan var ute på det sedvanliga qvällspratet med grannfolket — hade öppnat fönstret, tagit utaf hakarne och derefter ställt allt skenbart i ordning igen, genom att tillsluta fönstren, så att qvinnaningenting märkte, då hon sedan skötte om luckorna. Jag fann att den jernbeslagna bomrigeln f^jr förstugudörren satt fast i sina starka jernkrampor i de of re halfdörrarne; de nedre kunna icke öppnas, då de öfre äro stängda. Karlen hade kanske på förhand gjort sig underkunnig om, att det icke var värdt att försöka den vanliga väg, som personer taga, då de här besöka mig. Det der bullret, som jag tyckte mig höra vid förstugudörren, existerade väl då endast i min inbillning.

Låg han död någonstädes derutanför? Det var föga antagligt. Möjligen var han sårad; men hvad behöfde jag egentligen bry mig derom? Jag stängde fönstret och lade på hakarne. Han måtte varit öfvad emellertid att begagna dylika trånga och obeqväma entréer!

Hvem kunde det då ha varit, och hvilka intentioner månne han haft?

Jag har ingen annan gissning att hålla fast än den, att det måtte varit den norske »elake Knut» och att han varit stadd i Gyllenschrufs ärenden. Dock — jag ville ogerna supponera, att denne begagnade sig af den frist, som ett svullet öga ger honom, för att på detta skamliga sätt slippa undan en ännu allvarligare näpst. Kanske »Malice-Knut» åter endast var ute på tjufexperiment.

KAP. XXVII.

Jag var glad, att jag icke behöfde tala om mitt nattäfventyr för Stålhandskes. Väckas misstankar mot Gyllenschruf, kan jag knappast duellera med en så vanryktad person. Antingen hade de nu ingenting hört, eller också hade de kanske trott, att det var något signalskott eller något fyrverkeribuller från hamnen, och icke vidare fäst sig der vid.

Här var nu på besök amiralitetscapitainen Warberg. Denne har nyligen, efter hvad jag hör, blifvit utnämnd till »hydrograf» för sjön Wenern. Hvad detta egentligen skall betyda har jag deremot icke kunnat få fullt reda på. Förmodligen skall han se till, att vattenståndet icke blir för lågt eller för högt genom aftappning eller uppdämning i kanalen, och att sålunda icke segelfarten på den stora sjön försvåras, ej heller kringliggande marker förderfvas; möjligen skall han ock göra andra undersökningar med hänsyn till hvad som kan inverka på fisket. Han omtalade emellertid nu, att örlogsfartygen »Sprengtporten», »Ulla Fersen» och »Bellona» skola här provianteras med kött, fläsk, sill, smör, ärter, korngryn, hafregryn, hvetemjöl, vinättika (bränvin ha de tillräckligt) och succarie-bröd. Allt detta skall kantänka besigtigas. Warberg kom för att engagera Stålhandske att vara med härom. Suc-cariebröd är en modern nödvändighetsvara för våra ör-logsmän. Sådan brödföda måste emellertid vara omsorgsfullt och väl tillverkad för att icke förstöras. Den kräfver också sträng och insigtsfull besigtning.Tillsammans med Warberg hade också kustlieutnan-ten Ohlsson kommit på besök. Vi kommo då naturligtvis att tala om hans stora tullprocess. Ohlsson trodde, att consul' Gustmeijer, Lindstedt och capitaine Mellgren skulle vinna. Benj. Lindström är emellertid i caution för Mellgren.

På tal om sjöäfventyr omtalades, att P. Beckman, hvars skepp »Concordia» nyligen förolyckats, begärt tillstånd att i stället få med svenska handelsflottan införlifva och i dess register anteckna tvenne i utlandet inköpta fartyg, nemligen skeppet »Gustaf Adolph» och briggen »Flora». Befälhafvare på det förra blir A. W. Raab; den senare skall Gyllenbåt föra. Det är nog fördelaktigt att köpa fartyg i utlandet nu, om Sverige kan bibehålla sin neutralitet. I går såldes emellertid här för någon utländsk pristagares eller kapares räkning en rysk huckert. Den gick visst till Norge. Herrarne undrade just hvad den nyligen utnämnde och nyss erkände ryske consuln skulle kunna ha att säga om dylika offentliga auctioner. Den nye ryske representanten heter Iwan Lewanda.

På samma gång har Olof Beckman blifvit erkänd som preussisk consul härstädes.

Bland regeringsåtgärder som antingen approberades eller ogillades lade jag på minnet den ganska märkliga förfrågan som i dagame af högste vederbörande gjorts hos härvarande landshöfdingeembete och som föranledt detta att vända sig till magistraten med begäran om upplysning, huruvida densamma hade sig bekant någon förordning eller något särskildt kungligt tillstånd, som kunde gälla som skäl, hvarför det i Götheborg skulle vara tillåtet att hålla comoediehus och att i detsamma spectacler finge utföras.

Saken lärer vara den, att det finnes en gammal lag från 1759, hvari det förbjudes, att det får finnas spectacler i sådana städer, der det finnes gymnasier. Gymnasisterna

— eller kanske lectorerna? — skulle kantänka förderfvas genom de högst beskedliga, nästan alltför mycket moraliserande theaterpiecer som här utföras! Vi kunde icke annat än le åt denna småförsigtighet. Emellertid lärer förbudet för theaterpiecers uppförande i fastlagen nu komma att förnyas och skärpas.

Den från regeringen bebådade bestämmelsen om uppgäld och kurs mellan speciemynt och »Riksens Stän-ders Contoirs Credit Sedlar» tycktes deremot vinna de gode herrarnes bifall, ehuru jag just icke vet, om de för-stodo

så särdeles mycket, hvad detta kunde betyda. Den bestämmelsen lärer emellertid åtföljas af den helsosamma befallningen att vexlar endast få slutas i speciemynt.

Kustlieutnanten omtalade också, att det åter ingått ordres om att kustbevakningen skulle vara beredd på, att fartyg med smitta ombord eller kommande från smittade orter kunde komma och vilja gå upp till staden. Denna gång var det icke fråga om Medelhafvets stränder utan om helt andra länder. Det talas om koppor i Nordtyskland, om gula febern i Spanien eller spanska Amerika samt om pest i Curland och ryska Polen. Skola vi få öfver oss allt detta onda, så må Gud veta att vi få nog, men han synes skydda Sverige mer än det förtjenar, om förtj ensten skulle räknas i verkliga försigtighetsmått och icke endast i förordningar som nog svagt efterlefvas. Fartyg kommande från dessa orter skola emellertid nu läggas för ankar under Elfsborgs och Carlstens fästningar samt der undersökas af läkare, hvilken, om det så anses nödigt, har att anordna quarantaine ombord. De skola liggä framför fästningarnas kanoner dessa olyckliga fartyg och besättningar, för att man skall vara säker på att de skola visa subordination.

Vindahl ansåg att man, såsom förut händt, skulle tillfråga honom, om han icke ville mottaga uppdraget att taga befäl öfver bevakningsbåten, och då ville han härtill recommendera Stålhandske, hvilken förklarade sig mycket benägen att på detta sätt komma i någon activitet. Jag anmärkte emellertid något misstroget till Vindahl: »Men moet den beer zijn huid niet verkoopen, voor hij gevan-gen is». Dessa mina vänner aspirera än ett, än ett annat och tro temligen lättsinnigt på, att man skall vara så angelägen att använda dem. Lyckligt att de ha ett så sang-viniskt humeur. Lyckligare vore det dock, om deras förhoppningar oftare förverkligades.

Något svar fick jag emellertid icke på min anmärkning. Vindahl var tydligen osäker och betraktade ihärdigt silhouetterna på väggen, som om han aldrig sett dem förut.

En af herrarne frågade mig, om jag ville köpa delar i bolaget Johan Buscks reparebana på Gamla varfvet. Ettpar af Busckens arfvingar eller meddelegare, jag vet icke hvilket, öfverste Johan Bergenstråle och majoren Ad. F. Boy, vilja komma loss ur bolaget. Liksom jag under närvarande förhållanden skulle ha mycken anledning eller böjelse att tänka på slika affairer! Men de känna ju icke

— utom Vindahl, som först nyligen förenat sig med sällskapet — hvad jag har att tänka på, hvad jag har att göra kanske redan i morgon dag.

Det var min mening att sedan få tala litet enskildt med Stålhandske och Vindahl om hvad som under vissa omständigheter ytterligare vore att göra, men när de andra herrarne gått, hann Vindahl endast säga mig, att doctor Meincke är beredd att komma. Han ville helst haft Langlais, men denne är ju borta. Och så kom den beskedlige slottspastorn och fångpredikanten på Elfsborg och störde öss.

Han heter Jonas Larsson Norlander och är en snäll, from man, som kanske särskildt väckt mitt intresse dermed, att man sagt, att han har omfattat något slags herm-hutarerigtning, hvilket gjort att en del af hans embets-bröder fattat misstankar mot honom, efter allt hvad jag kan förstå, dock med orätt. Han ställer icke till någon ofrid i församlingen; han vill icke strida med någon, och han är utan flärd och beräkning. Han hade nu varit inne i staden för att bereda en barnamörderska till döden i stadshäktet. Man hade icke något rum åt den stackars menniskan på Elfsborg under dessa hennes sista dagar, hvarför herr landshöfdingen låtit flytta henne in till staden.

Jag tänkte på den arma barnamörderskan, som skulle beredas till döden, kanske dömd för ett brott, som hon begått utan att kunna fatta hVad hon gjorde. Somliga gå kanske till döden utan att vara alls beredda. Men vår verld och vår tid har ju sina considerationer, sina con-ventionella sätt att tänka och döma, sina exceptionella fordringar, som göra att vi ibland tvingas att gå en väg, som vi inom oss icke kunna fullt gilla.

Det är omöjligt under bestående förhållanden att tänka sig att under vissa situationer lemna all hämnd åt Guds directa ingripande liksom allt straff åt statens domstolar. Och den allmänna opinionen straffar icke alltid dem, som äro värda straff, men dömer nog den, som icke finner médel att bevaka sin heder enligt öfver hela den civili-serade verlden häfdvunnen sed. Vår Herre är för lång-modig för dessa fordringar; och de olika ländernas lagar räcka till endast för vissa brott.

Jag har tänkt på detta i qväll.

Den gode pastorns tal om barnamörderskan och beredelsen till döden berörde mig flyktigt ett ögonblick. Men jag bereder mig icke på att dö; jag är beredd att utkräfva ett straff, som min heder tvingar mig att utkräfva. Jag får icke tänka vidare. Jag måste handla.

* *

*

Lieutenant Vindahl kom öfver till mig i morgse och tillkännagaf, att affairen är ordnad till morgondagen. Vi skola träffas kl. 5 på morgonen.

Jag har naturligtvis haft många göromål i dag. Bland annat ville jag lemna några icke allt för futila minnen åt vänner och bekanta, hvilka intresserat sig för mig och kanske skulle sakna mig, ifall det skulle hända, att jag icke kunde träffa dem så snart igen, kanhända också icke någonsin. Om jag kunnat vara någon af dem till tjenst i något afseende, vill jag framför allt, att detta icke skall synas i mina papper.

Jag har äfven skrifvit några rader till Lagerheim och till fru Bagge. Dessa bref skola af Vindahl endast i det fall framlemnas, att jag icke sjelf kan fordra dem tillbaka. De afse naturligtvis båda samma ämne och innehålla helsningar.

Andra bestyr hafva afsett min afresa från orten och till ett annat land, ifall stridens utgång sådant skulle fordra. Det hufvudsakliga är i detta afseende beredt genom Stålhandske; men äfven andra, mera bemärkta personer hafva visat sig vänliga med hänsyn till dessa arrange-menter, i det de, naturligtvis på omvägar, gifvit mig besked, att, om intet dödligt blifver att befara, jag då skall hafva tjugufyra timmar på mig för att ytterligare ordna för min affärd, blott jag icke visar mig, utan någorlunda försiktigt håller mig undan. Men längre får jag under inga conditioner dröja, om jag icke vill utsätta mig för lagens ingrepp.

Stålhandske har gjort upp, att jag skall ha en res-kamrat. Det är en löjtnant Frölich, hvilken också måste rymma land och rike. Han lärer i våda slagit ihjäl sin dräng, då han skulle tukta honom för någon grof förseelse. Jag hade hellre rest ensam i den stora vagnen; men min väns zéle härvid har dicterats lika mycket af min obekantskap med den väg jag har att färdas och en kamratlik tjenstaktighet mot denne herre.

*

Det var oväntadt kallt, frost och »tåge» i middags. Jag gjorde en promenad med lector Ekebom. Jag sade naturligtvis ingenting till honom om den allvarliga sak, som föreligger. I stället talade vi i politiska ämnen, kantänka under dessa förhållanden! Jag fann det rätt egendomligt. Lectorn var den som egentligen gjorde »les frais de la conversation».

Han omtalade att det nu verkligen skulle bli allvar med den unge konungens giftermål. Han skulle ha en prinsessa från Baden. Lectorerna Westman och Wetter-berg hade redan fått uppdrag att med anledning af detta glada och vigtiga événement hålla högtidliga orationer, den förre på svenska, den senare på latin.

Likaledes gaf Ekebom mig den ledsamma underrättelsen, att den fransk-holländska, eller rättare sagdt endast den holländska flottan under de Winter, Raynties och Blois van Tressling blifvit i grund slagen af den engelska under amiral Duncan. Detta stora sjöslag lärer hafva utkämpats vid Wijk eller Egmont. Engelsmännen benämna bataljplatsen Camperdown.

Det är alldeles slut nu med Hollands sjelfständighet. Dess krigsära är också på sätt och vis slut: den finnes endast i minnet från äldre tider. Det blir dubbelt bedröf-ligt att komma till Amsterdam igen, om jag öfverlefver morgondagen, tusenfallt bedröfligt.

Jag har missräknat mig på så mycket.

* *

*

Han var icke så lätt att sköta, som jag trodde att han skulle vara.Det var nära att jag kommit illa ut vid en qvart för ett vågrätt hugg. Jag har nog ett litet märke vid nyckelbenet, fast jag icke låtsade derom. Vindahl ville af bry ta. Nickade åt honom att hålla sig stilla och låta oss fortsätta.

Men sedan försökte jag med volt och bågsteg och med den hastighet som Stålhandske så ofta anbefallt. Med en prim, ett nedhugg satte jag honom ur stånd att fortsätta. Jag tror att det var så; kanske minnes jag alldeles galet; kanske gick det till på helt annat sätt. Han höll kanske icke handen tillräckligt nära parérplåten.

Först trodde jag, att jag huggit af honom hela handen; men det var visst bara hälften. Jag ville icke se det. Doctorn svarar för, att han kommer sig. Men han blödde mycket —-—.

Stålhandske, Dittmer och Vindahl påskynda mina anordningar, som nu måste afslutas i största hast. Jag har ingen anledning att under närvarande förhållanden stanna här i landet.

Jag har sagt Dittmer, att jag kanske skrifver och ber honom komma ut med lilla Theresia, när han anser, att barnet fått någon liten education.

När jag kommer åter? Derom kan jag nu ingenting säga, kanske när allt är glömdt; mycket måste då ock vara annorlunda.

Fru Stålhandske och fröken StinaStina Reuterfelt blef sedan gift med comminister Stenström i Fässberg. Fredrika Helleberg blef gift med capitaine Blomcreutz.*Utgifvarens anmärkning.* hjelpa mig men gråta under tiden. De snälla damerna inse kanske inte, att jag är sorgsen nog deras gråt förutan.